

CVRIA

ISSN 1680-838X

EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS
DOMSTOL

ÅRSRAPPORT 2002

Venta • Saig • Verkauf • Πωλήσεις • Sales • Vente • Vendita • Verkoop • Venda • Myynti • Försäljning
<http://eur-op.eu.int/general/en/s-ad.htm>

BELGIQUE/BELGIË Jean De Lannoy Avenue du Roi 202/Koningslaan 202 B-1190 Bruxelles/Brussel Tél. (32-2) 538 43 08 Fax (32-2) 538 08 41 E-mail: jean.de.lannoy@infoboard.be URL: http://www.jean-de-lannoy.be La librairie européenne/ De Europese Boekhandel Rue de la Loi 244/Welstraat 244 B-1040 Bruxelles/Brussel Tél. (32-2) 295 26 39 Fax (32-2) 735 08 60 E-mail: mail@libeurop.be URL: http://www.libeurop.be Moniteur belge/Belgisch Staatsblad Rue de Louvain 40-42/Leuvenseweg 40-42 B-1000 Bruxelles/Brussel Tél. (32-2) 552 22 11 Fax (32-2) 511 01 84 E-mail: eusales@just.fgov.be	NEDERLAND SDU Servicecentrum Uitgevers Christoffel Plantijnstraat 2 Postbus 20014 2500 EA Den Haag Tél. (31-70) 378 95 80 Fax (31-70) 378 97 83 E-mail: sdu@sdu.nl URL: http://www.sdu.nl PORTUGAL Distribuidora de Livros Bertrand Ld.º Grupo Bertrand, SA Rua das Terras dos Vales, 4-A Apartado 60037 P-2700 Amadora Tél. (351) 214 95 87 87 Fax (351) 214 96 02 55 E-mail: dlb@lp.pt Imprensa Nacional-Casa da Moeda, SA Sector de Publicações Oficiais Rua da Escola Politécnica, 135 P-1250-100 Lisboa Codex Tél. (351) 213 94 57 00 Fax (351) 213 94 57 50 E-mail: spoc@incm.pt URL: http://www.incm.pt	HRVATSKA Mediatrade Ltd Pavla Hatzka 1 HR-10000 Zagreb Tél. (385-1) 481 94 11 Fax (385-1) 481 94 11 MAGYARORSZÁG Euro Info Service Szt. István krt.12 III emelet 1/A PO Box 1039 H-1137 Budapest Tél. (36-1) 329 21 70 Fax (36-1) 349 20 53 E-mail: euroinfo@euroinfo.hu URL: http://www.euroinfo.hu	CANADA Les éditions La Liberté Inc. 3020, chemin Sainte-Foy Sainte-Foy, Québec G1X 3V6 Tél. (1-418) 658 37 63 Fax (1-800) 567 54 49 E-mail: liberte@mediom.qc.ca Renouf Publishing Co. Ltd 5369 Chemin Canotek Road, Unit 1 Ottawa, Ontario K1J 9J3 Tél. (1-613) 745 26 65 Fax (1-613) 745 76 60 E-mail: order.dept@renoufbooks.com URL: http://www.renoufbooks.com EGYPT The Middle East Observer 41 Sherif Street Cairo Tél. (20-2) 392 69 19 Fax (20-2) 393 97 32 E-mail: inquiry@meobserver.com URL: http://www.meobserver.com
DANMARK J. H. Schultz Information A/S Herstedvang 12 DK-2620 Albertslund Tlf. (45) 43 63 23 00 Fax (45) 43 63 19 69 E-mail: schultz@schultz.dk URL: http://www.schultz.dk	SUOMI/FINLAND Akateeminen Kirjakauppa/ Akademiska Bokhandeln Keskuskatu 1/Centralgatan 1 PL/PB 128 FIN-00101 Helsinki/Helsingfors P./fn (358-9) 121 44 18 F./fax (358-9) 121 44 35 Sähköposti: sps@akateeminen.com URL: http://www.akateeminen.com	MALTA Miller Distributors Ltd Malta International Airport PO Box 25 Luqa LQA 05 Tél. (356) 66 44 88 Fax (356) 67 67 99 E-mail: gwirth@usa.net	MALAYSIA EBIC Malaysia Suite 45.02, Level 45 Plaza MBI (Letter Box 45) 8 Jalan Yap Kwan Seng 50450 Kuala Lumpur Tél. (60-3) 21 62 92 98 Fax (60-3) 21 62 61 98 E-mail: ebic@tm.net.my
DEUTSCHLAND Bundesanzeiger Verlag GmbH Vertriebsabteilung Amsterdamer Straße 192 D-50735 Köln Tél. (49-221) 97 66 80 Fax (49-221) 97 66 82 78 E-Mail: vertrieb@bundesanzeiger.de URL: http://www.bundesanzeiger.de	SVENSKA BTJ AB Traktorvägen 11-13 S-221 82 Lund Tlf. (46-46) 18 00 00 Fax (46-46) 30 79 47 E-post: btjeu-pub@btj.se URL: http://www.btj.se	NORGE Swets Blackwell AS Hans Nielsen Hauges gt. 39 Boks 4901 Nydalen N-0423 Oslo Tél. (47) 23 40 00 00 Tel. (47) 23 40 00 01 E-mail: info@no.swetsblackwell.com URL: http://www.swetsblackwell.com.no	MEXICO Mundi Prensa México, SA de CV Rio Pánuco, 141 Colonia Cuauhtémoc MX-06500 México, DF Tél. (52-5) 533 56 58 Fax (52-5) 514 67 99 E-mail: 101545.2361@compuserve.com
ΕΛΛΑΔΑ/GREECE G. C. Eleftheroudakis SA International Bookstore Panepistimiou 17 GR-10564 Athina Tél. (30-1) 331 41 80/1/2/3/4/5 Fax (30-1) 325 84 99 E-mail: elebooks@netor.gr URL: elebooks@hellasnet.gr	UNITED KINGDOM The Stationery Office Ltd Customer Services PO Box 29 Norwich NR3 1GN Tél. (44) 870 60 05-522 Fax (44) 870 60 05-533 E-mail: book.orders@theso.co.uk URL: http://www.itsofficial.net	POLSKA Ars Polona Krakowskie Przedmiescie 7 Skr. pocztowa 1001 PL-00-950 Warszawa Tél. (48-22) 826 12 01 Fax (48-22) 826 62 40 E-mail: books119@arspolona.com.pl	SOUTH AFRICA Eurochamber of Commerce in South Africa PO Box 781738 2146 Sandton Tél. (27-11) 884 39 52 Fax (27-11) 883 55 73 E-mail: info@eurochamber.co.za
ESPAÑA Boletín Oficial del Estado Trafalgar, 27 E-28071 Madrid Tél. (34) 915 38 21 11 (libros) 913 84 17 15 (suscripción) Fax (34) 915 38 21 21 (libros), 913 84 17 14 (suscripción) E-mail: clientes@com.boe.es URL: http://www.boe.es Mundi Prensa Libros, SA Castelló, 37 E-28001 Madrid Tél. (34) 914 36 37 00 Fax (34) 915 75 39 98 E-mail: libreria@mundiprensa.es URL: http://www.mundiprensa.com	ISLAND Bokabud Larusar Blöndal Skólavörðustíg, 2 IS-101 Reykjavík Tél. (354) 552 55 40 Fax (354) 552 55 60 E-mail: bokabud@simnet.is	ROMÂNIA Euromedia Str.Dionisie Lupu nr. 65, sector 1 RO-70184 Bucuresti Tél. (40-1) 315 44 03 Fax (40-1) 312 96 46 E-mail: euromedia@mailcity.com	SOUTH KOREA The European Union Chamber of Commerce in Korea 5th Fl. The Shilla Hotel 202, Jangchung-dong 2 Ga, Chung-ku Seoul 100-392 Tél. (82-2) 22 53-5631/4 Fax (82-2) 22 53-5635/6 E-mail: eucock@eucock.org URL: http://www.eucock.org
FRANCE Journal officiel Service des publications des CE 26, rue Desaix F-75727 Paris Cedex 15 Tél. (33) 140 58 77 31 Fax (33) 140 58 77 00 E-mail: europublications@journal-officiel.gouv.fr URL: http://www.journal-officiel.gouv.fr	SCHWEIZ/SUISSE/SVIZZERA Euro Info Center Schweiz c/o OSEC Business Network Switzerland Stampfenbachstraße 85 PF 492 CH-8035 Zürich Tél. (41-1) 365 53 15 Fax (41-1) 365 54 11 E-mail: eics@osec.ch URL: http://www.osec.ch/eics	SLOVAKIA Centrum VTI SR Nám. Slobody, 19 SK-81223 Bratislava Tél. (421-7) 54 41 83 64 Fax (421-7) 54 41 83 64 E-mail: europ@tbb1.sitk.stuba.sk URL: http://www.sitk.stuba.sk	SRI LANKA EBIC Sri Lanka Trans Asia Hotel 115, Sir Chittampalam A. Gardiner Mawatha Colombo 2 Tél. (94-1) 074 71 50 78 Fax (94-1) 44 87 79 E-mail: ebicsl@sinet.lk
IRELAND Alan Hanna's Bookshop 270 Lower Rathmines Road Dublin 6 Tél. (353-1) 496 73 98 Fax (353-1) 496 02 28 E-mail: hannas@iol.ie	BÁLGARÍJA Euopress Euromedia Ltd 59, blvd Vitosha BG-1000 Sofia Tél. (359-2) 980 37 66 Fax (359-2) 980 42 30 E-mail: Milena@mbox.cit.bg URL: http://www.euopress.bg	SLOVENIJA GV Zalozba Dunajska cesta 5 SLO-1000 Ljubljana Tél. (386) 613 09 1804 Fax (386) 613 09 1805 E-mail: europ@vestnik.si URL: http://www.gvzalozba.si	TAI-WAN Tycoon Information Inc PO Box 81-466 105 Taipei Tél. (886-2) 87 12 88 86 Fax (886-2) 87 12 47 47 E-mail: euitupe@ms21.hinet.net
ITALIA Licosa SpA Via Duca di Calabria, 1/1 Casella postale 552 I-50125 Firenze Tél. (39) 055 64 83 1 Fax (39) 055 64 12 57 E-mail: licosa@licosa.com URL: http://www.licosa.com	CYPRUS Cyprus Chamber of Commerce and Industry PO Box 21455 CY-1509 Nicosia Tél. (357-2) 88 97 52 Fax (357-2) 66 10 44 E-mail: demetrap@ccci.org.cy	TÜRKIYE Dünya Infotel AS 100, Yil Mahallesi 34440 TR-80050 Bagclar-Istanbul Tél. (90-212) 629 46 89 Fax (90-212) 629 46 27 E-mail: aktuel.info@dunya.com	UNITED STATES OF AMERICA Bernan Associates 4611-F Assembly Drive Lanham MD 20706-4391 Tél. (1-800) 274 44 47 (toll free telephone) Fax (1-800) 865 34 50 (toll free fax) E-mail: query@bernan.com URL: http://www.bernan.com
LUXEMBOURG Messageries du livre SARL 5, rue Raiffeisen L-2411 Luxembourg Tél. (352) 40 10 20 Fax (352) 49 06 61 E-mail: mail@mdl.lu URL: http://www.mdl.lu	EESTI Eesti Kaubandus-Tööstuskoda (Estonian Chamber of Commerce and Industry) Toom-Kooli 17 EE-10130 Tallinn Tél. (372) 646 02 44 Fax (372) 646 02 45 E-mail: info@koda.ee URL: http://www.koda.ee	ARGENTINA World Publications SA Av. Cordoba 1877 C/120 AAA Buenos Aires Tél. (54-11) 48 15 81 56 Fax (54-11) 48 15 81 56 E-mail: wpbooks@infovia.com.ar URL: http://www.wpbooks.com.ar	AUTRES PAYS ANDERE LÄNDER OTHER COUNTRIES AUTRES PAYS Bitte wenden Sie sich an ein Büro Ihrer Wahl/Please contact the sales office of your choice/Veuillez vous adresser au bureau de vente de votre choix Office for Official Publications of the European Communities 2, rue Mercier L-2985 Luxembourg Tél. (352) 29 29-42455 Fax (352) 29 29-42758 E-mail: info-info-opoce@cec.eu.int URL: http://publications.eu.int
	AUSTRALIA Hunter Publications PO Box 404 Abbotsford, Victoria 3067 Tél. (61-3) 94 17 53 61 Fax (61-3) 94 19 71 54 E-mail: jpdavies@ozemail.com.au	BRESIL Livraria Camões Rua Bittencourt da Silva, 12 C CEP 20043-900 Rio de Janeiro Tél. (55-21) 262 47 76 Fax (55-21) 262 47 76 E-mail: livraria.camoes@incm.com.br URL: http://www.incm.com.br	

EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS DOMSTOL

ÅRSRAPPORT
2002

Översikt över verksamheten vid
Europeiska gemenskapernas
domstol och förstainstansrätt

Luxemburg 2003

www.curia.eu.int

Europeiska gemenskapernas domstol
L-2925 Luxemburg
Tfn (352) 43 03-1
Telex (kansliet): 2510 CURIA LU
Fax: (352) 43 03-2600
Fax till Press- och informationsavdelningen: (352) 43 03-2500

Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt
L-2925 Luxemburg
Tfn (352) 43 03-1
Fax: (352) 43 03-2100

Domstolens hemsida på Internet: <http://www.curia.eu.int>

Färdigställt den 23 januari 2003

En stor mängd övrig information om Europeiska unionen är tillgänglig på Internet via Europa-servern (<http://europa.eu.int>).

Kataloguppgifter finns i slutet av publikationen.

Luxemburg: Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer, 2003

ISBN 92-829-0658-2

© Europeiska gemenskaperna, 2003
Kopiering tillåten med angivande av källan.

Printed in Italy

TRYCKT PÅ ICKE KLORBLEKT PAPPER

Innehållsförteckning

sidan

Förord av domstolens ordförande, G. C. Rodríguez Iglesias	3
--	---

Kapitel I

Europeiska gemenskapernas domstol

A — Domstolens verksamhet år 2002, av ordföranden Gil Carlos Rodríguez Iglesias	7
B — Domstolens sammansättning	47
1. Domstolens ledamöter	49
2. Ändringar i domstolens sammansättning år 2002	59
3. Rangordning	61
4. Domstolens tidigare ledamöter	65
C — Domstolens femtioårsjubileum	69

Kapitel II

Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt

A — Förstainstansrättens verksamhet år 2002, av ordföranden Bo Vesterdorf	75
B — Förstainstansrättens sammansättning	133
1. Förstainstansrättens ledamöter	135
2. Rangordning	141
3. Förstainstansrättens tidigare ledamöter	143

Kapitel III*Möten och besök*

A —	Officiella besök och arrangemang vid domstolen och förstainstansrätten år 2002	147
B —	Studiebesök vid domstolen och förstainstansrätten år 2002	151
C —	Högtidliga sammanträden år 2002.....	153
D —	Besök och deltagande i officiella arrangemang år 2002	155

Kapitel IV*Tabeller och statistik*

A —	Domstolens verksamhetsstatistik	159
B —	Förstainstansrättens verksamhetsstatistik	179

*Organisationsplan i sammandrag**Domstolens adressuppgifter*

Förord

Dåtid, nutid och framtid: under året som gått har domstolen betraktat sin historia och begrundat sin framtid. Samtidigt har den dagligen fullgjort sin uppgift att säkerställa att rätten respekteras vid tillämpningen och tolkningen av fördraget.

Högtidlighållandet av domstolens 50-års jubileum gav tillfälle att överblicka ett halvt sekels rättspraxis. Man kan konstatera att gemenskapsdomstolen genom sina domar har slagit fast de grundläggande principer som implicit framgår av grundfördragets ordalydelse och uppbyggnad. Genom dessa principer, såsom de tar sig uttryck i rättspraxis, har domstolen fastställt de utmärkande dragen i gemenskapens rättsordning. Högtidlighållandet utgjorde också ett särskilt tillfälle att hedra dem som sedan 1952 har bidragit till att fullgöra domstolens uppgift. Seminariet och den högtidliga sammankomsten som hölls den 3 respektive den 4 december 2002 i Luxemburg blev en stor framgång tack vare det stora antal betydelsefulla personligheter som deltog.

Dessa evenemang hindrade dock inte domstolen från att ägna särskild uppmärksamhet åt det arbete som bedrivits under hela året inom ramen för konventet om Europas framtid. Domstolen har följt arbetet med särskilt intresse, vilket motiverats av de grundlinjer som redan nu har framkommit genom arbetet. Domstolen, som behåller möjligheten att anföra den reservation som följer av naturen på dess uppdrag, har i övrigt reagerat positivt när dess samarbete efterfrågats i olika arbetsgrupper i konventet, särskilt rörande subsidiaritetsprincipen, de grundläggande rättigheterna och frågan om unionen såsom juridisk person.

Läsaren kan som vanligt, men i en något förnyad utformning, finna det huvudsakliga i domstolens och förstainstansrättens dömande verksamhet på de följande sidorna.

Här skall endast anges att domstolen år 2002 (i bruttosiffror, före eventuella föreningar av mål) har avgjort 513 mål (434 år 2001) och att antalet nya mål har uppgått till 477 (504 år 2001). Förstainstansrätten har å sin sida avgjort 331 mål (340 år 2001) och registrerat 411 nya mål (345 år 2001). Dessa siffror betecknar intensiteten i gemenskapsdomstolarnas verksamhet när vi står inför betydande förändringar, oavsett om dessa avser ikraftträdandet av Nicefördraget och dess följder på domstolssystemet i gemenskapen eller utvidgningen. Domstolen förbereder sig inför utvidgningen med allt det engagemang som krävs för en händelse som är av sådan betydelse för Europas och Europeiska unionens framtid.

G. C. Rodríguez Iglesias
domstolens ordförande

Kapitel I

Europeiska gemenskapernas domstol

A – Domstolens verksamhet år 2002,

av ordföranden Gil Carlos Rodríguez Iglesias

1. I denna del av årsrapporten ges en översikt av verksamheten vid Europeiska gemenskapernas domstol under år 2002. Förutom en kort kvantitativ sammanfattning (avsnitt 2) redovisas de huvudsakliga utvecklingstendenserna i domstolens rättspraxis. Dessa är uppställda enligt följande:

Domstolens behörighet och förfarande (avsnitt 3), allmänna principer och konstitutionella eller institutionella mål (avsnitt 4). Fri rörlighet för varor (avsnitt 5). Fri rörlighet för arbetstagare (avsnitt 6). Etableringsfrihet (avsnitt 7). Frihet att tillhandahålla tjänster (avsnitt 8). Fri rörlighet för kapital (avsnitt 9). Konkurrensregler (avsnitt 10). Varumärkesrätt (avsnitt 11). Offentlig upphandling (avsnitt 12). Socialrätt (avsnitt 13). Yttre förbindelser (avsnitt 14). Transportpolitik (avsnitt 15). Skatterätt (avsnitt 16). Brysselkonventionen (avsnitt 17).

I detta urval återfinns endast 55 av de 466 domar och beslut som domstolen avkunnat under år 2002 och enbart de väsentligaste av dessa tas upp. Urvalet omfattar inte generaladvokaternas förslag till avgörande. Dessa är obestridliga av betydelse för en fördjupad förståelse av frågorna i vissa mål, men en redogörelse för förslagen skulle öka omfånget av en rapport som måste vara kort. Det är möjligt att på samtliga officiella EU-språk ta del av den fullständiga texten till samtliga domstolens domar, yttranden och beslut samt generaladvokaternas förslag till avgörande på domstolens hemsida (www.curia.eu.int). För att undvika förväxlingar och underlätta läsningen görs hänvisningar i rapporten, när inget annat anges, till artikelnumreringen i Fördraget om Europeiska unionen och i EG-fördraget i dess lydelse enligt Amsterdamfördraget.

2. Ur kvantitativ synpunkt har domstolen avgjort 466 mål under år 2002 (netttotal, med hänsyn tagen till förening av mål). Av dessa har 269 resulterat i dom, ett mål gällde ett yttrande i enlighet med artikel 300.6 EG och 196 mål har utmynnat i beslut. Dessa siffror utgör en lätt ökning jämfört med det föregående året (398 avgjorda mål). Antalet nya mål vid domstolen uppgick till 477 (504 år 2001). Antalet anhängiga mål vid slutet av år 2002 var 907 (brutttotal) medan de uppgick till 943 vid utgången av år 2001.

Tendensen att handläggningstiden förlängs har inte ändrats detta år. Beträffande begäran om förhandsavgörande och direkt talan har denna tid uppgått till ungefär 24 månader, medan den år 2001 uppgick till 22 respektive 23 månader. Den genomsnittliga handläggningstiden för överklaganden har uppgått till 19 månader medan den år 2001 uppgick till 16 månader.

Domstolen har på olika sätt utnyttjat de medel som står till dess förfogande för att påskynda handläggningen av vissa mål (förtursmål, skyndsamt handläggning och förenklat förfarande). Med tillämpning av artikel 55.2 i rättegångsreglerna har

domstolen förordnat att två mål skall ges förtur. Ett av dem, en talan om fördragsbrott i mål C-247/02, *Europeiska gemenskapernas kommission mot Republiken Frankrike*, avskrevs snabbt efter det att sökanden hade återkallat sin talan. Mål C-491/01 om förhandsavgörande, *British American Tobacco och Imperial Tobacco*, har däremot givit upphov till en viktig dom av den 10 december 2002 (REG 2002, s. I-0000) som avkunnades inom en tid av tolv månader från det att den nationella domstolens begäran om förhandsavgörande inkom.

Ett ännu snabbare förfarande, där vissa skeden av handläggningen inte används, är den förenklade handläggningen enligt artiklarna 62a och 104a i rättegångsreglerna. Denna handläggning har inte använts under år 2002. I de två mål där sådan handläggning begärdes var kraven i rättegångsreglerna att frågan skall vara synnerligen brådskande, mot bakgrund av de omständigheter som parterna eller de nationella domstolarna hade åberopat, inte uppfyllda.

Domstolen har däremot regelmässigt utnyttjat det förenklade förfarandet, som för vissa begäran om förhandsavgörande föreskrivs i artikel 104.3 i rättegångsreglerna. Ett dussintal beslut har avkunnats med stöd av denna bestämmelse.

Vad gäller fördelningen av mål mellan domstolens olika sammansättningar kan noteras att vart femte mål har avgjorts i plenum år 2002, medan de övriga domarna och besluten har meddelats på avdelningar om fem domare (50 procent av målen) eller tre domare (vart fjärde mål).

För ytterligare upplysningar angående statistiska uppgifter för rättsåret 2002 hänvisas till kapitel IV i denna rapport.

3. I fråga om *domstolens behörighet* och i fråga om *förfaranden* redovisas ett mål om förhandsavgörande (3.1), ett annat om förfarandet om ogiltigförklaring (3.2), ett mål om interimistiskt förfarande (3.3) och ett mål om verkan av att fristen för talan mot gemenskapsbeslut har löpt ut (3.4).

3.1 I dom av den 4 juni 2002 i mål C-99/00, *Lyckeskog* (REG 2002, s. I-4839), tolkade domstolen uttrycket "domstol ... mot vars avgöranden det inte finns något rättsmedel enligt nationell lagstiftning" (artikel 234 tredje stycket EG) i förhållande till det svenska rättssystemet. I detta rättssystem kan de enskilda överklaga till Högsta domstolen, men för en prövning i sak krävs det att Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd. Om det inte finns synnerliga skäl meddelas prövningstillstånd endast om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas. I detta mål var frågan således huruvida om en nationell domstol skall anses vara en domstol mot vars avgöranden det enligt nationell lagstiftning inte finns något rättsmedel när det krävs prövningstillstånd för att överklaganden av dess avgöranden skall prövas av den högsta domstolsinstansen.

Domstolen fann att en nationell överrätts avgöranden, som kan överklagas av parterna till en högsta domstolsinstans, inte härrör från en domstol i en medlemsstat, mot vars avgöranden det inte finns något rättsmedel enligt nationell lagstiftning i den mening som avses i artikel 234 EG. Domstolen fann vidare att "[d]en omständigheten att det krävs prövningstillstånd för att den högsta domstolsinstansen skall ta upp sådana överklaganden till prövning ... inte [medför] att parterna inte har något rättsmedel" (punkt 16). Domstolen uttalade vidare att "[o]m det uppkommer en fråga om tolkningen eller giltigheten av en gemenskapsrättslig regel är den högsta domstolsinstansen enligt artikel 234 tredje stycket EG skyldig att – antingen när den prövar frågan huruvida prövningstillstånd skall meddelas eller vid ett senare tillfälle – begära förhandsavgörande av EG-domstolen" (punkt 18).

3.2 Dom av den 25 juli 2002 i mål C-50/00 P, *Union de Pequeños Agricultores mot rådet* (REG 2002, s. I-6677), gällde ett överklagande av ett beslut av förstainstansrätten. Förstainstansrätten hade avvisat en talan om ogiltigförklaring av en förordning av rådet som väckts av en sammanslutning av jordbrukare. Domstolens dom avviker från generaladvokatens förslag till avgörande och domstolen bekräftar sin fasta rättspraxis i fråga om villkoren för att en talan om ogiltigförklaring som väckts av enskilda skall upptas till sakprövning. Enligt artikel 230 fjärde stycket EG får "[v]arje fysisk eller juridisk person ... väcka talan mot ett beslut som är riktat till honom eller mot ett beslut som, även om det utfärdats i form av en förordning eller ett beslut riktat till en annan person, direkt och personligen berör honom". Enligt rättspraxis kan en allmänt tillämplig rättsakt, såsom en förordning, under vissa omständigheter anses personligen beröra vissa personer. Detta är fallet bland annat om rättsakten i fråga angår en bestämd fysisk eller juridisk person på grund av vissa egenskaper som är utmärkande för denne eller på grund av en faktisk situation som särskiljer denne från alla andra personer. En fysisk eller juridisk person som inte uppfyller detta villkor är inte behörig att föra talan om ogiltigförklaring av en förordning.

Domstolen fann att de enskildas rätt till ett verksamt rättsligt skydd av de rättigheter de har enligt gemenskapens rättsordning inte kräver en ändring av dess rättspraxis. Domstolen framhöll att det genom EG-fördraget har inrättats ett fullständigt system för kontroll av huruvida de rättsakter som antas av gemenskapsinstitutionerna är lagenliga. I detta system har fysiska eller juridiska personer, som på grund av begränsningar i deras talerätt inte kan föra talan direkt vid domstolen angående en rättsakts giltighet, möjlighet att åberopa att en sådan rättsakt är ogiltig, antingen inför EG-domstolen enligt artikel 241 EG eller inför nationell domstol, och därvid förmå denna att begära förhandsavgörande från EG-domstolen. I detta sammanhang "ankommer [det] på medlemsstaterna att inrätta ett system för rättslig prövning som gör det möjligt att säkerställa rätten till ett verksamt rättsligt skydd" (punkt 41). Det åligger nämligen de nationella domstolarna att, så långt det är möjligt, tolka och tillämpa nationella bestämmelser om talerätt så, att det är möjligt för fysiska eller juridiska personer att få till stånd en prövning vid domstol av lagenligheten av varje beslut eller annan åtgärd på nationell nivå som rör tillämpningen, i förhållande till dem, av en allmänt tillämplig rättsakt från gemenskapen, genom att åberopa att denna rättsakt är ogiltig.

Domstolen tillade att även om villkoret att sökanden skall beröras personligen skall tolkas mot bakgrund av rätten till ett verksamt rättsligt skydd kan denna tolkning emellertid inte medföra att detta villkor, vilket uttryckligen föreskrivits i fördraget, inte tillämpas utan att gemenskapsdomstolarna därmed överskrider gränserna för sin behörighet enligt fördraget. Domstolen uttalade vidare att "[ä]ven om det förvisso går att föreställa sig ett annat system för prövning av lagenligheten av allmänt tillämpliga rättsakter än det som inrättats genom det ursprungliga fördraget, vilket i detta avseende aldrig har ändrats på något mer genomgripande sätt, ankommer det, om så skulle behövas, på medlemsstaterna att med tillämpning av artikel 48 EU besluta om nödvändiga ändringar i det nuvarande systemet".

3.3 I beslut av den 14 februari 2002 i mål C-440/01 P (R), *kommissionen mot Artegodan* (REG 2002, s. I-1489), överklagades ett beslut meddelat av förstainstansrättens ordförande den 5 september 2001 till domstolen. Genom det överklagade beslutet hade en ansökan som kommissionen gjort med stöd av artikel 108 i förstainstansrättens rättegångsregler lämnats utan bifall. Kommissionens ansökan avsåg ändring eller upphävande av ett beslut av förstainstansrättens ordförande av den 28 juni 2000 att förordna om uppskov med verkställigheten av ett beslut av kommissionen. De "ändrade förhållanden" som kommissionen åberopat var i huvudsak att åtta beslut¹ av förstainstansrättens ordförande, vilka grundats på nästan identiska skäl som de i beslutet av den 28 juni 2000, hade upphävts efter överklagande av kommissionen.

Med hänsyn till att "[interimistiska] åtgärder som beviljas av rätten i grund och botten är av provisorisk karaktär" (punkt 62) tolkade domstolen uttrycket ändrade förhållanden på så sätt att det "avser uppkomsten av varje faktisk eller juridisk omständighet som kan ifrågasätta de bedömningar som rätten tidigare gjort beträffande de villkor ... som måste vara uppfyllda för att uppskov med verkställigheten skall beviljas" (punkt 63). Domstolen påpekade särskilt att en ansökan enligt artikel 108 i förstainstansrättens rättegångsregler, till skillnad från ett överklagande, kan göras "när som helst" och att den endast syftar till att rätten i det interimistiska förfarandet skall ompröva, enbart för framtiden, ett beslut rörande beviljande av en interimistisk åtgärd. Omprövningen sker, i förekommande fall, utifrån bedömningen av de faktiska och rättsliga grunder som vid en första anblick rättfärdigade den nämnda åtgärden. Domstolen fann att förstainstansrätten hade gjort sig skyldig till en felaktig rättstillämpning genom att jämställa en sådan ansökan med ett överklagande och överföra domstolens praxis

¹ Beslut av den 11 april 2001 i mål C-459/00 P (R), *kommissionen mot Trenker* (REG 2001, s. I-2823), i mål C-471/00 P (R), *kommissionen mot Cambridge Healthcare Supplies* (REG 2001, s. I-2865), i mål C-474/00 P (R), *kommissionen mot Bruno Farmaceutici m.fl.* (REG 2001, s. I-2909), i mål C-475/00 P (R), *kommissionen mot Hänsele* (REG 2001, s. 2953), i mål C-476/00 P (R), *kommissionen mot Schuck* (REG 2001, s. I-2995), i mål C-477/00 P (R), *kommissionen mot Roussel och Roussel Diamant* (REG 2001, s. I-3037), i mål C-478/00 P (R), *kommissionen mot Roussel och Roussel Iberica* (REG 2001, s. I-3079) liksom i mål C-479/00 P (R), *kommissionen mot Gerot Pharmazeutica* (REG 2001, s. I-3121) (punkt 29).

beträffande effekterna av att tidsfristen för överklagande löpt ut till området för interimistiska beslut och tillerkänna ett interimistiskt beslut rättskraft på ett sätt som tillkommer en dom eller ett beslut som slutligt avgör ett mål. Domstolen upphävde följaktligen beslutet av förstainstansrättens ordförande av den 5 september 2001 och, då den ansåg att tvisten kunde avgöras, prövade vidare ansökan slutgiltigt och förklarade att det överklagade uppskovet med verkställigheten av kommissionens beslut inte längre skulle gälla.

3.4 I dom av den 22 oktober 2002 i mål C-241/01, *National Farmers' Union* (REG 2002, s. I-9079) prövade domstolen frågan om en medlemsstat kan ifrågasätta gemenskapsbesluts giltighet genom att åberopa förändringar som skett efter det att fristerna för att väcka talan mot besluten har löpt ut. Domstolen erinrade om att ett beslut som har fattats av gemenskapens institutioner och mot vilket talan inte har väckts av dess adressat inom den i artikel 230 femte stycket EG föreskriva tidsfristen vinner rättskraft gentemot denne. Denna rättspraxis är motiverad av att talefristerna syftar till att skydda rättssäkerheten genom att förhindra att gemenskapsrättsakter som medför rättsverkningar kan komma att ifrågasättas ett obegränsat antal gånger. För domstolen motiverar samma rättssäkerhetsskäl att en medlemsstat, som är part i en tvist vid en nationell domstol, inte har rätt att ifrågasätta lagenligheten av ett gemenskapsbeslut riktat till medlemsstaten mot vilket denna inte har väckt talan om ogiltigförklaring inom den frist som föreskrivs därför i EG-fördraget.

4. Vad gäller *gemenskapsrättens allmänna principer* och mål som avser *konstitutionella* eller *institutionella* frågor redovisas ett mål angående grundläggande rättigheter (4.1), två mål angående medborgarskap i Europeiska unionen (4.2), ett mål avseende den rättsliga grunden för och andra aspekter på ett direktivs giltighet (4.3), ett mål om gemenskapens utomobligatoriska skadeståndsansvar (4.4) och ett annat mål om förordningars direkta effekt (4.5).

4.1 Dom av den 11 juli 2002 i mål C-60/00, *Carpenter* (REG 2002, s. I-6279), gällde tolkningen av artikel 49 EG och direktiv 73/148/EEG.² Frågan var huruvida en medborgare i tredje land (i det aktuella målet Mary Carpenter, filippinsk medborgare) genom dessa bestämmelser gavs rätt att uppehålla sig tillsammans med sin make (Peter Carpenter, medborgare i Förenade kungariket) i dennes ursprungsmedlemsstat när den sistnämnde är etablerad i den nämnda medlemsstaten och tillhandahåller tjänster till personer som är etablerade i andra medlemsstater.

Domstolen fastslog inledningsvis att Peter Carpenter utnyttjade friheten att tillhandahålla tjänster som garanteras i artikel 49 EG eftersom en beaktansvärd andel av hans yrkesmässiga verksamhet bestod i att tillhandahålla tjänster, särskilt

² Rådets direktiv 73/148/EEG av den 21 maj 1973 om avskaffande av restriktioner för rörlighet och bosättning inom gemenskapen för medborgare i medlemsstaterna i fråga om etablering och tillhandahållande av tjänster (EGT L 172 , 14; svensk specialutgåva, område 6, volym 1, s. 135).

försäljning av annonsplatser i medicinska och vetenskapliga tidskrifter, till annonsörer som är etablerade i andra medlemsstater. Direktiv 73/148 var inte tillämpligt i det aktuella målet. Domstolen fann nämligen att rätten för familjemedlemmar till en person som tillhandahåller tjänster att uppehålla sig i dennes ursprungsmedlemsstat inte regleras i direktivet. Domstolen prövade således artikel 49 EG som rör friheten att tillhandahålla tjänster. Domstolen konstaterade i detta hänseende följande: "[D]et skulle skada makarna Carpenters familjeliv om de skildes åt och det skulle följaktligen skada även förutsättningarna för Peter Carpenter att utöva en grundläggande frihet. Denna frihet skulle nämligen inte kunna få full verkan om Peter Carpenter avhölls från att utöva den på grund av hinder, i hans ursprungsland, för hans maka vid dennas inresa och bosättning" (punkt 39). Domstolen erinrade vidare om "att en medlemsstat endast kan åberopa hänsyn till allmänintresset för att rättfärdiga en nationell åtgärd som kan hindra friheten att tillhandahålla tjänster när denna åtgärd är förenlig med de grundläggande friheter som domstolen säkerställer efterlevnaden av" (punkt 40).

Efter att ha konstaterat att beslutet att utvisa Mary Carpenter utgjorde ett intrång i Peter Carpenters utövande av rätten till skydd för sitt familjeliv i den mening som avses i artikel 8 i konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (nedan kallad EKMR) erinrade domstolen om rättspraxis på området från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. Enligt denna rättspraxis kan det innebära intrång i rätten till respekt för familjelivet att utestänga en person från ett land där hans nära anhöriga bor. Ett sådant intrång står i strid med den nämnda konventionen om det inte görs med stöd av lag, inte syftar till ett eller flera mål som är legitima, motiverade av tvingande sociala hänsyn, samt särskilt står i proportion till det legitima mål som eftersträvas (se Europadomstolen, domen i målet *Boultif mot Schweiz* av den 2 augusti 2001, Recueil des arrêts et décisions 2001-IX, 39 §, 41 § och 46 §). Domstolen fann mot bakgrund av denna praxis att ett utvisningsbeslut som fattas under sådana omständigheter som de som var för handen i det aktuella målet innebär att jämvikten mellan Peter Carpenters rätt till respekt för sitt familjeliv och skyddet för allmän ordning och säkerhet rubbas. Domstolen konstaterade nämligen att Mary Carpenter sedan sin ankomst till Förenade kungariket inte betett sig på ett sådant sätt att man kunnat befara att hon i framtiden skulle utgöra en fara för allmän ordning och säkerhet. Domstolen påpekade dessutom att makarna Carpenters äktenskap var äkta och att Mary Carpenter alltjämt har ett verkligt familjeliv där hon bland annat tar hand om sin makes barn från ett tidigare förhållande. Domstolen fann således att artikel 49 EG, mot bakgrund av den grundläggande rättigheten till respekt för familjelivet, i den aktuella situationen utgjorde hinder för att den medlemsstat där en person som tillhandahåller tjänster till mottagare som är etablerade i andra medlemsstater har sitt ursprung vägrar make, som är medborgare i tredje land, till den som tillhandahåller tjänster rätt till uppehållstillstånd på sitt territorium.

4.2 I dom av den 17 september 2002 i mål C-413/99, *Baumbast och R* (REG 2002, s. I-7091), avgjorde domstolen en begäran om förhandsavgörande angående frågan huruvida artikel 18.1 EG om unionsmedborgarskap har direkt effekt.

Domstolen fastslog i detta hänseende "att en medborgare i Europeiska unionen, som inte längre har någon rätt till bosättning i värdlandet i egenskap av migrerande arbetstagare, har en direkt tillämplig och på unionsmedborgarskapet grundad rätt till bosättning i en annan medlemsstat enligt artikel 18.1 EG. Utövandet av denna rätt får vara föremål för sådana begränsningar och villkor som avses i artikel 18.1 EG. De behöriga myndigheterna och, i förekommande fall, de nationella domstolarna skall emellertid säkerställa att dessa begränsningar och villkor tillämpas med iakttagande av gemenskapsrättens allmänna principer, särskilt proportionalitetsprincipen" (punkt 94). Domstolen kom fram till detta genom att av sin rättspraxis (dom av den 4 december 1974 i mål 41/74, *Van Duyn*, REG 1974, s. 1337, punkt 7; svensk specialutgåva, volym 2, s. 389) sluta sig till att "[t]illämpningen av sådana begränsningar och villkor enligt artikel 18.1 EG för utövandet av denna rätt till bosättning emellertid är underställd domstolskontroll. Eventuella begränsningar av och villkor för denna rätt hindrar således inte att bestämmelserna i artikel 18.1 EG ger enskilda personer rättigheter som de kan åberopa vid domstol och som de nationella domstolarna skall skydda" (punkt 86). Domstolen konstaterade dessutom att tillämpningen av de begränsningar och villkor som avses i artikel 18.1 EG skall ske med iakttagande av de begränsningar som följer av gemenskapsrätten och i enlighet med dess allmänna principer, särskilt proportionalitetsprincipen. De nationella åtgärder som vidtas skall således vara ändamålsenliga och nödvändiga för att uppnå det mål som åsyftas. Beträffande målet vid den nationella domstolen fann domstolen följande: Att beröva herr Baumbast den rätt att uppehålla sig i medlemsstaten i fråga som han har enligt artikel 18.1 EG med tillämpning av bestämmelserna i direktiv 90/364/EEG³ med hänvisning till att hans sjukförsäkring inte omfattar akutsjukvård i värdlandet skall mot denna bakgrund anses utgöra en oproportionerlig inskränkning i denna rätt.

I dom av den 11 juli 2002 i mål C-224/98, *D'Hoop* (REG 2002, s. I-6191), avgjorde domstolen en begäran om förhandsavgörande angående EG-fördragets bestämmelser om unionsmedborgarskap och icke-diskrimineringsprincipen i förhållande till belgisk lagstiftning. Enligt denna har de egna medborgarna rätt till arbetslöshetsersättning för ungdomar endast om deras gymnasieutbildning har avslutats vid en belgisk skola. Målet vid den nationella domstolen gällde en belgisk medborgare som sökte sitt första arbete, som hade avslutat sin gymnasieutbildning vid en skola i en annan medlemsstat, och som inte beviljades arbetslöshetsersättning. Domstolen fann att gemenskapsrätten utgör hinder för att en medlemsstat vägrar bevilja en av sina medborgare, som är student och söker sitt första arbete, särskild arbetslöshetsersättning för ungdomar endast på grund av att denna student har avslutat sina gymnasiestudier i en annan medlemsstat.

4.3 Domen i det ovannämnda målet *British American Tobacco och Imperial Tobacco* gällde i huvudsak giltigheten av direktiv 2001/37/EG om tillverkning, presentation och

³ Rådets direktiv 90/364/EEG av den 28 juni 1990 om rätt till bosättning (EGT L 180, s. 26; svensk specialutgåva, område 6, volym 3, s. 58).

försäljning av tobaksvaror,⁴ i förhållande till den rättsliga grunden, proportionalitetsprincipen, den grundläggande rätten till egendom och subsidiaritetsprincipen.

Det gällde särskilt frågan huruvida direktivet helt eller delvis är ogiltigt på grund av att artiklarna 95 EG och/eller 133 EG inte utgör en korrekt rättslig grund. För att avgöra denna fråga hänvisade domstolen till sin rättspraxis beträffande artikel 95 EG (se, bland annat, beträffande reklam för tobaksvaror, dom av den 5 oktober 2000 i mål C-376/98, *Tyskland mot parlamentet och rådet*, REG 2000, s. I-8419). Efter en noggrann analys fann domstolen att direktiv 2001/37 faktiskt har till syfte att förbättra villkoren för den inre marknadens funktion och att det därigenom kunde antas på grundval av artikel 95 EG utan hinder av att det var skyddet för folkhälsan som var avgörande vid valet av de harmoniseringsåtgärder som detta direktiv innehåller. Denna slutsats påverkas inte av argumentet att ett förbud att inom gemenskapen tillverka cigaretter — i syfte att exportera dem till tredje land —, som inte uppfyller kraven i artikel 3.1 i detta direktiv, inte bidrar till att förbättra villkoren för den inre marknadens funktion. Ett sådant förbud kan antas på grundval av artikel 95 EG förutsatt att det avser att förhindra ett kringgående, bland annat genom olaglig återimport till gemenskapen, av vissa förbud som antagits för den inre marknaden. Beträffande artikel 133 EG konstaterade domstolen att det var felaktigt att i direktiv 2001/37 ange denna artikel som rättslig grund eftersom ett eventuellt handelspolitiskt mål med detta direktiv är sekundärt i förhållande till det huvudsakliga syftet, vilket var en förbättring av villkoren för den inre marknadens funktion. Den felaktiga hänvisningen till artikel 133 EG innebär emellertid endast ett rent formfel, vilket inte medför att det nämnda direktivet är ogiltigt eftersom felaktigheter under förfarandet för att anta detta inte förekommit. Som en följd av detta fann domstolen att direktiv 2001/37 inte var ogiltigt på grund av att en korrekt rättslig grund saknades.

Domstolen ansåg vidare att direktiv 2001/37, och särskilt dess artiklar 3, 5 och 7, var förenligt med proportionalitetsprincipen. Dessa bestämmelser innehåller, för det första, förbud mot att tillverka, att i gemenskapen släppa ut i fri omsättning och saluföra cigaretter som inte uppfyller kraven avseende högsta tillåtna halter av tjära, nikotin och kolmonoxid som fastställs i detta direktiv, för det andra, skyldighet att på cigarettpaketerna ange halterna av dessa substanser och att anbringa varningstexter angående de hälsorisker som tobaksvaror innebär, och slutligen, förbud mot att på förpackningar med tobaksvaror använda vissa termer, såsom "låg tjärhalt" (low tar), "mycket lätt" (ultra light), "lätt" (light), och "mild" (mild) som kan vilseleda konsumenten. Domstolen fann att dessa åtgärder är ägnade att leda till att det eftersträlvade målet uppnås och att de inte går utöver gränserna för vad som är nödvändigt för att uppnå detsamma.

⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/37/EG av den 5 juni 2001 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillverkning, presentation och försäljning av tobaksvaror (EGT L 194, s. 26).

Beträffande den grundläggande rätten till egendom konstaterade domstolen att de inskränkningar i denna rätt som införts genom förbudet mot att använda ytan på vissa sidor av cigarettpaketet för att där anbringa sina varumärken och genom förbudet att använda vissa termer som "lätt" och "mycket lätt" på förpackningen faktiskt svarar mot ett mål av allmänintresse som gemenskapen eftersträvar, särskilt att säkerställa en hög nivå i fråga om hälsa i samband med harmonisering, och i förhållande till det eftersträvade målet inte innebär ett orimligt och oacceptabelt ingripande som påverkar denna rätt till egendom som sådan (punkterna 150 och 153).

Domstolen har vidare fastslagit att subsidiaritetsprincipen inte har åsidosatts genom direktiv 2001/37. Domstolen konstaterade att denna princip är tillämplig när gemenskapslagstiftaren tillämpar artikel 95 EG, eftersom gemenskapen enligt denna bestämmelse inte är ensam behörig att reglera den ekonomiska verksamheten på den inre marknaden, utan endast är behörig att förbättra villkoren för upprättandet av den inre marknaden och dess funktion. Domstolen ansåg att målet med det nämnda direktivet inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås genom en åtgärd på medlemsstatsnivå utan att åtgärden bättre kunde uppnås på gemenskapsnivå. Domstolen tillade att omfattningen av gemenskapsåtgärden inte gick längre än vad som var nödvändigt för att uppnå de eftersträvade målen.

4.4 I dom av den 10 december 2002 i mål C-312/00 P, *kommissionen mot Camar och Tico* (REG 2002, s. I-0000), som gavs inom ramen för ett överklagande av en dom av förstainstansrätten av den 8 juni 2000 i de förenade målen T-79/96, T-260/97 och T-117/98, *Camar och Tico mot kommissionen och rådet* (REG 2000, s. II-2193), uttalade sig domstolen bland annat om på vilka villkor utomobligatoriskt skadeståndsansvar kan aktualiseras för gemenskapens del.

En av grunderna för överklagandet var kritik mot att förstainstansrätten utgått från den rättspraxis angående *administrativa rättsakter* enligt vilken alla överträdelse av lagbestämmelser medför att gemenskapens skadeståndsansvar aktualiseras. I detta hänseende erinrade domstolen om sin rättspraxis enligt vilken "det enligt gemenskapsrätten föreligger en rätt till skadestånd då tre förutsättningar är uppfyllda, nämligen att den rättsregel som har överträtts har till syfte att ge enskilda rättigheter, att överträdelsen är tillräckligt klar och, slutligen, att det finns ett direkt orsakssamband mellan åsidosättandet av den skyldighet som åligger den som antagit rättsakten och den skada som de drabbade personerna har lidit" (punkt 53). Domstolen angav vidare att "[v]ad beträffar den andra förutsättningen är det avgörande kriteriet för att anse att en överträdelse av gemenskapsrätten är tillräckligt klar, att den berörda gemenskapsinstitutionen uppenbart och allvarligt har missbedömt gränserna för sitt utrymme för skönsmässig bedömning ... Om denna institution endast förfogade över ett i hög grad begränsat, eller till och med obefintligt, utrymme för skönsmässig bedömning kan även en mindre överträdelse av gemenskapsrätten vara tillräcklig för att det skall vara fråga om en tillräckligt klar överträdelse" (punkt 54). Det avgörande kriteriet vid fastställande av huruvida en sådan överträdelse föreligger är således inte den berörda rättsaktens beskaffenhet utan det utrymme för skönsmässig bedömning

som institutionen hade vid dess antagande. Domstolen konstaterade mot denna bakgrund att förstainstansrätten gjort sig skyldig till felaktig rättstillämpning genom att anse att gemenskapens skadeståndsansvar aktualiserades uteslutande på grundval av att den aktuella rättsakten var rättsstridig, utan att ta hänsyn till det utrymme för skönsmässig bedömning som kommissionen hade vid dess antagande. Domstolen ersatte emellertid skälen för förstainstansrättens dom på denna punkt. Domstolen konstaterade att kommissionen i förevarande fall uppenbart och allvarligt hade missbedömt gränserna för sitt utrymme för skönsmässig bedömning vilket utgjorde en överträdelse av gemenskapsrätten som är tillräckligt klar och således är av sådan beskaffenhet att den aktualiserar gemenskapens skadeståndsansvar.

4.5 I dom av den 17 september 2002 i mål C-253/00, *Muñoz och Superior Fruiticola* (REG 2002, s. I-7289) gavs domstolen tillfälle att närmare ange följderna av att två gemenskapsförordningar⁵ var allmänt giltiga och direkt tillämpliga. Domstolen tolkade dessa förordningar på så sätt att en näringsidkare skall kunna väcka en civilrättslig talan mot en konkurrerande näringsidkare i syfte att få säkerställt att vissa av bestämmelserna i förordningarna iakttas.

För att komma till denna slutsats erinrade domstolen till en början om att en förordning enligt artikel 249 andra stycket EG har allmän giltighet och är direkt tillämplig i varje medlemsstat och att den följaktligen, på grund av sin rättsliga karaktär och sin funktion i det gemenskapsrättsliga systemet av rättskällor, kan ge upphov till rättigheter för enskilda som de nationella domstolarna är skyldiga att skydda. Med hänvisning vidare till sin rättspraxis (dom av den 9 mars 1978 i mål 106/77, *Simmenthal*, REG 1978, s. 629, svensk specialutgåva, volym 4, s. 75, av den 19 juni 1990 i mål C-213/89, *Factortame m.fl.*, REG 1990, s. I-2433, svensk specialutgåva, volym 10, s. 435, och av den 20 september 2001 i mål C-453/99, *Courage och Crehan*, REG 2001, s. I-6297), erinrade domstolen om att det åligger de nationella domstolarna att säkerställa att dessa bestämmelser ges full verkan och att de inom ramen för sin behörighet skall tillämpa de gemenskapsrättsliga bestämmelserna. Efter att ha granskat de mål som eftersträvades med kvalitetsnormerna i de två förordningar som var aktuella i målet vid den nationella domstolen drog domstolen följande slutsats: "[F]ör att lagstiftningen angående kvalitetsnormer skall ges full verkan och i synnerhet för att skyldigheten i artikel 3.1 [i dessa två förordningar] skall ges en ändamålsenlig verkan måste iakttagandet av denna skyldighet kunna säkerställas genom att en näringsidkare väcker en civilrättslig talan mot en konkurrerande näringsidkare" (punkt 30). Domstolen ansåg nämligen att "[e]n sådan möjlighet förbättrar ... gemenskapslagstiftningens funktion vad beträffar kvalitetsnormer" (punkt 31).

5. Beträffande den *fria rörligheten för varor* bör domarna i följande mål nämnas.

⁵ Rådets förordning (EEG) nr 1035/72 av den 18 maj 1972 och rådets förordning (EG) nr 2200/96 av den 28 oktober 1996 om den gemensamma organisationen av marknaden för frukt och grönsaker (EGT L 118, s. 1, svensk specialutgåva, område 3, volym 4, s. 162, respektive EGT L 297, s. 1).

Dom av den 5 november 2002 i mål C-325/00, *kommissionen mot Tyskland* (REG 2002, s. I-0000), gällde huruvida en kvalitetsmärkning, som gav rätt att endast märka berörda produkter med "Markenqualität aus deutschen Landen" (märkesvara tillverkad i Tyskland) om de var av en viss kvalitet och hade producerats i Tyskland, var förenlig med artikel 28 EG. Administrationen av denna märkning handhades av ett privat bolag som kontrollerades av ett offentligt organ och finansierades genom dess mellanled.

Genom domen i detta mål klargörs och kompletteras domstolens tidigare rättspraxis (bland annat dom av den 24 november 1982 i mål 249/81, *kommissionen mot Irland*, REG 1982, s. 4005, svensk specialutgåva, volym 6, s. 565, och av den 13 december 1983 i mål 222/82, *Apple and Pear Development Council*, REG 1983, s. 4083, svensk specialutgåva, volym 7, s. 413). Beträffande frågan huruvida det ifrågasatta systemet utgör en av det allmänna vidtagen åtgärd som kan tillskrivas medlemsstaten angav domstolen inledningsvis följande. Även om administrationen av kvalitetsmärkningen handhades av ett privat bolag har detta skapats med stöd av lag och utgör enligt denna lag ett centralt näringslivsorgan med målsättningar att på central nivå främja distributionen och exploateringen av tyska jordbruks- och livsmedelsprodukter. Domstolen påpekade vidare att detta bolag är skyldigt att beakta de allmänna riktlinjer som fastställts av ett offentligt organ, och att, vid utförandet av sina uppgifter, särskilt vid åtaganden av ekonomisk karaktär, utgå från den tyska jordbruks- och livsmedelssektorns övergripande intressen. Domstolen konstaterade slutligen att detta bolag finansierades av samtliga företag i den berörda sektorn genom obligatoriska avgifter. Domstolen erinrade om sin dom i det ovannämnda målet *Apple and Pear Development Council* och drog därav slutsatsen att "[e]tt sådant organ, som inrättats genom nationell lag och som finansieras genom en avgift som ålagts producenterna, [kan] enligt gemenskapsrätten inte ... åtnjuta samma frihet i fråga om främjande av avsättningen av inhemska varor som producenterna själva eller de frivilliga producentsammanslutningarna har ... Organet är sålunda skyldigt att iakttä de grundläggande bestämmelserna i fördraget om fri rörlighet för varor när det inrättar ett system som ... kan få liknande effekter på handeln inom gemenskapen som ett system inrättat av de offentliga myndigheterna" (punkt 18).

Domstolen konstaterade, i linje med sin tidigare rättspraxis, följande. Systemet, som har en begränsande inverkan på den fria rörligheten för varor mellan medlemsstaterna, har inrättats för att främja försäljningen av tyskproducerade jordbruks- och livsmedelsprodukter och går ut på att betona att varorna i fråga kommer från just Tyskland. Domstolen påpekade att den omständigheten att nyttjandet av den aktuella märkningen är frivillig inte betyder att den upphör att utgöra ett hinder för handeln. Domstolen uteslöt dessutom att det ifrågasatt systemet skulle kunna anses vara en sådan geografisk beteckning som kan vara befogad enligt artikel 30 EG.

I dom av den 10 september 2002 i mål C-172/00, *Ferring* (REG 2002, s. I-6891), fann domstolen att "[e]n nationell reglering enligt vilken en återkallelse på innehavarens begäran av ett godkännande för försäljning av ett referensläkemedel medför att

godkännandet för parallellimport av detta läkemedel automatiskt upphör att gälla strider mot artikel 28 EG". Domstolen medgav emellertid att "[o]m det visas att människors hälsa verkligen äventyras om två varianter av samma läkemedel förekommer samtidigt på en medlemsstats marknad, kan importrestriktioner beträffande den äldre varianten av läkemedlet vara berättigade efter det att referensgodkännandet för försäljning avseende den berörda marknaden har sagts upp av innehavaren".

Domstolen konstaterade att den omständigheten att ett godkännande för parallellimport upphör att gälla till följd av att referensgodkännandet för försäljning återkallas utgör en sådan begränsning av den fria rörligheten för varor som strider mot artikel 28 EG. Så är emellertid inte fallet om det är motiverat att återkalla ett godkännande för att värna om folkhälsan i enlighet med artikel 30 EG. I målet vid den nationella domstolen skedde uppsägningen av godkännandet på grund av att innehavaren hade ersatt den äldre varianten av läkemedlet med en ny variant för vilken denne har erhållit ett nytt godkännande för försäljning. Den äldre varianten av läkemedlet kunde även fortsättningsvis saluföras lagligt i den medlemsstat från vilken läkemedlet exporteras med stöd av det godkännande för försäljning som utfärdats i denna stat. Domstolen påpekade att i en situation där ett referensgodkännande har återkallats på begäran av innehavaren för andra syften än att skydda folkhälsan, förefaller det inte motiverat att automatiskt återkalla ett godkännande för parallellimport. En återkallelse av ett referensgodkännande medför inte i sig att den äldre varianten av läkemedlet ifrågasätts. Domstolen konstaterade att syftet att kontrollera kvalitet, effekt och oskadlighet avseende denna variant inte skulle vara omöjligt att tillgodose på ett mindre begränsande sätt. Domstolen påpekade särskilt att en säkerhetsövervakning i normala fall kan säkerställas i samarbete med de nationella myndigheterna i de andra medlemsstaterna, genom att de ger varandra tillgång till de uppgifter och dokument som tillhandahålls av tillverkaren eller andra företag i samma koncern vad gäller den gamla varianten i de medlemsstater där den fortfarande saluförs på grundval av ett giltigt godkännande för försäljning.

Domstolen uteslöt inte att det finns skäl hänförliga till skyddet av folkhälsan som kan motivera att ett godkännande för parallellimport av läkemedel knyts direkt till ett referensgodkännande. Den angav emellertid att några sådana skäl inte hade framkommit i de yttranden som inkommit. Domstolen angav att om det kan visas att människors hälsa verkligen äventyras om två varianter av samma läkemedel förekommer på marknaden samtidigt, kan importrestriktioner vara berättigade med hänsyn till denna risk. Bedömningen av huruvida det verkligen föreligger en sådan risk, vilken risk inte kan fastställas endast genom ett påstående av innehavaren av godkännandena för försäljning, ankommer i första hand på de ansvariga myndigheterna i importmedlemsstaten. Domstolen påminde emellertid om möjligheten att den nämnda risken kan undanröjas på ett tillfredsställande sätt genom märkning.

I dom av den 23 mars 2002 i mål C-443/99, *Merck Sharp & Dohme*, respektive C-143/00, *Boehringer Ingelheim m.fl.* (REG 2002, s. I-3703 respektive I-3759), gavs domstolen tillfälle att precisera sin rättspraxis beträffande på vilka villkor det är tillåtet

att ompaketera läkemedel som är försedda med ett varumärke av en parallellimportör. Enligt denna rättspraxis, som ursprungligen fastslogs beträffande artikel 28 EG och därefter beträffande direktiv 89/104/EEG,⁶ har innehavaren av ett varumärke rätt enligt artikel 30 första meningen EG att motsätta sig att en vara, som i en medlemsstat lagligen har försetts med varumärket, saluförs i en annan medlemsstat efter att ha ompaketerats i en ny förpackning som har försetts med varumärket av tredje man. Ett sådant agerande utgör emellertid en förtäckt begränsning av handeln mellan medlemsstaterna, särskilt om det fastställs att agerandet bidrar till en konstlad avskärmning av marknaderna mellan medlemsstaterna. I dom av den 11 juli 1996 i de förenade målen C-427/93, C-429/93 och C-436/93, *Bristol-Myers Squibb m.fl.* (REG 1996, s. I-3457), och av den 12 oktober 1999 i mål C-379/97, *Upjohn* (REG 1999, s. I-6927), har domstolen närmare angett att en konstlad avskärmning på vissa villkor skall anses föreligga då invändning mot ompaketering av läkemedel sker, när en sådan ompaketering är nödvändig för att den parallellimporterade varan skall kunna saluföras i importstaten.

Huvudfrågan i domarna i de ovannämnda målen *Merck, Sharp & Dohme* och *Boehringer Ingelheim m.fl.* gällde villkoret att ompaketeringen skall vara nödvändig. Domstolen fann att ompaketering av läkemedel som sker genom att förpackningarna byts ut är objektivt nödvändig, i den mening som avses i dess rättspraxis, om det måste anses att läkemedlen utan sådan ompaketering faktiskt inte kan säljas på den berörda marknaden eller i vart fall inte på en stor del av denna marknad, på grund av att det föreligger ett starkt motstånd hos en betydande andel av konsumenterna mot läkemedel på vilka nya etiketter har anbringats.

I domen i det ovannämnda målet *Boehringer Ingelheim m.fl.* bekräftade domstolen dessutom att parallellimportören under alla omständigheter måste iaktta kravet på underrättelse på förhand för att ha rätt att ompaketera läkemedel som är försedda med ett varumärke. Domstolen tillade att det ankommer på parallellimportören att själv underrätta varumärkesinnehavaren om den planerade ompaketeringen. Det är inte tillräckligt att denne får underrättelse från annat håll om den avsedda ompaketeringen. Innehavaren måste ges "rimlig tid" att reagera. Det ankommer på den nationella domstolen att bedöma vad som är rimlig tid (punkt 68). Med hänsyn till uppgifterna i handlingarna i målet nämnde domstolen vägledningsvis att en period på två arbetsveckor var rimlig.

6. Inom området för den *fria rörligheten för arbetstagare* bör tre mål framhållas.

I dom av den 15 januari 2002 i mål C-55/00, *Gottardo* (REG 2002, s. I-413), fann domstolen att "[d]e behöriga myndigheterna för social trygghet i en första medlemsstat

⁶ Rådets första direktiv 89/104/EEG av den 21 december 1988 om tillnärmningen av medlemsstaternas varumärkeslagar (EGT L 40, s. 1; svensk specialutgåva, område 13, volym 17, s. 178).

[i det aktuella målet, Republiken Italien] är skyldiga att, i enlighet med de gemenskapsrättsliga förpliktelseerna enligt artikel 39 EG, för att förvärva rätt till åldersförmåner beakta försäkringsperioder som fullgjorts i ett tredje land [i det aktuella målet, Schweiziska edsförbundet] av en medborgare i en andra medlemsstat [i det aktuella målet, Republiken Frankrike] när ovannämnda behöriga myndigheter, under samma avgiftsförhållanden, till följd av en internationell bilateral konvention, som ingåtts mellan den första medlemsstaten och ovannämnda egna tredje land, medger att sådana perioder beaktas när de fullgjorts av statens medborgare (punkt 39).

Domstolen kom till denna slutsats genom att av sin rättspraxis (särskilt dom av den 21 september 1999 i mål C-307/97, *Saint-Gobain ZN*, REG 1999, s. I-6161) sluta sig till att "medlemsstaterna, vid genomförandet av sina åtaganden enligt internationella konventioner, oavsett om det är fråga om en konvention mellan medlemsstater eller en konvention mellan en medlemsstat och ett eller flera tredje länder, är skyldiga att iaktta sina skyldigheter enligt gemenskapsrätten, med förbehåll för bestämmelserna i artikel 307 EG" (punkt 33). Därav följer att när en medlemsstat ingår en internationell bilateral konvention om social trygghet med ett tredje land är denna medlemsstat enligt den grundläggande principen om likabehandling skyldig att bevilja medborgare i övriga medlemsstater samma förmåner som dess egna medborgare åtnjuter enligt ovannämnda konvention, såvida den inte kan anföra sakliga skäl för sin vägran.

I dom av den 25 juli 2002 i mål C-459/99, *MRAX* (REG 2002, s. I-6591), tolkade domstolen gemenskapsbestämmelserna om fri rörlighet för arbetstagare, frihet att tillhandahålla tjänster och etableringsfrihet,⁷ för att belgiska Conseil d'État skulle kunna bedöma om nationella bestämmelser om förfarandet för lysning och de handlingar som skall företas för att erhålla visering för att ingå äktenskap eller för att erhålla visering för familjeåterförening på grundval av ett utomlands ingånget äktenskap var förenliga med gemenskapsrätten.

Domstolen erinrade till en början om att de avsedda gemenskapsbestämmelserna inte är tillämpliga på situationer där det inte finns någon anknytning till någon av de situationer som regleras av gemenskapsrätten. Domstolen fann, med hänsyn till den vikt som gemenskapslagstiftaren har fäst vid skyddet för familjelivet, att artikel 3 i direktiv 68/360/EEG och artikel 3 i direktiv 73/148 samt förordning (EEG) nr 2317/95, mot bakgrund av proportionalitetsprincipen, skall tolkas så, att en medlemsstat inte vid

⁷ Artiklarna 1.2, 3.3 och 9.6 i rådets direktiv 64/221/EEG av den 25 februari 1964 om samordningen av särskilda åtgärder som gäller utländska medborgares rörlighet och bosättning och som är berättigade med hänsyn till allmän ordning, säkerhet eller hälsa (EGT P 56, s. 850; svensk specialutgåva, område 5, volym 1 s. 28), artiklarna 3 och 4 i rådets direktiv 68/360/EEG av den 15 oktober 1968 om avskaffande av restriktioner för rörlighet och bosättning inom gemenskapen för medlemsstaternas arbetstagare och deras familjer (EGT L 257, s. 13; svensk specialutgåva, område 5, volym 1 s. 44), artiklarna 3 och 6 i direktiv 73/148 och rådets förordning (EG) nr 2317/95 av den 25 september 1995 om fastställande av de tredje länder vars medborgare måste ha visering när de passerar medlemsstaternas yttre gränser (EGT L 234, s. 1).

gränsen kan avvisa en medborgare i ett tredje land som är make till en medborgare i en medlemsstat och som försöker resa in i staten utan att inneha något giltigt identitetskort eller pass eller i förekommande fall visering, när denne make kan styrka sin identitet och äktenskapsbandet och när det inte finns någon omständighet utifrån vilken det kan fastslås att denne innebär en fara för allmän ordning, säkerhet eller hälsa och att avvisning under alla förhållanden var en oproportionerlig åtgärd under sådana omständigheter.

Domstolen fann vidare att medlemsstaterna enligt artikel 4 i direktiv 68/360 och artikel 6 i direktiv 73/148 inte får vägra att bevilja uppehållstillstånd och inte får utvisa en medborgare i ett tredje land som kan styrka sin identitet och sitt äktenskap med en medborgare i en medlemsstat enbart av det skälet att denne rest in olagligen i den berörda medlemsstaten. Åtgärderna att neka uppehållstillstånd och att utvisa skulle nämligen innebära att själva syftet med den rätt till vistelse som direkt följer av gemenskapsrätten åsidosattes och vara uppenbart oproportionerliga i förhållande till överträdelsens allvar. Domstolen ansåg dessutom att direktiven 68/360, 73/148 och 64/221 utgör hinder för att en medlemsstat vägrar att bevilja uppehållstillstånd till en medborgare i ett tredje land som är make till en medborgare i en medlemsstat och som har rest in lagligen i denna medlemsstat eller utvisa denne ur staten endast av det skälet att dennes visering hade löpt ut innan denne ansökte om uppehållstillstånd. Domstolen fann slutligen en utländsk make till en medborgare i en medlemsstat har rätt enligt direktiv 64/221 att underställa en behörig myndighet ett beslut att vägra att bevilja ett första uppehållstillstånd eller ett beslut om utvisning som har fattats innan sådant tillstånd beviljades, även när denne inte har någon identitetshandling och när denne trots viseringskrav har rest in i medlemsstaten utan visering eller har stannat kvar där sedan viseringen löpt ut.

I dom av den 26 november 2002 i mål C-100/01, *Oteiza Olazabal* (REG 2002, s. I-0000), tillfrågades domstolen särskilt om tolkningen av artiklarna 12 EG, 18 EG och 39 EG i fråga om åtgärder som begränsar uppehållsrätten till en del av medlemsstatens territorium. Målet vid den nationella domstolen gällde en tvist mellan Ministre de l'Intérieur (inrikesministern) i Frankrike och den spanske medborgaren Aitor Oteiza Olazabal. Denne vägrades uppehållstillstånd inom en del av franskt territorium på grund av uppgifter från polisen om att han hade kontakt med terroristgruppen ETA. Aitor Oteiza Olazabal hade år 1991 dömts i ett brottmål för samröre med brottslingar i syfte att störa allmän ordning genom terror och hot.

Domstolen påpekade inledningsvis att Aitor Oteiza Olazabal hade varit anställd under hela den tid som är relevant i målet och att hans situation omfattas av tillämpningsområdet för artikel 39 EG. Domstolen prövade därefter om begränsningen av uppehållsrätten till en del av territoriet kunde vara motiverad av "hänsyn till allmän ordning, säkerhet och hälsa" i den mening som avses i artikel 39.3 EG. Domstolen hänvisade till sin dom av den 28 oktober 1975 i mål 36/75, *Rutili* (REG 1975, s. 1219; svensk specialutgåva, volym 2, s. 485), i vilken den fastslog att "åtgärder som begränsar rätten att uppehålla sig till en del av ett nationellt territorium kan vidtas av en

medlemsstat i förhållande till medborgare i andra medlemsstater, som omfattas av bestämmelserna i fördraget, endast i de fall och under de förutsättningar då sådana åtgärder kan vidtas avseende den berörda statens egna medborgare". Domstolen erinrade emellertid om omständigheterna i målet Rutili och påpekade att de administrativa ordningsåtgärder som vidtagits mot Aitor Oteiza Olazabal motiverades av att han var medlem i en väpnad och organiserad grupp, vars verksamhet hotade den allmänna ordningen på franskt territorium. Att avvärja sådan verksamhet kan anses vara relevant för att upprätthålla den allmänna säkerheten. Domstolen påpekade också att den hänskjutande domstolens utgångspunkt var att skäl som hänför sig till allmän ordning hindrade att Aitor Oteiza Olazabal tilläts uppehålla sig på en del av territoriet och att det kan vara motiverat att fatta beslut om förbud att vistas i landet i dess helhet om möjligheter saknas att besluta om förbud att vistas på en del av territoriet. Mot bakgrund härav tolkade domstolen artikel 39.3 EG och påpekade till en början att det inte av dess ordalydelse framgår att begränsningar av arbetstagarnas fria rörlighet som motiveras av skäl som hänför sig till allmän ordning alltid skall ha samma geografiska räckvidd som de rättigheter som framgår av denna bestämmelse. Domstolen erinrade vidare om att det av dess rättspraxis följer att "enligt de undantag som införts i artikel [39 EG] och artikel [46 EG] har medlemsstaterna, bland annat av hänsyn till allmän ordning, rätt att vidta åtgärder mot andra medlemsstaters medborgare som de inte kan vidta mot sina egna medborgare, eftersom de inte kan utvisa de sistnämnda från det nationella territoriet eller vägra dem rätt att resa in i detta" (punkt 40). Härav slöt sig domstolen slutligen till att "[v]id de tillfällen då medborgare i andra medlemsstater kan utvisas eller förbjudas att uppehålla sig i landet, kan även mindre stränga åtgärder vidtas mot dem, såsom partiell inskränkning av uppehållsrätten av skäl som hänför sig till allmän ordning, utan att det är nödvändigt att den ifrågavarande medlemsstaten vidtar likadana åtgärder mot sina egna medborgare" (punkt 41). Som en följd därav fastslog domstolen att varken artikel 39 EG eller bestämmelser i sekundärrätten varigenom den fria rörligheten för arbetstagare genomförs utgör hinder för en medlemsstat att vidta administrativa ordningsåtgärder som begränsar uppehållsrätten för en migrerande arbetstagare som är medborgare i en annan medlemsstat till en del av det nationella territoriet under följande förutsättningar: För det första skall detta vara befogat av skäl som hänför sig till den allmänna ordningen eller säkerheten och som grundas på arbetstagarens individuella uppträdande. För det andra, om en sådan möjlighet inte förelåg, skulle den enda följden, med hänsyn till omständigheternas allvar, kunna bli utvisning eller förbud att uppehålla sig i landet. För det tredje, slutligen, att den berörda medlemsstaten vidtar repressiva åtgärder eller andra faktiska och effektiva åtgärder mot det uppträdande som den avser att förhindra när dess egna medborgare uppträder på detta sätt.

7. Vad gäller *etableringsfriheten* bör för det första dom av den 5 november 2002 i mål C-208/00, *Überseering* (REG 2002, s. I-0000), framhållas. I detta mål fann domstolen att artiklarna 43 EG och 48 EG rörande etableringsfriheten utgör hinder för en medlemsstat att vägra erkänna att ett bolag har rättskapacitet och därmed även partsbehörighet i de nationella domstolarna vad gäller att göra gällande rättigheter enligt ett avtal som det har ingått med ett bolag som är etablerat i samma medlemsstat,

när bolaget har bildats i överensstämmelse med lagstiftningen i en annan medlemsstat – i vilken den har sitt säte enligt bolagsordningen – och anses ha flyttat sitt faktiska säte till den förstnämnda medlemsstaten enligt den statens rättsordning.

För att komma till denna slutsats ansåg domstolen att en sådan vägran utgör en begränsning av etableringsfriheten som i princip är oförenlig med artiklarna 43 EG och 48 EG. Domstolen konstaterade att det inte kan uteslutas att tvingande hänsyn till allmänintresset, exempelvis avseende skydd av borgenärers, minoritetsägares, anställdas eller skattemyndigheternas intressen kan motivera begränsningar av etableringsfriheten. Sådana hänsyn kan emellertid inte motivera att ett bolag som bildats i en annan medlemsstat, där det har sitt säte enligt bolagsordningen, inte tillerkänns rättskapacitet och därmed inte heller partsbehörighet. En sådan åtgärd står nämligen i direkt strid med den etableringsfrihet för bolag som följer av artiklarna 43 EG och 48 EG.

För det andra har domstolen i åtta domar av den 5 november 2002 i mål C-467/98, *kommissionen mot Danmark*, C-468/98, *kommissionen mot Sverige*, C-469/98, *kommissionen mot Finland*, C-471/98, *kommissionen mot Belgien*, C-472/98, *kommissionen mot Luxemburg*, C-475/98, *kommissionen mot Österrike*, C-476/98, *kommissionen mot Tyskland*, och C-466/98, *kommissionen mot Förenade Kungariket* (REG 2002, s. I-0000), av vilka de sju första även gäller gemenskapens **yttre förbindelser** (se avsnitt 14 i denna del av rapporten), förklarat att dessa medlemsstater har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 43 EG genom att göra eller genom att, trots omförhandlingar av bilaterala avtal med Amerikas förenta stater på luftfartsområdet (så kallade open skies-avtal), bibehålla internationella åtaganden gentemot sistnämnda land om att detta har rätt att återkalla, neka eller begränsa trafikeringsrättigheter för det fall de av var och en av dessa medlemsstater utsedda lufttrafikföretagen inte ägs av ifrågavarande medlemsstat eller av medborgare i denna medlemsstat. För att komma till denna slutsats erinrade domstolen om sin rättspraxis beträffande de skyldigheter medlemsstaterna har när de förhandlar om dubbelbeskattningsavtal med tredje land (se bland annat domen i det ovannämnda målet *Saint-Gobain ZN*, punkt 59). I det aktuella fallet gjorde bestämmelsen om ägande och kontroll av flygbolag det bland annat möjligt för Förenta staterna att vägra bevilja eller återkalla en koncession eller ett tillstånd för ett flygbolag som den ifrågavarande medlemsstaten har utsett men som inte till en väsentlig del ägs eller effektivt kontrolleras av denna medlemsstat eller av medborgare däri eller av amerikanska medborgare. Andra medlemsstaters flygbolag kunde alltså undantas från rätten att åtnjuta förmånerna enligt ett sådant open skies-avtal, medan flygbolag tillhöriga den medlemsstat som ingått avtalet däremot åtnjuter dessa förmåner. Gemenskapsflygbolagen utsätts därigenom för en diskriminering som hindrar dem från att behandlas som inhemska rättssubjekt i värdmedlemsstaten. Domstolen godtog inte de skäl som svarandena anfört om allmän ordning och säkerhet. Möjligheten att neka eller återkalla ett av den andra parten utsett flygbolag koncession eller tillstånd enligt bestämmelsen om ägande och kontroll av flygbolag var nämligen inte begränsad till att endast gälla för det fall flygbolaget utgör ett hot mot allmän ordning eller säkerhet för

den part som utfärdar nämnda koncessioner eller tillstånd. Det fanns dessutom inget direkt samband mellan ett sådant hot och den allmänt tillämpade diskrimineringen av gemenskapsflygbolag.

8. Inom området för *friheten att tillhandahålla tjänster* skall kort hänvisas till dom av den 24 januari 2002 i mål C-164/99, *Portugaia Construções* (REG 2002, s. I-787). Domen gällde huruvida bestämmelser i ett kollektivavtal, som förklarats ha allmän giltighet i en medlemsstat, i vilka det föreskrevs en minimilön, var tillämpliga på ett företag i en annan medlemsstat som utstationerat arbetstagare för att utföra tjänster där.

Domstolen granskade de aktuella bestämmelserna mot bakgrund av artiklarna 49 EG och 50 EG. Domstolen erinrade om sin rättspraxis, av vilken följande framgår: "[I princip utgör inte gemenskapsrätten] något hinder för en medlemsstat att föreskriva att ett företag etablerat i en annan medlemsstat som tillhandahåller tjänster på den första medlemsstatens territorium skall betala sina arbetstagare den minimilön som fastställts i denna stats nationella bestämmelser" (punkt 21). Därav slöt sig domstolen till att "det i princip [kan] medges att det är motiverat av ett mål av allmänt intresse, nämligen skyddet för arbetstagarna, att värdmedlemsstaten tillämpar sina bestämmelser om minimilön på tjänstetillhandahållare som är etablerade i en annan medlemsstat" (punkt 22). Det kan emellertid, fortsatte domstolen, "inte uteslutas att det finns situationer där det inte skulle vara förenligt med artiklarna [49 EG och 50 EG] att tillämpa sådana bestämmelser" (punkt 23). Bedömningen av dessa omständigheter ankommer på de nationella myndigheterna eller, i förekommande fall, domstolarna, vilka närmare bestämt måste "fastställa om dessa bestämmelser objektivt sett främjar skyddet av utstationerade arbetstagare. Även om lagstiftarens uttalade avsikt härvid inte kan vara avgörande, kan den likväl utgöra en indikation på vilket syfte som skall uppnås med dessa bestämmelser" (punkt 30).

En andra tolkningsfråga besvarade domstolen på följande sätt: "[D]et utgör en oerättigad begränsning av friheten att tillhandahålla tjänster att en inhemsk arbetsgivare, genom att ingå ett kollektivavtal på företagsnivå, kan tillämpa löner som är lägre än de minimilöner som har fastställts i ett allmängiltigt kollektivavtal, medan en arbetsgivare som är etablerad i en annan medlemsstat inte kan göra detta" (punkt 35).

9. I fråga om *fri rörlighet för kapital* bör de så kallade golden shares-målen nämnas. I domar av den 4 juni 2002 i de tre parallella målen C-367/98, *kommissionen mot Portugal*, C-483/99, *kommissionen mot Frankrike* och C-503/99, *kommissionen mot Belgien* (REG 2002 s. I-4731, I-4781 respektive I-4809), prövade domstolen om vissa åtgärder, i dessa tre medlemsstater, genom vilka staten gavs möjlighet att ingripa i verksamheten hos vissa privatiserade företag eller i verksamheten hos företag på väg att privatiseras var förenliga med gemenskapsrätten.

Genom vissa av de åtgärder som var aktuella i målet *kommissionen mot Portugal* begränsades utländska medborgares ägande av aktiekapital i privatiserade företag. Genom ett lagdekret hade vidare införts ett förfarande med förhandstillstånd från finansministern för en enskild fysisk eller juridisk persons förvärv av aktier som representerade mer än tio procent av det röstberättigade kapitalet i bolag som skulle bli föremål för återprivatisering.

I målet *kommissionen mot Frankrike* gällde talan ett dekret genom vilket en särskild aktie inrättades till förmån för franska staten i det statliga bolaget Elf-Aquitaine. Denna särskilda aktie innebar för det första en rätt att utse två av ledamöterna i företagets styrelse. Vidare innebar den att ekonomiministern i förhand skulle godkänna "allt direkt eller indirekt innehav från en fysisk eller juridisk persons sida, ensam eller samordnat med annan, av andelar överstigande de övre gränsvärdena om en tiondel, en femtedel eller en tredjedel av företagets kapital eller rösträtt vid bolagsstämman". Slutligen medförde aktien en rätt för franska staten att motsätta sig vissa beslut om överlåtelse eller pantsättning av diverse tillgångar. Målet *kommissionen mot Belgien* gällde rättigheter som var knutna till en särskild aktie till förmån för belgiska staten i Société nationale de transport par canalisations och i Société de distribution du gaz Distrigaz. Dessa särskilda aktier medförde en skyldighet att till energiministern i förväg anmäla alla pantsättningar eller förändringar av användningen av vissa av dessa företags tillgångar, varvid ministern hade rätt att motsätta sig de transaktioner som han ansåg strida mot nationella energiintressen. De gav vidare rätt att i bolagets styrelse utnämna två representanter som hade möjlighet att rekommendera ministern att ogiltigförklara alla de beslut av styrelsen eller av direktionen som de ansåg strida mot landets energipolitik.

Domstolen prövade de tre målen utifrån den fria rörligheten för kapital av det skälet att direkta investeringar i form av förvärv av företag genom köp av aktier samt förvärv av värdepapper på kapitalmarknaden utgör kapitalrörelser i den mening som avses i artikel 56 EG.

Domstolen konstaterade att bestämmelsen om att investerare från andra medlemsstater än Portugal inte får förvärva mer än ett visst antal aktier i vissa portugisiska företag utgör "olika behandling av andra medlemsstaters medborgare, vilken inskränker den fria rörligheten för kapital" (domen i det ovannämnda målet *kommissionen mot Portugal*, punkt 40). Eftersom den portugisiska regeringen inte hade åberopat något giltigt skäl för denna inskränkning fastslog domstolen att Republiken Portugal gjort sig skyldig till fördragsbrott.

De andra åtgärder som domstolen undersökte i dessa tre mål innefattade ingen diskriminering av medborgare från andra medlemsstater. Domstolen framhöll dock att det förbud som följer av artikel 56 EG "inte enbart [syftar] till att eliminera skillnader i behandlingen av aktörer på finansmarknaden, vilka har sin grund i aktörernas nationalitet" (dom i de ovannämnda målen *kommissionen mot Portugal*, punkt 44, och

kommissionen mot Frankrike, punkt 40). Domstolen erinrade om sin rättspraxis och fann att dessa åtgärder, trots att det inte görs någon skillnad på ekonomiska aktörer från olika medlemsstater, kan utgöra ett hinder för förvärv av aktier i berörda företag och leda till att investerare från andra medlemsstater avstår från att göra placeringar i dessa företag. Därmed riskerar åtgärderna att göra den fria rörligheten för kapital illusorisk. Härav slöt sig domstolen till att bestämmelserna i fråga utgör en restriktion för kapitalrörelser i den mening som avses i artikel 56 EG.

Domstolen undersökte sedan de rättfärdigande skäl som svarandena åberopat. Domstolen medgav att "medlemsstaternas farhågor under vissa omständigheter [kan] motivera att dessa behåller ett visst inflytande över privata företag som tidigare varit offentliga när dessa företag tillhandahåller tjänster av allmänt eller strategiskt intresse" (dom i de ovannämnda målen *kommissionen mot Portugal*, punkt 47, *kommissionen mot Frankrike*, punkt 43, och, *kommissionen mot Belgien*, punkt 43). Domstolen ansåg att dessa farhågor emellertid inte gav medlemsstaterna rätt att åberopa sina egendomsordningar till stöd för inskränkningar i de friheter som stadgas i EG-fördraget, när inskränkningarna är ett resultat av att medlemsstatens aktieinnehav i ett privat företag är förbundet med privilegier. För att vara förenlig med EG-fördraget skall en nationell regel, enligt vilken den fria rörligheten för kapital begränsas, vara motiverad av hänsyn som avses i artikel 58.1 EG eller av tvingande hänsyn av allmänintresse som gäller för alla fysiska eller juridiska personer som utövar verksamhet på värdmedlemsstatens territorium. För att vara motiverad skall den nationella regeln dessutom överensstämma med proportionalitetsprincipen.

I linje med sin fasta rättspraxis underkände domstolen de rättfärdigande skäl av ekonomisk art som åberopats i målet *kommissionen mot Portugal*. Däremot medgav domstolen att de syften som åberopats i målen *kommissionen mot Frankrike* och *kommissionen mot Belgien* rörande behovet att trygga energiförsörjningen i händelse av kris, utgör ett legitimt allmänintresse som återfinns bland sådana hänsyn till "allmän säkerhet" som avses i artikel 58.1 b EG.

I domen i målet *kommissionen mot Frankrike* fann domstolen, efter att ha uttalat sig om vilken typ av möjligheter som givits den franska regeringen och om att det inte gällde några villkor för utövandet av dessa möjligheter, att regleringen gick utöver vad som är nödvändigt för att uppnå det eftersträvade målet.

I domen i målet *kommissionen mot Belgien* däremot fann domstolen, efter att ha konstaterat att det var fråga om ett system där ministern kan motsätta sig beslut och inte ett system med förhandsgodkännande och att de offentliga myndigheterna måste agera inom absoluta tidsfrister för att utöva dessa möjligheter, att detta system gör det möjligt att "utifrån objektiva kriterier som kan prövas rättsligt, trygga tillgången av ledningar ... och andra infrastrukturer" och att "[s]ystemet i fråga [sålunda] gör det ... möjligt för medlemsstaten att ingripa i en given situation för att trygga [Société nationale de transport par canalisations] och Distrigaz tillhandahållande av offentliga

nyttigheter, utan att frångå de krav som rättssäkerheten ställer" (punkt 52). Eftersom kommissionen inte hade visat att det eftersträvade målet skulle kunna uppnås genom mindre betungande åtgärder fann domstolen att de aktuella bestämmelserna var motiverade. Domstolen ogillade också kommissionens talan avseende att Konungariket Belgien hade gjort sig skyldig till fördragsbrott beträffande artikel 43 EG rörande etableringsfriheten eftersom det även i artikel 46 EG föreskrivs att rättfärdigande skäl kan utgöras av hänsyn till allmän säkerhet.

10. Vad gäller *konkurrensregler* uppmärksammas fyra mål i denna rapport.

I dom av den 19 februari 2002 i mål C-303/99, *Wouters m.fl.* (REG 2002, s. I-1577), uttalade sig domstolen om hur konkurrensreglerna skall tolkas i förhållande till föreskrifter som antagits av det nederländska advokatsamfundet med tillämpning av nederländsk lag om detta yrke. Enligt föreskrifterna förbjöds integrerat samarbete mellan advokater och revisorer.

Domstolen fann för det första att de aktuella föreskrifterna skall anses utgöra ett beslut av en företagssammanslutning i den mening som avses i artikel 81.1 EG. Domstolen ansåg att advokater i Nederländerna utövar en ekonomisk verksamhet och att de som en följd därav utgör företag i den mening som avses i EG-fördragets konkurrensbestämmelser. Det nederländska advokatsamfundet skall följaktligen anses vara en företagssammanslutning när det utfärdar sådana föreskrifter som de i målet aktuella. Föreskrifter av detta slag utgör "ett uttryck för viljan hos representanter för utövarna av ett yrke, och syftar till att förmå dessa yrkesutövare att uppträda på ett visst sätt när de utövar sin ekonomiska aktivitet" (punkt 64). Det förhållandet att det nederländska advokatsamfundet regleras genom offentlighetsliga bestämmelser föranleder inte någon annan bedömning. Denna tolkning medför inte heller något åsidosättande av principen om medlemsstaternas institutionella autonomi. Medlemsstaterna förblir nämligen fria att välja mellan två möjligheter: De kan, när de ger en yrkesorganisation befogenhet att utfärda föreskrifter se till att definiera de villkor av allmänt intresse och de grundläggande principer som föreskrifterna skall uppfylla, och behålla sin möjlighet att i sista hand själv anta sådana föreskrifter, varvid de föreskrifter som yrkesorganisationen utfärdar alltså är av offentlig art och inte omfattas av konkurrensreglerna för företag. Alternativt kan de låta de föreskrifter som en yrkesorganisation utfärdar beslutas av densamma, varvid konkurrensreglerna blir tillämpliga.

För det andra granskade domstolen frågan huruvida de aktuella föreskrifterna har till syfte eller resultat att begränsa konkurrensen och kan påverka handeln mellan medlemsstaterna. Domstolen konstaterade att dessa föreskrifter "begränsar konkurrensen och kan påverka handeln mellan medlemsstaterna" (punkt 86). Förbudet mot integrerat samarbete mellan advokater och revisorer medför begränsningar av produktionen och den tekniska utvecklingen i den mening som avses i artikel 81.1 b EG. Domstolen konstaterade också att sådana föreskrifter inverkar på

handeln inom gemenskapen. Då de nämnda föreskrifterna berör en medlemsstats hela territorium hindras den ekonomiska växelverkan som eftersträvas i EG-fördraget. Domstolen konstaterade emellertid att "alla avtal mellan företag eller beslut av företagssammanslutningar som begränsar en eller flera av parternas handlingsfrihet inte nödvändigtvis omfattas av förbudet i artikel [81.1 EG]". Domstolen tillade att det "[v]id tillämpningen av den bestämmelsen i ett fall som det förevarande ... nämligen [är] nödvändigt att beakta det allmänna sammanhang i vilket det ifrågavarande beslutet har fattats eller för vilket det medför verkningar, och mer specifikt dess syften, som i förevarande fall är knutna till behovet av att införa bestämmelser om organisation, kvalifikation, yrkesetik, kontroll och ansvar, vilka ger konsumenterna nödvändiga garantier för integritet och erfarenhet vid köp av juridiska tjänster, och vilka säkerställer en god rättskipning" (punkt 97). Enligt domstolen medför advokaternas yrkesetiska skyldigheter en icke försumbar inverkan på marknaden för juridiska tjänster, och mer specifikt på möjligheterna att tillhandahålla juridiska tjänster tillsammans med revisorer som vare sig i allmänhet eller mer specifikt i Nederländerna har motsvarande yrkesetiska skyldigheter. Som en följd därav fastslog domstolen att de aktuella föreskrifterna rimligen har kunnat anses vara nödvändiga för att säkerställa att advokatycket utövas på ett korrekt sätt, såsom detta har organiserats i den berörda medlemsstaten och att deras konkurrensbegränsande verkan inte går utöver vad som är nödvändigt för att säkerställa att advokatycket utövas på ett korrekt sätt. Domstolen fann följaktligen att artikel 81.1 EG inte åsidosattes genom föreskrifterna.

För det tredje fann domstolen att det nederländska advokatsamfundet inte skall anses vara en företagssammanslutning i den mening som avses i artikel 82 EG, dels eftersom samfundet inte utövar ekonomisk verksamhet, dels eftersom de advokater som är verksamma i Nederländerna inte har så nära förbindelser med varandra att de kan följa samma handlingslinje på marknaden och på så sätt omintetgöra den konkurrens som råder mellan dem.

Dom av den 19 februari 2002 i mål C-35/99, *Arduino* (REG 2002, s.I-1529), gällde frågan huruvida det är förenligt med artiklarna 10 EG och 81 EG att en medlemsstat (i målet vid den nationella domstolen, Republiken Italien) genom lag eller andra föreskrifter godkänner en taxa som grundas på ett förslag från en yrkesorganisation för advokater, i vilken minimi- och maximiarvoden för utövarna av detta yrke fastställs.

Domstolen erinrade inledningsvis om sin rättspraxis enligt vilken det utgör ett brott mot artiklarna 10 EG och 81 EG när en medlemsstat antingen påbjuder eller främjar avtal, beslut och samordnade förfaranden som strider mot artikel 85 eller förstärker verkningarna av sådana avtal, beslut och samordnade förfaranden, eller när den fräntar sina egna föreskrifter deras offentlighetsrättsliga karaktär genom att delegera ansvaret för att besluta om ingripanden av ekonomiskt intresse till privata aktörer (se dom av den 21 september 1988 i mål 267/86, *Van Eycke*, REG 1988, s. 4769, punkt 16; svensk specialutgåva, volym 9, s. 587). I det aktuella fallet ansåg domstolen att den italienska staten inte hade fränthänt sig sina möjligheter att i sista hand besluta om taxan eller att kontrollera dess genomförande, framför allt på grund av att

yrkessammanslutningen för advokater endast fått i uppgift att lägga fram ett förslag som saknar bindande verkan såvida det inte godkänns av det behöriga ministeriet, vilket innebär att ministeriet således har möjlighet att ändra förslaget. Domstolen fann mot denna bakgrund att artiklarna 10 EG och 81 EG inte utgjorde hinder för en sådan åtgärd.

I dom av den 15 oktober 2002 i de förenade målen C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P-C-252/99 P och C-254/99 P, Limburgse *Vinyl Maatschappij m.fl. mot kommissionen* (REG 2002, s. I-8375), de så kallade PVC II-målen, avgjorde domstolen genom en enda dom åtta överklaganden av företag till vilka ett beslut av kommissionen var riktat varigenom de ålades att betala böter för att ha åsidosatt förbudet i artikel 81.1 EG. Ett första beslut av kommissionen om detta åsidosättande (nedan kallat det första PVC-beslutet) förklarades vara en nullitet av förstainstansrätten och det ogiltigförklarades sedan av domstolen efter överklagande (dom av den 15 juni 1995 i mål C-137/92 P, *kommissionen mot BASF m.fl.*, REG 1994, s. I-2555; svensk specialutgåva, volym 15, s. I-201). Den 27 juli 1994 antog kommissionen ett andra beslut (nedan kallat det andra PVC-beslutet), varigenom de företag det var riktat till ålades samma bötesbelopp som de hade ålagts genom det första PVC-beslutet. Efter att talan ånyo väckts om ogiltigförklaring underkände förstainstansrätten merparten av de grunder och argument som sökandena hade åberopat.

Genom domstolens dom ogillades samtliga överklaganden i sin helhet med undantag för överklagandet grundat på två grunder som en av sökandena (Montedison SpA) hade anfört och vilka grunder förstainstansrätten hade underkänt. Domstolen upphävde förstainstansrättens dom i denna enda del. Därefter fann den, efter att ha prövat om dessa grunder var välgrundade, att överklagandet inte kunde vinna bifall på dessa grunder.

Det stora antal grunder för att upphäva förstainstansrättens dom som samtliga klagande eller en del av dem åberopade i överklagandet avsåg exempelvis principen om domars rättskraft, principen om non bis in idem, att åtgärderna under förfarande som föregick antagandet av det första PVC-beslutet var ogiltiga och att kommissionen var skyldig att på nytt vidta vissa åtgärder under förfarandet. En andra grupp av grunder gällde utgången tidsfrist, antingen i förhållandet till preskriptionsregler eller till principen om rimlig tidsfrist. Domstolen prövade även flera grunder som klagandena hade åberopat avseende ett påstått åsidosättande av rätten till försvar, ofullständig bedömning av de faktiska omständigheterna eller att dessa missuppfattats av förstainstansrätten liksom underlåtenhet att ta ställning till grunder och att domskälen i den överklagade domen var motstridiga och bristfälliga.

I denna rapport uppmärksammas domstolens svar på de invändningar som riktats mot ett påstått åsidosättande av principen om rimlig tidsfrist. Domstolen delade förstainstansrättens bedömning att denna princip hade respekterats under de båda

delarna av det administrativa förfarandet som föregick antagandet av det andra PVC-beslutet liksom under hela det administrativa förfarandet. Domstolen fann vidare att den stora tidsåtgången för det domstolsförfarande som ledde till den överklagade domen var motiverad med hänsyn till målets särskilda komplexitet och att den följaktligen inte innebar någon kränkning av principen om rimlig tidsfrist. Som svar på en grund som åberopats av flera klagande tillade domstolen att "[ä]ven för det fall prövningen av en grund som avser åsidosättande av principen om en rimlig tidsfrist skulle kräva inte bara en separat prövning av varje skede i förfarandet utan även en helhetsbedömning av det administrativa förfarandet och eventuella domstolsförfaranden sett som en helhet, skall det i förevarande mål konstateras att principen om en rimlig tidsfrist inte har åsidosatts, trots att perioden från det att det administrativa förfarandet inleddes till dess denna dom avkunnas är ovanligt lång" (punkt 230). Domstolen fann att den sammanlagda tidsåtgången för denna period berodde på och var motiverad av kombinationen av ett komplext administrativt förfarande och fyra domstolsförfaranden i följd. Domstolen påpekade särskilt att merparten av perioden i fråga hade ägnats åt rättslig prövning av målet, varigenom de klagande hade fått tillfälle att utöva sin rätt till försvar till fullo. Domstolen hänvisade även till de språkregler som är tillämpliga på gemenskapsdomstolarna och till att ett mycket stort antal grunder hade prövats ingående, varav vissa avsåg nya och komplexa juridiska frågor.

Även andra viktiga delar av denna dom skall återges:

"[P]principen om [non bis in idem] utgör en grundläggande gemenskapsrättslig princip som dessutom fastställs i artikel 4.1 i protokoll nr 7 till EKMR. Denna princip innebär på konkurrensområdet ett förbud mot att ett företag på nytt hålls ansvarigt eller att ett förfarande enligt konkurrensreglerna på nytt inleds mot företaget avseende ett konkurrensbegränsande beteende som företaget redan har bötfällts för eller som företaget har frikänts från ansvar för genom ett tidigare beslut som inte längre kan överklagas ... För att denna princip skall tillämpas krävs följaktligen att det har fastslagits att överträdelsen faktiskt har begåtts eller att lagenligheten av bedömningen härav har kontrollerats ... Principen om [non bis in idem] utgör således enbart hinder för att överträdelsen på nytt prövas i sak, vilket skulle medföra att en ny sanktionsåtgärd vidtas utöver den som redan vidtagits, för det fall företaget på nytt hålls ansvarigt, eller att en första sanktionsåtgärd vidtas för det fall företaget inte hölls ansvarigt i det första beslutet men hålls ansvarigt i det andra beslutet" (punkterna 59–61).

"Enbart den omständigheten att talan väcks medför emellertid inte att befogenheten att vidta sanktionsåtgärder slutgiltigt överförs på gemenskapsdomstolarna. Kommissionen fråntas slutgiltigt sin befogenhet när domstolarna faktiskt har utövat den fulla prövningsrätten. Om gemenskapsdomstolarna däremot har begränsat sig till att ogiltigförklara ett beslut på grund av en rättsstridighet, utan att själva ta ställning i sak till överträdelsen och sanktionsåtgärden, kan den institution som antagit den

ogiltigförklarade rättsakten återuppta förfarandet på det stadium där rättsstridigheten uppstod och på nytt utöva sin befogenhet att vidta sanktionsåtgärder" (punkt 693).

I dom av den 22 oktober 2002 i mål C-94/00, *Roquette Frères*, REG 2002, s. I-9011), tillfrågades domstolen av franska Cour de cassation om vilket utrymme som kan utövas av en nationell domstol, som enligt den nationella rätten är behörig att bevilja tillstånd till besök i lokaler tillhörande företag misstänkta för överträdelser av konkurrensreglerna, när den skall pröva en ansökan om hjälp, som ingetts av kommissionen med stöd av artikel 14.6 i förordning nr 17⁸.

Domstolen kunde således klargöra och utveckla sin rättspraxis på området och närmare bestämt sin dom av den 21 september 1989 i de förenade målen 46/87 och 227/88, *Hoechst mot kommissionen* (REG 1989, s. 2859; svensk specialutgåva, volym 10, s. 133), genom att beakta Europadomstolens rättspraxis efter denna dom, särskilt dom av den 16 december 1992 i målet *Niemitz mot Tyskland* (serie A nr 251-B) och av den 16 mars 2002 i målet *Colas Est m.fl. mot Frankrike* (ännu ej publicerad). I domen i det ovannämnda målen *Hoechst mot kommissionen* fastställde domstolen att kravet på ett skydd mot godtyckliga eller oproportionerliga ingripanden från det allmänna i en persons privata verksamhetsfär utgör en allmän gemenskapsrättslig princip som de behöriga myndigheterna i medlemsstaterna är skyldiga att respektera när de prövar en ansökan om hjälp, som ingetts av kommissionen. Domstolen fastställde också att det ankommer på den behöriga nationella myndigheten att pröva om de planerade tvångsåtgärderna är godtyckliga eller alltför långtgående i förhållande till föremålet för undersökningen och att kommissionen, för sin del, skall se till att den nationella myndigheten har alla uppgifter som den behöver för att göra denna prövning och att gemenskapsrätten följs när tvångsåtgärder vidtas.

Ombedd att precisera denna rättspraxis angav domstolen inledningsvis att den behöriga nationella domstolens prövning, som endast skall omfatta de tvångsåtgärder som avses i ansökan, inte får gå utöver den prövning som krävs för att fastställa att tvångsåtgärderna inte är godtyckliga och att de står i proportion till föremålet för undersökningen. Det är endast detta som den nationella domstolen är behörig att undersöka i samband med prövningen av huruvida det finns skäl att bevilja de nämnda tvångsåtgärderna.

Domstolen undersökte vidare den exakta omfattningen av denna prövning och vilken information som krävs av kommissionen. Domstolen angav att kommissionen är skyldig att lämna den nationella domstolen "sådana utförliga förklaringar att det framgår att kommissionen i ärendet förfogar över uppgifter och indicier som ger anledning att misstänka att det berörda företaget har överträtt konkurrensreglerna" (punkt 61). "Däremot får den behöriga nationella domstolen inte begära att få in uppgifter och

⁸ Rådets förordning nr 17 av den 6 februari 1962, Första förordningen om tillämpning av fördragets artiklar 85 och 86 (EGT 13, s. 204; svensk specialutgåva, område 8, volym 1, s. 8).

indicier som finns i kommissionens handlingar i ärendet och som ligger till grund för kommissionens misstankar" (punkt 62). Eftersom tvångsåtgärder kan vidtas i preventivt syfte "ankommer [det] på kommissionen att till den behöriga nationella domstolen lämna sådana förklaringar som gör det möjligt för denna domstol att fastställa att kommissionens utsikter att kunna styrka de faktiska omständigheterna kring överträdelsen skulle vara obefintliga eller minska avsevärt, om den inte hade möjlighet att i förebyggande syfte få den hjälp den har begärt för att övervinna eventuell motstånd från företags sida" (punkt 75). Målet med proportionalitetsprövningen är även att fastställa att de avsedda åtgärderna inte är oacceptabla i förhållande till de mål som eftersträvas med undersökningen. Den behöriga nationella domstolen måste kunna avslå ansökan om tvångsåtgärder "när den misstänkta inverkan på konkurrensen är alltför obetydlig, det berörda företags förmodade inblandning är alltför marginell eller det som eftersöks är av alltför underordnad betydelse för att det ingrepp i en juridisk persons privata sfär som följer av en husrannsakan med polisens hjälp inte skall framstå som oproportionerligt och oacceptabelt i förhållande till de mål som eftersträvas med undersökningen" (punkt 80). Härav följer att kommissionen "i princip [är] skyldig att upplysa denna domstol om det som är utmärkande för den misstänkta överträdelsen, så att den kan bedöma hur allvarlig överträdelsen är. Härvid skall kommissionen ange vilken den relevanta marknaden antas vara och vilken typ av konkurrensbegränsningar som misstänks föreligga samt i vilken grad det berörda företaget är inblandat" (punkt 81). Kommissionen skall även "på ett så exakt sätt som möjligt ange vad som eftersöks och vad undersökningen skall omfatta" (punkt 83). Det är emellertid inte absolut nödvändigt att kommissionen, när den lämnar dessa upplysningar, exakt avgränsar den relevanta marknaden, gör en exakt rättslig kvalifikation av de förmodade överträdelserna eller anger den tidsperiod under vilken dessa överträdelser skall ha begåtts och det kan inte krävas av kommissionen att den endast begär att få tillgång till handlingar eller akter som den i förväg skulle kunna beskriva exakt.

Domstolen angav slutligen att när den behöriga nationella domstolen anser att de upplysningar som kommissionen har lämnat inte uppfyller de krav som domstolen formulerat skall den så fort som möjligt underrätta kommissionen – eller den nationella myndighet som har gett in ansökan på kommissionens begäran – om de uppkomna svårigheterna och att i förekommande fall begära in kompletterande upplysningar samtidigt som den skall vara särskilt uppmärksam på de krav på samordning, skyndsamhet och diskretion som skall säkerställa ett effektivt genomförande av undersökningarna. Kommissionen skall för sin del så fort som möjligt tillhandahålla de eventuella kompletterande upplysningar som den behöriga nationella domstolen begär, utan att det i gemenskapsrätten anges att sådana uppgifter skall ges i någon särskild form. Dessa ömsesidiga skyldigheter följer av principen om lojalt samarbete som föreskrivs i artikel 10 EG.

11. På *varumärkesrättens* område skall fyra mål som rör tolkningen av direktiv 89/104/EEG⁹ framhållas.

I dom av den 18 juni 2002 i mål C-299/99, *Philips* (REG 2002, s. I-5475), uttalade sig domstolen för första gången om tolkningen av direktiv 89/104 i förhållande till tecken som utgörs av en varas form. Tolkningsfrågorna hade uppkommit i samband med en talan om dels varumärkesintrång som väckts av innehavaren i Förenade kungariket av ett varumärke som bestod av en grafisk framställning av den övre sidan av en rakapparat med tre cirkelformade roterande knivhuvuden i en liksidig triangel (punkt 11), dels ogiltigförklaring av detta varumärke. Domstolen tillfrågades om tolkningen av flera bestämmelser i direktiv 89/104 på vilka det nämnda varumärkets giltighet kunde vara beroende. Domstolen klargjorde förhållandet mellan de olika hinder mot registrering eller grunder för ogiltighet som räknas upp i artikel 3 i detta direktiv. Vad särskilt gäller en varas form uttalade domstolen att "formen på en vara kan anses vara ägnad att särskilja varor i den mening som avses i artikel 2 i direktiv... [89/104] även om den inte innehåller något godtyckligt inslag, såsom en dekoration utan praktisk funktion" (punkt 50). Domstolen preciserade under vilka omständigheter en omfattande användning av ett tecken som består av varans form kan vara tillräcklig för att tecknet skall anses ha förvärvat särskiljningsförmåga i den mening som avses i artikel 3.3 i nämnda direktiv, i fråga om särskiljningsförmåga genom bruk.

Domstolen klargjorde framförallt, genom sitt svar på den fjärde tolkningsfrågan, tolkningen av registreringshindret i artikel 3.1 e i direktiv 89/104. Enligt denna bestämmelse föreligger hinder för registrering som varumärke för tecken som endast består av en form som följer av varans art, av en form som erfordras för att ett tekniskt resultat skall uppnås eller av en form som ger varan ett betydande värde. När en form vägras registrering på grund av detta registreringshinder kan formen inte på några villkor registreras enligt artikel 3.3. i detta direktiv (punkterna 57 och 75). Domstolen erinrade om sin rättspraxis enligt vilken de olika registreringshinder som uppräknas i artikel 3 i nämnda direktiv skall tolkas mot bakgrund av det allmänintresse som ligger bakom vart och ett av dem (dom av den 4 maj 1999 i de förenade målen C-108/97 och C-109/97, *Windsurfing Chiemsee*, REG 1999 s. I-2779, punkterna 25 till 27). Vad särskilt avser tecken som endast består av en sådan form på en vara "som är nödvändig för att uppnå ett tekniskt resultat," konstaterade domstolen att syftet med denna bestämmelse är "att förhindra registrering av former vars väsentliga särdrag fyller en teknisk funktion, eftersom varumärkesrätten annars oundvikligen skulle begränsa konkurrenternas möjligheter att erbjuda en vara i vilken en sådan funktion införlivats, eller i vart fall begränsa deras valfrihet i tekniskt hänseende vid införlivandet av en sådan funktion i sina varor" (punkt 79). Härav slöt sig domstolen till att ett tecken som endast består av formen på en vara inte får registreras "om det visas att de väsentliga särdragen i denna form endast är hänförliga till uppnåendet av ett tekniskt

⁹ Se ovan fotnot 6.

resultat". Detta gäller även om det kan visas att det finns andra former med hjälp av vilka samma tekniska resultat kan uppnås (punkt 84).

I dom av den 14 maj 2002 i mål C-2/00, *Hölterhoff* (REG 2002, s. I-4187), ombads domstolen tolka artikel 5.1 i direktiv 89/104 enligt vilken varumärkesinnehavaren har rätt att förhindra tredje man att i näringsverksamhet använda tecken som är identiska med varumärket med avseende på de varor som är identiska med dem för vilka varumärket är registrerat (artikel 5.1 a) och tecken som på grund av sin identitet eller likhet med varumärket och identiteten eller likheten hos de aktuella varorna kan leda till förväxling hos allmänheten (artikel 5.1 b). Domstolen uttalade att "innehavaren av ett varumärke inte kan åberopa sin ensamrätt när en tredje man i affärsförhandlingar öppet visar att varan härstammar från hans egen produktion och använder varumärket i fråga enbart för att beskriva den erbjudna varans särskilda egenskaper, så att det är uteslutet att det använda varumärket uppfattas som en uppgift om att denna vara kommer från en viss näringsidkare".

I dom av den 12 november 2002 i mål C-206/01, *Arsenal Football Club* (REG 2002, s. I-0000), ombads domstolen att uttala sig om tolkningen av artikel 5.1 a i direktiv 89/104 i samband med en talan om varumärkesintrång som väckts av fotbollsklubben Arsenal Football Club plc mot en handelsman angående dennes försäljning av halsdukar som försetts med ordet Arsenal med stora bokstäver. Arsenal FC har registrerat detta tecken som varumärke för bland annat sådana produkter. Domstolen uttalade att i en situation där tredje man i näringsverksamhet använder ett tecken som är identiskt med ett med giltig verkan registrerat varumärke för produkter som är identiska med de produkter som varumärkesregistreringen avser, kan varumärkesinnehavaren i ett fall som det som är i fråga i målet vid den nationella domstolen motsätta sig denna användning med stöd av artikel 5.1 a i nämnda direktiv.

För att komma till denna slutsats erinrade domstolen om sin rättspraxis av vilken det framgår att den ensamrätt som stadgas i artikel 5.1 a i direktiv 89/104 infördes för att ge varumärkesinnehavaren möjlighet att skydda sina särskilda intressen, det vill säga att säkerställa att varumärket kan fylla sin funktion. Härav slöt sig domstolen till att utövandet av denna rätt måste reserveras för de fall då tredje mans användande av tecknet skadar eller kan skada varumärkets funktion och i synnerhet dess grundläggande funktion att ge konsumenterna garantier om produktens ursprung. Däremot kan varumärkesinnehavaren inte förhindra användningen av ett tecken, som är identiskt med varumärket, med avseende på produkter som är identiska med de produkter som varumärkesregistreringen avser, om denna användning inte skadar hans intressen i egenskap av varumärkesinnehavare med hänsyn till varumärkets funktion. Domstolen hänvisade till domen i det ovannämnda målet *Hölterhoff* och påpekade att viss användning i helt beskrivande syfte inte omfattas av tillämpningsområdet för artikel 5.1 i detta direktiv, då denna användning inte innebär intrång i de rättigheter som denna bestämmelse är avsedd att skydda, och att den alltså inte omfattas av användningsbegreppet i den mening som avses i nämnda bestämmelse. Domstolen konstaterade emellertid att situationen i målet vid den

nationella domstolen i grunden skiljer sig från den situation som gav upphov till domen i det ovannämnda målet *Hölterhoff*. I förevarande fall har användningen av tecknet nämligen skett vid försäljning till konsumenter och uppenbarligen inte enbart i beskrivande syfte. Att handelsmannen i sin försäljningsbod på skyltar angivit att de berörda produkterna inte är klubbens officiella produkter föranleder inte någon annan bedömning.

Domstolen konstaterade för övrigt att det i målet vid den nationella domstolen inte heller är säkert att alla produkter som utpekats av varumärket har framställts eller tillhandahållits under kontroll av ett enda företag som ansvarar för deras kvalitet. Under dessa omständigheter kan tredje mans användning av ett tecken som är identiskt med varumärket inverka på produktens ursprungsgaranti vilket varumärkesinnehavaren måste kunna motsätta sig. Domstolen fann att denna slutsats inte kan ifrågasättas av det faktum att varumärket, inom ramen för denna användning uppfattas som ett bevis på stöd för, lojalitet eller tillhörighet med varumärkesinnehavaren.

I dom av den 12 december 2002 i mål C-273/00, *Sieckmann* (REG 2002, s. I-0000), ombads domstolen tolka artikel 2 i direktiv 89/104 rörande tecken som kan utgöra ett varumärke beträffande dofttecken. Domstolen uttalade att denna bestämmelse skall tolkas så att "ett tecken som i sig inte kan uppfattas visuellt kan utgöra ett varumärke under förutsättning att det kan återges grafiskt, i synnerhet med hjälp av figurer, linjer eller bokstäver, varvid återgivningen skall vara klar, precis, fullständig i sig själv, lättillgänglig, tydlig, beständig och objektiv. Beträffande ett dofttecken fann domstolen emellertid att "kraven på grafisk återgivning inte anses uppfylla genom en kemisk formel, en skriftlig beskrivning med ord, en deponering av ett doftprov eller genom en kombination av dessa faktorer".

Domstolen kom fram till denna slutsats med hänsyn till den viktiga roll som registreringen har i det skyddssystem som inrättats såväl genom direktiv 89/104 som förordning (EG) nr 40/94 om gemenskapsvarumärken.¹⁰ Även om det i artikel 2 i detta direktiv föreskrivs att "särskilt ord ... figurer, bokstäver, siffror, formen på en vara eller dess förpackning ..." kan utgöra varumärken, är denna uppräknings exemplifierande vilket framgår av sjunde skälet i direktivet. Tecken som inte i sig kan uppfattas visuellt utesluts inte uttryckligen i denna bestämmelse. Sådana tecken kan således utgöra ett varumärke under förutsättning att de kan återges grafiskt. Domstolen definierade de krav som ett grafiskt återgivande måste uppfylla, med hänsyn till återgivandets funktion, särskilt vad gäller dess lättillgänglighet för de som använder registret.

Domstolen framhöll särskilt nödvändigheten av att återgivningen skall vara klar, precis, fullständig i sig själv, lättillgänglig, tydlig, beständig och objektiv.

¹⁰ Rådets förordning (EG) nr 40/94 av den 20 december 1993 om gemenskapsvarumärken (EGT 1994 L 11, s. 1; svensk specialutgåva, område 17, volym 2, s. 3).

Med tillämpning av dessa krav på sätten att grafiskt återge dofttecken, vilka domstolen tillfrågades om av den nationella domstolen, konstaterade domstolen att en kemisk formel "inte ... återge[r] doften av en substans utan det är doften i sig som återges" och att "[f]ormeln är inte heller tillräckligt klar och precis" (punkt 69). Domstolen konstaterade vidare att beskrivningen av en doft "[väl] kan ... vara grafisk, men [att] den är inte tillräckligt klar, precis och objektiv" (punkt 70), att deponering av ett doftprov inte utgör en sådan grafisk återgivning som avses i artikel 2 i direktivet och att ett doftprov "inte heller [är] tillräckligt stabilt eller beständigt" (punkt 71). I fråga om ett dofttecken kan inte heller en kombination av dessa olika metoder uppfylla kraven på grafisk återgivning, "särskilt inte kraven på klarhet och precision" (punkt 72).

12. I fråga om *offentlig upphandling* redovisas två mål.

I dom av den 18 juni 2002 i mål C-92/00, *HI* (REG 2002, s. I-5553), tillfrågades domstolen om tolkningen av direktiv 89/665/EEG.¹¹ Domstolen ombads närmare bestämt att uttala sig om frågan huruvida ett beslut av en upphandlande myndighet att återkalla en anbudsinfordran avseende en offentlig upphandling av tjänster skall kunna vara föremål för ett prövningsförfarande och vilken omfattning en sådan prövning skall ha.

Domstolen besvarade de frågor som ställts till den på så sätt att "[d]et krävs enligt artikel 1.1 i ... direktiv 89/665 ... att ett beslut av en upphandlande myndighet att återkalla en anbudsinfordran avseende en offentlig upphandling av tjänster skall kunna vara föremål för ett prövningsförfarande och, i förekommande fall, ogiltigförklaras av den anledningen att beslutet innebär åsidosättande av gemenskapsrätten på området för offentlig upphandling eller av de nationella regler som innebär införlivande av denna rätt och att detta direktiv "utgör hinder för att en nationell bestämmelse som innebär att prövningen av huruvida ett beslut att återkalla en anbudsinfordran är rättsenligt endast skall omfatta frågan huruvida detta beslut är av godtycklig art".

I dom av den 17 september 2002 i mål C-513/99, *Concordia Bus Finland* (REG 2002, s. I-7213), granskade domstolen för första gången frågan huruvida det är tillåtet att beakta miljöskyddskriterier i förfarandet för offentlig upphandling av vissa tjänster. De tolkningsfrågor som ställts gällde huvudsakligen tolkningen av direktiv 92/50/EEG.

¹¹ Rådets direktiv 89/665/EEG av den 21 december 1989 om samordning av lagar och andra författningar för prövning av offentlig upphandling av varor och bygg- och anläggningsarbeten (EGT L 395, s.33; svensk specialutgåva, område 6, volym 3, s. 48) i dess ändrade lydelse enligt rådets direktiv 92/50/EEG av den 18 juni 1992 om samordning av förfarandena vid offentlig upphandling av tjänster (EGT L 209, s. 1; svensk specialutgåva, område 6, volym 3, s. 139).

Domstolen angav dock att svaret inte skulle bli annorlunda för det fall direktiv 93/38/EEG¹² var tillämpligt på upphandlingsförfarandet.

Målet vid den nationella domstolen gällde staden Helsingfors (Finland) tilldelande av kontrakt för drift av busslinjer. Domstolen fann att en upphandlande myndighet, som vid offentlig upphandling av lokala busstransporttjänster har beslutat att kontraktet i fråga skall tilldelas den anbudsgivare som lämnar det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet, kan beakta sådana miljökriterier som bussarnas kväveoxidutsläpp eller deras bullernivå under förutsättning att dessa kriterier uppfyller vissa villkor.

För att komma till slutsatsen att möjligheten att använda miljöskyddskriterier inte uteslöts genom direktiv 92/50 påpekade domstolen att direktivet inte innehåller någon uttömmande uppräkningslista av de kriterier som kan tillämpas vid tilldelning av ett offentligt kontrakt och att artikel 36.1 a inte skall tolkas så att samtliga kriterier som den upphandlande myndigheten tillämpar för att fastställa det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet skall vara av rent ekonomisk art. Det kan nämligen inte uteslutas att faktorer som inte är av rent ekonomisk art kan påverka ett anbuds värde för den upphandlande myndigheten. Domstolen hänvisade även till artikel 130r.2 första stycket i EG-fördraget, som genom Amsterdamfördraget i något förändrad form blivit artikel 6 EG, i vilken det föreskrivs att miljöskyddskraven skall integreras i utformningen och genomförandet av gemenskapens politik och verksamhet.

Med intryck av sin fasta rättspraxis räknade domstolen upp de villkor som måste vara uppfyllda för att hänsynstagande till miljöskyddskriterier skall vara förenliga med gemenskapsrätten. Dessa kriterier skall ha samband med kontraktets föremål, inte ge myndigheten en obegränsad valfrihet, uttryckligen anges i kontraktshandlingarna, eller i meddelandet om upphandling, och vara förenliga med alla grundläggande principer i gemenskapsrätten och särskilt icke-diskrimineringsprincipen.

13. I fråga om *socialrätt* skall framhållas tre mål om social trygghet (13.1), likabehandling av kvinnor och män (13.2) och två mål om tolkningen av två direktiv som är av social karaktär (13.3).

13.1 I dom av den 5 februari 2002 i mål C-255/99, *Humer* (REG 2002, s. I-1205), var frågan huruvida ett krav i österrikisk lag på att underåriga barn skall vara varaktigt bosatta i Österrike för att vara berättigade till bidragsförskott är förenligt med gemenskapsrätten. Domstolen erinrade inledningsvis om att en sådan förmån utgör en familjeförmån i den mening som avses i artikel 4.1 h i förordning (EEG) nr 1408/71¹³

¹² Rådets direktiv 93/38/EEG av den 14 juni 1993 om samordning av upphandlingsförfarandet för enheter som har verksamhet inom vatten-, energi-, transport- och telekommunikationssektorerna. EGT L 199, s. 84; svensk specialutgåva, område 6, volym 4, s. 177).

¹³ Rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, i

(dom av den 15 mars 2001 i mål C-85/99, *Offermanns*, REG 2002, s. I-2261). Domstolen konstaterade vidare att en person vars förälder är arbetstagare eller arbetslös ingår i den personkrets som omfattas av tillämpningsområdet för denna förordning i egenskap av medlem i en arbetstagares familj. Domstolen fastslog slutligen att artiklarna 73 och 74 i nämnda förordning skall tolkas på så sätt att ett underårigt barn, som efter en skilsmässa bor med den förälder som är vårdnadshavare i en annan medlemsstat än den utbetalande medlemsstaten och vars andra förälder, som är skyldig att betala underhåll, arbetar eller är arbetslös i den utbetalande medlemsstaten, har rätt till en sådan familjeförmån som det bidragsförskott som föreskrivs i den österrikiska lagen.

I dom av den 5 februari 2002 i mål C-277/99, *Kaske* (REG 2002, s. I-1261), uttalade sig domstolen om möjligheten att tillämpa en konvention mellan Förbundsrepubliken Tyskland och Republiken Österrike om arbetslöshetsförsäkring i stället för rådets förordning (EEG) nr 1408/71 genom att de i målet *Rönfeldt* (dom av den 7 februari 1991 i mål C-227/89, REG 1991, s. I-323; svensk specialutgåva, volym 11, s. I-9) fastslagna principerna tillämpas på dessa förmåner. Domstolen fann att en sådan möjlighet förelåg i målet vid den nationella domstolen. Enligt domstolen är det enda syftet med de principer som fastställts i den sistnämnda domen att bevara en förvärvad rättighet på det sociala området vilken inte hade inrättats inom gemenskapsrätten vid den tidpunkt då den medborgare i en medlemsstat som åberopar den kunde utnyttja den. Därmed saknar den omständigheten att förordning nr 1408/71 blev tillämplig i en medborgares ursprungsmedlemsstat den dag då denna medlemsstat anslöt sig till Europeiska gemenskapen betydelse för hans förvärvade rättighet enligt en bilateral konvention som ensam var tillämplig vid den tidpunkt då han utövade sin rätt till fri rörlighet.

Dom av den 19 mars 2002 i de förenade målen C-393/99 och C-394/99, *Hervein m.fl.* (REG 2002, s. I-2829), gällde frågan huruvida vissa bestämmelser i förordning nr 1408/71¹⁴ var giltiga då det i dem föreskrivs att en person som samtidigt är anställd inom en medlemsstats territorium och egenföretagare inom en annan medlemsstats territorium skall omfattas av lagstiftningen i var och en av dessa medlemsstater. Domstolen förklarade att det av prövningen av de ställda frågorna inte hade framkommit någon omständighet som var av sådant slag att den kunde påverka giltigheten av de aktuella bestämmelserna. Domstolen tillade att det dock ankommer på den nationella domstol vid vilken tvister om tillämpningen av denna bestämmelse

dess ändrade och uppdaterade lydelse enligt rådets förordning (EG) nr 118/97 av den 2 december 1996 (EGT L 28, s. 1).

¹⁴ Artikel 14c.1 b, nu artikel 14c b, och bilaga VII till rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjer flyttar inom gemenskapen, i dess lydelse enligt rådets förordning (EEG) nr 2001/83 av den 2 juni 1983 (EGT L 230, s. 6; svensk specialutgåva, område 5 volym 3, s. 13) och därefter i dess lydelse enligt rådets förordning (EEG) nr 3811/86 av den 11 december 1986 (EGT L 355, s. 5; svensk specialutgåva, område 5, volym 4, s. 86).

har anhängiggjorts att dels kontrollera att de nationella lagstiftningar som härvid tillämpats har tillämpats på ett sätt som är förenligt med artiklarna 39 EG och 43 EG, i synnerhet att den nationella lagstiftning avseende vilken tillämpningsvillkoren ifrågasätts verkligen resulterar i ett socialt skydd för den berörde arbetstagaren, dels kontrollera huruvida det är lämpligt att på den berörde arbetstagarens begäran undantagsvis inte tillämpa denna bestämmelse när den leder till att arbetstagaren förlorar en social trygghetsförmån som han ursprungligen hade i enlighet med en konvention om social trygghet som gäller mellan två eller flera medlemsstater.

13.2 I dom av den 19 mars 2002 i mål C-476/99, *Lommers* (REG 2002, s. I-2891), fann domstolen att artikel 2.1 och 2.4 i rådets direktiv 76/207/EEG¹⁵ inte utgör hinder för att ett ministerium uppställer regler för att motverka en betydande underrepresentation av kvinnor inom ministeriet enligt vilka kvinnliga anställda, mot bakgrund av att det inte finns tillräcklig barnomsorg som är lämplig och ekonomiskt överkomlig, förbehålls det begränsade antal subventionerade barnomsorgsplatser som arbetsgivaren tillhandahåller sina anställda, medan manliga anställda endast kan få tillgång till platserna om det enligt arbetsgivarens bedömning föreligger en nödsituation. Detta gäller emellertid endast, tillade domstolen, under förutsättning att undantaget för manliga anställda tolkas på så sätt att det medger att de av de manliga anställda som ensamma har vård om sina barn får tillgång till detta barnomsorgssystem på samma villkor som de kvinnliga anställda.

Dom av den 17 september 2002 i mål C-320/00, *Lawrence m.fl.* (REG 2002, s. I-7325), gällde tolkningen av artikel 141.1 EG i förhållande till kvinnliga arbetstagare som efter ett obligatoriskt upphandlingsförfarande hade överförts från en statlig inrättning till privata företag och uppbar lägre lön än den som utbetalades före överföringen. Domstolen påpekade i detta hänseende att det inte finns någonting i ordalydelsen i artikel 141.1 EG som ger vid handen att tillämpningen av artikeln är begränsad till situationer där kvinnor och män utför arbete för samma arbetsgivare. När de faktiska skillnaderna i lönevillkor för arbetstagare som utför samma eller likvärdigt arbete, som i förevarande fall, inte kan tillskrivas en och samma källa finns det emellertid ingen som är ansvarig för den ojämlika behandlingen och som kan korrigera denna. Till följd därav fastslog domstolen att en situation där de faktiska skillnaderna i lönevillkor för arbetstagare av olika kön som utför samma eller likvärdigt arbete inte kan tillskrivas en och samma källa inte omfattas av artikel 141.1 EG.

13.3 I dom av den 4 juni 2002 i mål C-164/00, *Beckmann* (REG 2002, s. I-4893), avgav domstolen ett förhandsavgörande i fråga om tolkningen av direktiv 77/187/EEG om

¹⁵ Rådets direktiv 76/207/EEG av den 9 februari 1976 om genomförandet av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om tillgång till anställning, yrkesutbildning och befordran samt arbetsvillkor (EGT L 39, s. 40; svensk specialutgåva, område 5 volym 1, s.191).

skydd för arbetstagares rättigheter vid överlåtelse av företag,¹⁶ i en tvist mellan Katia Beckman och hennes tidigare arbetsgivare, angående förtidspension och andra förmåner som hon ansåg sig ha rätt till efter att ha blivit uppsagd på grund av arbetsbrist, förmåner som den tidigare arbetsgivaren vägrade betala. Domstolen fann att "förmåner som betalas vid förtidspensionering liksom förmåner som syftar till att förbättra villkoren vid förtidspensionering och som vid uppsägning beviljas arbetstagare som uppnått en viss ålder, såsom de förmåner som är aktuella i målet vid den nationella domstolen, inte skall anses vara sådana ålders-, invaliditets- eller efterlevandeförmåner på grund av kompletterande pensionssystem som avses i artikel 3.3 i direktiv... [77/187]" (punkt 32).

För att komma till denna slutsats bedömde domstolen att mot bakgrund av den allmänna målsättningen att skydda arbetstagarnas rättigheter i händelse av en företagsövergång som eftersträvas i direktiv 77/187, där det föreskrivs att överlåtarens rättigheter och skyldigheter på grund av ett anställningsavtal, ett anställningsförhållande eller kollektivavtal övergår på förvärvaren, skall undantaget tolkas restriktivt. Mot denna bakgrund avses med åldersförmåner endast de förmåner som betalas från den tidpunkt då arbetstagaren uppnår den normala pensionsåldern i det ifrågakvarande pensionssystemet och inte förmåner som betalas under sådana omständigheter som föreligger i målet vid den nationella domstolen, det vill säga vid uppsägning på grund av arbetsbrist, även om förmånerna beräknas enligt samma metod som vanliga pensionsförmåner. Domstolen fann även att skyldigheterna vid uppsägning av en arbetstagare övergår på förvärvaren oberoende av det faktum att dessa skyldigheter har sitt ursprung i offentliga föreskrifter eller att det finns bestämmelser om deras genomförande i sådana föreskrifter och oberoende av det förfarande som fastställts för detta genomförande.

I dom av den 12 december 2002 i mål C-442/00, *Rodríguez Caballero* (REG 2002, s. I-0000), avgav domstolen ett förhandsavgörande om tolkningen av direktiv 80/987/EEG om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om skydd för arbetstagarna vid arbetsgivarens insolvens.¹⁷ Med tillämpning av de allmänna principerna likhetsprincipen och icke-diskrimineringsprincipen fann domstolen att fordringar avseende "salarios de tramitación" (lön under förfarandet) skall anses utgöra sådana fordringar på grund av anställningsavtal eller anställningsförhållanden som avser lön i den mening som avses i detta direktiv, oavsett genom vilket förfarande de fastställts, när enligt den nationella lagstiftningen sådana fordringar som fastställts i ett domstolsavgörande omfattas av garantiinstitutionernas ansvar och det inte finns

¹⁶ Rådets direktiv 77/187/EEG av den 14 februari 1977 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om skydd för arbetstagares rättigheter vid överlåtelse av företag, verksamheter eller delar av verksamheter (EGT L 61, s. 26; svensk specialutgåva, område 5, volym 2, s. 91).

¹⁷ Rådets direktiv 80/987/EEG av den 20 oktober 1980 om tillnärmning av medlemsstaternas lagstiftning om skydd för arbetstagarna vid arbetsgivarens insolvens (EGT L 283, s. 23; svensk specialutgåva, område 5, volym 2, s. 121).

sakliga skäl att undanta sådana fordringar som fastställts i ett förlikningsförfarande från detta skydd.

14. Vad gäller gemenskapens *yttre förbindelser* skall ett yttrande och fyra mål anges.

Yttrande 1/00 av den 18 mars 2002 (REG 2002, s. I-3493), avgavs efter en begäran av kommissionen enligt artikel 300.6 EG angående huruvida ett utkast till avtal om upprättandet av ett gemensamt europeiskt luftrum (nedan kallat ECAA-avtalet), som skall ingås av ett flertal kandidatländer och gemenskapen, är förenligt med bestämmelserna i EG-fördraget, särskilt vad gäller det i detta avtal angivna systemet för rättslig kontroll (redogörelsen för begäran om yttrande, första stycket).

I sitt yttrande tillämpade domstolen de principer som återfinns i yttrande 1/91 av den 14 december 1991 (REG 1991, s. I-6079; svensk specialutgåva, volym 11, s. I-533) och yttrande 1/92 av den 10 april 1992 (REG 1992, s. I-2821; svensk specialutgåva, volym 12, s. I-41) om ett förslag till avtal om skapandet av Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Domstolen konstaterade att det inom ramen för en förfrågan beträffande ett utkast till ett sådant avtal som ECAA-avtalet, vari ett stort antal av reglerna materiellt är desamma som de gemenskapsrättsliga bestämmelserna, ankommer på den att utreda huruvida det utkast som den skall yttra sig om innehåller tillräckliga åtgärder, för att säkerställa att strävan efter enhetlighet i tolkningen av dessa regler och de nya institutionella band som genom ECAA-avtalet har upprättats mellan gemenskapen och avtalspartsstaterna inte påverkar autonomi hos gemenskapens rättsordning. En förutsättning för att denna autonomi skall kunna bevaras är för det första att gemenskapens och dess institutioners behörigheter, såsom de har utformats i EG-fördraget, inte ändrar karaktär. En annan förutsättning är att mekanismerna för enhetlig tolkning av reglerna i ECAA-avtalet och för tvistlösning inte får som verkan att gemenskapen och dess institutioner vid utövning av sin interna behörighet åläggs någon särskild tolkning av de gemenskapsrättsliga regler som återges i det nämnda avtalet. Efter en detaljerad granskning av avtalsutkastet fann domstolen att detta inte påverkar karaktären av gemenskapens och dess institutioners behörighet i en sådan utsträckning att det skall förklaras vara oförenligt med EG-fördraget.

I dom av den 19 mars 2002 i mål C-13/00, *kommissionen mot Irland* (REG 2002, s. I-2943), konstaterade domstolen att Irland hade underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 300.7 EG jämförd med artikel 5 i protokoll 28 till Avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet¹⁸, genom att inte före den 1 januari 1995 ansluta sig till Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk. I denna dom konstaterade domstolen att medlemsstaternas skyldighet att ansluta sig till Bernkonventionen enligt artikel 5 i protokoll 28 till Avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet omfattas av gemenskapsrätten och att kommissionen således är

¹⁸ Avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet av den 2 maj 1992 (EGT L 1, 1994, s. 3; SÖ 1994:24).

behörig att bedöma om kravet iakttas, med förbehåll för domstolens prövning, eftersom denna skyldighet återfinns i ett blandat avtal som ingåtts av gemenskapen och dess medlemsstater och som rör ett område som i stor utsträckning omfattas av EG-fördraget.

I sju av de åtta "open skies-domarna", som nämns i punkt 7 i denna del av rapporten (domar av den 5 november 2002 i de ovannämnda målen *kommissionen mot Danmark*, *kommissionen mot Sverige*, *kommissionen mot Finland*, *kommissionen mot Belgien*, *kommissionen mot Luxemburg*, *kommissionen mot Österrike* och *kommissionen mot Tyskland*), kritiserade kommissionen medlemsstaterna för att ha åsidosatt gemenskapens externa behörighet genom att göra de omtvistade åtagandena. Kommissionen anförde att nämnda behörighet grundas dels på att det var nödvändigt, i den mening som avses i yttrande 1/76 av den 26 april 1977 (REG 1977, s. 741; svensk specialutgåva, volym 3, s. 345), att ingå ett avtal om dessa åtaganden på gemenskapsnivå, dels på att de omtvistade åtagandena inverkar på de regler som gemenskapen har antagit på luftfartsområdet i den mening som avses i dom av den 31 mars 1971 i mål 22/70, *kommissionen mot rådet* (REG 1971, s. 263; svensk specialutgåva, volym 1, s. 551), det så kallade AETR målet.

Domstolen avfärdade inledningsvis att de principer som följde av det ovannämnda yttrandet 1/76 var tillämpliga. Efter en detaljerad analys ansåg domstolen att det inte förelåg en situation där den interna behörigheten endast kan utövas effektivt samtidigt med den externa behörigheten (punkt 62). Domstolen prövade sedan om gemenskapen har en sådan behörighet som avses i domen i det ovannämnda AETR-målet, enligt vilken gemenskapens behörighet att ingå internationella avtal inte enbart framgår av en uttrycklig behörighet i EG-fördraget, utan även kan följa av andra bestämmelser däri och av rättsakter som antagits av gemenskapens institutioner inom ramen för dessa bestämmelser. Domstolen erinrade om att gemenskapen får extern behörighet genom att utöva sin interna behörighet under följande omständigheter: När de internationella åtagandena omfattas av tillämpningsområdet för de gemensamma bestämmelserna eller av ett område som redan i stor utsträckning regleras av sådana bestämmelser, även om åtagandena inte står i motsats till de gemensamma bestämmelserna, när gemenskapen i sina interna rättsakter har infört bestämmelser om hur medborgare från tredje länder skall behandlas eller när den uttryckligen har tilldelat institutionerna en behörighet att förhandla med tredje länder och när gemenskapen har genomfört en fullständig harmonisering på ett visst område. De eventuella snedvridningar av tjänsteflödet på den inre marknaden som kan följa av de bilaterala så kallade open skies-avtal som medlemsstaterna har ingått med tredje länder inverkar däremot inte i sig på de gemensamma bestämmelser som har antagits på detta område och kan således inte ligga till grund för en extern behörighet för gemenskapen. Slutligen tillämpade domstolen dessa kriterier och konstaterade, efter en detaljerad granskning av gemenskapsbestämmelserna på luftfartsområdet, att dessa medlemsstater hade underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 10 EG

och förordningarna (EEG) nr 2409/92 och nr 2299/89,¹⁹ genom att göra eller genom att, trots omförhandlingen av open skies-avtalen, bibehålla internationella åtaganden gentemot Amerikas förenta stater avseende vilka flygpriser som trafikföretag som detta tredje land har utsett skall tillämpa på flyglinjer inom gemenskapen och de datoriserade bokningssystem som erbjuds eller används i de berörda medlemsstaterna.

I dom av den 10 december 2002 i mål C-29/99, *kommissionen mot rådet* (REG 2002, s. I-0000), yrkade kommissionen delvis ogiltigförklaring av rådets beslut av den 7 december 1998 om godkännande av Europeiska atomenergi-gemenskapens (nedan kallad Euratom) anslutning till konventionen om kärnsäkerhet. Enligt kommissionen var det flera artiklar i konventionen där Euratom har behörighet som inte nämndes i den förklaring som bilagts detta beslut i fråga om behörigheten för Euratom respektive medlemsstaterna i förhållande till denna konvention. I sin dom ogiltigförklarade domstolen den nämnda förklaringen i den mån som inte artiklarna 7, 14, 16.1, 16.3 samt 17–19 i konventionen, vilka gällde områden där Euratom har behörighet, inte angetts där.

Dom av den 29 januari 2002 i mål C-162/00, *Pokrzeptowicz-Meyer* (REG 2002, s. I-1049), gällde frågan huruvida den tolkning av artikel 39 EG (angående den fria rörligheten för arbetstagare) som gjordes i dom av den 20 oktober 1993 i mål C-272/92, *Spotti* (REG 1993, s. I-5185), enligt vilken en bestämmelse i den tyska ramlagen beträffande högre utbildning inte kunde tillämpas på gemenskapsmedborgare på grund av sin diskriminerande karaktär är överförbar på en bestämmelse i associeringsavtalet med Republiken Polen om rörlighet för arbetstagare.²⁰ Efter att ha konstaterat att denna bestämmelse i avtalet har direkt effekt, vilket innebär att de polska medborgare som omfattas av bestämmelsen i fråga har rätt att åberopa den inför de nationella domstolarna i värdmedlemsstaten, fastslog domstolen att tolkningen av artikel 39 EG, med hänsyn till målen med det nämnda avtalet, kunde överföras till den nämnda bestämmelsen och att det inte anförts något argument som innebär att det föreligger sakliga skäl för den aktuella diskrimineringen (punkt 43).

¹⁹ Rådets förordning (EEG) nr 2409/92 av den 23 juli 1992 om biljettpriser och tariffer för lufttrafik (EGT L 240, s. 15; svensk specialutgåva, område 7, volym 4, s. 130) och rådets förordning (EEG) nr 2299/89 av den 24 juli 1989 om en uppförandekod för datoriserade bokningssystem (EGT L 220, s. 1; svensk specialutgåva, område 7, volym 3, s. 174) i dess ändrade lydelse enligt rådets förordning (EEG) nr 3089/93 av den 29 oktober 1993 (EGT L 278, s. 1; svensk specialutgåva, område 7, volym 5, s. 12).

²⁰ Artikel 37.1 i Europaavtalet om upprättande av en associering mellan Europeiska gemenskaperna och deras medlemsstater, å ena sidan, och Republiken Polen, å andra sidan, som sluits och godkänts i gemenskapens namn genom beslut 93/743/Euratom, EKSG, EG av den 13 december 1993 (EGT L 348, s. 1; svensk specialutgåva, område 11, volym 26, s. 3) (punkt 1).

15. På *transportområdet* skall dom av den 2 juli 2002 i mål C-115/00, *Hoves Internationaler Transport-Service* (REG 2002, s. I-6077), framhållas. Domen gällde tillämpningen av vissa i Tyskland gällande bestämmelser på ett vägtransportföretag som var etablerat i Luxemburg och som där innehade tillstånd att utföra internationella godstransporter på väg. För detta ändamål hade företaget enligt artikel 1 i förordning (EEG) nr 3118/93²¹ rätt att utföra tillfälliga inrikes vägtransporter i en annan medlemsstat (vägtransporttjänster). Rent konkret gällde frågan huruvida den nämnda förordningen liksom direktiv 93/89/EEG²² utgör hinder mot skyldigheten att registrera ett fordon i värdmedlemsstaten (i det förevarande fallet Förbundsrepubliken Tyskland) och mot skyldigheten att betala fordonsskatt där.

Domstolen påpekade "att en skyldighet för transportören att registrera fordonet i värdmedlemsstaten skulle innebära ett förnekande av själva friheten att utföra transporttjänster på väg, vilken, såsom föreskrivs i artikel 3.3 andra stycket i förordning nr 3118/93, förutsätter att motorfordonet har registrerats i etableringsmedlemsstaten" (punkt 55). "Att tvinga transportören", fortsatte domstolen, "att betala skatt på motorfordon i värdmedlemsstaten när denne redan har betalat skatt i medlemsstaten där han är etablerad, skulle likaledes strida mot ändamålet med förordning nr 3118/93, vilken, enligt andra skälet, syftar till ett borttagande av alla restriktioner mot den person som utför sådana tjänster på grund av hans nationalitet eller på grund av att han är etablerad i en annan medlemsstat än den i vilken han har för avsikt att utöva tjänsterna" (punkt 56). Därav slöt sig domstolen till att "artikel 6 i förordning nr 3118/93 utgör hinder mot nationella bestämmelser i en värdmedlemsstat som medför att denna stat uppbär den skatt på motorfordon som påförs vid användning för godstransporter på väg, med motiveringen att dessa fordon har sin vanliga uppställningsplats på denna värdmedlemsstats territorium, medan de är registrerade i etableringsmedlemsstaten och används i värdmedlemsstaten för vägtransport i enlighet med tillstånd som rättsenligt har utfärdats av etableringsmedlemsstaten" (punkt 59).

Domstolen konstaterade också att det var oförenligt med direktiv 93/89 att värdmedlemsstaten uppbar fordonsskatt. Domstolen påpekade inledningsvis att tvisten i målet vid den nationella domstolen hade uppstått på grund av en konflikt mellan lagar avseende registrering av fordon och, till följd härav, lagar avseende beskattningen av dessa fordon. Även om direktiv 93/89 inte innehåller någon bestämmelse avseende lagkonflikter som kan användas för att bestämma vilken medlemsstat som skall vara behörig att registrera ett fordon, konstaterade domstolen dock att ändamålet att främja utvecklingen av vägtransporttjänster kombinerat med den harmonisering av skatter på vissa nyttofordon som genomförts genom direktiv 93/89 inte kan uppnås om

²¹ Rådets förordning (EEG) nr 3118/93 av den 25 oktober 1993 om förutsättningar för transportföretag att utföra inrikes godstransporter på väg i en medlemsstat där de inte är etablerade (EGT L 279, s. 1; svensk specialutgåva, område 7, volym 5, s. 21).

²² Rådets direktiv 93/89/EEG av den 25 oktober 1993 om medlemsstaternas tillämpning av skatter på vissa fordon som används för godstransporter på väg och tullar och avgifter för användningen av vissa infrastrukturer (EGT L 279, s. 32; svensk specialutgåva, område 7, volym 5, s. 37).

värdmedlemsstaten skulle kunna utkräva betalning av skatten. Domstolen fann att "artikel 5 i direktiv 93/89 utgör hinder mot nationella bestämmelser i en värdmedlemsstat i den mening som avses i artikel 1.1 i förordning nr 3118/93, som medför att denna stat påför fordonsskatt för användningen av fordonen för godstransporter på väg, med motiveringen att dessa fordon har sin vanliga uppställningsplats på denna värdmedlemsstats territorium, medan de är registrerade i etableringsmedlemsstaten, i vilken även skatten som avses i artikel 3.1 i nämnda direktiv betalas, och dessa fordon används i värdmedlemsstaten för vägtransport i enlighet med tillstånd som rättsenligt har utfärdats av etableringsmedlemsstaten".

16. I fråga om *skatterätt* skall dom av den 15 oktober 2002 i mål C-427/98, *kommissionen mot Tyskland* (REG 2002, s. I-8315), framhållas. I denna dom konstaterade domstolen att Förbundsrepubliken Tyskland hade underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 11 i sjätte direktivet 77/388/EEG om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning rörande omsättningsskatter,²³ genom att inte anta bestämmelser enligt vilka beskattningsunderlaget kan justeras för en skattskyldig som har utgivit återbetalning i samband med inlösen av rabattkuponger.

Kommissionens talan avsåg det fall där det förekommer flera grossister i distributionskedjan mellan tillverkaren och detaljhandlarna och där tillverkaren, mot företeende av kupongerna, erlägger återbetalning direkt till detaljhandlarna, utan inblandning från grossisterna. Enligt de tyska bestämmelserna var det inte tillåtet att dra av kupongbeloppet från tillverkarens beskattningsunderlag i detta fall. En minskning av beskattningsunderlaget fick endast ske om tillverkaren hade levererat den berörda produkten direkt till den detaljhandlare som hade redovisat kupongen för tillverkaren. Enligt kommissionens synsätt däremot hade tillverkaren rätt att minska sitt beskattningsunderlag med det kupongvärde han återbetalade. Domstolen bekräftade detta synsätt, vilket den redan fastslagit i sin dom av den 24 oktober 1996 i mål C-317/94, *Elida Gibbs* (REG 1996, s. I-5339). Domstolen avfärdade bland annat argumenten från den tyska och den brittiska regeringen att den skattemässiga behandlingen av rabattkuponger enligt domen i målet *Elida Gibbs* är oförenlig med de principer som mervärdesskattesystemet vilar på. Domstolen fastslog även att i de fall som dessa två regeringar hade åberopat, där avdraget för ingående mervärdesskatt riskerar att bli för stort, kan lämpliga åtgärder vidtas enligt sjätte direktivet 77/388 för att förhindra eventuella oönskade krav på avdrag, och därmed eventuella skattebortfall.

²³ Rådets sjätte direktiv 77/388/EEG av den 17 maj 1977 om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning rörande omsättningsskatter – Gemensamt system för mervärdesskatt: enhetlig beräkningsgrund (EGT L 145, s. 1; svensk specialutgåva, område 9, volym 1, s. 28), i dess lydelse enligt rådets direktiv 95/7/EG av den 10 april 1995 om ändring av direktiv 77/388 och om införande av nya förenklingståtgärder avseende mervärdesskatt – tillämpningsområde för vissa undantag från beskattning och praktiska åtgärder för genomförandet (EGT L 102, s. 18).

17. Slutligen skall två mål nämnas gällande *Brysselkonventionen* (konvention av den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område).

Dom av den 6 juni 2002 i mål C-80/00, *Italian Leather* (REG 2002, s. I-4995), gällde tolkningen av artikel 27.3 i Brysselkonventionen, där det bland skälen för att vägra erkänna domar av en annan konventionsstats domstolar anges den omständigheten att domen är "oförenlig med en dom som har meddelats i en tvist mellan samma parter i den stat där domen görs gällande".

Då denna bestämmelse avser "avgöranden" utan att det görs någon närmare precisering, drog domstolen slutsatsen att även avgöranden i interimistiska förfarandena omfattas av bestämmelsen. Beträffande begreppet oförenlig hänvisade domstolen till sin rättspraxis enligt vilken man skall undersöka om de avgöranden som är i fråga har rättsföljder som utesluter varandra. För ett sådant mål som det vid den nationella domstolen fann domstolen att "artikel 27.3 i Brysselkonventionen skall tolkas på så sätt att ett utländskt avgörande, i vilket det har beslutats om ett interimistiskt förbud för en motpart att handla på ett visst sätt, är oförenligt med ett avgörande, som har meddelats i ett interimistiskt förfarande mellan samma parter i den stat där det utländska avgörandet görs gällande, i vilket en sådan åtgärd inte har beviljats" (punkt 47).

I dom av den 17 september 2002 i mål C-334/00, *Tacconi* (REG 2002, s. I-7357), fann domstolen att i en situation som kännetecknas av att det inte föreligger någon förpliktelse som en part frivilligt åtagit sig gentemot en annan under avtalsförhandlingar och av att rättsregler, däribland den regel enligt vilken parterna under avtalsförhandlingar skall handla i enlighet med tro och heder, har åsidosatts – avser en talan, vari det görs gällande att svaranden har ådragit sig ansvar före avtals ingående, skadestånd utanför avtalsförhållanden i den mening som avses i artikel 5.3 i Brysselkonventionen. Domstolen erinrade särskilt om att uttrycket "talan avser skadestånd utanför avtalsförhållanden" i den mening som avses i den nämnda bestämmelsen omfattar varje talan som syftar till att gentemot svaranden åberopa ett ansvar som inte är hänförligt till ett "avtal" enligt artikel 5.1 i denna konvention.

B — Domstolens sammansättning

(rangordning den 7 oktober 2002)

Första raden, från vänster till höger:

Domarna C.W.A. Timmermans, R. Schintgen, J.-P. Puissochet, ordföranden G.C. Rodríguez Iglesias, domaren M. Wathelet, förste generaladvokaten J. Mischo och generaladvokaten F.G. Jacobs.

Andra raden, från vänster till höger:

Domaren V. Skouris, generaladvokaterna D. Ruiz-Jarabo Colomer, P. Léger, domarna D.A.O. Edward, C. Gulmann, A.M. La Pergola, P. Jann och generaladvokaten S. Alber.

Tredje raden, från vänster till höger:

Domaren A. Rosas, generaladvokaterna L.A. Geelhoed, A. Tizzano, domarna N. Colneric, F. Macken, S. von Bahr, J.N. Cunha Rodrigues, generaladvokaten C. Stix-Hackl och justitiesekreteraren R. Grass.

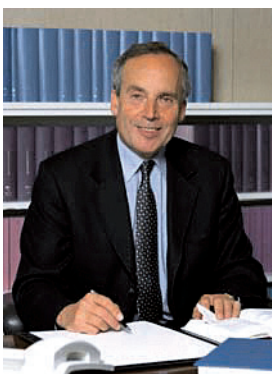
1. Domstolens ledamöter

(i rangordning efter ålder i ämbetet)

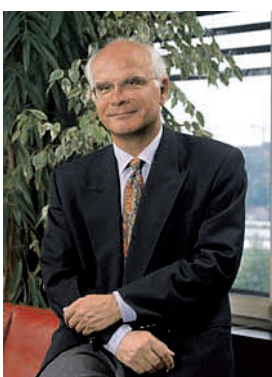
Gil Carlos Rodríguez Iglesias

Född 1946, lektor och därefter professor (universiteten i Oviedo och Freiburg im Brisgau, universiteten Autónoma i Madrid och Complutense i Madrid samt universiteten i Extremadura och Granada); professor i internationell offentlig rätt vid universitetet i Granada; ledamot av kuratoriet för Max-Planck-institutet för internationell offentlig rätt och komparativ rätt i Heidelberg; hedersdoktor vid universitetet i Turin, universitetet Babes-Bolyai i Cluj-Napoca (Rumänien), universitetet i Saarland och vid universitetet i Oviedo; hedersmedlem vid Gray's Inn (London), vid King's Inn (Dublin), i Society of Advanced Legal Studies (London) samt i Academia Asturiana de Jurisprudencia; domare vid domstolen sedan den 31 januari 1986; ordförande för domstolen sedan den 7 oktober 1994.

Francis G. Jacobs, QC

Född 1939; barrister; tjänsteman vid sekretariatet vid Europakommissionen för de mänskliga rättigheterna; rättssekreterare hos generaladvokat J.P. Warner; professor i Europarätt (King's College, London); författare till ett flertal arbeten om Europarätt; generaladvokat vid domstolen sedan den 7 oktober 1988.

Claus Christian Gulmann

Född 1942; tjänsteman vid justitieministeriet; rättssekreterare hos domaren Max Sørensen; professor i folkrätt och gemenskapsrätt samt dekanus för rättsvetenskapliga fakulteten vid Köpenhamns universitet; advokat; ordförande och ledamot av skiljedomstolar; ledamot av förvaltningsdomstol i andra instans; generaladvokat vid domstolen från den 7 oktober 1991 till den 6 oktober 1994; domare vid domstolen sedan den 7 oktober 1994.

David Alexander Ogilvy Edward

Född 1934; advokat (Skottland); Queen's Counsel (Skottland); generalsekreterare och därefter skattmästare vid Faculty of Advocates; ordförande för den rådgivande kommittén för advokatsamfunden i Europeiska gemenskapen; Salvesenprofessuren rörande europeiska institutioner och direktör för Europainstitutet, University of Edinburgh; rådgivande expert knuten till House of Lords Select Committee on the European Communities; Honorary Bencher, Gray's Inn, London; domare vid förstainstansrätten från den 25 september 1989 till den 9 mars 1992; domare vid domstolen sedan den 10 mars 1992.

Antonio Mario La Pergola

Född 1931; professor i författningsrätt, offentlig rätt samt komparativ rätt vid universiteten i Padova, Bologna och Rom; ledamot av domarkårens högsta råd (1976–1978); ledamot av och ordförande i författningsrådet (1986–1987); EG-minister (1987–1989); ledamot av Europaparlamentet (1989–1994); domare vid domstolen från den 7 oktober till den 31 december 1994; generaladvokat från den 1 januari 1995 till den 14 december 1999; domare vid domstolen sedan den 15 december 1999.

Jean-Pierre Puissochet

Född 1936; ledamot av Conseil d'Etat (Frankrike); direktör och därefter generaldirektör för rättstjänsten vid Europeiska gemenskapernas råd (1968–1973); generaldirektör för Agence Nationale pour l'Emploi (1973–1975); förvaltningsdirektör för Industriministeriet (1977–1979); rättschef vid OECD (1979–1985); direktör för Institut International d'Administration Publique (1985–1987); jurisconsulte, rättschef vid utrikesministeriet (1987–1994); domare vid domstolen sedan den 7 oktober 1994.

Philippe Léger

Född 1938; ämbetsman i justitieministeriet (1966–1970); chef och senare sakkunnig i kabinettet hos ministern för livskvalitet 1976; sakkunnig i justitieministerns kabinett (1976–1978); byråchef vid justitieministeriets avdelning för brottmål och nådeansökningar (1978–1983); ledamot av Cour d'appel de Paris (1983–1986); vice kabinettschef i justitieministeriet (1986); ordförande i Tribunal de Grande Instance de Bobigny (1986–1993); direktör för justitieministerns kabinett och generaladvokat vid Cour d'Appel de Paris (1993–1994); assisterande professor vid Université de René Descartes (Paris V) (1988–1993); generaladvokat vid domstolen sedan den 7 oktober 1994.

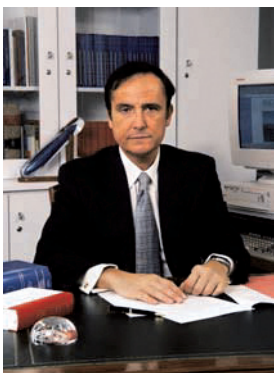
Peter Jann

Född 1935; juris doktor vid universitet i Wien (1957); utnämning till domare och tjänstgöring vid det federala justitieministeriet (1961); domare i tryckfrihetsfrågor vid Straf-Bezirksgericht i Wien (1963–1966); presstalesman vid det federala justitieministeriet (1966–1970), därefter tjänstgöring vid ministeriets avdelning för internationella ärenden; rådgivare vid justitieutskottet och presstalesman vid parlamentet (1973–1978); utnämning till domare i Författningsdomstolen (1978); ständig referent i nämnda domstol till slutet av år 1994; domare vid domstolen sedan den 19 januari 1995.

Leif Sevón

Född 1941; jur. lic. vid universitetet i Helsingfors; överdirektör vid justitieministeriet; konsultativ tjänsteman vid utrikesministeriets handelspolitiska avdelning; justitieråd; domare i Eftadomstolen; ordförande för Eftadomstolen; domare vid domstolen från den 19 januari 1995 till den 16 januari 2002.

Dámaso Ruiz-Jarabo Colomer

Född 1949; domare; ledamot av Consejo General del Poder Judicial (domarkårens högsta råd); professor; kabinettschef hos ordföranden för domarkårens högsta råd; ad hoc-domare vid Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna; domare vid Tribunal Supremo sedan 1996; generaladvokat vid domstolen sedan den 19 januari 1995.

Melchior Wathelet

Född 1949; vice premiärminister; försvarsminister (1995); borgmästare i Verviers; vice premiärminister; justitieminister och ekonomiminister (1992–1995); vice premiärminister; justitie- och medelklassminister (1988–1991); parlamentsledamot (1977–1995); juristexamen och ekonomexamen (universitetet i Liège); Master of Laws (Harvard University, USA); docent vid universitetet i Liège; professor vid Université catholique de Louvain; domare vid domstolen sedan den 19 september 1995.

Romain Schintgen

Född 1939; expeditionschef vid Arbetsministeriet; ordförande för Ekonomiska och sociala rådet; styrelseledamot i Société nationale de crédit et d'Investissement och i Société Européenne des Satellites; regeringsuppdrag som ledamot av Europeiska socialfondskommittén, Rådgivande kommittén för arbetstagares fria rörlighet och styrelsen för Europeiska stiftelsen för förbättring av levnads- och arbetsvillkor; domare vid förstainstansrätten från den 25 september 1989 till den 11 juli 1996; domare vid domstolen sedan den 12 juli 1996.

Siegbert Alber

Född 1936; ledamot i Bundestag (1969–1980); ledamot i den parlamentariska församlingen vid Europarådet och i Västeuropeiska unionens församling (VEU) (1970–1980); ledamot i Europaparlamentet (1977–1997); ledamot i och senare ordförande (1993–1994) för utskottet för rättsliga frågor och medborgarrätt; talesman för rättspolitik för Europeiska folkpartiets grupp (PPE); ordförande för delegationen för förbindelser med de baltiska staterna samt för de underutskott som handlägger frågor om dataskydd och om giftiga och farliga ämnen; vice ordförande för Europaparlamentet (1984–1992); professor emeritus vid Europainstitutet, Sarre-universitet; generaladvokat vid domstolen sedan den 7 oktober 1997.

Jean Mischo

Född 1938; studier i juridik och statsvetenskap vid universiteten i Montpellier, Paris och Cambridge; handläggare vid kommissionens rättstjänst och därefter förste handläggare vid två av kommissionsledamöternas kanslier; legationssekreterare vid Storhertigdömet Luxemburgs utrikesministerium, avdelningen för diplomatiska tvister och fördrag; Luxemburgs biträdande ständige representant vid Europeiska gemenskaperna; direktör för politiska ärenden vid utrikesministeriet; generaladvokat vid EG-domstolen från den 13 januari 1986 till den 6 oktober 1991; generalsekreterare vid utrikesministeriet; generaladvokat vid domstolen sedan den 19 december 1997.

Vassilios Skouris

Född 1948; juristexamen, Berlins fria universitet (1970); juris doktor i konstitutionell rätt och förvaltningsrätt, Hamburgs universitet (1973); biträdande professor i Hamburg (1972–1977); professor i offentlig rätt, Bielefelds universitet (1978); professor i offentlig rätt, Thessalonikis universitet (1982); inrikesminister (1989 och 1996); ledamot av styrelsen för Kretas universitet (1983–1987); direktör för Centrum för internationell och europeisk ekonomisk rätt, Thessaloniki (från 1997); ordförande i Grekiska föreningen för europeisk rätt (1992–1994); ledamot av Grekiska nationalkommittén för forskning (1993–1995); ledamot av Anställningsenheten för tjänstemän till den offentliga förvaltningen (1994–1996); medlem av Vetenskapliga rådet vid Akademien för europeisk rätt i Trier (sedan 1995); ledamot av styrelsen för den grekiska Nationella domarhögskolan (1995–1996); ledamot av det Vetenskapliga rådet vid utrikesdepartementet (1997–1999); ordförande i det grekiska Ekonomiska och sociala rådet (1998); domare vid domstolen sedan den 8 juni 1999.

Fidelma O'Kelly Macken

Född 1945; invald i Irlands advokatsamfund (1972); juridisk rådgivare i patent- och varumärkesrätt (1973–1979); Barrister (1979–1995) och Senior Counsel (1995–1998) vid Irlands advokatsamfund; medlem av Englands och Wales advokatsamfund; domare vid Irlands High Court (1998); föreläsare i "Rättsliga system och metoder" samt "Averil Deverell"-föreläsare i handelsrätt vid Trinity College, Dublin; Bencher (dekanus) vid Honorable Society of King's Inns; domare vid domstolen sedan den 6 oktober 1999.

Ninon Colneric

Född 1948; studier i Tübingen, München och Genève; därefter vetenskaplig forskning i London, juris doktor vid universitet i München; domare vid Arbeitsgericht Oldenburg; behörighet från universitet i Bremen att undervisa i arbetsrätt, rättssociologi och socialrätt; tillförordnad professor vid juridiska fakulteten vid universiteten i Frankfurt och Bremen; ordförande för Landesarbeitsgericht Schleswig-Holstein (1989); deltog som sakkunnig i projektet European Expertise Service (EU) för att reformera arbetsrätten i Kirgizistan (1994–1995); professor emeritus i arbetsrätt, särskilt europeisk arbetsrätt, vid universitet i Bremen; domare vid domstolen sedan den 15 juli 2000.

Stig von Bahr

Född 1939; har tjänstgjort hos Riksdagens ombudsmän och inom regeringskansliet, samt vid departement, bland annat som departementsråd i Finansdepartementet; utnämndes till kammarrättsråd vid kammarrätten i Göteborg 1981 och till regeringsråd 1985; har medverkat i ett stort antal offentliga utredningar främst på det skatterättsliga området och på redovisningsområdet; har varit ordförande i bland annat Kommittén om inflationskorrigerad inkomstbeskattning, Redovisningskommittén och Utredningen om reglerna för beskattning av ägare i fåmansföretag; har därtill varit bland annat ordförande i Bokföringsnämnden och styrelseledamot i Domstolsverket respektive Finansinspektionen; har publicerat ett stort antal artiklar, främst på det skatterättsliga området; domare vid domstolen sedan den 7 oktober 2000.

Antonio Tizzano

Född 1940; diverse undervisningsuppgifter vid italienska universitet; juridisk rådgivare vid Italiens ständiga representation vid Europeiska gemenskaperna (1984–1992); advokat vid Corte di cassazione (Italiens högsta allmänna domstol) och andra högre domstolar; ledamot av den italienska delegationen vid internationella förhandlingar och vid regeringskonferenser, bland annat de som avsåg Europeiska enhetsakten och Fördraget om Europeiska unionen; ansvarig för diverse publikationer; ledamot av den grupp oberoende experter som utsågs att granska Europeiska kommissionens finanser (1999); professor i europeisk rätt, chef vid institutionen för internationell och europeisk rätt vid universitetet i Rom; generaladvokat vid domstolen sedan den 7 oktober 2000.

José Narciso da Cunha Rodrigues

Född 1940; diverse domarämbeten (1964–1977); ansvarig för diverse uppdrag för regeringen i syfte att genomföra och samordna studier om reformeringen av domstolsväsendet; regeringens representant vid Europeiska kommissionen för mänskliga rättigheter och vid Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter (1980–1984); expert vid Europarådets styrkommitté för mänskliga rättigheter (1980–1985); ledamot av utredningen avseende revidering av strafflagen och straffprocesslagen; Procurador-Geral da República (ungefär motsvarande Justitiekansler) (1984–2000); ledamot av övervakningskommittén för Europeiska byrån för bedrägeribekämpning (OLAF) (1999–2000); domare vid domstolen sedan den 7 oktober 2000.

Christiaan Willem Anton Timmermans

Född 1941; rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (1966–1969); tjänsteman vid Europeiska gemenskapernas kommission (1969–1977); doktor i juridik (universitetet i Leiden); professor i europeisk rätt vid universitetet i Groningen (1977–1989); tillförordnad domare vid appellationsdomstolen i Arnhem; ansvarig för diverse publikationer; tillförordnad generaldirektör vid Europeiska gemenskapernas kommissions rättstjänst (1989–2000); professor i europeisk rätt vid universitetet i Amsterdam; domare vid domstolen sedan den 7 oktober 2000.

Leendert Adrie Geelhoed

Född 1942; forskningsassistent vid universitetet i Utrecht (1970–1971); rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (1971–1974); chefsrådgivare vid justitieministeriet (1975–1982); ledamot av den rådgivande kommittén för regeringspolitik (1983–1990); diverse undervisningsuppgifter; generalsekreterare vid ekonomiministeriet (1990–1997); generalsekreterare vid ministeriet för allmänna angelägenheter (1997–2000); generaladvokat vid domstolen sedan den 7 oktober 2000.

Christine Stix-Hackl

Född 1957, juris doktor vid universitetet i Wien, postuniversitära studier i EG-rätt (Collège d'Europe i Brygge), medlem av Österrikes diplomatiska kår sedan 1982, expert på EU-frågor hos utrikesministeriets juridiske rådgivare (1985–1988), rättstjänsten vid Europeiska gemenskapernas kommissionen (1989), chef för "Rättstjänsten för EU-frågor" vid utrikesministeriet (1992–2000, befullmäktigad diplomatisk tjänsteman), förhandlare vid förhandlingarna om EES och vid Österrikes anslutning till EU, ombud för Österrike vid EG-domstolen, Österrikes generalkonsul i Zürich (2000), undervisning och publicering, generaladvokat vid domstolen sedan den 7 oktober 2000.

Allan Rosas

Född 1948; juris doktor vid Åbo Universitet (Finland); juris professor vid Åbo Universitet (1978–1981) och vid Åbo Akademi (Åbo) (1981–1996); ordförande för Institutet för mänskliga rättigheter vid Åbo Akademi (1985–1995); diverse internationella och nationella akademiska ansvarsfulla befattningar; medlem i lärda sällskap; samordnare av flera internationella och nationella forskningsprojekt och forskningsprogram inom bland annat följande områden: gemenskapsrätt, internationell rätt, mänskliga och grundläggande rättigheter, konstitutionell rätt samt komparativ offentlig förvaltning; företrädare för den finska regeringen som medlem i eller rådgivare åt de finska delegationerna vid olika internationella konferenser och sammanträden; sakkunnig i frågor rörande finsk rätt, bland annat i juridiska regerings- eller riksdagsutskott i Finland samt vid Förenta Nationerna, Unesco, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) och Europarådet; sedan år 1995 juridisk chefsrådgivare vid Europeiska kommissionens rättstjänst, med ansvar för yttre förbindelser; sedan mars år 2001 biträdande generaldirektör för Europeiska kommissionens rättstjänst; domare vid domstolen sedan den 17 januari 2002.

Roger Grass

Född 1948; examen från l'Institut d'études politiques de Paris och i högre offentligrättsliga studier; biträdande allmän åklagare vid Tribunal de Grande Instance de Versailles; avdelningsdirektör vid domstolen; generalsekreterare för allmänna åklagarämbetet vid Cour d'appel de Paris; justitieministerns kabinett; rättssekreterare hos domstolens ordförande; justitiesekreterare vid domstolen sedan den 10 februari 1994.

2. Ändringar i domstolens sammansättning år 2002

Domstolens sammansättning ändrades under år 2002 enligt följande:

Den 16 januari lämnade domaren Leif Sevón domstolen. Han ersattes av Allan Rosas som domare.

3. Rangordning

från den 1 januari till den 16 januari 2002

G.C. Rodríguez Iglesias, domstolens ordförande
P. Jann, ordförande på första och femte avdelningarna
S. Alber, förste generaladvokat
F. Macken, ordförande på tredje och sjätte avdelningarna
N. Colneric, ordförande på andra avdelningen
S. von Bahr, ordförande på fjärde avdelningen
F.G. Jacobs, generaladvokat
C. Gulmann, domare
D.A.O. Edward, domare
A.M. La Pergola, domare
J.-P. Puissochet, domare
P. Léger, generaladvokat
L. Sevón, domare
D. Ruiz-Jarabo Colomer, generaladvokat
M. Wathelet, domare
R. Schintgen, domare
J. Mischo, generaladvokat
V. Skouris, domare
A. Tizzano, generaladvokat
J.N. Cunha Rodrigues, domare
C.W.A. Timmermans, domare
L.A. Geelhoed, generaladvokat
C. Stix-Hackl, generaladvokat

R. Grass, justitiesekreterare

från den 17 januari till den 6 oktober 2002

G.C. Rodríguez Iglesias, domstolens ordförande
P. Jann, ordförande på första och femte avdelningarna
S. Alber, förste generaladvokat
F. Macken, ordförande på tredje och sjätte avdelningarna
N. Colneric, ordförande på andra avdelningen
S. von Bahr, ordförande på fjärde avdelningen
F.G. Jacobs, generaladvokat
C. Gulmann, domare
D.A.O. Edward, domare
A.M. La Pergola, domare
J.-P. Puissochet, domare
P. Léger, generaladvokat
D. Ruiz-Jarabo Colomer, generaladvokat
M. Wathelet, domare
R. Schintgen, domare
J. Mischo, generaladvokat
V. Skouris, domare
A. Tizzano, generaladvokat
J.N. Cunha Rodrigues, domare
C.W.A. Timmermans, domare
L.A. Geelhoed, generaladvokat
C. Stix-Hackl, generaladvokat
A. Rosas, domare

R. Grass, justitiesekreterare

från den 7 oktober till den 31 december 2002

G.C. Rodríguez Iglesias, domstolens ordförande,
J.-P. Puissochet, ordförande på tredje och sjätte avdelningarna,
M. Wathelet, ordförande på första och femte avdelningarna,
R. Schintgen, ordförande på andra avdelningen,
J. Mischo, förste generaladvokat,
C.W.A. Timmermans, ordförande på fjärde avdelningen,
F.G. Jacobs, generaladvokat,
C. Gulmann, domare,
D.A.O. Edward, domare,
A.M. La Pergola, domare,
P. Léger, generaladvokat,
P. Jann, domare,
D. Ruiz-Jarabo Colomer, generaladvokat,
S. Alber, generaladvokat,
V. Skouris, domare,
F. Macken, domare,
N. Colneric, domare,
S. von Bahr, domare,
A. Tizzano, generaladvokat,
J.N. Cunha Rodrigues, domare,
L.A. Geelhoed, generaladvokat,
C. Stix-Hackl, generaladvokat,
A. Rosas, domare,

R. Grass, justitiesekreterare

4. Domstolens tidigare ledamöter

Pilotti, Massimo, domare (1952–1958), ordförande 1952–1958
Serrarens, Petrus Josephus Servatius, domare (1952–1958)
Riese, Otto, domare (1952–1963)
Delvaux, Louis, domare (1952–1967)
Rueff, Jacques, domare (1952–1959 och 1960–1962)
Hammes, Charles Léon, domare (1952–1967), ordförande 1964–1967
Van Kleffens, Adrianus, domare (1952–1958)
Lagrange, Maurice, generaladvokat (1952–1964)
Roemer, Karl, generaladvokat (1953–1973)
Rossi, Rino, domare (1958–1964)
Donner, Andreas Matthias, domare (1958–1979), ordförande 1958–1964
Catalano, Nicola, domare (1958–1962)
Trabucchi, Alberto, domare (1962–1972), därefter generaladvokat (1973–1976)
Lecourt, Robert, domare (1962–1976), ordförande 1967–1976
Strauss, Walter, domare (1963–1970)
Monaco, Riccardo, domare (1964–1976)
Gand, Joseph, generaladvokat (1964–1970)
Mertens de Wilmars, Josse J., domare (1967–1984), ordförande 1980–1984
Pescatore, Pierre, domare (1967–1985)
Kutscher, Hans, domare (1970–1980), ordförande 1976–1980
Dutheillet de Lamothe, Alain Louis, generaladvokat (1970–1972)
Mayras, Henri, generaladvokat (1972–1981)
O'Dalaigh, Cearbhall, domare (1973–1974)
Sørensen, Max, domare (1973–1979)
Mackenzie Stuart, Alexander, J., domare (1973–1988), ordförande 1984–1988
Warner, Jean-Pierre, generaladvokat, (1973–1981)
Reischl, Gerhard, generaladvokat (1973–1981)
O'Keefe, Aindrias, domare (1975–1985)
Capotorti, Francesco, domare (1976), därefter generaladvokat (1976–1982)
Bosco, Giacinto, domare (1976–1988)
Touffait, Adolphe, domare (1976–1982)
Koopmans, Thymen, domare (1979–1990)
Due, Ole, domare (1979–1994), ordförande 1988–1994
Everling, Ulrich, domare (1980–1988)
Chloros, Alexandros, domare (1981–1982)
Sir Gordon Slynn, generaladvokat (1981–1988), därefter domare (1988–1992)
Rozes, Simone, generaladvokat (1981–1984)
Verloren van Themaat, Pieter, generaladvokat (1981–1986)
Grévisse, Fernand, domare (1981–1982 och 1988–1994)
Bahlmann, Kai, domare (1982–1988)
Mancini, G. Federico, generaladvokat (1982–1988), därefter domare (1988–1999)
Galmot, Yves, domare (1982–1988)
Kakouris, Constantinos, domare (1983–1997)
Lenz, Carl Otto, generaladvokat (1984–1997)
Darmon, Marco, generaladvokat (1984–1994)
Joliet, René, domare (1984–1995)
O'Higgins, Thomas Francis, domare (1985–1991)
Schockweiler, Fernand, domare (1985–1996)

Da Cruz Vilaça, José Luis, generaladvokat (1986–1988)
Diez de Velasco, Manuel, domare (1988–1994)
Zuleeg, Manfred, domare (1988–1994)
Van Gerven, Walter, generaladvokat (1988–1994)
Tesauro, Giuseppe, generaladvokat (1988–1998)
Elmer, Michael Bendik, generaladvokat (1994–1997)
Ioannou, Krateros, domare (1997–1999)
De Carvalho Moitinho de Almeida, José Carlos, domare (1986–2000)
Kapteyn, Paul Joan George, domare (1990–2000)
Cosmas, Georges, generaladvokat (1994–2000)
Hirsch, Günter, domare (1994–2000)
Ragnemalm, Hans, domare (1995–2000)
Fennelly, Nial, generaladvokat (1995–2000)
Saggio, Antonio, generaladvokat (1998–2000)
Sevón, Leif, domare (1995–2002)

– Ordförande

Pilotti Massimo (1952-1958)
Donner Andreas Matthias (1958-1964)
Hammes Charles Léon (1964-1967)
Lecourt Robert (1967-1976)
Kutscher Hans (1976-1980)
Mertens de Wilmars Josse J. (1980-1984)
Mackenzie Stuart Alexander John (1984-1988)
Due Ole (1988-1994)

– Justitiesekreterare

Van Houtte Albert (1953-1982)
Heim Paul (1982-1988)
Giraud Jean-Guy (1988-1994)

Lene Espersen, Konungariket Danmarks justitieminister, rådets ordförande, Ludwig Adamovich, ordförande för Förbundsrepubliken Österrikes författningsdomstol, Pat Cox, parlamentets ordförande, Romano Prodi, kommissionens ordförande, Deras Kungliga Högheter Storhertiginnan och Storhertigen av Luxemburg, Gil Carlos Rodríguez Iglesias, domstolens ordförande.

C — Domstolens 50-års jubileum

"När gemenskapen blickar bakåt tonar bilden av samtliga dess institutioner fram. Den mest lågmälda av dem tar sig emellertid allt mindre reserverad när dess bakgrundshistoria tecknas. Kommer den att helt överge denna sin reserverade hållning när den med tiden inser att den, fortlöpande, har genomfört ett vidlyftigt projekt inom det juridiska område som anförtrotts den?... Få generationer har sett en ny rättsordning uppstå. Så är dock fallet med vår generation."

Gil Carlos Rodríguez Iglesias, ordförande för Europeiska gemenskapernas domstol, inledde sitt anförande vid den **högtidliga sammankomsten** den 4 december 2002 till minne av inrättandet av domstolen i Luxemburg genom att erinra om dessa 30 år gamla uttalanden av ordföranden Robert Lecourt.

Pat Cox, ordförande i Europaparlamentet, Lene Esperson, justitieminister i Danmark och ordförande i rådet, Romani Prodi, ordförande i Europeiska gemenskapernas kommission, och Ludwig Adamovich, ordförande i Österrikes författningsdomstol uttalade sig i tur och ordning, i närvaro av Storhertigen och Storhertiginnan av Luxemburg, för att hedra det arbete som domstolen gjort sedan 1952.

Domstolen skapades som den rättsliga instansen i Europeiska kol- och stålgemenskapen och dess uppgift var ursprungligen avgränsad till ett begränsat område. Dess rättspraxis tog dock redan från början plats i en utveckling som skulle komma att leda till att en ny rättsordning inrättades. Genom sina domar har domstolen slagit fast de grundläggande principer som implicit framgår av grundfördragets ordalydelse och uppbyggnad. Genom dessa principer, såsom de tar sig uttryck i rättspraxis, har domstolen fastställt de utmärkande dragen i gemenskapens rättsordning.

"...[G]emenskapen utgör en ny rättsordning inom folkrätten till vars förmån staterna, låt vara på begränsade områden, har inskränkt sina suveräna rättigheter och som inte enbart medlemsstaterna utan även dessas medborgare lyder under. På samma sätt som gemenskapsrätten ålägger de enskilda förpliktelser, är den följaktligen även avsedd att oberoende av medlemsstaternas lagstiftning skapa rättigheter som blir en del av de enskildas rättsliga arv."

Detta utdrag ur domstolens dom av den 5 februari 1963 i målet Van Gend & Loos som det erinrades om vid detta högtidlighållande beskriver väl den rättsuppfattning från vilken de grundläggande rättsprinciperna senare har utvecklats,. Dessa anses idag – tillsammans med direkt effekt – utgöra de principer som är mest kännetecknande för gemenskapens rättsordning: principen om gemenskapsrättens företräde framför nationell rätt och principen om staternas skadeståndsansvar för skador som orsakats enskilda till följd av att gemenskapsrätten åsidosatts.

Domstolens uppgift som konstitutionell domstol framhölls också, särskilt beträffande hur denna tagit sig uttryck i tvister mellan institutionerna, där domstolen skall skydda den jämvikt mellan institutionerna som eftersträvas i fördragen, och i ännu högre utsträckning när domstolen skall avgöra tvister om kompetensfördelningen mellan medlemsstaterna och gemenskaperna.

Domstolens roll i fråga om skydd av grundläggande rättigheter och om samarbetet och det ömsesidiga förtroendet mellan domstolen och de nationella domstolarna som har uppstått genom åren avhandlades särskilt föregående dag, den 3 december 2002, vid seminariet om **Samarbete mellan EG-domstolen och de nationella domstolarna**.

Vid detta seminarium deltog ordförande i medlemsstaternas författningsdomstolar och högsta domstolar, internationella och europeiska domstolar, andra internationella domstolar i Europa, Latinamerika och Afrika, kandidatländernas författningsdomstolar och högsta domstolar, andra europeiska domstolar liksom tidigare ledamöter vid domstolen och förstainstansrätten, i tre arbetsessioner om förfarandet med begäran om förhandsavgörande, samarbetet i fråga om domstolsskydd av rättsligt skydd för enskilda och samarbetet i fråga om grundläggande rättigheter.

Vid detta möte erinrades om att Europeiska gemenskapen, på domstolsområdet, redan från början var organiserad i enlighet med subsidiaritetsprincipen. Detta innebär att gemenskapsdomstolarna endast har förbehållits de befogenheter som inte har kunnat tilldelas de nationella domstolarna. Det är de nationella domstolarna som har till uppgift att tillämpa gemenskapsrätten inom sin domkrets och på de rättsområden där de har behörighet. Det är följaktligen de nationella domstolarna som, enligt det uttryck som numera används, utgör "allmänna domstolar" inom gemenskapsrätten.

Det seminarium som anordnades i Luxemburg i samband med högtidlighållandet av domstolens 50-års jubileum visade att förfarandet med begäran om förhandsavgörande verkligen utgör hörnstenen i gemenskapens rättsordning som gör det möjligt att förena en decentraliserad tillämpning och en enhetlig tolkning av gemenskapsrätten.

De tal som hölls vid den högtidliga sammankomsten den 4 december 2002 och handlingarna från seminariet den 3 december 2002 publiceras särskilt.

Gil Carlos Rodríguez Iglesias,
domstolens ordförande

Pat Cox,
parlamentets ordförande

Lene Espersen,
Konungariket Danmarks justitieminister, rådets
ordförande

Ludwig Adamovich,
ordförande för Förbundsrepubliken Österrikes
författningsdomstol

Romano Prodi,
kommissionens ordförande

Kapitel II

Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt

A – Förstainstansrättens verksamhet år 2002

av ordföranden Bo Vesterdorf

Av statistikuppgifterna för år 2002 framgår tre stora tendenser.

Den första tendensen är en bekräftelse: antalet mål fortsätter att öka. Förstainstansrätten har registrerat nästan 400 mål (närmare bestämt 393 mål, utöver särskilda förfaranden som rättshjälp och fastställande av rättegångskostnader), det vill säga en ökning med 20,2 procent i förhållande till det antal mål som registrerades föregående år (327 mål).

Den andra tendensen, som också är den huvudsakliga förklaringen till ökningen av det sammanlagda antalet nya mål, är den stora ökningen av antalet mål som har anhängiggjorts på området för gemenskapsvarumärken¹ (83 mål år 2002, jämfört med 37 mål år 2001). Även om det sedan flera år har förebådats att nämnda mål skulle inta en dominerande plats,² håller denna förutsägelse på att besannas. Dessa mål står nämligen för mer än 20 procent av det sammanlagda antalet anhängiggjorda mål och denna andel kommer sannolikt att bli ännu större i framtiden. Detta rättsområde och det som utgörs av personalmål motsvarar i dag 49,6 procent av samtliga fall där talan har väckts vid förstainstansrätten.

Den tredje tendensen består av tillkomsten av en måltyp som kännetecknas av att målen är av brådskande art. Sedan den 1 februari 2001 har i rättegångsreglerna nämligen införts en möjlighet att avgöra målet i sak genom ett förfarande för skyndsam handläggning. Under år 2002 förekom inte mindre än 25 fall där det framställdes begäran om skyndsam handläggning (jämfört med 12 begäran år 2001), vilket förstainstansrätten beviljade i 14 fall (i 13 fall beviljades begäran i mål där kommissionens beslut på området för företagskoncentrationer hade ifrågasatts). I de mål som har handlagts enligt detta förfarande har rätten avgjort saken under en handläggningstid på mellan två och åtta månader räknat från den dag då begäran om

¹ Ett område som regleras genom rådets förordning (EG) nr 40/94 av den 20 december 1993 om gemenskapsvarumärken (EGT L 11, 1994, s. 1; svensk specialutgåva, område 17, volym 2, s. 3).

² En jämförbar förutsägelse kan formuleras beträffande talan som väckts vid förstainstansrätten mot beslut av överklagandenämnderna vid Byrån för harmonisering inom den inre marknaden (varumärken, mönster och modeller) på området för gemenskapsformgivning. Det är under detta år som föreskrifterna om gemenskapsformgivning har trätt ikraft (rådets förordning (EG) nr 6/2002 av den 12 december 2001 om gemenskapsformgivning, EGT L 3, 2002, s. 1, kommissionens förordning (EG) nr 2245/2002 av den 21 oktober 2002 om tillämpning av rådets förordning (EG) nr 6/2002 om gemenskapsformgivning, EGT L 341, s. 28, och kommissionens förordning (EG) nr 2246/2002 av den 16 december 2002 om avgifter till Byrån för harmonisering inom den inre marknaden (varumärken och formgivning) vid registrering av gemenskapsformgivningar, EGT L 341, s. 54). De första målen vid rätten kan emellertid inte förväntas vara anhängiggjorda redan år 2003.

skyndsam handläggning beviljades. Det är obestridligt att möjligheten att handlägga mål enligt förfarandet för skyndsam handläggning har bidragit till minskningen av antalet fall där det ansöks om interimistiska åtgärder (i 25 fall ingavs en ansökan om interimistiska åtgärder år 2002, jämfört med 37 fall år 2001).³

Antalet avgjorda mål (314), som minskade något jämfört med föregående år (325), uppgick inte till antalet inkomna mål. Antalet pågående mål övergick således från 786 till 865.

När det gäller utvecklingen av rättspraxis erfordras emellertid mera omfattande redogörelser.

Såsom för föregående år kommer redogörelsen för de mest betydelsefulla rättsliga avgörandena under år 2002 att delas upp efter mål som rör rättsakters lagenlighet (I), skadeståndsmål (II) och förfaranden där det har inletts en ansökan om interimistiska åtgärder (III). Att dessa måltyper inte presenteras på samma sätt är endast en följd av hur ofta de finns representerade i förstainstansrättens dömande verksamhet.⁴

I. Rättsakters lagenlighet

Sakprövningsföresättningarna för talan som väckts med stöd av artikel 230 EG kommer att undersökas separat (A), medan redogörelsen för rättsakters lagenlighet koncentreras på de väsentliga aspekterna av den materiella rätten i de frågor som förstainstansrätten har prövat under året (B–H). De mål som rör tullar, tillgång till handlingar samt nedsättning av gemenskapsstöd (däribland stöd från Europeiska socialfonden och Europeiska utvecklings- och garantifonden för jordbruket) förekommer inte i denna rapport, eftersom det låga antalet avkunnade domar på dessa områden endast bekräftar en väl etablerad rättspraxis. Det skall därför genast understrykas att det inte heller ges några kommentarer till sistnämnda mål.

A. Upptagande till sakprövning av talan om ogiltigförklaring

Det är i huvudsak begreppen rättsakt mot vilken talan kan väckas (1) och talerätt (2) som har genomgått en särskild utveckling under perioden i fråga.

³ Se även konstaterandena nedan angående förfaranden om interimistiska åtgärder.

⁴ För att underlätta för läsaren anges artiklarna i EG-fördraget i den version som är i kraft sedan den 1 maj 1999, samt enligt lydelsen av sekundärrättsakter.

1. Rättsakter mot vilka talan om ogiltigförklaring kan väckas

a) Kommissionens rättsakter

Enligt fast rättspraxis är det endast åtgärder som har tvingande rättsverkningar som kan påverka sökandens intressen, när denne är en fysisk eller juridisk person, genom att väsentligt förändra dennes rättsliga ställning, som utgör rättsakter som kan bli föremål för en talan om ogiltigförklaring i den mening som avses i artikel 230 EG. När det rör sig om rättsakter eller beslut som utarbetas i flera skeden, i synnerhet efter ett internt förfarande, framgår det särskilt av samma rättspraxis att det i princip endast är de åtgärder som efter detta förfarande slutgiltigt fastslår en institutions ställningstagande som utgör en rättsakt mot vilken en talan kan väckas, med undantag för mellankommande åtgärder som syftar till att förbereda det slutliga beslutet.

Med hänsyn till denna rättspraxis har följande åtgärder inte ansetts kunna tas upp till prövning av förstainstansrätten: en nedsättning som kommissionen, inom ramen för det förfarande för informationskontroll som föreskrivs i förordning nr 1442/93 om tillämpningsföreskrifter för ordningen för import av bananer till gemenskapen,⁵ har gjort i ett "arbetsdokument" av de banankvantiteter som sökandena uppgetts saluföra (dom av den 29 januari 2002 i mål T-160/98, *Van Parys och Pacific Fruit Company mot kommissionen*, REG 2002, s. II-233), en skrivelse, som kommissionen ställt till klagandeparten, i vilken den senare informeras om att kommissionens iakttagelser skall anses utgöra en preliminär ståndpunkt (dom av den 7 mars i mål T-95/99, *Satellimages TV 5 mot kommissionen*, REG 2002, s. II-1425) eller en av kommissionen utfärdad skrivelse som endast innebär att en ekonomisk aktör upplyses om på vilket stadium ett ärende befinner sig i fråga om klassificeringen av ett ämne i en av bilagorna till en gemenskapsförordning (dom av den 7 mars 2002 i mål T-212/99, *Intervet International mot kommissionen*, REG 2002, s. II-1445). På samma sätt gäller att ett beslut av kommissionen som syftar till att för företag som anmält ett avtal, i den mening som avses i artikel 81 EG, upphäva immuniteten mot böter kan ha tvingande rättsverkningar endast om anmälan av avtalet faktiskt har medfört en sådan immunitet för dessa företag. Så är inte fallet när beslutet avser ett avtal mellan rederier som innehåller bestämmelser om fastställande av priser för landtransporter vid kombinerad transport, bestämmelser som omfattas av förordning (EEG) nr 1017/68,⁶ vari inte föreskrivs någon immunitet mot böter vid anmälan av avtal (dom av den 28 februari 2002 i mål T-18/97, *Atlantic Container Line m.fl. mot kommissionen*, REG 2002, s. II-1125).

⁵ Kommissionen förordning (EEG) nr 1442/93 av den 10 juni 1993 om tillämpningsföreskrifter för ordningen för import av bananer till gemenskapen (EGT L 142, s. 6; svensk specialutgåva, område 3, volym 50).

⁶ Rådets förordning (EEG) nr 1017/68 av den 19 juli 1968 om tillämpning av konkurrensregler på transporter på järnväg, landsväg och inre vattenvägar (EGT L 175, s. 1; svensk specialutgåva, område 7, volym 1, s. 54).

Att den rättsakt mot vilken talan kan väckas i princip inte går en sökande emot befriar inte gemenskapsdomstolen från skyldigheten att undersöka om den bedömning som den innefattar har tvingande rättsverkningar som kan påverka sökandens intressen. Förstainstansrätten har grundat sig på en rättsakts innehåll för att slå fast att ett beslut, i vilket ett statligt stöd som anmälts har ansetts vara förenligt med den gemensamma marknaden, gick sökanden, stödmottagaren, emot. Vad gäller ett beslut som fattats enligt bestämmelserna i de sektorsövergripande rambestämmelserna för regionalstöd till stora investeringsprojekt kan kommissionens bedömning av den jämningsfaktor som skall tillämpas nämligen komma att ha tvingande rättsverkningar, eftersom den utgör en förutsättning för hur stort det stöd kan vara som kan förklaras vara förenligt med den gemensamma marknaden (dom av den 30 januari 2001 i mål T-212/00, *Nuove Industrie Molisane mot kommissionen*, REG 2002, s. II-347).

Likaså har förstainstansrätten ansett att ett beslut genom vilket vissa av skälen i ett tidigare beslut ändras, dock inte den bindande delen av beslutet, kan bli föremål för en talan om ogiltigförklaring. Såsom framgår av domen av den 20 november 2002 i mål T-251/00, *Lagardère och Canal+ mot kommissionen* (REG 2002, s. II-0000), är detta således fallet om ändringen av skälen i det tidigare beslutet i sak förändrar det som har beslutats i detta beslut och därmed påverkar sökandens intressen. I detta fall ansågs ändringen, i ett beslut av kommissionen, av en bedömning av huruvida de av sökandena anmälda begränsningarna var accessoriska inom ramen för företagskoncentrationer, en bedömning som hade redovisats i det beslut genom vilket dessa koncentrationer godkändes, som en ändring i sak av vad som hade beslutats i beslutet om godkännande, och som medför bindande rättsverkningar som kan påverka intressena för dessa sökande.

Vad beträffar området för statligt stöd har frågan huruvida talan kan väckas mot beslut om inledande av det formella granskningsförfarande som föreskrivs i artikel 88.2 EG behandlats i tre domar (dom av den 30 april 2002 i de förenade målen T-195/01 och T-207/01, *Government of Gibraltar mot kommissionen*, REG 2002, s. II-2309, och av den 23 oktober 2002 i de förenade målen T-269/99, T-271/99 och T-272/99, *Territorio Histórico de Guipúzcoa m.fl. mot kommissionen*, REG 2002, s. II-0000, och i de förenade målen T-346/99—T-348/99, *Territorio Histórico de Álava m.fl. mot kommissionen*, REG 2002, s. II-0000).

I de förenade målen *Government of Gibraltar mot kommissionen* väckte Gibraltars regering talan om ogiltigförklaring av två beslut av kommissionen om att inleda det formella granskningsförfarandet angående Gibraltars bolagsrättsliga föreskrifter om beviljande av skattebefrielse. Kommissionen bestred att talan kunde väckas mot dessa beslut och gjorde gällande att åtgärderna i fråga inte hade ansetts utgöra nytt stöd och att den inte hade begärt att de skulle upphöra. Kommissionen ansåg följaktligen att den lösning som domstolen fann i sin dom av den 9 oktober 2001 i mål C-400/99, *Italien mot kommissionen* (REG 2002, s. I-7303, se årsrapporten 2001) inte var tillämplig i det aktuella fallet. I sitt svar konstaterade förstainstansrätten inledningsvis att det formella granskningsförfarandet, enligt artikel 88 EG och rådets förordning (EG) nr 659/1999 av

den 22 mars 1999 om tillämpningsföreskrifter för nämnda artikel 88 EG,⁷ skall inledas i fyra typfall, nämligen efter anmälan av nytt stöd, vid undersökning av eventuellt olagligt stöd, när missbruk av stöd föreligger och när en medlemsstat inte vidtar de åtgärder kommissionen föreslagit angående befintligt stöd. I det aktuella fallet noterade rätten, med avseende på ett "eventuellt olagligt stöd", att kommissionen faktiskt hade inlett det formella granskningsförfarandet, eftersom den i alla de ifrågasatta besluten preliminärt bedömde att de ifrågavarande föreskrifterna utgjorde otillåtet statligt stöd som var oförenligt med den gemensamma marknaden. Rätten prövade därefter huruvida besluten att inleda det formella granskningsförfarandet utgjorde rättsakter mot vilka talan kan väckas. Den ansåg att även om bedömningen av ett statligt stöd skall ske utifrån objektiva omständigheter och inte är avhängig bedömningen vid inledningen av det formella granskningsförfarandet, och även om enbart beslutet att inleda förfarandet i fråga inte är av samma omedelbart bindande art som ett föreläggande om att avbryta stödåtgärder som riktas till den berörda medlemsstaten, är det ändå så att kommissionens val att inleda ett formellt granskningsförfarande och preliminärt klassificera en statlig åtgärd som nytt stöd, i stället för att välja förfarandet för eventuellt befintligt stöd, har rättsverkningar. Även om det slutligen skulle beslutas att detta nya statliga stöd skall anses vara förenligt med den gemensamma marknaden medför nämligen inte detta något godtagande i efterhand av åtgärder för genomförande av olagliga stödåtgärder. Dessutom kan ett beslut att inleda granskningsförfarandet åberopas vid nationell domstol. Stödmottagarna och territoriella enheter utsätts sålunda för risken att nationella domstolar kan förordna om att åtgärden skall upphöra eller att betalt stöd skall återkrävas. Rätten drog slutsatsen att den valda åtgärden att inleda ett formellt granskningsförfarande och preliminärt klassificera en statlig åtgärd som ett nytt stöd skall kunna prövas rättsligt.

I de två domarna av den 23 oktober 2002 i de ovannämnda förenade målen *Territorio Histórico de Guipúzcoa m.fl. mot kommissionen* och *Territorio Histórico de Álava m.fl. mot kommissionen* bekräftas att ett beslut om att inleda ett formellt granskningsförfarande har självständiga rättsverkningar, i synnerhet när det gäller frågan om den berörda åtgärden skall avbrytas. Förstainstansrätten klargjorde att denna slutsats är tillämplig inte enbart när den åtgärd som håller på att genomföras anses utgöra ett befintligt stöd av myndigheterna i den berörda medlemsstaten, utan även när dessa myndigheter anser att den åtgärd som beslutet att inleda ett formellt granskningsförfarande avser inte omfattas av artikel 87.1 EG. Rätten bedömde därefter att beslutet att inleda ett formellt granskningsförfarande, som avser en åtgärd som håller på att genomföras och som kommissionen betecknar som nytt stöd, utgör en rättsakt mot vilken talan kan väckas i den mening som avses i artikel 230 EG, eftersom beslutet givetvis förändrar åtgärdens rättsliga räckvidd och de stödmottagande företagens rättsliga ställning. De allvarliga tvivel med avseende på åtgärdens lagenlighet, som ett sådant beslut kan ge upphov till, bör nämligen medföra, förutom att medlemsstaten avbryter tillämpningen av åtgärden, att beslutet skall kunna åberopas

⁷ EGT L 83, s. 1.

vid en nationell domstol och att såväl stödmottagaren som dennes ekonomiska parter bedömer att den erhållna förmånen inte är slutgiltigt förvärvat.

b) Europaparlamentets rättsakter

När det gäller det mer speciella fall som avser Europaparlamentets rättsakter föreskrivs i artikel 230 första stycket EG att gemenskapsdomstolen endast skall granska lagenligheten av rättsakter som "skall ha rättsverkan i förhållande till tredje man". Av detta följer, enligt fast rättspraxis, att rättsakter från Europaparlamentet som endast rör den interna organisationen av dess verksamhet inte kan bli föremål för en talan om ogiltigförklaring.

22 parlamentsledamöter väckte talan vid förstainstansrätten och begärde att den skulle pröva lagenligheten av ramavtalet av den 5 juli 2000 om förbindelserna mellan Europaparlamentet och kommissionen, som innehåller föreskrifter om överföring av sekretessbelagd information mellan dessa institutioner. Genom beslut av den 17 januari 2002 i mål T-236/00, *Stauner m.fl. mot parlamentet och kommissionen*, REG 2002, s. II-135), avvisade rätten deras talan. Utan att ta ställning till frågan huruvida de berörda parlamentsledamöterna var "tredje män" konstaterade rätten att de rättsverkningar som ramavtalet medförde inte påverkar sökandenas intressen, eftersom nämnda avtal inte förändrar villkoren för utövandet av deras åligganden i parlamentet. Rätten ansåg särskilt att detta ramavtal, som endast reglerar förbindelserna mellan kommissionen och parlamentet, inte har ändrat den rättsliga ställningen för ledamöter som utövar rätten enligt artikel 197 tredje stycket EG var för sig och inte utgör någon kränkning av den rätt att ställa frågor till kommissionen som de garanteras genom denna bestämmelse.

Även om talan slutligen avvisades på grund av att talerätt saknades (se nedan), konstaterade förstainstansrätten däremot i dom av den 26 februari 2002 i mål T-17/00, *Rothley m.fl. mot parlamentet* (REG 2002, s. II-579) (överklagad till domstolen under målnummer C-167/02 P), att en rättsakt från parlamentet som innebär dels en ändring av dess arbetsordning genom att en artikel införs, vilken avser interna utredningar som utförs av Europeiska byrån för bedrägeribekämpning (OLAF), dels ett godkännande av parlamentets beslut om villkor och närmare bestämmelser för interna utredningar i fråga om bekämpning av bedrägeri, korruption och all annan olaglig verksamhet som riktar sig mot gemenskapernas intressen, går, med hänsyn till vad rättsakten avser och dess rättsverkningar, utöver organisationen av Europaparlamentets interna arbete. Det rör sig följaktligen om en rättsakt som kan vara föremål för en talan om ogiltigförklaring.

2. Talerätt

Villkoren för att en enskild skall kunna väcka talan om ogiltigförklaring av en gemenskapsrättsakt fastställs i artikel 230 fjärde stycket EG vari det föreskrivs att "[v]arje fysisk eller juridisk person får ... väcka talan mot ett beslut som är riktat till

honom eller mot ett beslut som, även om det utfärdats i form av den förordning eller ett beslut riktat till en annan person, *direkt och personligen berör honom*".

a) *Rättsaktens kvalificering*

I domen av den 30 januari 2002 i mål T-54/99, *max.mobil mot kommissionen* (REG 2002, s. II-313) (överklagad till domstolen under målnummer C-141/02 P), besvaras frågan huruvida den rättsakt genom vilken kommissionen beslutar att inte utnyttja sina befogenheter enligt artikel 86.1 EG utgör ett beslut om att avslå klagomålet avseende en överträdelse av artikel 86.1 EG och, följaktligen, en rättsakt som riktar sig till den som ingivit klagomålet. I det aktuella fallet inkom GSM-operatören max.mobil Telekommunikation Service med ett klagomål till kommissionen som bland annat avsåg att kommissionen skulle fastställa att Republiken Österrike hade åsidosatt bestämmelserna i artikel 82 EG och 86 EG, eftersom en österrikisk statlig åtgärd i huvudsak gav en av konkurrenterna (Mobilkom) möjlighet att missbruka sin dominerande ställning på mobiltelefonimarknaden. Kommissionen påpekade i en skrivelse till max.mobil att det inte hade lagts fram tillräckliga bevis för en av de anmärkningar som hade framställts. Eftersom att max.mobil betraktade skrivelsen som ett avslag på dess klagomål, väckte den talan vid förstainstansrätten om att skrivelsen skulle ogiltigförklaras.

Förstainstansrätten prövade huruvida talan kunde tas upp till sakprövning och bedömde att det förhållandet att kommissionen har ett vidsträckt utrymme för skönmässig bedömning, vid tillämpningen av artikel 86.3 EG, inte i sig utgör hinder för möjligheten att begära ogiltigförklaring av ett beslut att vägra fortsätta utredningen av ett klagomål som syftar till ett ingripande med stöd av nämnda artikel i fördraget, i synnerhet när ett sådant beslut riktar sig till den som ingivit klagomålet. Rätten slog därefter fast att får det anses föreligga beslut att avslå sådana klagomål som syftar till ingripanden av kommissionen med stöd av artikel 86.3 EG. Rätten underströk härvid att i motsats till den lösning som valdes i samband med utredningen av klagomål beträffande överträdelser av artikel 87 EG angående statligt stöd medför inte alltid klagomål varigenom kommissionen anmodas att vidta åtgärder med stöd av artikel 86.3 EG att ett beslut antas som riktar sig till den berörda medlemsstaten, eftersom det endast är för det fall det är "nödvändigt" som kommissionen riktar ett sådant beslut till denna stat.

b) *Uttrycket person som berörs direkt*

För att en gemenskapsåtgärd direkt skall beröra en enskild mot vilken den inte riktas, skall åtgärden direkt inverka på den berörda partens rättsliga ställning, ha en rent automatisk karaktär när den genomförs och endast följa av gemenskapslagstiftningen, utan några mellanliggande regler.

Mot bakgrund av denna tolkning fastslog förstainstansrätten i beslut av den 6 juni 2002 i mål T-105/01, *SLIM Sicilia mot kommissionen* (REG 2002, s. II-2697), att ett bolag som, enligt ett koncessionsavtal slutet med en koncessionsgivande myndighet, har fått i uppdrag att genomföra ett projekt som har beviljats stöd från Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF), inte berördes direkt av ett beslut av kommissionen som riktades till en medlemsstat och innebar avslag på en begäran om förlängning av fristen med att inge en ansökan om slutlig betalning avseende ett stöd från ERUF. Till stöd för denna slutsats noterade rätten att de italienska myndigheterna hade betalat ut hela det belopp som var avsett som gemenskapsstöd till detta bolag och att det inte förelåg någon skyldighet att återbetala skillnaden mellan nämnda belopp och det belopp som kommissionen hade betalat till den italienska staten till följd av vare sig själva beslutet eller någon gemenskapsrättslig bestämmelse som styr det nämnda beslutets rättsverkningar.

Likaledes avisades den talan som två bolag ingående i en koncern som är verksam på cigarettmarknaden hade väckt och som avsåg ogiltigförklaring av en bestämmelse i Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/37/EG av den 5 juni 2001 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillverkning, presentation och försäljning av tobaksvaror⁸ (beslut av den 10 december 2002 i mål T-223/01, *Japan Tobacco och JT International mot parlamentet och rådet*). Förstainstansrätten påpekade först att det förhållandet att det i artikel 230 fjärde stycket EG inte föreskrivs en möjlighet för en enskild att begära att ett egentligt direktiv skall ogiltigförklaras inte är tillräckligt för att avvisa dennes talan, eftersom även en normativ rättsakt som är tillämplig på samtliga berörda ekonomiska aktörer under vissa omständigheter kan beröra vissa av dessa aktörer direkt och personligen. Rätten underströk härvid att i det fall då en institution riktar en gemenskapsrättsakt till en medlemsstat och de åtgärder som medlemsstaten skall vidta till följd av rättsakten har en automatisk karaktär eller om det under alla omständigheter inte råder någon tvekan om vilket resultatet blir, berör rättsakten således direkt vilken person som helst som påverkas av dessa åtgärder. Om medlemsstaten enligt rättsakten däremot har möjlighet att vidta åtgärder eller inte vidta åtgärder, är det åtgärderna eller underlåtenheten att vidta åtgärder som direkt berör den person som påverkas, och inte åtgärden i sig. Rätten lade denna tolkning till grund för att därefter slå fast att bestämmelsen i det direktiv mot vilket talan hade väckts inte medför någon ändring av sökandenas rättsliga ställning innan den införlivas med den nationella rätten i åtminstone en medlemsstat eller innan fristen för införlivande av den löper ut.

c) *Uttrycket person som berörs personligen*

För att en enskild skall kunna få sin talan prövad av förstainstansrätten, när den ifrågasatta rättsakten inte riktar sig till honom, krävs att han visar att han berörs personligen av denna. I detta avseende har det vid flera tillfällen, sedan domen av

⁸ EGT L 194, s. 26.

den 15 juli 1963 i mål 25/62, *Plaumann mot kommissionen* (REG 1963 s. 197; svensk specialutgåva, volym 1, s. 181), slagits fast att en fysisk eller juridisk person endast kan göra anspråk på att vara personligen berörd av en rättsakt som inte riktar sig till honom, om denna rättsakt angår honom på grund av vissa egenskaper som är utmärkande för honom eller på grund av en faktisk situation som särskiljer honom från alla andra personer, och som därigenom försätter honom i en ställning som motsvarar den som gäller för en person som ett beslut är riktat till.

Under den nu undersökta perioden följde förstainstansrätten denna tolkning ända tills den avvek härifrån i sin dom av den 3 maj 2002 i mål T-177/01, *Jégo-Quééré mot kommissionen* (REG 2002, s. II-2365) (överklagad till domstolen under målnummer C-263/02 P). Efter det att domstolen bekräftade sin tolkning av uttrycket person som berörs personligen genom dom av den 25 juli 2002 i mål C-50/00 P, *Unión de Pequeños Agricultores mot rådet* (REG 2002 s. I-6677), har förstainstansrätten under den senare perioden emellertid prövat huruvida talan om ogiltigförklaring har kunnat tas upp till prövning, med hänsyn till domstolens tolkning.

För att underlätta framställningen kommer det att göras åtskillnad mellan domen i det ovannämnda målet *Jégo-Quééré mot kommissionen* och de fall där sakprövningsförutsättningarna bedömdes i enlighet med den rättspraxis som har sitt ursprung i domen i det ovannämnda målet *Plaumann mot kommissionen*.

– De fall som har tillämpats i enlighet med rättsfallet *Plaumann*

I flera fall har de sökandes talan avisats, eftersom de inte har ansetts vara personligen berörda av de rättsakter med allmän giltighet vars lagenlighet de hade ifrågasatt.⁹

Således avisade förstainstansrätten den talan om ogiltigförklaring av en förordning om införande av en slutgiltig antidumpningstull som hade väckts av flera ekonomiska aktörer¹⁰ (dom av den 28 februari 2002 i mål T-598/97, *Footwear Supplies m.fl. mot*

⁹ Beträffande fall där talan om ogiltigförklaring av förordningar har avisats, se även dom av den 17 januari 2002 i mål T-47/00, *Rica Foods mot kommissionen* (REG 2002, s. II-113), och beslut av den 29 april 2002 i mål T-339/00, *Bactria mot kommissionen* (REG 2002, s. II-2287), som har överklagats i mål C-258/02 P, och av den 25 september 2002 i mål T-178/01, *Di Lenardo Adriano mot kommissionen* (REG 2002, s. II-0000), och i mål T-179/01, *Dilexport mot kommissionen* (REG 2002, s. II-0000).

Beträffande ett fall där talan om ogiltigförklaring av ett direktiv har avisats, se beslut av den 14 januari 2002 i mål T-84/01, *Association contre l'heure d'été mot parlamentet och rådet* (REG 2002, s. II-99).

¹⁰ Rådets förordning (EG) nr 2155/97 av den 29 oktober 1997 om införande av en slutgiltig antidumpningstull på import av vissa skodon med överdelar av textilmaterial och med ursprung i Folkrepubliken Kina och Indonesien och slutgiltigt uttag av den preliminära tullen (EGT L 298, s. 1).

rådet (REG 2002, s. II-1155). I detta fall hävdade sökandebolagen, oberoende importörer som införde skor till Europeiska unionen, att omständigheterna sammantaget medförde att de särskiljdes från alla andra aktörer. De åberopade omständigheterna utgjordes bland annat av deras aktiva deltagande i det administrativa förfarande som ledde till att den ifrågasatta förordningen antogs, de ofördelaktiga konsekvenser som införandet av antidumpningstullarna medförde för deras verksamheter och av att två av dem särskilt nämns i den ifrågasatta förordningen.

Förstainstansrätten erinrade först, med hänvisning till domstolens dom av den 16 maj 1991 i mål C-358/89, *Extramet Industrie mot rådet* (REG 1991, s. I-2501), om att en talan som en oberoende importör har väckts mot en antidumpningsförordning i undantagsfall har tagits upp till sakprövning. Rätten ansåg därefter att sökandenas situation inte alls kunde jämföras med den som Extramet Industrie befann sig i, bland annat eftersom det inte fanns något bevis på att deras ekonomiska verksamhet hade påverkats väsentligt av den ifrågasatta förordningen. Av detta drog rätten slutsatsen att det inte hade bevisats att sökandena berördes av förordningen annat än i sin objektiva egenskap av importör av varorna i fråga, på samma sätt som varje annan aktör som befinner sig i samma situation. Rätten tillade att även om ett företags deltagande i ett antidumpningsförfarande kan beaktas, tillsammans med andra omständigheter, vid fastställelsen av huruvida företaget berörs personligen av förordningen om införande av antidumpningstullar efter detta förfarande, kan detta deltagande i sig inte skapa en rätt för företaget att väcka direkt talan mot nämnda förordning. Endast den omständigheten att vissa av sökandeföretagen särskilt utpekats i den ifrågasatta förordningen föranleder härvid ingen annan bedömning.

Förstainstansrätten prövade i sin dom av den 26 februari 2002 i det ovannämnda målet *Rothley m.fl. mot parlamentet* huruvida Europaparlamentets ledamöter berördes personligen av den rättsakt som denna institution hade antagit.¹¹ Rätten bedömde först att den ifrågasatta rättsakten, trots att den benämns beslut, utgör en åtgärd med allmän giltighet, och därefter att sökandena inte berördes personligen av denna rättsakt, eftersom den utan åtskillnad avser dem som var parlamentsledamöter när den trädde i kraft och dem som senare kan komma att inneha samma befattningar.

Talan om ogiltigförklaring av rättsakter med allmän giltighet har i flera fall emellertid ansetts kunna tas upp till sakprövning.

Genom domarna av den 11 september 2002 i mål T-13/99, *Pfizer Animal Health mot rådet* (REG 2002, s. II-0000), och i mål T-70/99, *Alpharma mot rådet* (REG 2002,

¹¹ Europaparlamentets beslut av den 18 november 1999 om ändring av arbetsordningen till följd av det interinstitutionella avtalet av den 25 maj 1999 mellan Europaparlamentet, rådet och kommissionen, om interna utredningar som utförs av Europeiska byrån för bedrägeribekämpning (OLAF).

s. II-0000) förklarades att bolagen Animal Health och Alpharma hade rätt att föra talan mot rådets förordning (EG) nr 2821/98 av den 17 december 1998¹² genom vilken virginiamycin och zinkbacitracin, som framställs av respektive bolag, tas bort från förteckningen över antibiotika som får användas som fodertillsatser. Förstainstansrätten ansåg att sökandena, vid antagandet av den ifrågasatta förordningen, trots dess allmänna karaktär, befann sig i en rättslig och faktisk situation som med avseende på åtgärden i fråga särskiljde dem från alla andra berörda ekonomiska aktörer. För att komma till denna slutsats gjorde rätten samma bedömning i de två målen, varvid den noterade att förbudet mot dessa ämnen infördes under det förfarande för förnyad utvärdering deras godkännande som fodertillsatser. Mot denna bakgrund tog rätten fasta på två väsentliga omständigheter.

För det första var det endast Pfizer och Alpharma som, med stöd av de tillämpliga föreskrifterna, befann sig i en rättslig ställning som skulle ha gjort det möjligt för dem att få ett godkännande för att saluföra ämnena i fråga i egenskap av ansvarigt för den första avyttringen. De kunde följaktligen göra anspråk på att vara på väg att förvärva en rättighet i detta avseende. Genom att ge in en ansökan om nytt godkännande hade de dessutom en rättsligt skyddad ställning enligt sekundärrätten.¹³

För det andra konstaterade förstainstansrätten att genom den ifrågasatta förordningen hade det förfarande som inletts på ansökan av de två sökandena, i syfte att få nya godkännanden av deras antibiotika som fodertillsatser, och i vilka dessa parter omfattades av ett processrättsligt skydd, avslutats eller – i vart fall tillfälligt – avbrutits.

I domarna av den 14 november 2002 i de förenade målen T-94/00, T-110/00 och T-159/00, *Rica Foods m.fl. mot kommissionen* (REG 2002, s. II-0000), och i de förenade målen T-332/00 och T-350/00, *Rica Foods mot kommissionen* (REG 2002, s. II-0000), ansågs sökandena – som är etablerade på Aruba och Nederländska Antillerna och som behandlar socker och exporterar sina produkter till gemenskapen – vara personligen berörda av förordningarna¹⁴ om införande av skyddsåtgärder med stöd av artikel 109 i rådets beslut 91/482/EEG av den 25 juli 1991 om associering av de utomeuropeiska länderna och territorierna (ULT) med Europeiska ekonomiska gemenskapen (EGT L 263, s.1; svensk specialutgåva, område 11, volym 18, s. 3). De

¹² Rådets förordning (EG) nr 2821/98 av den 17 december 1998 om ändring, vad avser återkallande av tillstånd för vissa antibiotika, av direktiv 70/524/EEG om fodertillsatser (EGT L 351, s. 4).

¹³ Genom rådets direktiv 70/524/EEG av den 23 november 1970 om fodertillsatser (EGT L 270, s. 1; svensk specialutgåva, område 3, volym 3, s. 118), i dess ändrade lydelse, säkerställs skyddet för de vetenskapliga data och den information som producenterna har givit in i ärendet avseende det första godkännandet för produkten som tillsats knuten till den för avyttringen ansvariga.

¹⁴ Kommissionens förordning (EG) nr 465/2000 av den 29 februari 2000 och kommissionens förordning (EG) nr 2081/2000 av den 29 september 2000, vilka avser införande respektive fortsatt tillämpning av skyddsåtgärder rörande import från utomeuropeiska länder och territorier av sockerprodukter som omfattas av kumulation mellan EG och ULT (EGT L 56, s. 39 och EGT L 246, s. 64).

tre sökandena berördes nämligen av de ifrågasatta förordningarna dels eftersom företagen hade säte i ULT och bedrev verksamhet inom den sektor som avses i dessa förordningar, dels eftersom förordningarna hindrade dem från att fullfölja vissa leveransavtal.

- Den nya tolkningen av villkoret

Genom domen av den 3 maj 2002 i det ovannämnda målet *Jégo-Quééré mot kommissionen* avvek förstainstansrätten från rättsfallet Plaumann, eftersom den gjorde en annan tolkning av uttrycket person som berörs personligen.

I detta fall hade kommissionen antagit en förordning med bestämmelser om vilken minsta maskstorlek som får användas vid nätfiske i vissa områden.¹⁵ Eftersom fiskeföretaget *Jégo-Quééré et Cie* drabbades av förbudet för att använda vissa nät i ett av dessa områden, begärde det att förstainstansrätten skulle ogiltigförklara två av bestämmelserna i förordningen.

Förstainstansrätten konstaterade inledningsvis att sökanden inte kunde anses vara personligen berörd, i den mening som avses i EG-fördraget, av förordningens bestämmelser med allmän giltighet, på grundval av de kriterier som hittills har utvecklats av gemenskapsdomstolen.

Förstainstansrätten noterade emellertid att domstolen har fastställt att rätten till domstolsprövning är ett av de bärande elementen för en rättslig gemenskap och att den rätten garanteras inom den rättsordning som grundas på EG-fördraget, på grund av att det genom fördraget har inrättats ett fullständigt system med rättsmedel och förfaranden, som är avsett att anförtro domstolen kontrollen av att institutionernas rättsakter är lagenliga. Rätten tillade därefter att domstolen har fastställt att det föreligger en rätt till ett effektivt rättsmedel vid en behörig domstol på grundval av medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner och av artiklarna 6 och 13 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR). Förstainstansrätten anförde slutligen att denna rättighet har bekräftats i artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Rätten prövade därefter således huruvida – i ett mål som det aktuella, där en enskild har ifrågasatt lagenligheten av bestämmelser med allmän giltighet som direkt inverkar på hans rättsliga ställning – en fastställelse av att talan om ogiltigförklaring inte kan tas upp till sakprövning skulle innebära ett åsidosättande av sökandebolagets rätt till ett effektivt rättsmedel.

¹⁵ Kommissionens förordning (EG) nr 1162/2001 av den 14 juni 2001 om fastställande av åtgärder för kummelbeståndets återhämtning i ICES-delområde III, IV, V, VI och VII och ICES-område VIIIa, b, d, e och villkor i samband med detta för kontroll av fiskefartygens verksamhet (EGT L 159, s. 4).

I detta avseende konstaterade förstainstansrätten att det, mot bakgrund av artiklarna 6 och 13 EKMR och artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna, inte längre kan anses att förfarandena enligt artikel 234 EG, å ena sidan, och artiklarna 235 EG och 288 andra stycket EG, å andra sidan, innebär att enskilda är garanterade en rätt till ett effektivt rättsmedel, så att de kan bestrida lagenligheten av gemenskapsrättsliga bestämmelser med allmän giltighet som direkt inverkar på deras rättsliga ställning. Rätten anser att när det rör sig om en begäran om förhandsavgörande i ett fall som det aktuella, i vilket det hade uppgetts att det inte finns några nationella genomförandeåtgärder med stöd av vilka en talan kan väckas vid nationell domstol, är det inte acceptabelt att den enskilde tvingas att överträda gemenskapsbestämmelser för att kunna få sin talan prövad vid den nationella domstolen och, i förekommande fall, dra nytta av en begäran om förhandsavgörande till domstolen enligt artikel 234 EG.

Det finns enligt förstainstansrätten inga övertygande skäl som gör det möjligt att tolka uttrycket person som berörs personligen i den mening som avses i artikel 230 fjärde stycket EG på så sätt att en enskild som vill föra talan mot en åtgärd med allmän giltighet måste befinna sig i en ställning som motsvarar den som gäller för en person som ett beslut är riktat till. Rätten beslutade *att ompröva den hittills tillämpade strikta tolkningen av begreppet person som berörs personligen*. Den slog följaktligen fast, utan att begränsa denna tolkning till det enda fall där det saknas möjlighet att väcka talan vid den nationella domstolen, *att en fysisk eller juridisk person skall anses beröras personligen av en gemenskapsrättslig bestämmelse med allmän giltighet som berör honom direkt om bestämmelsen inverkar på hans rättsliga ställning på ett bestämt och omedelbart sätt genom att hans rättigheter begränsas eller att han åläggs skyldigheter*. Rätten preciserade att det inte är relevant hur många andra personer som också påverkas, eller kan påverkas, av bestämmelsen och inte heller vilken situation som dessa personer befinner sig i.

Förstainstansrätten fastställde att de på detta sätt tolkade villkoren var uppfyllda och avvisade därför den invändning om rättegångshinder som hade framställts av kommissionen. Med hänsyn till att kommissionen hade överklagat denna dom, beslutade förstainstansrätten att vilandeförklara det vid rätten anhängiggjorda förfarandet till dess att domstolens avgörande föreligger.

B. Konkurrensregler tillämpliga på företag

De beslut över vilka förstainstansrätten har meddelat avgörande under år 2002 har avsett fall rörande tillämpningen av artikel 81 EG (1), artikel 82 EG (2) och förordningen om företagskoncentrationer¹⁶ (3).

¹⁶ Rådets förordning (EEG) nr 4064/89 av den 21 december 1989 om kontroll av företagskoncentrationer (EGT L 395, s. 1, i dess rättade lydelse, EGT L 257, 1990, s. 13, och i dess lydelse enligt rådets förordning (EG) nr 1310/97 av den 30 juni 1997, EGT L 180, s. 1).

1. Artikel 81 EG

Förstainstansrätten har avkunnat lärorika domar efter det att den haft att bedöma lagenligheten av beslut i vilka kommissionen hade konstaterat att det förelåg konkurrensbegränsande samverkan mellan företag dels på transportområdet, dels inom sektorn för fjärrvärmerör. I den mån de domar som avkunnades den 28 februari 2002 i mål T-395/94, *Atlantic Container Line m.fl. mot kommissionen* (REG 2002, s. II- 875), nedan kallad domen i målet *Trans Atlantic Agreement*, och i mål T-86/95, *Compagnie générale maritime m.fl. mot kommissionen* (REG 2002, s. II-1011), nedan kallad domen i målet *Far Eastern Freight Conference*, och den 20 mars 2002¹⁷ (nedan kallade domarna i fjärrvärmemålen) intar en väsentlig plats under denna rubrik, kommer det inledningsvis även att redogöras för de faktiska omständigheter som är nödvändiga för förståelsen av dessa mål.

Bakgrunden till målet Trans Atlantic Agreement

Trans Atlantic Agreement (nedan kallat TAA), ett mellan rederier slutet avtal om reguljära containertransporter över Atlanten mellan Nordeuropa och Amerikas förenta stater samt om containerlandtransporter till och från hamnar, anmäldes i augusti 1992 till kommissionen för att på grundval av artikel 12.1 i rådets förordning (EEG) nr 4056/86 av den 22 december 1986 om närmare bestämmelser om hur artiklarna 81 EG och 82 EG skall tillämpas på sjötransport (EGT L 378, s. 4) utverka ett beslut om tillämpning av artikel 81.3 EG.

När det gäller fastställelse av priser för transporttjänster föreskrevs i TAA att tariffer för sjötransport och kombinerade transporter skulle fastställas gemensamt. Priset för en kombinerad transport (eller multimodal transport) bestod av två delar, en avseende sjödelen och en avseende landdelen. Således infördes genom TAA förutom en sjötariff en tariff för landtransporttjänster som utförs i gemenskapen vid en kombinerad transport.

¹⁷ Dom av den 20 mars 2002 i mål T-9/99, *HFB m.fl. mot kommissionen* (REG 2002, s. II-1487) (överklagad till domstolen under målnummer C-202/02 P), i mål T-15/99, *Brugg Rohrsysteme mot kommissionen* (REG 2002, s. II-1613) (överklagad till domstolen under målnummer C-207/02 P), i mål T-16/99, *Lögstör Rör mot kommissionen* (REG 2002, s. II-1633) (överklagad till domstolen under målnummer C-208/02 P), i mål T-17/99, *KE KELIT mot kommissionen* (REG 2002, s. II-1647) (överklagad till domstolen under målnummer C-205/02 P), i mål T-21/99, *Dansk Rørindustri mot kommissionen* (REG 2002, s. II-1681) (överklagad till domstolen under målnummer C-189/02 P), i mål T-23/99, *LR AF 1998 mot kommissionen* (REG 2002, s. II-1705) (överklagad till domstolen under målnummer C-206/02 P), och i målen T-28/99, *Sigma Technologie mot kommissionen* (REG 2002, s. II-1845) och T-31/99, *ABB Asea Brown Boveri mot kommissionen* (REG 2002, s. II-1881) (överklagade till domstolen under målnummer C-213/02 P).

I beslut av den 19 oktober 1994¹⁸ ansåg kommissionen att bestämmelserna i TAA, som bland annat avsåg prisavtal, utgjorde överträdelse av artikel 81.1 EG. Den beslutade vidare att inte låta dessa bestämmelser omfattas av ett undantag enligt artikel 81.3 EG och artikel 5 i förordning nr 1017/68.¹⁹

Beslutets lagenlighet ifrågasattes av femton rederier, som var parter i TAA, vilka i huvudsak gjorde gällande att kommissionen hade åsidosatt artikel 81.1 EG och artikel 3 i förordning nr 4056/86, på grund av att gruppundantaget inte tillämpats på TAA, och att institutionens beslut att avslå begäran om ett individuellt undantag var rättsstridigt.

Bakgrunden till målet Far Eastern Freight Conference

Kommissionen konstaterade i beslut av den 21 december 1994²⁰ att medlemmarna i Far Eastern Freight Conference (nedan kallad FEFC) hade överträtt artikel 85 EG och artikel 2 i förordning nr 1017/68 genom att gemensamt fastställa priser för landtransporttjänster som i Europeiska gemenskapen tillhandahålls av avsändare i kombination med andra tjänster vid kombinerad transport av last i containrar mellan Nordeuropa och Fjärran Östern.

Tretton av de rederier som detta beslut riktade sig till begärde att detsamma skulle ogiltigförklaras. De gjorde särskilt gällande att artikel 81.1 EG, artikel 3 i förordning nr 4056/86, i vilken gruppundantag föreskrivs för linjekonferenser, artikel 81.3 EG och artikel 5 i förordning nr 1017/68 om beviljande av ett individuellt undantag hade åsidosatts.

Bakgrunden till fjärrvärmemålen

Enligt kommissionens beslut av den 21 oktober 1998²¹ träffades i slutet av år 1990 ett avtal mellan fyra danska producenter av fjärrvärmerör om allmänt samarbete på deras nationella marknad. Enligt beslutet deltog två tyska producenter regelbundet i deras möten från och med hösten 1991. Det var enligt kommissionen inom denna ram som förhandlingar ägde rum, vilka år 1994 ledde till ett avtal i syfte att fastställa kvoter för hela den europeiska marknaden. "Direktörsklubben", som bestod av ordförandena eller

¹⁸ Kommissionens beslut 94/980/EG av den 19 oktober 1994 om ett förfarande enligt artikel 81 EG (Ärende nr IV/34.446 - Trans Atlantic Agreement) (EGT L 376, s. 1).

¹⁹ Nämnd ovan i fotnot 6.

²⁰ Kommissionens beslut 94/985/EG av den 21 december 1994 om ett förfarande enligt artikel 81 EG (Ärende nr IV/33.218 - Far Eastern Freight Conference) (EGT L 378, s. 17).

²¹ Kommissionens beslut 1999/60/EG av den 21 oktober 1998 om ett förfarande enligt artikel 81 EG (Ärende nr IV/35.691/E-4 - Kartellen för fjärrvärmerör) (EGT L 24, 1999, s. 1).

de verkställande direktörerna för parterna i den konkurrensbegränsande samverkan, tilldelade varje företag dessa kvoter, både på europeisk nivå och på nationell nivå.

År 1995 påtalade det svenska företaget Powerpipe AB detta förhållande för kommissionen. Denna institution genomförde en utredning som avslutades med att beslutet av den 21 oktober 1998 antogs. Det konstaterades i detta beslut att det fanns en rad avtal och förfaranden som syftade till att dela upp nationella och europeiska marknader mellan medlemmarna på grundval av kvoter, att se till att andra producenter drog sig tillbaka från dessa marknader, att fastställa priser för produkter och projekt, att manipulera anbudsförfarandet och att vidta åtgärder för att motverka verksamheten vid den enda viktiga konkurrenten utanför kartellen, Powerpipe AB.

a) *Artikel 81.1 EG*

a.1) Förbjuden samverkan

– Fjärrvärmemålen

Det finns, med hänsyn till den personkrets som omfattas av konkurrensrättens tillämpningsområde, anledning att hänvisa till domen i det ovannämnda målet *HFB m.fl. mot kommissionen*. Kommissionen ansåg i det ifrågasatta beslutet att Henss/Isoplus-koncernen var det företag som begått överträdelsen för vilken koncernbolagen hölls ansvariga. Förstainstansrätten bekräftade att detta synsätt var riktigt.

Förstainstansrätten erinrade om att det i artikel 81.1 EG föreskrivna förbudet för företag att bland annat ingå eller delta i konkurrensbegränsande avtal eller samordnade förfaranden riktar sig till ekonomiska enheter som var och en består av en enhetlig organisation med personal samt materiella och immateriella tillgångar, vilken på ett varaktigt sätt eftersträvar ett bestämt ekonomiskt mål, och som kan medverka till en överträdelse av det slag som avses i denna bestämmelse. I detta hänseende preciserade rätten att det inte är nödvändigt att den "koncern" som bedömts vara en ekonomisk enhet i sig är en juridisk person. Begreppet företag avser i ett konkurrensrättsligt sammanhang en ekonomisk enhet med beaktande av avsikten med avtalet i fråga, även om enheten i juridisk mening består av flera fysiska eller juridiska personer.

Eftersom de överväganden som avser kvalificering av konkurrensbegränsande beteenden härefter är en del av fast rättspraxis²² kommer den fortsatta redogörelsen att inriktas på de bedömningar som avser de bevis som krävs.

I detta avseende bedömde förstainstansrätten att förekomsten av såväl flera moment som tillsammans utgör en övergripande överenskommelse som företagets individuella deltagande i de konkurrensbegränsande beteenden för vilka de hölls ansvariga skulle anses styrkt, utom, såvitt avser samverkan i överenskommelsen, beträffande dels Dansk Rørindustri i den del samverkan skulle ha innefattat perioden april–augusti 1994, dels Sigma Technologie i den del samverkan skulle ha täckt hela den gemensamma marknaden (och inte bara den italienska marknaden).

I samband med dessa bedömningar erinrade förstainstansrätten först om att ett företag som, om än på ett passivt sätt, deltar i möten med konkurrensbegränsande syften, och som inte offentligt tar avstånd från vad som diskuteras vid mötena och som därigenom låter övriga mötesdeltagare förstå att det samtycker till de resultat som mötena leder fram till och att det kommer att följa dessa resultat, skall anses ha deltagit i den konkurrensbegränsande samverkan som följer av dessa möten.

Därefter uttryckte förstainstansrätten lika klart att en förklaring av ett företag, annat än sökanden, vilket klandras för att ha deltagit i konkurrensbegränsande samverkan, en förklaring vars riktighet har ifrågasatts av flera av de andra klandrade företagen, inte kan anses utgöra ett tillräckligt bevis om den inte stöds av annan bevisning (domen i det ovannämnda målet *Dansk Rørindustri mot kommissionen*).

Förstainstansrätten påpekade slutligen att ett företag som har deltagit i en komplex överträdelse²³ av konkurrensreglerna genom egna beteenden, som omfattas av begreppen avtal eller samordnat förfarande med en konkurrensbegränsande målsättning i den mening som avses i artikel 81.1 EG och som syftar till förverkligandet av överträdelsen i dess helhet, även kan vara ansvarigt för beteenden som genomförts av andra företag inom ramen för samma överträdelse för hela den period som det deltagit i den nämnda överträdelsen. Så är fallet när det är styrkt att detta företag kände till de övriga deltagarnas överträdelser eller rimligen kunde förutse dem och var berett att acceptera den risk som detta innebar (domen i det ovannämnda målet *Dansk Rørindustri mot kommissionen*). Av detta följer bland annat att ett företag kan hållas ansvarigt för en bojkott som det har godkänt, utan att det är nödvändigt att företaget faktiskt har deltagit i bojkotten (domen i det ovannämnda målet *LR AF 1998 mot kommissionen*). Rätten ansåg emellertid att kommissionen inte hade lagt fram

²² Angående kvalificering av beteenden, se domarna i de ovannämnda målen *HFB m.fl. mot kommissionen* och *Lögstör Rör mot kommissionen*.

²³ I domarna i de ovannämnda målen *HFB m.fl. mot kommissionen* och *Brugg Rohrsysteme mot kommissionen* hänvisade förstainstansrätten inte till en komplex överträdelse, utan till en "enda och komplex överträdelse" (punkterna 231 och 71).

tillräckligt detaljerad och samstämmig bevisning till styrkande av sin övertygelse att Sigma Technologie kände till eller borde ha känt till att det genom att delta i ett avtal beträffande den italienska marknaden även ingick i en europeisk kartell (domen i det ovannämnda målet *Sigma Technologie mot kommissionen*).

På samma sätt bekräftade förstainstansrätten, med hänvisning till domarna av den 14 maj 1998 i de så kallade kartongmålen (se årsrapporten 1998), att ett företag kan anses ansvarigt för den övergripande överenskommelsen, även om det visas att det endast har deltagit direkt i ett eller flera av de moment som tillsammans utgör överenskommelsen, om företaget kände till eller tveklöst borde ha känt till dels att den samverkan i vilken det deltog ingick i en global plan, dels att denna globala plan omfattade samtliga de moment som tillsammans utgör överenskommelsen (domen i det ovannämnda målet *Dansk Rørindustri mot kommissionen*).

– Målet Far Eastern Freight Conference

I detta mål bestred inte sökandena att det avtal som var föremål för det ifrågasatta beslutet, genom vilket avtal de gemensamt hade fastställt tariffen för de landtransporttjänster som FEFC tillhandahöll vid kombinerad transport, var konkurrensbegränsande. De ansåg emellertid, till skillnad från kommissionen, att artikel 81.1 EG inte kunde tillämpas på avtalet, eftersom detsamma inte kunde begränsa konkurrensen och påverka handeln mellan medlemsstater på ett märkbart sätt på den ifrågavarande marknaden, korrekt definierad.

I sitt svar konstaterade förstainstansrätten först att kommissionen klart hade definierat den marknad som påverkades av avtalet, det vill säga marknaden för landtransporttjänster som erbjuds avsändare, inom Europeiska gemenskapen, av rederier som är medlemmar i FEFC, vid kombinerade transporter av varor i containrar mellan Nordeuropa och Fjärran Östern. Rätten bekräftade, efter en närmare analys, därefter denna definition av marknaden genom att dra slutsatsen att landtransporttjänster avseende befordran av containrar till och från hamnar vid kombinerad transport utgör en separat marknad i förhållande till marknaden för de sjötransporttjänster som vid kombinerad transport tillhandahålls av de rederier som är medlemmar i FEFC. Rätten erinrade om att en undermarknad skall anses utgöra en separat produktmarknad, om den har specifika egenskaper vad gäller efterfrågan och utbud och om den avser produkter vilka fyller en oumbärlig funktion och inte kan ersättas på den mer allmänna marknad som undermarknaden utgör en del av.

Det är följaktligen i förhållande till denna marknad för landtransporttjänster som det fastställdes att konkurrensen märkbart kunde begränsas, eftersom sökandena innehade nästan 40 procent av denna marknad.

Det bekräftades dessutom att det förelåg en inverkan på handeln mellan medlemsstaterna. Det ifrågavarande avtalet hade nämligen slutits mellan rederier av

vilka ett flertal är etablerade i olika medlemsstater, och det innehöll villkor för försäljning av landtransporttjänster till avsändare som också är etablerade i olika medlemsstater. I samband med denna bedömning erinrades det om att syftet med villkoret att handeln mellan medlemsstater skall påverkas är att fastställa tillämpningsområdet för gemenskapsrätten i förhållande till den nationella rätten.

a.2) Fastställelse av rättsstridiga beteenden

Det ankommer i princip på den fysiska eller juridiska person som ledde det berörda företaget när överträdelsen av gemenskapens konkurrensregler begicks att ansvara för denna, även om driften av företaget har överlåtits på en annan person när beslutet om fastställelse av överträdelsen fattas. Denna regel tillämpades av förstainstansrätten i domen av den 28 februari 2002 i mål T-354/94, *Stora Kopparbergs Bergslags mot kommissionen* (REG 2002, s. II-843),²⁴ och av den 20 mars i det ovannämnda målet *HFB m.fl. mot kommissionen*.

I domen i det ovannämnda målet *Stora Kopparbergs Bergslags mot kommissionen* dömde förstainstansrätten i saken sedan målet hade återförvisats till rätten av domstolen genom domen av den 16 november 2000 i mål C-286/98 P, *Stora Kopparbergs Bergslags mot kommissionen* (REG 2000, s. I-9925). Domstolen ansåg nämligen att förstainstansrätten hade gjort sig skyldig till en felaktig rättstillämpning när den slog fast att Stora skulle hållas ansvarigt för de överträdelser som begåtts av två företag som det hade förvärvat under den period då överträdelserna begicks. Domstolen noterade härvid att de två företagen fortsatte att existera efter det att Stora hade övertagit kontrollen av dem. Den erinrade om att det avgörande vid tillämpningen av ovannämnda regel inte är att dessa företag fortsatte att existera efter det att de hade förvärvats av Stora, utan att den juridiska person som ledde dessa företag före detta förvärv fortfarande fanns den dag då kommissionens beslut fattades. Förstainstansrätten ställde frågor till Stora för att få klarhet i huruvida denna juridiska person fortfarande existerade den dag då kommissionens beslut fattades. Sedan sökanden hade besvarat frågan jakande bedömde rätten att det ankom på kommissionen att motbevisa detta förhållande. Så skedde emellertid inte, varför det bötesbelopp som Stora ålagts nedsattes i enlighet härmed.

Domen i målet *HFB m.fl. mot kommissionen* utverkades med anledning av kommissionens så kallade fjärrvärmebeslut, i vilket sex bolag i koncernen Henss/Isoplus hölls solidariskt ansvariga för samtliga åtgärder som vidtagits inom koncernen och för betalningen av de böter som påfördes. Förstainstansrätten ansåg inledningsvis att när det inte går att fastställa en juridisk person som, såsom ansvarig för samordningen av koncernens handlande, kan tillskrivas de överträdelser som de olika bolagen i koncernen gjort sig skyldiga till, har kommissionen rätt att hålla

²⁴ Se även den samma dag avkunnade domen i mål T-308/94, *Cascades mot kommissionen* (REG 2002, s. II-813).

koncernbolagen solidariskt ansvariga för samtliga åtgärder som vidtagits inom koncernen. Rätten konstaterade att kommissionen hade tillämpat gällande rätt på ett felaktigt sätt genom att hålla två av de sex bolag som ingick i koncernen den dag då beslutet fattades ansvariga, eftersom dessa två bolag ännu inte existerade när överträdelsen begicks. Det skulle kunna förhålla sig på annat sätt, enligt ovannämnda regel, endast om de juridiska personer som är ansvariga för bolagets drift juridiskt sett hade upphört att existera efter det att överträdelsen begicks. Det ifrågasatta beslutet ogiltigförklarades i denna del.

b) *Undantag från förbud*

De domar som avkunnades år 2002 bidrar till att i) precisera det materiella tillämpningsområdet för förordningen om gruppundantag nr 4056/86 (målen Trans Atlantic Agreement och Far Eastern Conference) och ii) illustrera domstolskontrollen av kommissionens beslut om avslag på (domar i samma mål) eller beviljande av (domar av den 21 mars 2002 i mål T-131/99, *Shaw och Falla mot kommissionen*, REG 2002, s. II-2023, och i mål T-231/99, *Joyson mot kommissionen*, REG 2002, s. II-2085, överklagad till domstolen under målnummer C-204/02 P, och dom av den 8 oktober 2002 i de förenade målen T-185/00, T-216/00, T-299/00 och T-300/00, *M6 m.fl. mot kommissionen*, REG 2002, s. II-0000) en ansökan om undantag enligt artikel 81.3 EG.

b.1) Tolkning av förordning nr 4056/86

I det beslut som var aktuellt i målet Trans Atlantic Agreement hade kommissionen bedömt att TAA inte omfattades av gruppundantaget för linjekonferenser i artikel 3 i förordning nr 4056/86,²⁵ bland annat på grund av att TAA inte utgjorde en linjekonferens i den mening som avses i denna förordning, eftersom det i TAA fastställdes *åtminstone två tariffnivåer*. Sökandena ifrågasatte denna bedömning och gjorde gällande att en grupp av rederier kan utgöra en linjekonferens, när fraktsatserna har fastställts gemensamt av medlemmarna i gruppen, *även om de varierar från en medlem till en annan*.

Förstainstansrätten definierade först begreppet linjekonferens i den mening som avses i förordning nr 4056/86, och prövade därefter huruvida TAA kunde anses vara en linjekonferens. Även om begreppet linjekonferens enligt artikel 1.3 b i förordning nr 4056/86 definieras som "en grupp om minst två rederier som tillhandahåller internationell linjetrafik för transport av last på en eller flera rutter inom angivna geografiska gränser och som har ingått någon sorts avtal eller överenskommelse som innebär att de tillämpar enhetliga eller gemensamma fraktsatser och andra villkor som

²⁵ Enligt artikel 3 i förordning nr 4056/85 är "avtal mellan, beslut av och samordnade förfaranden mellan alla eller vissa av medlemmarna i en eller flera linjekonferenser och som har till syfte att fastställa transportpriser och transportvillkor" undantagna från förbudet i artikel 81.1 EG.

de kommit överens om för sin reguljära linjetrafik”, kvarstod alltså att precisera innebörden och räckvidden av uttrycket ”enhetliga eller gemensamma fraktsatser”. Rätten bedömde härvid att inte endast den använda ordalydelsen skall beaktas, utan även systemet för gruppundantaget, sammanhanget för förordning nr 4056/86 och de syften som eftersträvas med denna.

Förstainstansrätten drog av detta slutsatsen att gruppundantaget i artikel 3 i förordning nr 4056/86 endast kan tillämpas på linjekonferenser vars medlemmar bedriver verksamhet vid vilken de tillämpar *en tariff med samma fraktsatser för alla medlemmar i konferensen för en och samma produkt*. TAA, där det föreskrivs ett tariffsystem som är differentierat utifrån medlemmarna, kunde inte anses vara en linjekonferens och omfattas av gruppundantaget.

I målet Far Eastern Freight Conference hävdade sökandena att deras avtal omfattades av gruppundantaget i artikel 3 i förordning nr 4056/86 och att det följaktligen var fel av kommissionen att anse att fastställande av priser för landtransportdelen vid kombinerad transport omfattades av förordning nr 1017/68. Förstainstansrätten slog tvärtom fast att kommissionen hade rätt när den ansåg att det avtal om fastställande av priser som ingåtts mellan medlemmarna i FEFC för landtransporttjänster som tillhandahålls i kombination med andra tjänster vid en kombinerad transport inte omfattas av tillämpningsområdet för förordning nr 4056/86. Rätten ansåg nämligen att det klart framgick, av såväl lydelsen av de bestämmelser i vilka tillämpningsområdet för förordning nr 4056/86 eller de avtal som omfattas av undantaget i artikel 3 i nämnda förordning fastställs, som förarbetena till denna förordning och en deklaration av rådet från december 1991 samt av allmänna tolkningsprinciper, att undantaget i denna artikel 3 för vissa avtal mellan medlemmar i linjekonferenser inte kan tillämpas på ett sådant avtal som det som var i fråga.

b.2) Villkor för att bevilja undantag enligt artikel 81.1 EG

Prövningen av de fyra villkor som skall vara uppfyllda för att bevilja undantag, i synnerhet villkoret om avsaknad av en möjlighet att sätta konkurrensen ur spel för en väsentlig del av varorna i fråga, var föremål för intressanta överväganden i målet Trans Atlantic Agreement angående dels definitionen av marknaden, dels kriterierna för att bedöma möjligheten att sätta konkurrensen ur spel. Den kortfattade karaktär som denna rapport med nödvändighet har hindrar emellertid en djupare analys av dessa aspekter, vilka följaktligen nämns endast i syfte att uppmärksamma läsaren på dem.

Kommissionens bedömning av dessa villkor bekräftades i domen i det ovannämnda målet Trans Atlantic Agreement, medan den underkändes i domen i det ovannämnda målet M6 m.fl. mot kommissionen. Förstainstansrätten slog i denna dom fast att kommissionen gjorde en uppenbart oriktig bedömning av nämnda villkor då den fann att underlicensreglerna, som ingår i Europeiska Radiounionens (EBU) avtal, medför att tredje part som konkurrerar med medlemmarna i denna organisation garanteras

tillgång till de sändningsrättigheter för sportevenemang som de har förvärvat gemensamt och att det följaktligen blir möjligt att undvika att konkurrensen sätts ur spel på marknaden för produkterna i fråga. Följaktligen ogiltigförklarades beslutet att bevilja ett individuellt undantag.

c) *Böter*

c.1) Administrativt förfarande

I flera av fjärrvärmemålen (se domarna i de ovannämnda målen *LR AF 1998 mot kommissionen* och *ABB Asea Brown Boveri mot kommissionen*) underkände förstainstansrätten den grund som avsåg en kränkning av rätten till försvar, enligt vilken kommissionen hade underlåtit att i meddelandet om anmärkningar upplysa om att den skulle beräkna bötesbeloppet enligt den metod som angavs i dess riktlinjer.²⁶ Rätten slog nämligen fast att denna institution, genom att i sitt meddelande om anmärkningar uttryckligen ange att den har för avsikt att undersöka huruvida företagen skall åläggas böter och de huvudsakliga faktiska och rättsliga grunder som kan medföra att böter åläggs, såsom hur allvarlig den påstådda överträdelsen är och hur länge den pågått, samt huruvida den begåtts "upsåtligen eller av oaktsamhet", ger företagen de upplysningar som är nödvändiga för att de skall kunna försvara sig, inte bara mot konstaterandet av en överträdelse utan även mot åläggandet av böter. Det är således genom möjligheten att ge synpunkter på hur länge överträdelsen pågått och hur allvarlig den är samt på överträdelsens konkurrensbegränsande verkan som de berörda företagen garanteras rätt till försvar gentemot kommissionen vad gäller fastställandet av bötesbeloppet. Rätten ansåg att kommissionen hade iakttagit dessa skyldigheter.

c.2) Fall som avser tillämpningen av riktlinjerna vid beräkningen av böter

I det beslut med anledning av vilket domarna i fjärrvärmemålen avkunnades hade kommissionen fastställt det bötesbelopp som företagen ålades i enlighet med den i riktlinjerna²⁷ angivna allmänna metoden för beräkningen av bötesbeloppet.

Flera sökande åberopade inom ramen för sin talan om ogiltigförklaring av beslutet om påförande av böterna att riktlinjerna stred mot artikel 241 EG). I ett första skede i bedömningen förklarade förstainstansrätten att denna invändning kunde tas upp till sakprövning. Den slog nämligen fast att det finns ett direkt rättsligt samband mellan det ifrågasatta individuella beslutet och den allmänna rättsakten, nämligen riktlinjerna. Rätten noterade i detta avseende att även om det inte är riktlinjerna utan artiklarna 3

²⁶ Riktlinjer för beräkning av böter som döms ut enligt artikel 15.2 i förordning nr 17 och artikel 65.5 i EKSG-fördraget (EGT C 9, 1998, s. 3).

²⁷ Nämnade i föregående fotnot.

och 15.2 i förordning nr 17²⁸ som utgör den rättsliga grunden för beslutet att påföra en ekonomisk aktör böter, anges det i dessa riktlinjer på ett allmänt och abstrakt sätt vilken metod som kommissionen skall tillämpa då den fastställer det bötesbelopp som den påför genom detta beslut. Därigenom säkerställer riktlinjerna rättssäkerheten för företagen (se bland annat domen i det ovannämnda målet *HFB m.fl. mot kommissionen*). I det andra skedet i sin bedömning underkände rätten de invändningar som sökandena hade framställt för att ifrågasätta riktlinjernas lagenlighet. Två överväganden skall uppmärksammas.

För det första ansåg förstainstansrätten att när kommissionen fastställer bötesbelopp på grundval av överträdelsens allvar och varaktighet är den inte skyldig att göra sin bötesberäkning utifrån belopp som grundas på de berörda företagens omsättning. För det fall kommissionen utdömer böter mot flera företag som är inblandade i samma överträdelse är den inte heller skyldig att säkerställa att de slutliga bötesbeloppen för de berörda företagen återspeglar de skillnader som finns beträffande företagens totala omsättning eller deras omsättning på ifrågavarande produktmarknad.

I artikel 15.2 i förordning nr 17 föreskrivs att kommissionen får ålägga böter om ett belopp som dock inte får överstiga 10 procent av föregående räkenskapsårs omsättning för varje företag som har deltagit i överträdelsen. Detta innebär, för det andra, att de böter som slutligt åläggs ett företag skall sättas ned om de överstiger 10 procent av företagets omsättning, oberoende av de beräkningar som gjorts dessförinnan utifrån överträdelsens allvar och varaktighet. Denna artikel utgör således inte något hinder för kommissionen att under beräkningen använda sig av ett mellanliggande belopp som överstiger 10 procent av det berörda företagets omsättning, under förutsättning att det slutliga bötesbelopp som företaget slutligt åläggs inte överstiger denna övre gräns. I ett sådant fall kan kommissionen följaktligen inte klandras för att vissa förhållanden som den beaktat under beräkningen, såsom hur länge de förmildrande eller försvårande omständigheterna hade varat, inte får någon inverkan på det slutliga bötesbeloppet, eftersom detta är en följd av det i artikel 15.2 i förordning nr 17 föreskrivna förbudet mot att överstiga 10 procent av det berörda företagets omsättning.

c.3) Fastställelse av bötesbeloppet

Jag noterar inledningsvis att det av fjärrvärmemålen framgår att kommissionen är skyldig att iaktta den allmänna gemenskapsrättsliga principen om förbud mot retroaktiv tillämpning, i alla administrativa förfaranden som kan leda till sanktionsåtgärder enligt fördragets konkurrensregler, även om det av artikel 15.4 i förordning nr 17 framgår att de beslut genom vilka kommissionen ålagt böter för överträdelser av konkurrensrätten inte har straffrättslig karaktär. I enlighet med denna princip skall de sanktionsåtgärder

²⁸ Rådets förordning nr 17 av den 6 februari 1962 Första förordningen om tillämpning av fördragets artiklar 81 EG och 82 EG (EGT 13, s. 204; svensk specialutgåva, område 8, volym 1, s. 8).

som vidtas mot ett företag för överträdelse av konkurrensreglerna motsvara de sanktionsåtgärder som var tillämpliga vid den tidpunkt då överträdelsen begicks. Så var fallet i dessa mål, eftersom de riktlinjer som tillämpades på företaget för att beräkna bötesbeloppet inte gick utöver den rättsliga sanktionsram som anges i artikel 15 i förordning nr 17, som antogs före den dag då den rättsstridiga handlingen inleddes (se bland annat domarna i de ovannämnda målen *LR AF 1998 mot kommissionen* och *Dansk Rørindustri mot kommissionen*).

Kommissionen hade inom ramen för sitt fjärrvärmebeslut tillämpat riktlinjerna i syfte att beräkna bötesbeloppet för vart och ett av sökandeföretagen. Förstainstansrätten underkände alla invändningar om det sätt på vilket kommissionen hade bedömt de förmildrande och försvårande omständigheterna, med undantag av ett fel som konstaterades i domen i det ovannämnda målet *Sigma Technologie mot kommissionen*.

I fjärrvärmebeslutet tillämpade kommissionen på samma sätt det meddelande som rörde samarbete.²⁹ Det sätt som meddelandet tillämpades på medförde att det ifrågasattes av företagen, vilka på ett allmänt sätt gjorde gällande att de förtjänade en större nedsättning av bötesbeloppet än den som de hade medgett. Det skall härvid understrykas att den av ABB anförda grunden ansågs befogad, eftersom rätten slog fast att principen om likabehandling har åsidosatts om kommissionen, när den, efter att uttryckligen i det ifrågasatta beslutet ha medgett att ett företag skiljer sig från de andra klandrade företagen genom att det inte bestrider de huvudsakliga sakomständigheterna, underlåter att göra någon åtskillnad mellan den nedsättning som företaget beviljats på grund av sitt samarbete under utredningen från den nedsättning som de andra företagen beviljats. Förstainstansrätten satte följaktligen ned det bötesbelopp som ABB hade påförts från 70 till 65 miljoner euro (domen i det ovannämnda målet *ABB Asea Brown Boveri mot kommissionen*).

Även om ovannämnda grund inte alltid är lika verkningsfull, har det likväl slagits fast (bland annat i domen i det ovannämnda målet *LR AF 1998 mot kommissionen*) att samarbetsmeddelandet skapar berättigade förväntningar hos dem som vill informera kommissionen om att det förekommer konkurrensbegränsande samverkan. Mot bakgrund av de berättigade förväntningar som de företag som vill samarbeta med kommissionen kan få genom meddelandet, är kommissionen skyldig att följa meddelandet då den bedömer i vilken mån ett företags samarbete skall påverka bötesbeloppet.

Förutom genomgången av de villkor under vilka bolagen i en koncern kan hållas solidariskt ansvariga för betalningen av de böter som koncernen påförs som ges i

²⁹ Kommissionens meddelande av den 18 juli 1996 om befrielse från eller nedsättning av böter i kartellärenden (EGT C 207, s. 4). I domen i det ovannämnda målet *Lögstör Rör mot kommissionen* påpekade förstainstansrätten uttryckligen att detta meddelande inte faller utanför den rättsliga ram som fastställs i artikel 15.2 i förordning nr 17.

domen i det ovannämnda målet *HFB m.fl mot kommissionen*, förklaras slutligen i samma dom att denna solidaritet inte innebär att – vad beträffar tillämpningen av den i artikel 15.2 i förordning nr 17 föreskrivna gränsen om 10 procent av omsättningen – bötesbeloppet för de medansvariga bolagen skall begränsas till 10 procent av omsättningen för vart och ett av bolagen under det senaste verksamhetsåret. Gränsen på 10 procent i den mening som avses i denna bestämmelse skall nämligen beräknas utifrån den sammanlagda omsättningen för samtliga bolag som utgör den ekonomiska enhet som agerar såsom "företag" i den mening som avses i artikel 81 EG. Således är det, vad gäller ett "företag" som utgörs av en bolagskoncern som agerar som en enda ekonomisk enhet, endast den sammanlagda omsättningen för de deltagande bolagen som kan utgöra en indikation på det ifrågavarande företagens storlek och ekonomiska inflytande.

c.4) Utövande av den fulla prövningsrätten

Det kan konstateras att förstainstansrätten vid utövandet av sin fulla prövningsrätt, i den mening som avses i artikel 229 EG och artikel 17 i förordning nr 17, inte satte ned bötesbeloppet, trots att den slog fast att kommissionen hade gjort en oriktig bedömning, genom att klandra Dansk Rørindustri för att ha deltagit i kartellen under april–augusti 1994, och att rätten ogiltigförklarade beslutet i den delen. Rätten konstaterade nämligen att mot bakgrund av den bötesberäkning som skall göras beroende på försvarande omständigheter, tillämpningen av samarbetsmeddelandet och den tioprocentiga gräns av det berörda företagens omsättning under föregående räkenskapsår, som anges i artikel 15.2 i förordning nr 17, skulle sökanden ådömas samma bötesbelopp som det som hade fastställts i beslutet (domen i det ovannämnda målet *Dansk Rørindustri mot kommissionen*). Kommissionen hade däremot inte visat att Sigma Technologie hade deltagit i en kartell som täckte hela den gemensamma marknaden, varför detta företag endast kunde hållas ansvarigt för att ha deltagit i avtalet beträffande den italienska marknaden, varigenom bötesbeloppet sattes ned från 400 000 till 300 000 euro.

I det ovannämnda målet *Stora Kopparbergs Bergslags mot kommissionen*, i vilket dom avkunnades den 28 februari 2002, uppkom frågan huruvida det, efter det att domstolen har återförvisat ett mål till förstainstansrätten för fastställande av det bötesbelopp som skall ådömas den sökande vars talan domstolen har bifallit, finns anledning att ompröva storleken av den nedsättning som kommissionen hade medgett på grund av företagets samarbete under det administrativa förfarandet. Förstainstansrätten ansåg i detta hänseende att det i enlighet med dess fulla prövningsrätt inte fanns anledning att inom ramen för detta mål efter återförvisning ompröva storleken av denna nedsättning. Risken för att ett företag, som medgetts en nedsättning av böterna på grund av att det samarbetat, senare väcker talan om ogiltigförklaring av det beslut där en överträdelse av konkurrensreglerna fastställts, och genom vilket det ansvariga företaget därför har ådömts en sanktionsavgift, och därefter vinner bifall till sin talan i förstainstansrätten eller i andra instans i domstolen är nämligen en normal följd av att de rättsmedel som föreskrivs i fördraget och i domstolens stadga används. Endast den omständigheten att

ett företag som har samarbetat med kommissionen och därför har medgetts en nedsättning av bötesbeloppet har vunnit bifall till sin talan i domstol kan således inte motivera en ny prövning av storleken av den nedsättning som företaget medgetts.

Slutligen ansåg förstainstansrätten i domen av den 28 februari 2002 i det ovannämnda målet *Compagnie générale maritime m.fl. mot kommissionen*, trots att den hade underkänt samtliga materiella och formella grunder, att det med stöd av dess fulla prövningsrätt, och med hänsyn till omständigheterna i fallet, var berättigat att inte ålägga sökandeföretagen böter. Rätten ogiltigförklarade följaktligen den artikel i beslutet genom vilken vart och ett av företagen ålades symboliska böter.

2. Artikel 82 EG

Genom domen av den 20 mars 2002 i mål T-175/99, *UPS Europe mot kommissionen* (REG 2002, s. II-1915), fastställde förstainstansrätten det beslut genom vilket klagomålet från bolaget United Parcel Service Europe avslogs. I klagomålet hade bolaget bland annat anfört att Deutsche Post endast hade kunnat förvärva aktierna i DHL genom inkomsterna från den monopoliserade postmarknaden.

I detta hänseende slog förstainstansrätten fast att eftersom det helt saknas uppgifter som styrker att de medel som Deutsche Post har haft tillgång till och använt till förvärvet i fråga var ett resultat av företagets missbruk av sin ställning på den monopoliserade marknaden för brev, medför den enda omständigheten att företaget har använt dessa medel till att förvärva gemensam kontroll av ett företag som är verksamt på en närliggande konkurrensutsatt marknad inte i sig några problem med avseende på konkurrensreglerna, även om medlen skulle härröra från den monopoliserade marknaden. Denna omständighet kan således varken utgöra en överträdelse av artikel 82 EG eller medföra en skyldighet för kommissionen att avgöra varifrån dessa medel härrör med hänsyn till artikel 82 EG.

3. Förordning nr 4064/89

I fråga om företagskoncentrationer har förstainstansrätten avkunnat sex domar om ogiltigförklaring som kan delas in i två kategorier, beroende på om de beslut av kommissionen som talan grundades på innebar förbud mot koncentrationerna eller inte.

a) Talan om ogiltigförklaring av beslut om förbud

Förstainstansrätten har enligt förfarandet för skyndsam handläggning, inom de respektive fristerna på tio och nio månader, ogiltigförklarat kommissionens beslut om förbud mot företagskoncentrationer dels mellan Schneider Electric och kommissionen (dom av den 22 oktober 2002 i mål T-310/01, *Schneider Electric mot kommissionen*,

REG 2002, s. II-0000), dels mellan Tetra Laval och Sidel (dom av den 25 oktober 2002 i mål T-5/02, *Tetra Laval mot kommissionen*, REG 2002, s. II-0000, överklagad till domstolen under målnummer C-12/03 P). Rätten har följaktligen också ogiltigförklarat besluten om uppdelning av företag (dom av den 22 oktober 2002 i mål T-77/02, *Schneider Electric mot kommissionen*, och av den 25 oktober 2002 i mål T-80/02, *Tetra Laval mot kommissionen*, REG 2002, s. II-0000, överklagad till domstolen under målnummer C-13/03 P).³⁰

På samma sätt har genom domen av den 6 juni 2002 i mål T-342/99, *Airtours mot kommissionen* (REG 2002, s. II-2585), beslutet genom vilket Airtours förbjöds att förvärva bolaget First Choice ogiltigförklarats.

De grunder som kommissionen hade anfört för att förbjuda dessa företagskoncentration hängde samman med den aktuella typen av koncentration, beroende på om det rörde sig om en koncentration av horisontell typ, som ledde till att en dominerande ställning (domen i målet *Schneider Electric mot kommissionen*) eller en kollektiv dominerande ställning (domen i målet *Airtours mot kommissionen*) skapades eller förstärktes på en eller flera marknader, eller en koncentration av typen konglomerat, som ledde till att en dominerande ställning skapades på en annan marknad än den på vilken förvärvaren är verksam och till en förstärkning av den dominerande ställning som denne hade på sin ursprungliga marknad (domen i målet *Tetra Laval mot kommissionen*), vilka alla medförde en väsentlig konkurrensbegränsning.

Av dessa domar framgår i huvudsak att även om förstainstansrätten anser att kommissionens analyser inte grundas på tillräckliga bevis för att kunna läggas till grund för överväganden som kan rättfärdiga besluten i fråga, stöds ändå huvuddragen i kommissionens synsätt både när det gäller möjligheten att förbjuda de företagskoncentrationer som leder till att en kollektiv dominerande ställning skapas och när det gäller möjligheten att beivra koncentrationer av typen konglomerat. Det kommer att redogöras för vart och ett av dessa mål separat.

a.1) Målet Airtours mot kommissionen

I sitt beslut av den 22 september 1999 om förbud för Airtours, som är ett bolag vars huvudverksamhet utgörs av försäljning av paketresor och andra resor, att förvärva hela kapitalet i det konkurrerande företaget First Choice,³¹ ansåg kommissionen att

³⁰ Det skall preciseras att de offentliga buden om utbyte och förvärv vilka lades av bolagen Schneider respektive Tetra Laval redan hade genomförts, i enlighet med vad som tillåts enligt artikel 7.3 i förordning nr 4064/89.

³¹ Kommissionens beslut 2000/276/EG av den 22 september 1999 om att förklara en företagskoncentration oförenlig med den gemensamma marknaden och EES-avtalet (Ärende IV/M.1524 — Airtours/First Choice) (EGT L 93, 2000, s. 1).

genomförandet av den företagskoncentration som avsågs *skulle skapa en kollektiv dominerande ställning* på den brittiska marknaden för paketresor till närliggande resmål i utlandet och påtagligt hämma konkurrensen på den gemensamma marknaden.

Airtours hävdade i första hand att det inte var tillräckligt styrkt att ett tillåtande av företagskoncentrationen skulle leda till att det skapades en kollektiv dominerande ställning (delad mellan parterna i koncentrationen, Airtours och First Choice, och de två resterande stora researrangörerna, Thomson och Thomas Cook) som utgjorde en konkurrensbegränsning. Förstainstansrätten ansåg att denna kritik var grundad.

Förstainstansrätten räknade först upp de tre villkor som måste vara uppfyllda för att det till följd av en företagskoncentration skall kunna skapas en kollektiv dominerande ställning som utgör en konkurrensbegränsning i den mening som avses i artikel 2.3 i förordning nr 4064/89, och bekräftade därigenom att denna ståndpunkt kan ligga till grund för ett beslut att förbjuda en koncentration.

För det första måste varje företag som ingår i det dominerande oligopolet kunna få kännedom om de övriga ingående företagens agerande för att kunna kontrollera huruvida de antar samma strategi. I detta hänseende räcker det inte att varje företag som ingår i det dominerande oligopolet är medvetet om att alla kan dra nytta av ett agerande på marknaden som är ömsesidigt beroende. Varje ingående företag måste även kunna få veta om övriga aktörer antar samma strategi och om de håller fast vid den. Det måste således finnas tillräcklig insyn på marknaden för att varje företag som ingår i det dominerande oligopolet skall kunna få tillräckligt exakt och omedelbar kännedom om utvecklingen av vart och ett av de övriga ingående företagens beteende på marknaden.

För det andra måste den tysta samordningen varaktigt kunna bestå, det vill säga det måste finnas ett incitament för att inte frångå den gemensamma handlingslinjen på marknaden. Det är nämligen endast om samtliga företag som ingår i det dominerande oligopolet vidhåller ett parallellt beteende som de kan dra nytta av det. Detta villkor förutsätter sålunda att det finns repressalier för beteenden som avviker från den gemensamma strategin. I detta sammanhang behöver kommissionen inte nödvändigtvis bevisa att det finns ett visst "repressaliesystem" som är mer eller mindre strikt. Den måste emellertid i vart fall visa att det finns tillräckligt avskräckande faktorer för att vart och ett av de företag som ingår i det dominerande oligopolet skall sakna intresse av att avvika från det gemensamma agerandet. För att en kollektiv dominerande ställning skall kunna bestå krävs följaktligen tillräckligt med avskräckande faktorer för att säkerställa att det finns ett varaktigt incitament för att inte avvika från den gemensamma handlingslinjen, vilket innebär att varje företag som ingår i det dominerande oligopolet måste veta att en starkt konkurrenspräglad åtgärd från dess sida i syfte att öka sin marknadsandel skulle framkalla samma åtgärd hos de andra aktörerna, så att företaget inte skulle få någon fördel av sitt initiativ.

För det tredje måste det även styrkas att de faktiska och potentiella konkurrenternas samt konsumenternas förutsedda reaktion inte skulle motverka den gemensamma strategins förväntade verkningar.

Vid sin kontroll av huruvida villkoren var uppfyllda i detta fall slog förstainstansrätten därefter fast att kommissionen gjorde oriktiga bedömningar när den drog slutsatsen att företagskoncentrationen skulle ge de tre stora researrangörerna som skulle finnas kvar efter koncentrationen ett incitament att sluta konkurrera med varandra, att de repressalier som kunde drabba ett företag som ingick i oligopolet om det avvek från den gemensamma handlingslinjen inte klart hade angetts eller påvisats och att kommissionen hade gjort en oriktig bedömning av de små researrangörernas, de potentiella konkurrenternas och de brittiska konsumenternas reaktioner. Mot bakgrund av denna analys drog rätten slutsatsen att prognoserna i det omtvistade beslutet var långt ifrån grundade på säkra bevis och att oriktiga bedömningar hade gjorts i beslutet avseende faktorer som är väsentliga vid bedömningen av huruvida en kollektiv dominerande ställning skapas.

a.2) Målet Schneider Electric mot kommissionen

Genom beslut av den 10 oktober 2001 förbjöd förstainstansrätten företagskoncentrationen mellan Schneider och Legrand, två producenter av elektrisk materiel för lågspänningsinstallation,³² med motiveringen att den skulle skapa en dominerande ställning på vissa sektoriella marknader i Danmark, Spanien, Frankrike, Förenade kungariket, Grekland, Italien och Portugal och skulle förstärka en dominerande ställning på vissa sektoriella marknader i Frankrike, vilket i de två typfallen skulle medföra att konkurrensen på nämnda marknader påtagligt skulle hämmas.

Den kritik som anfördes inom ramen för talan om ogiltigförklaring av detta beslut avsåg såväl beslutets form som dess innehåll i sak.

Vad beträffar de åberopade formfelen underkändes den grund enligt vilken beslutet hade fattats efter den fyramånadersfrist som löper från och med den dag då förfarandet inleds. Det slogs nämligen fast att när, till följd av att de parter som anmält en företagskoncentration underlåter att besvara en skrivelse med begäran om upplysningar inom den däri fastställda fristen, kommissionen, med stöd av artikel 11.5 i förordning nr 4064/89, fattar ett beslut genom vilket de berörda anmodas att tillhandahålla den de begärda upplysningarna, har detta beslut automatiskt till verkan att fyramånadersfristen skjuts upp från och med den dag då underlåtenheten att tillhandahålla de nödvändiga upplysningarna konstaterades till och med den dag då bristfälligheten rättas till.

³² Kommissionens beslut K (2001) 3014 slutlig av den 10 oktober 2001 om att förklara en företagskoncentration oförenlig med den gemensamma marknaden och EES-avtalet (Ärende nr COMP/M.2283 – Schneider/Legrand).

Däremot godtogs den grund som avsåg avvikelser mellan meddelandet om anmärkningar och beslutet. I detta avseende noterade förstainstansrätten att i de förfaranden som avser kontrollen av företagskoncentrationer har meddelandet om anmärkningar inte bara till syfte att fastställa anmärkningarna och att ge det företag som de riktar sig till möjlighet att framställa invändningar, utan det har även till syfte att göra det möjligt för de anmälade parterna att överväga möjligheten att presentera korrigerande åtgärder, särskilt förslag till överlåtelse av tillgångar, och att, med hänsyn till de absoluta krav på skyndsamhet som kännetecknar den allmänna systematiken i förordning nr 4064/89, i tillräckligt god tid uppskatta hur stora dessa överlåtelse behöver vara, i syfte att den anmälda koncentrationen skall kunna bli förenlig med gemenskapsrätten i rätt tid. Med avseende på endast de franska marknaderna konstaterades emellertid att kommissionen i det aktuella meddelandet om anmärkningar betonade "överlappningen" av Schneiders och Legrands verksamheter på vissa produktmarknader och den förstärkning av Schneider i förhållande till grossisterna som detta ledde till, medan den i beslutet påtalade en "stödjande" situation som avsåg två dominerande ställningar som två företag hade i ett enda land på två sektoriellt skilda, men kompletterande, marknader. Eftersom anmärkningen inte hade samma innebörd bedömde rätten att det var omöjligt för Schneider att presentera lämpliga korrigerande åtgärder för att rätta till de konkurrensproblem som hade fastställts på den franska marknaden.

I sak ansåg förstainstansrätten att bortsett från den franska marknaden var kommissionens ekonomiska bedömning oriktig och ofullständig, varigenom kommissionen överskattade den nya enhetens ekonomiska styrka och därför överdrev koncentrationens verkan på var och en av de berörda nationella, sektoriella marknaderna.

För det första konstaterade förstainstansrätten, beträffande *analysen av den sammanslagna enhetens geografiska täckning*, att även om kommissionen hade identifierat de olika berörda sektoriella marknadernas nationella dimension hade den inte desto mindre tagit fasta på de indicier för ekonomisk styrka med avseende på samtliga nationella, sektoriella marknader. Även om det var tillåtet för kommissionen att ta hänsyn till att det finns verkningar mellan flera länder som kan förstärka en företagskoncentrations inverkan på var och en av de nationella, sektoriella marknader som har ansetts vara relevanta, hade några sådana verkningar inte påvisats.

För det andra konstaterade förstainstansrätten, i fråga om de fel som begicks i *analysen av distributionens struktur*, att det inte hade bevisats att den nya enheten var av oundviklig karaktär i förhållande till grossisterna och att de inte kunde utsätta denna enhet för konkurrens.

För det tredje ansåg förstainstansrätten att *analysen av den ekonomiska styrkan* som den genom sammanslagningen tillkomna enheten skulle få *på de berörda nationella, sektoriella marknaderna* var oriktig. Rätten konstaterade att kommissionen, vid

bedömningen av nämnda styrka på marknaderna, inte med fog kunde grunda sig på ett produktsortiment och på en hel uppsättning varumärken, vilka inte kan jämföras eftersom det rör sig om en abstrakt anhopning respektive en anhopning av olika typer av elektrisk materiel och av varumärken som innehas av de anmälade parterna inom hela EES.

Sökanden hade inte på allvar ifrågasatt analysen av koncentrationens verkan på de sektoriella franska marknaderna, som utgör en väsentlig del av den gemensamma marknaden. Det var emellertid inte ovannämnda brister i den ekonomiska analysen som ledde till att beslutet om förbudet ogiltigförklarades, utan kränkningen av rätten till försvar (som det har redogjorts för ovan) genom avvikelserna mellan meddelandet om anmärkningar och beslutet.

a.3) Målet Tetra Laval mot kommissionen

Kommissionen hade genom beslut av den 30 oktober 2001³³ förklarat att bolaget Tetra Laval's förvärv av bolaget Sidel var oförenligt med den gemensamma marknaden och EES, varvid Tetra Laval ingår i en koncern som har en dominerande ställning på marknaderna för aseptiska kartongförpackningar och motsvarande förpackningsmaskiner och Sidel har en dominerande ställning på marknaderna för vissa maskiner för plastförpackningar av polyetentereftalat (PET). Den förbjudna koncentrationen utgjorde följaktligen en koncentration av typen konglomerat, det vill säga avsedd att genomföras mellan företag som inte huvudsakligen har någon redan existerande konkurrensrelation vare sig i egenskap av direkta konkurrenter eller i egenskap av leverantörer och kunder. Kommissionen hade emellertid bedömt att ett genomförande av företagskoncentrationen, trots de anmälade parternas åtaganden, skulle ha inverkat skadligt på konkurrensen på ovannämnda marknader.

Vid prövningen av talan om ogiltigförklaring av detta beslut underkände förstainstansrätten den första grunden, som var av förfarandekarakär, medan den biföll talan på de andra grunderna, som i huvudsak avsåg en oriktig bedömning av företagskoncentrationens verkan, såsom den hade ändrats genom åtagandena. I denna årsrapport kommer endast sistnämnda grunder att behandlas.

I detta hänseende ansåg förstainstansrätten att det saknades grund för kommissionens beaktande av de horisontella (den sammanslagna enhetens kontroll av PET-utrustning) och vertikala (risk för att det skulle skapas en vertikal integrerad struktur) verkningar som företagskoncentrationen omedelbart skulle ha lett till, för att bedöma deras konkurrensbegränsande följder på marknaderna i fråga (den första materiella grunden).

³³ Kommissionens beslut C (2001) 3345 slutlig av den 30 oktober 2001 om att förklara en företagskoncentration oförenlig med den gemensamma marknaden och EES-avtalet (ärende nr COMP/M.2416 – Tetra Laval/Sidel).

Därefter uttalade sig rätten om analysen av konglomeratverkningarna (den andra materiella grunden).

Förstainstansrätten undersökte följaktligen huruvida kommissionen hade fog för att förbjuda företagskoncentrationen med motiveringen att den i framtiden skulle ge upphov till de konkurrensbegränsande konglomeratverkningar som institutionen hade angett, det vill säga att koncentrationen för det första skulle göra det möjligt för den nya enheten att använda sin dominerande ställning på den totala kartongförpackningsmarknaden som "hävstång" för att förvärva en dominerande ställning på marknaderna för PET-förpackningsutrustning, för det andra skulle förstärka Tetras nuvarande dominerande ställning på marknaderna för aseptisk kartongförpackningsutrustning och aseptiska kartonger genom att det konkurrenshinder som utgörs av Sidel vilket härrör från de närliggande PET-marknaderna skulle elimineras, för det tredje skulle vara allmänt förstärkande för den nya enhetens totala ställning på marknaderna för förpackning av "känsliga" produkter.

Förstainstansrätten bekräftade att kommissionen har möjlighet att undersöka de konglomeratverkningar som en ny struktur kan ge upphov till vid bedömningen av huruvida en sammanslagning är förenlig med den gemensamma marknaden. Rätten underströk emellertid att dessa verkningar kan vara antingen strukturella, i den meningen att de är en direkt följd av att det skapas en ekonomisk struktur, eller beteendemässiga, i den meningen att de uppstår endast om den genom företagskoncentrationen bildade enheten tillämpar viss handelspraxis. Rätten preciserade under vilka villkor kommissionen kan grunda sig på förutsebara beteenden som kan utgöra missbruk av en befintlig dominerande ställning som strider mot artikel 82 EG. När kommissionen vid analysen av en sådan koncentrations verkningar grundar sig på förutsebara beteenden som i sig kan utgöra missbruk av en befintlig dominerande ställning, ankommer det således på den att bedöma om det, trots förbudet mot dessa beteenden, ändå inte är sannolikt att den genom koncentrationen bildade enheten kommer att bete sig på ett sådant sätt eller om, tvärtom, beteendets rättsstridiga karaktär och/eller risken för att ett sådant beteende skall upptäckas gör en sådan strategi föga trolig. Även om det inom ramen för denna bedömning är lämpligt att beakta vilka incitamenten är för konkurrensbegränsande beteenden, som dem i förevarande mål, vilka för Tetra är ett resultat av förutsebara kommersiella fördelar på marknaderna för PET-utrustning, är kommissionen dessutom skyldig att undersöka i vilken mån nämnda incitament skulle minska eller till och med elimineras på grund av ifrågasatt beteendens rättsstridighet, sannolikheten för att de skall upptäckas, att de blir föremål för rättsliga åtgärder av behöriga myndigheter, såväl på gemenskapsnivå som på nationell nivå, samt de ekonomiska sanktioner som skulle kunna bli följden. Eftersom kommissionen inte hade gjort en sådan bedömning i det ifrågasatta beslutet, underkände rätten kommissionens slutsatser i vilka beteenden av detta slag beaktades.

Förstainstansrätten delade emellertid inte den bedömning som kommissionen i detta fall hade grundat på analysen av konglomeratets verkningar.

Vad beträffar hävstångseffekten — enligt vilken den förvärvande parten från den marknad på vilken denne redan är dominerande kan förvärva en dominerande ställning på en annan marknad på vilken den förvärvade parten är verksam — utgick kommissionen från antagandet att de aktuella överlappningarna på marknaderna i fråga inom mer eller mindre lång tid kommer att bekräftas, så att Tetra Laval, stark genom sin dominerande ställning på kartongmarknaden, sannolikt kommer att uppmuntra vissa av sina aktuella kunder till att övergå till PET-förpackningar med hjälp av den av Sidel tillverkade utrustningen. Förstainstansrätten erinrade om att ett genomförande av koncentrationen skulle kunna möjliggöra en sådan hävstångseffekt. Den ansåg emellertid att kommissionen inte hade visat, bland annat med beaktande av att utsikterna för stark tillväxt på PET-marknaden inte kan anses tillförlitliga, att den nya enheten skulle lockas att utnyttja denna möjlighet.

Beträffande elimineringen av en möjlig konkurrens från Sidel ansåg förstainstansrätten att det inte hade bevisats att denna eliminering skulle ha förstärkt Tetra Laval's aktuella dominerande ställning på marknaderna för aseptiska kartonger.

Mot bakgrund av de slutsatser som förstainstansrätten redan hade dragit ansåg den slutligen inte att den globala ställningen för den enhet som bildades av koncentrationen skulle förstärkas, eftersom denna ståndpunkt inte grundades på ett resonemang som kunde frigöras från analysen om hävstångseffekten och om den potentiella konkurrensen.

b) *Talan om ogiltigförklaring av ett beslut genom vilket ett tidigare beslut delvis återkallas*

I målet *Lagardère och Canal+ mot kommissionen* (dom av den 20 november 2002 i mål T-251/00, REG 2002, s. II-0000) uppkom frågor som avsåg huruvida kommissionen, efter att ha fattat ett beslut om godkännande av företagskoncentrationer den sista dagen i den föreskrivna fristen, senare kan fatta ett nytt beslut, och i så fall på vilka villkor, om det nya beslutet innebär att, utan att den bindande delen av beslutet om godkännande ändras, bedömningen i det tidigare beslutet av de begränsningar som anmälts som att de har direkt anknytning till och är nödvändiga för koncentrationernas genomförande ändras till nackdel för parterna i dessa koncentrationer. Det rörde sig följaktligen för det första om att avgöra rättsverkan av bedömningarna av de begränsningar som parterna i en koncentration hade anmält som accessoriska till koncentrationen, varvid dessa bedömningar förekom i ett beslut som hade fattats med stöd av förordning nr 4064/89. Det rörde sig för det andra om att bedöma kommissionens tidsmässiga (*ratione temporis*) behörighet för att fatta ett beslut genom vilket ett tidigare beslut delvis återkallas med retroaktiv verkan.

Beträffande den första frågan, som prövades inom ramen för bedömningen av om talan kunde tas upp till sakprövning, gjorde förstainstansrätten en tolkning av artikel 6.1 b andra stycket i förordning nr 4064/89 vid vilken den i tur och ordning utgick från

bestämmelsens ordalydelse, sammanhang, historia och ändamål. I bestämmelsen föreskrivs att "[d]et beslut genom vilket koncentrationen förklaras förenlig med den gemensamma marknaden skall också omfatta begränsningar som har direkt anknytning till och är nödvändiga för koncentrationens genomförande". I detta sammanhang noterade rätten att den exklusiva behörighet som kommissionen har att kontrollera koncentrationer med gemenskapsdimension innefattar rätten att besluta huruvida begränsningar som anmälts av parterna i en koncentration har direkt anknytning till och är nödvändiga för koncentrationens genomförande. Efter sin analys drog rätten slutsatsen att när kommissionen, som i detta fall, i skälen i ett beslut om godkännande av en företagskoncentration klassificerar de begränsningar som parterna i denna koncentration har anmält som accessoriska, icke-accessoriska eller accessoriska under en begränsad tidsperiod, framför denna institution inte en enkel synpunkt utan bindande rättsverkan, utan tvärtom gör den juridiska bedömningar som med stöd av den aktuella bestämmelsen är avgörande för innebörden av den bindande delen av beslutet.

Beträffande den andra frågan, som behandlades inom ramen för sakprövningen, slog förstainstansrätten fast att kommissionen var behörig att, med stöd av förordning nr 4064/89, fatta det ifrågasatta beslutet i enlighet med den allmänna rättsprincip, enligt vilken den institution som är behörig att anta en viss rättsakt i princip även är behörig att upphäva eller ändra denna genom att anta en *actus contrarius*, åtminstone i avsaknad av någon uttrycklig bestämmelse enligt vilken denna behörighet tillkommer någon annan institution.

Det ifrågasatta beslutet ogiltigförklarades emellertid, eftersom kommissionen varken hade bevisat att den återkallade rättsakten var rättsstridig eller att dess beslut om återkallelse innehöll en tillräcklig motivering.

C. Artikel 86 EG

Domen av den 30 januari 2002 i det ovannämnda målet *Max.mobil mot kommissionen* har behandlats ovan under den rubrik som avser upptagande till sakprövning av talan om ogiltigförklaring. Förutom att denna dom medger att en talan kan avse ogiltigförklaring av ett beslut av kommissionen genom vilket den enskilde informeras om att institutionen inte avser att inleda ett förfarande på grundval av artikel 86.3 EG, fastställs däri, utöver omfattningen av den lagenlighetskontroll som det ankommer på gemenskapsdomstolen att företa när en sådan talan har väckts vid den, naturen av kommissionens skyldighet när det till institutionen har getts in ett klagomål inom ramen för artikel 86 EG.

Vad beträffar sistnämnda fråga konstaterade förstainstansrätten att kommissionen har en skyldighet att snabbt och opartiskt utreda de klagomål som grundas på artikel 86 EG. Rätten grundade sig härvid på den allmänna principen om god förvaltning — som bekräftas i Europeiska unionens stadga om de grundläggande

rättigheterna – i analogi med den skyldighet som följer av tillämpningen av andra konkurrensregler i fördraget.

lakttagandet av sistnämnda skyldighet kan inte vara undantagen all domstolskontroll. Det är nämligen på förstainstansrätten som det ankommer att pröva huruvida skyldigheten har iakttagits. För att ta hänsyn till det stora utrymme för skönsmässig bedömning som kommissionen har inom ramen för artikel 86.3 EG vid prövningen av om ett ingripande mot medlemsstaterna är ”nödvändigt”, bedömde rätten emellertid att dess uppgift inskränker sig till en begränsad kontroll ”bestående av en prövning av, för det första, att den ifrågasatta rättsakten innehåller en motivering som *prima facie* beaktar de relevanta omständigheterna i ärendet, för det andra att de faktiska omständigheterna har fastställts på ett materiellt riktigt sätt, och för det tredje att det inte vid en bedömning *prima facie* av dessa faktiska omständigheter har skett en uppenbart oriktig bedömning”. Efter prövningen, som endast avsåg kontroll av att kommissionen hade uppfyllt sin skyldighet att genomföra en snabb och opartisk utredning av det klagomålet som hade avslagits, konstaterade rätten att det ifrågasatta beslutet innehöll en tillräcklig motivering och att det inte grundades på en uppenbart oriktig bedömning.

D. Statligt stöd³⁴

På området för statligt stöd har förstainstansrättens kontroll, i såväl formellt som materiellt hänseende, lett till att flera beslut av kommissionen helt eller delvis har ogiltigförklarats.

1. Begreppet statligt stöd

Förutom de särskilda fall i vilka förstainstansrätten har konstaterat att det inte finns tillräckligt klara uppgifter om varför de statliga åtgärderna ansågs som stöd (dom av den 26 februari 2002 i mål T-223/99, *INMA och Itainvest mot kommissionen*, REG 2002, s. II-545) eller att kommissionen har gjort en uppenbart oriktig bedömning genom att, i beslut genom vilka statliga stöd till varvsindustrin förklaras oförenliga med den gemensamma marknaden och tvärtemot vad den gjorde i beslutet om godkännande, likställa begreppet kapacitetsbegränsning med en begränsning av den faktiska produktionen (dom av den 28 februari 2002 i de förenade målen T-227/99 och T-134/00, *Kvaerner Warnow Werft mot kommissionen*, REG 2002, s. II-1205, överklagad till domstolen under målnummer C-181/02 P), har de under år 2002 avgjorda målen i huvudsak gett rätten tillfälle att uttala sig om vad som innefattas i begreppet statligt stöd (a) och om skillnaden mellan nytt stöd och befintligt stöd (b).

³⁴ På detta område har två mål avgjorts det förfarande för skyndsam handläggning som föreskrivs i artikel 76a (dom av den 30 april 2002 i de förenade målen T-195/01 och T-207/01, *Government of Gibraltar mot kommissionen* (REG 2002, s. II-2309).

a) *Vad som innefattas i begreppet statligt stöd*

Såsom följer av artikel 87.1 EG utgörs ett statligt stöd som är oförenligt med den gemensamma marknaden av en förmån som ges av en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel, av vilket slag det än är, som snedvrider eller hotar att snedvrída konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion, i den utsträckning det påverkar handeln mellan medlemsstaterna. Bland de mål som har avgjorts år 2002 har de statliga åtgärder som av kommissionen har ansetts utgöra statligt stöd haft formen av bidrag, ingripanden i företags kapital, skuldnedskrivningar, försäljning av tillgångar, beviljande av garantier eller skattelättnader.

Förmånen och åtgärdens särskilda karaktär har gett upphov till intressanta redogörelser i de domar som avkunnades den 6 mars 2002 i de förenade målen T-127/99, T-129/99 och T-148/99, *Territorio Histórico de Álava m.fl. mot kommissionen* (REG 2002, s. II-1275) (nedan kallad domen i de förenade målen *Demesa*; överklagad till domstolen under målnummer C-183/02 P och C-187/02 P), och i de förenade målen T-92/00 och T-103/00, *Territorio Histórico de Álava m.fl. mot kommissionen* (REG 2002, s. II-1385) (nedan kallad domen i de förenade målen *Ramondín*; överklagad till domstolen under målnummer C-186/02 P och C-188/02 P). I de mål där dessa domar avkunnades ifrågasattes lagenligheten av två beslut av kommissionen om den baskiska skattelagstiftningen.³⁵ Genom dessa beslut, som meddelades år 1999,³⁶ bedömde kommissionen att vissa förmåner som Diputación Foral de Álava hade beviljat Daewoo Electronics Manufacturing España SA (*Demesa*), *Ramondín SA* och *Capsulas SA* var statligt stöd som stred mot bestämmelserna i fördraget. Nämnade företag, Diputación Foral de Álava och Comunidad Autónoma del País Vasco bestred lagenligheten av dessa beslut.

³⁵ Vad beträffar de tvistefrågor som uppkom till följd av kommissionens beslut om förenligheten av den baskiska skattelagstiftningen med reglerna i fördraget om statligt stöd, finns det anledning att hänvisa till de två domar av den 23 oktober 2002 som har behandlats ovan under rubriken upptagande till sakprövning av talan om ogiltigförklaring. Det skall härvid anges att

- domen av den 23 oktober 1999 i de förenade målen T-269/99, T-271/99 och T-272/99, *Territorio Histórico de Guipúzcoa m.fl. mot kommissionen* (REG 2002, s. II-0000) rörde lagenligheten av dels beslutet att inleda ett formellt granskningsförfarande beträffande den skattelättnad som föreskrivs i skattelagstiftningen i provinserna Guipúzcoa och Vizcaya, dels beslutet att inleda ett formellt granskningsförfarande beträffande den skattelättnad som föreskrivs i skattelagstiftningen i provinsen Territorio Histórico de Álava,
- domen av den 23 oktober 1999 i de förenade målen T-346/99, T-347/99 och T-348/99, *Territorio Histórico de Álava m.fl. mot kommissionen* (REG 2002, s. II-0000) rörde lagenligheten av beslutet att inleda ett formellt granskningsförfarande beträffande den minskning av beskattningsunderlaget som föreskrivs i skattelagstiftningen i provinserna Álava, Vizcaya och Guipúzcoa.

³⁶ Kommissionens beslut 1999/718/EG av den 24 februari 1999 om statligt stöd som Spanien beviljat Daewoo Electronics Manufacturing España SA (*Demesa*) (EGT L 318, s. 36) och kommissionens beslut av den 22 december 1999 om det statliga stöd som Spanien har genomfört till förmån för *Ramondín SA* och *Ramondín Cápsulas SA* (EGT L 318, 2000, s. 36).

I domen i de förenade målen *Demesa* gjorde sökandena gällande att kommissionen hade åsidosatt artikel 87.1 EG genom att kvalificera följande åtgärder som statligt stöd: bidrag som översteg de högsta tillåtna nivåerna enligt det program för regionalstöd som kommissionen hade godkänt år 1996, försäljningen av en tomt till Demesa inför dess uppförande av en fabrik för kylskåpstillsättning för en köpeskillning som understeg marknadspriset och vars betalning uppskötts, och tillämpningen av den baskiska skattelagstiftningen genom vilken Demesa garanterades en skattelättnad på 45 procent och en minskning av beskattningsunderlaget som föreskrevs för nybildade företag.

I domen i de förenade målen *Ramondín* ansåg sökandena att skattelättnaden på 45 procent och minskningen av beskattningsunderlaget som föreskrevs för nybildade företag inte utgjorde statligt stöd i den mening som avses i artikel 87.1 EG.

Vad beträffar köpeskillningen som Demesa betalade för tomten erinrade förstainstansrätten om att en offentlig myndighets försäljning av varor till förmånliga villkor kan utgöra ett statligt stöd. I detta fall ansåg rätten emellertid att kommissionen hade fastställt marknadspriset på ett godtyckligt sätt och att institutionen följaktligen inte hade visat att företaget Demesa köpte tomten till ett pris som det inte skulle ha kunnat erhålla på normala marknadsmässiga villkor. Rätten ansåg dessutom att kommissionen inte hade bevisat att den omständigheten att Demesa under nio månader och utan vederlag fick utnyttja den tomt som ett företag som tillhörde den offentliga sektorn hade ställt till dess förfogande inte motsvarade en privat aktörs normala beteende.

Vad beträffar de skattemässiga åtgärder som var i fråga i de två målen, hade kommissionen fog för att kvalificera dem som statligt stöd, bland annat på grund av deras specifika karaktär.

Enligt förstainstansrätten följer nämligen skattelättnadens specifika karaktär av myndighetens (Diputación Foral de Álava) utrymme för skönmässig bedömning, som tillåter den att variera beloppet eller villkoren för att erhålla skatteförmånen i förhållande till vad som kännetecknar de investeringsprojekt som skall bedömas, och av att ett erhållande av förmånen förutsätter ett lägsta investeringsbelopp. I detta sammanhang underkände rätten sökandenas invändning att åtgärden inte omfattades av artikel 87.1 EG med motiveringen att dess specifika karaktär var berättigad med hänsyn till skattesystemets "art och systematik". Den specifika skatteåtgärden i fråga grundas nämligen inte på skattesystemets interna systematik, eftersom den enbart gynnar företag som har betydande finansiella resurser, och strider således mot progressivitetsprincipen och omfördelningsprincipen, vilka utgör en del av det spanska skattesystemet.

Vad beträffar minskningen av beskattningsunderlaget medgavs på ett liknande sätt i den enda domen i de förenade målen *Ramondín* dels att denna åtgärd hade en specifik karaktär med hänsyn till att den enbart förbehölls i) nybildade företag ii) som

genomförde investeringar med ett belopp som översteg en minsta gräns och iii) skapade 10 arbetstillfällen, dels att åtgärden inte var berättigad med hänsyn till "systemets art eller systematik". I domen i de förenade målen *Demesa* konstaterade förstainstansrätten endast att kommissionen inte hade visat att Demesa faktiskt hade utnyttjat denna åtgärd.

Det är slutligen intressant att notera att förstainstansrätten i sina två domar konstaterade att kommissionen inte drog slutsatsen att skattelättnaden var av specifik karaktär till följd av att åtgärden enbart tillämpades i en del av Spanien. Följaktligen ifrågasatte kommissionen inte alls den normgivningskompetens som den aktuella provinsen hade för att anta allmänna åtgärder som var tillämpliga inom hela regionen i fråga.

I målet *Hijos de Andrés Molina mot kommissionen* (dom av den 11 juli 2002, T-152/99, REG 2002, s. II-3049, överklagad till domstolen under målnummer C-316/02 P) uppkom bland annat frågor som avsåg huruvida dels kapitalisering av en del av ett privat företags skulder till ett offentligt organ genom konvertering, dels skuldnedskrivningar som offentliga organ har beviljat ett företag i svårigheter har karaktären av statligt stöd.

När det gäller den första frågan kontrollerade förstainstansrätten huruvida kommissionens hade gjort en uppenbart oriktig bedömning av kriteriet avseende en privat investerare i en marknadsekonomi i förhållande till kapitaltillförseln i fråga. I detta fall slog rätten fast att institutionen riktigt hade bedömt att det offentliga organet inte hade betett sig som en privat investerare, med hänsyn till sökandens finansiella ställning, särskilt dess skuldsättning, och till att det inte kunde förutses att företaget åter skulle bli lönsamt.

Vad beträffar skuldnedskrivningarna konstaterade förstainstansrätten, i likhet med kommissionen, att dessa nedskrivningar hade en specifik karaktär. Även om den spanska lagen om betalningsinställelse inte är ägnad att tillämpas selektivt till förmån för vissa slags företag eller viss slags verksamhet, följer de skuldnedskrivningar som kommissionen har underkänt nämligen inte automatiskt av tillämpningen av nämnda lag, utan av de ifrågavarande offentliga organens skönsmässiga val, och dessa nedskrivningar kan följaktligen inte betraktas som en allmän åtgärd.

Förstainstansrätten ansåg däremot att kommissionen hade använt sig av en olämplig metod, på grundval av vilken den drog slutsatsen att de skuldnedskrivningar som beviljas av de offentliga organen inte uppfyllde kriteriet avseende en privat investerare och att de följaktligen utgjorde statligt stöd. Rätten ansåg för det första att de offentliga organens fordringsandel av den totala skuldsättningen för ett företag med svårigheter i sig inte kan utgöra en avgörande faktor vid bedömningen av huruvida de skuldnedskrivningar som nämnda organ beviljar nämnda företag har inslag av statligt stöd. Rätten tillade för det andra att ifrågavarande offentliga organ som beviljar

skuldnedskrivningar skall jämföras med privata fordringsägare, som försöker få betalt för de fordringar som de har hos en gäldenär med finansiella svårigheter. Det ankommer därför på kommissionen att för vart och ett av de offentliga organen i fråga avgöra om de skuldnedskrivningar som dessa hade beviljat var uppenbart större än de som skulle ha beviljats av en hypotetisk privat fordringsägare som befann sig i samma situation i förhållande till företaget som det offentliga organet i fråga och som försökte få tillbaka de belopp som företaget var skyldigt den. Rätten konstaterade emellertid att kommissionen inte hade gjort en sådan analys. De aktuella artiklarna i det ifrågasatta beslutet ogiltigförklarades, eftersom den grund enligt vilken skuldnedskrivningarna felaktigt hade kvalificerats som statligt stöd var befogad.

I domen av den 17 oktober 2002 i mål T-98/00, *Linde mot kommissionen* (REG 2002, s. II-0000), ansåg förstainstansrätten att det inte på ett tillfredsställande sätt hade visats att det bidrag som Tyskland hade beviljat Linde AG utgjorde ett statligt stöd, och den ogiltigförklarade följaktligen beslutet i den del det däri förklarades att bidraget delvis var oförenligt med den gemensamma marknaden.³⁷ Rätten konstaterade nämligen att det offentliga organet, som var bundet av ett leveransavtal som det ingått med tredje man och som det inte kunde frigöra sig från, med hänsyn till de förluster som det drabbades av för att fullgöra avtalet valde att överlåta fullgörandet av dess skyldighet på en annan aktör — bolaget Linde — genom att bevilja bolaget ett bidrag med ett belopp som understeg de sammanlagda förluster som det skulle ha drabbats av till följd av dess leveransskyldighet. Bidraget kunde inte anses som ett statligt stöd, eftersom det övergripande tredelade arrangemang i vilket det ingår framstår som en normal affärstransaktion inom ramen för vilken det offentliga organet och ovannämnda tredje man, som det är bundet till genom avtal, har handlat som rationella aktörer i en marknadsekonomi.

Slutligen kan under denna rubrik påpekas att räckvidden av artikel 87.1 EG, som avser stöd som ges av "en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel, av vilket slag det än är," har preciserats på så sätt att förutsatt att rekvisiten i denna bestämmelse är uppfyllda, inte bara åtgärder som vidtagits av de federala eller centrala myndigheter faller inom dess tillämpningsområde utan även åtgärder som vidtas av statliga organ — lokala, federala, regionala eller andra — i medlemsstaterna, oavsett vilka rättsliga bestämmelser som gäller för dem och vad de kallas (rättsfallen *Demesa* och *Ramondín*).

b) Skillnaden mellan nytt stöd och befintligt stöd

Frågan huruvida ändringen av en befintlig stödordning utgör ett nytt stöd har vid flera tillfällen ställts till förstainstansrätten.

³⁷ Kommissionens beslut 2000/524/EG av den 18 januari 2000 om det statliga stöd som Tyskland genomfört till förmån för Linde AG (EGT L 211, s. 7).

I domen av den 30 januari 2002 i mål T-35/99, *Keller och Keller Meccanica mot kommissionen* (REG 2002, s. II-261) bekräftades således riktigheten i kommissionens bedömning att en oanmäld höjning av taket för de fasta investeringarna utgjorde en betydande ändring av en tidigare godkänd stödordning och att det stöd som sökanden hade beviljats följaktligen utgjorde ett nytt stöd som inte omfattades av denna ordning. På samma sätt ansåg förstainstansrätten i domen i de förenade målen *Demesa* att ett bidrag som med flera procentenheter överstiger taket för stödberättigande kostnader vilka omfattas av en stödordning som kommissionen har godkänt utgör ett nytt stöd.

Genom att inleda det formella granskningsförfarandet angående skattebestämmelser i deras helhet (skattebestämmelserna om undantagna bolag) och preliminärt slå fast att dessa bestämmelser skall anses utgöra nytt stöd åsidosatte kommissionen emellertid artikel 88 EG och artikel 1 c i "tillämpningsföreskrifterna för statsstöd".³⁸ I sistnämnda bestämmelse föreskrivs nämligen att med nytt stöd avses "allt stöd ... inbegripet ändringar av befintligt stöd". I sin dom av den 30 april 2002 i de ovannämnda förenade målen *Government of Gibraltar mot kommissionen* uttalade förstainstansrätten nämligen att det endast är när ändringen påverkar själva det materiella innehållet i de ursprungliga bestämmelserna som dessa skall anses omvandlas till nytt stöd. Rätten preciserade härvid att en sådan ändring emellertid inte skall anses föreligga när det som utgör det nya klart kan särskiljas från de ursprungliga bestämmelserna. Ändringarna av de ursprungliga skattebestämmelserna ansågs särskiljbara från dessa bestämmelser, varför kvalificeringen av de ursprungliga bestämmelser som befintligt stöd därmed kvarstår.

2. Undantag från förbudet mot stöd

Ett statligt stöd kan undgå det principiella förbud som föreskrivs i artikel 87.1 EG, om det omfattas av ett av undantagen i artikel 87.2 och 87.3 EG eller i artikel 86.2 EG.

I domen i det ovannämnda målet *Keller och Keller Meccanica mot kommissionen* fastslogs det, vid den begränsade domstolsprövningen av kommissionens beslut enligt artikel 87.3 EG, att denna institution inte gjorde någon uppenbart oriktig bedömning när den konstaterade att villkoret att återställa sökandeföretagens lönsamhet, såsom detta villkor angavs i gemenskapens riktlinjer för statligt stöd till undsättning och omstrukturering av företag i svårigheter (EGT C 368, 1994, s. 12), i deras lydelse år 1997 (EGT C 283, 1997, s. 2), inte var uppfyllt.³⁹

³⁸ Rådets förordning (EG) nr 659/1999 av den 22 mars 1999 om tillämpningsföreskrifter för artikel 88 EG (EGT L 83, s. 1).

³⁹ Se även domen av den 11 juli 2002 i det ovannämnda målet *Hijos de Andrés Molina mot kommissionen*, som bekräftade kommissionens beslut av den 3 februari 1999 i vilket det konstaterades att inget av villkoren för att godkänna omstrukturingsstöden, det vill säga att

Däremot ogiltigförklarades delvis ett beslut genom vilket ett stöd förklarades vara förenligt med den gemensamma marknaden enligt det "undantag för kultur" som föreskrivs i artikel 87.3 d EG,⁴⁰ vilket enligt förstainstansrätten utgjorde en uppenbart oriktig bedömning från kommissionens sida. I detta fall hade kommissionen bedömt att villkoren i ovannämnda undantagsbestämmelse var uppfyllda, bland annat av det skälet att det stöd som hade betalats ut till Coopérative d'exportation du livre français inte påverkade villkoren för konkurrensen i en omfattning som stred mot det gemensamma intresset. Enligt rätten var denna bedömning emellertid oriktig, eftersom den marknad på vilken kommissionen hade undersökt det omtvistade stödets verkan inte hade definierats på ett korrekt sätt. Genom att välja marknaden för export av böcker på franska i allmänhet som referensmarknad, och inte den marknad på vilken samma verksamhet bedrevs som den för vilken stödet hade beviljats, kunde kommissionen inte bedöma stödets verkliga inverkan på konkurrensen.

Genom domen av den 14 maj 2002 i mål T-126/99, *Graphischer Maschinenbau mot kommissionen* (REG 2002, s. II-2427), konstaterade förstainstansrätten dessutom att kommissionen gjorde en uppenbart oriktig bedömning när den fastställde att en del av ett stöd som Tyskland planerade att bevilja sökandebolaget⁴¹ inte var förenlig med den gemensamma marknaden. Rätten bekräftade att kommissionen har rätt att motsätta sig att ett stöd beviljas när detta stöd inte har utgjort ett incitament för de mottagande företagen att agera på ett sätt som kan bidra till att uppnå ett av de mål som anges i artikel 87.3 EG. Rätten slog emellertid fast att det var fel av kommissionen att anse att incitamentet i detta fall saknades.

3. Processuella frågor

a) Inledande av det formella granskningsförfarandet

Talan om ogiltigförklaring av beslut att inleda det formella granskningsförfarandet angående vissa baskiska skattemässiga stöd⁴² kunde i respektive fall tas upp till sakprövning (se ovan), efter vilken den ogillades (domar av den 23 oktober 2002 i de ovannämnda förenade målen *Territorio Histórico de Guipúzcoa m.fl. mot kommissionen* och *Territorio Histórico de Álava m.fl. mot kommissionen*).

återställa lönsamheten, att undvika att stödet otillbörligt snedvrider konkurrensen och att stöd skall stå i proportion till kostnader och fördelar med omstruktureringen, var uppfyllt.

⁴⁰ Kommissionens beslut 1999/133/EG av den 10 juni 1998 om statligt stöd till förmån för Coopérative d'exportation du livre français (CELF) (EGT L 44, 1999, s. 37).

⁴¹ Kommissionens beslut 99/690/EG av den 3 februari 1999 om det statliga stöd som Tyskland planerar att genomföra till förmån för Graphischer Maschinenbau GmbH, Berlin (EGT L 272, s. 16).

⁴² Det rörde sig om skattemässiga stöd i form av en skattelättnad på 45 procent i provinserna Álava, Vizcaya och Guipúzcoa (de förenade målen T-269/99, T-271/99 och T-272/99) och en minskning av beskattningsunderlaget för bolagsskatt i samma provinser (de förenade målen T-346/99–T-348/99).

Genom en av de grunder som anfördes i dessa mål ifrågasatte sökandena att skatteåtgärderna i fråga skulle anses utgöra statligt stöd. Vid undersökningen av kommissionens preliminära bedömning beträffande var och en av de föreslagna åtgärdernas karaktär av stöd har förstainstansrätten tvingats precisera omfattningen av dess granskning av huruvida ett beslut att inleda det förfarande som föreskrivs i artikel 88.2 EG är lagenligt.

Förstainstansrätten anförde härvid att dess prövning nödvändigtvis måste vara begränsad för att undvika att det administrativa förfarandet och domstolsförfarandet sammanblandas och för att behörighetsfördelningen mellan kommissionen och gemenskapsdomstolarna skall iakttas. Gemenskapsdomstolen skall nämligen undvika att uttala sig slutgiltigt i frågor som kommissionen endast har gjort en preliminär bedömning av. *När sökandena inom ramen för en talan mot ett beslut att inleda ett formellt granskningsförfarande ifrågasätter kommissionens bedömning av huruvida en omtvistad åtgärd utgör statligt stöd, begränsar sig gemenskapsdomstolens prövning till en kontroll av att kommissionen inte har gjort en uppenbart oriktig bedömning när den ansett att den inte kunde övervinna alla svårigheter i det avseendet vid en första granskning av den berörda åtgärden.* I de aktuella fallen underkändes sökandenas argument, genom vilka den preliminära kvalificeringen av åtgärderna som statligt stöd ifrågasattes.

Förstainstansrätten har i två domar dessutom erinrat om att ett beslut att inleda ett formellt granskningsförfarande innehåller en preliminär bedömning av huruvida en åtgärd kan anses utgöra statligt stöd och huruvida denna åtgärd är förenlig med den gemensamma marknaden. Rätten tillade att den omständigheten att kommissionen i detta beslut inte uttryckligen har angett sina tvivel beträffande åtgärdens kvalificering följaktligen inte alls styrker att denna kvalificering inte skulle vara preliminär. Rätten anförde därtill att kommissionen i ett beslut nämligen *enbart* är skyldig att uttryckligen ange sina tvivel såvitt avser åtgärdens förenlighet med den gemensamma marknaden.

b) De berördas rättigheter

b.1) Vid den inledande undersökningen

Förstainstansrätten erinrade om rättspraxis om avsaknad av skyldighet för kommissionen att tillämpa ett kontradiktoriskt förfarande gentemot sökanden under det inledande undersökningsförfarandet och uttalade att detta även gäller andra berörda parter och medlemsstater, vilka enligt tillämpliga bestämmelser inte har någon rätt att delta kontradiktoriskt. Således har medlemsstaterna och de berörda parterna ingen möjlighet att ålägga kommissionen att höra dem i syfte att påverka kommissionens "preliminära bedömning", utifrån vilken dess beslut att inleda det formella granskningsförfarandet fattas (domen i de ovannämnda förenade målen *Government of Gibraltar mot kommissionen*).

b.2) Vid det formella granskningsförfarandet

I domen i de förenade målen *Demesa* erinrade förstainstansrätten om att mottagaren av ett stöd som har förklarats vara oförenligt med den gemensamma marknaden och som skall återkrävas skall anses vara "berörd part" i den mening som avses i artikel 88.2 EG. I denna egenskap kan stödmottagaren inte göra gällande samma rätt till försvar som de personer kan åberopa mot vilka förfarandet har inletts, utan de har enbart en rätt att delta i det administrativa förfarandet. Berörda parter har i detta hänseende en rätt enligt artikel 88.2 EG att yttra sig under den undersökningsfas som avses i bestämmelsen.

E. Handelspolitiska skyddsåtgärder

De domar som förstainstansrätten, sammansatt av fem domare, har avkunnat på området för antidumpning har i stor utsträckning upprepat lösningarna från tidigare rättspraxis (dom av den 4 juli 2002 i mål T-340/99, *Arne Mathiesen mot rådet*, REG 2002, s. II-2905, av den 12 september 2002 i mål T-89/00, *Europe Chemi-Con mot rådet*, REG 2002, s. II-0000, överklagad till domstolen under målnummer C-422/02 P, och av den 21 november 2002 i mål T-88/98, *Kundan Industries och Tata International mot rådet*, REG 2002, s. II-0000).

Det kan erinras om domen i målet *Arne Mathiesen mot rådet* i vilken det preciseras att kommissionen får återkalla sitt godkännande av ett prisåtagande inte bara när åtagandet har åsidosatts, utan även när det kringgås, och följaktligen ersätta det med en antidumpningstull, utan att det är nödvändigt att på nytt styrka den dumpning och skada som redan fastställts i samband med den undersökning som ledde till att åtagandet gjordes. Det förhåller sig på detta sätt när en exportör, vars åtagande att inte exportera till ett lägre pris än det lägsta priset har godtagits, inte direkt bryter mot bestämmelserna i åtagandet, men kringgår dessa genom att tillämpa en kommersiell praxis som gör det svårt, eller rent av omöjligt, för exportören att effektivt kontrollera det faktiska exportpriset och följaktligen inte heller att effektivt iaktta åtagandet. Detta gäller i synnerhet när tillämpningen av en sådan kommersiell praxis innebär att andra företag deltar vilka den inblandade exportören inte har någon kontroll över och vilka inte heller står under kommissionens tillsyn, eftersom de inte är bundna av något liknande åtagande.

När det gäller domen i målet *Kundan Industries och Tata International mot rådet* ogiltigförklarades den ifrågasatta förordningen endast i den mån som rådet, genom att ta hänsyn till en provision vars faktiska betalning av den berörde sökanden, en exportör, emellertid inte hade styrkts, med anledning härav gjorde en rättsstridig justering av exportpriset i syfte att jämföra detta pris med normalvärdet.

F. Folkhälsa

Förstainstansrätten har i flera mål preciserat de villkor under vilka institutionerna kan anta bestämmelser för att säkerställa skyddet för folkhälsan. Rätten har i detta hänseende slagit fast att rådet hade fog för att återkalla två antibiotika från en förteckning över ämnen som är godkända som fodertillsatser (domarna av den 11 september 2002 de ovannämnda målen *Pfizer Animal Health mot rådet* och *Alpharma mot rådet*). Den har däremot bedömt att kommissionen inte kunde återkalla nationella godkännanden för försäljning av läkemedel mot fetma (dom av den 26 november 2002 i de förenade målen T-74/00, T-76/00, T-83/00–T-85/00, T-132/00, T-137/00 och T-141/00, REG 2002, s. II-0000).

Rådet hade i den av Pfizer och Alpharma ifrågasatta förordningen motiverat återkallelsen av godkännandet av ifrågasatta antibiotika som fodertillsatser med den risk för människors hälsa som deras användning innebar, i detta fall risken för att antimikrobiell resistens överförs från djur till människor med den följd att vissa läkemedel som används som humanläkemedel blir mindre verkningsfulla.

När det gäller de risker för människors hälsa som har samband med användningen av dessa antibiotika som fodertillsatser, erinrade förstainstansrätten om att gemenskapens institutioner, när det råder vetenskaplig osäkerhet om deras förekomst eller omfattning, enligt försiktighetsprincipen får vidta skyddsåtgärder utan att behöva vänta på vare sig att det fullt ut visas att riskerna faktiskt förekommer och hur allvarliga de är eller att de skadliga verkningarna av användningen av dessa produkter inträffar. En förebyggande åtgärd kan emellertid inte med giltig verkan motiveras med en rent hypotetisk inställning till en risk, som endast grundas på antaganden som ännu inte har belagts vetenskapligt, och den får endast vidtas om risken, utan att dess förekomst och omfattning "fullt ut" har visats genom avgörande vetenskapliga uppgifter, framstår som tillräckligt dokumenterad på grundval av de vetenskapliga uppgifter som finns att tillgå vid den tidpunkt då denna åtgärd vidtas.

Förstainstansrätten preciserade därefter att riskutvärderingen innebär dels att den risknivå som anses vara acceptabel skall fastställas, dels att riskerna skall utvärderas vetenskapligt. Beträffande den första delen bedömde rätten att även om gemenskapens institutioner inte får ha en rent hypotetisk inställning till risken och anpassa sina beslut till en nollrisknivå, skall de dock beakta sin skyldighet enligt fördraget att säkerställa en hög skyddsnivå för människors hälsa, som inte nödvändigtvis behöver vara den tekniskt sett högsta möjliga. Beträffande den del enligt vilken riskerna skall utvärderas vetenskapligt av sakkunniga vetenskapsmän anförde rätten att förutom att riskutvärderingen skall vara så uttömmande som möjligt, bland annat med hänsyn till att det kan finnas brådskande behov av att vidta förebyggande åtgärder, skall den dock ge den behöriga offentliga myndigheten tillräckligt tillförlitlig och välgrundad information för att myndigheten skall kunna överblicka innebörden av

den aktuella vetenskapliga frågan i dess helhet och kunna bestämma sin politik med vetskap om sakomständigheterna.

Rätten erinrade om att det med hänsyn till dessa omständigheter *slutligen är på den offentliga myndigheten* som det ankommer att avgöra, även om det råder vetenskaplig osäkerhet och det är omöjligt att i tid genomföra en fullständig vetenskaplig riskutvärdering, huruvida det skall vidtas förebyggande skyddsåtgärder i fall där sådana åtgärder framstår som oundgängliga med hänsyn till den risknivå för människors hälsa som denna myndighet har bestämt som den kritiska gräns där förebyggande åtgärder måste vidtas.

I målet Pfizer ansåg förstainstansrätten att rådet, genom att förbjuda virginiamycin, kunde välja att inte följa den behöriga vetenskapliga kommitténs utlåtande, eftersom det, med stöd av en omsorgsfullt och opartiskt genomförd lämplig analys av alla omständigheter som var relevanta i detta fall, bland annat det resonemang som ledde till de slutsatser som kom till uttryck i detta utlåtande, rättfärdigade förbudet med behovet att skydda folkhälsan.

I målet Alparma underkände förstainstansrätten likaledes sökandens kritik, trots att inget samråd ägde rum med den behöriga vetenskapliga kommittén innan förordningen om förbud mot användning av zinkbacitracin som fodertillsats antogs.

Förstainstansrätten slog i båda målen fast att, trots att det är osäkert om det finns ett samband mellan användningen av dessa antibiotika som fodertillsatser och utvecklingen av resistens mot dessa ämnen hos människor, förbudet mot deras användning inte är en oproportionerlig åtgärd i förhållande till syftet att skydda folkhälsan.

I de förenade målen Artegoda m.fl. gjorde flera läkemedelsföretag gällande att kommissionen saknade behörighet att fatta beslut om att medlemsstaterna skall återkalla nationella godkännanden för försäljning av humanläkemedel som innehåller vissa hungerdämpande preparat, som de hade fått av de behöriga nationella myndigheterna, och att de villkor som krävdes för att genomföra dessa återkallelser under alla omständigheter inte var uppfyllda. Förstainstansrätten gav dem rätt.

Förstainstansrätten bedömde att kommissionen saknade behörighet att fatta de ifrågasatta besluten. Efter att ha gjort en tolkning av de föreskrifter som var tillämpliga ansåg rätten att ifrågavarande nationella godkännanden för försäljning, även om de hade ändrats och följaktligen delvis harmoniserats genom ett beslut av kommissionen från år 1996, vilket saknade rättslig grund men var definitivt, alltjämt omfattades av det återstående området för medlemsstaternas exklusiva behörighet och att kommissionen följaktligen inte hade rätt att besluta att de skulle återkallas.

Även om kommissionen hade haft behörighet att fatta de ifrågasatta besluten, skulle de enligt förstainstansrätten under alla omständigheter vara felaktiga, eftersom villkoret för att återkalla ett godkännande för försäljning på grund av att ämnena i fråga saknar terapeutisk effekt (artikel 11 första stycket i direktiv 65/65/EEG⁴³), som dessa beslut grundas på, inte var uppfyllt.

I detta hänseende noterade förstainstansrätten, i fråga om beviljande och handläggning av godkännande av försäljning av läkemedel, att principen enligt vilken det är obestridligt att skyddet för folkhälsan måste tillmätas en avgörande betydelse i förhållande till ekonomiska hänsyn medför för det första att uteslutande hälsoskyddshänsyn skall beaktas, för det andra att ett läkemedels nytto-/riskförhållande skall omprövas när nya uppgifter ger upphov till tvivel beträffande läkemedlets effektivitet eller säkerhet och för det tredje att bevisreglerna skall tillämpas i enlighet med försiktighetsprincipen. Genom denna princip, som har rang av en allmän gemenskapsrättslig princip, slås fast att de behöriga myndigheterna är skyldiga att vidta lämpliga åtgärder för att förebygga vissa potentiella risker för folkhälsan, säkerheten och miljön, varvid kravet på att skydda dessa intressen skall tillmätas större betydelse än ekonomiska intressen. Detta kräver att ett godkännande för försäljning tillfälligt eller slutgiltigt återkallas om nya uppgifter ger upphov till allvarliga tvivel beträffande läkemedlets säkerhet eller effektivitet, om dessa tvivel medför att läkemedlets nytto-/riskförhållande bedöms som ofördelaktigt. I detta sammanhang behöver den behöriga myndigheten i enlighet med allmänna bevisregler endast presentera allvarliga och övertygande indicier som, även om de inte undanröjer osäkerheten inom vetenskapen, ger upphov till rimligt tvivel om att läkemedlet är oskadligt och effektivt.

Så var emellertid enligt förstainstansrätten inte fallet i det aktuella målet. De medicinska och vetenskapliga uppgifterna, som de ifrågasatta besluten grundades på, var nämligen helt identiska med de som beaktades år 1996, vad beträffar de ifrågavarande ämnens terapeutiska effekter, och bedömningen av de acceptabla riskerna med hänsyn till dessa ämnens effekter på kort sikt hade inte ändrats. Enbart det förhållandet att det har utvecklats ett vetenskapligt kriterium för bedömning av ett läkemedels effektivitet vid behandling av fetma – som tar hänsyn till läkemedlets effekter på lång sikt – en utveckling som omfattas av en "konsensus" inom läkarvetenskapen, men som inte grundas på nya vetenskapliga uppgifter eller upplysningar, kan inte ensamt motivera att ett godkännande för försäljning av ett läkemedel återkallas.

⁴³ Rådets direktiv 65/65/EEG av den 26 januari 1965 om tillnärmning av bestämmelser som fastställts genom lagar eller andra författningar och som gäller farmaceutiska specialiteter (EGT 22, s. 369; svensk specialutgåva, område 13, volym 1, s. 67), vilket har ändrats vid flera tillfällen.

G. Varumärkesrätt

De mål som avser registrering av gemenskapsvarumärken ägnas numera ett stort utrymme i förstainstansrättens verksamhet, eftersom 25 domar har avkunnats enbart på detta område år 2002 (varav 12 domar om hel eller delvis ogiltigförklaring). Rätten har, vid avgörandet av huruvida de beslut som hade fattats av överklagandenämnderna vid Byrån för harmonisering inom den inre marknaden (varumärken, mönster och modeller) var lagenliga, granskat huruvida dessa beslut har utgjort en korrekt tillämpning av villkoren för registrering av ett gemenskapsvarumärke. Det skall härvid erinras om att det i förordning nr 40/94⁴⁴ förskrivs att ett gemenskapsvarumärke inte får registreras, bland annat om det saknar särskiljningsförmåga (artikel 7.1 b i denna förordning) eller om det är beskrivande (artikel 7.1 c) (absoluta registreringshinder), eller efter invändning som grundas på att det finns ett äldre varumärke som är skyddat i en medlemsstat eller ett äldre gemenskapsvarumärke (artikel 8) (relativa registreringshinder). Det framgår dessutom av de mål som rätten har avgjort att de varumärken som har kunnat registreras vid harmoniseringsbyrån har utgjorts av ordmärken,⁴⁵ figurmärken,⁴⁶ tredimensionella märken,⁴⁷ ett motiv som anbringats på varornas yta,⁴⁸ en färg,⁴⁹ en varas form⁵⁰ eller ett sammansatt varumärke.⁵¹

⁴⁴ Fotnot 1.

⁴⁵ Bland annat domar av den 27 februari 2002 i mål T-34/00, *Eurocool Logistik mot harmoniseringsbyrån (EUROCOOL)* (REG 2002, s. II-683), i mål T-79/00, *Rewe-Zentral mot harmoniseringsbyrån* (REG 2002, s. II-705, i mål T-106/00, *Streamserve mot harmoniseringsbyrån (STREAMSERVE)* (REG 2002, s. II-723) (överklagad till domstolen under målnummer C-150/02 P, och i mål T-219/00, *Ellos mot harmoniseringsbyrån (ELLOS)* (REG 2002, s. II-753, av den 20 mars 2002 i mål T-355/00, *DaimlerChrysler mot harmoniseringsbyrån (TELE AID)* (REG 2002, s. II-1939), i mål T-356/00, *DaimlerChrysler mot harmoniseringsbyrån (CARCARD)* (REG 2002, s. II-1963), och i mål T-358/00, *DaimlerChrysler mot harmoniseringsbyrån (TRUCKCARD)* (REG 2002, s. II-1993), av den 2 juli 2002 i mål T-323/00, *SAT.1 mot harmoniseringsbyrån (SAT.2)* (REG 2002, s. II-2839) (överklagad till domstolen under målnummer C-329/02 P), av den 9 oktober 2002 i mål T-360/00, *Dart Industries mot harmoniseringsbyrån (ULTRA PLUS)* (REG 2002, s. II-0000), av den 20 november 2002 i de förenade målen T-79/01 och T-86/01, *Bosch mot harmoniseringsbyrån (Kit Super Pro och Kit Pro)* (REG 2002, s. II-0000), och av den 5 december 2002 i mål T-130/01, *Sykes Enterprises mot harmoniseringsbyrån (REAL PEOPLE, REAL SOLUTIONS)* (REG 2002, s. II-0000).

⁴⁶ Bland annat dom av den 23 oktober 2002 i mål T-6/01, *Matrazen Concord mot harmoniseringsbyrån – Hukla Germany (MATRAZEN Markt CONCORD)* (REG 2002, s. II-0000) (överklagad till domstolen under målnummer C-3/03 P).

⁴⁷ Dom av den 7 februari 2002 i mål T-88/00, *Mag Instrument mot harmoniseringsbyrån (Ficklampors form)* (REG 2002, s. II-467) (överklagad till domstolen under målnummer C-136/02 P).

⁴⁸ Dom av den 9 oktober 2002 i mål T-36/01, *Glaverbel mot harmoniseringsbyrån (En glasskivas yta)* (REG 2002, s. II-0000).

⁴⁹ Dom av den 25 september 2002 i mål T-316/00, *Viking-Umwelttechnik mot harmoniseringsbyrån (Kombinationen grönt och grått)* (REG 2002, s. II-0000), och av den 9 oktober 2002 i mål T-173/00, *KWS Saat mot harmoniseringsbyrån (Nyans av färgen orange)* (REG 2002, s. II-0000).

1. Absoluta registreringshinder

Vad beträffar ett varumärkes beskrivande karaktär har det erinrats om att denna skall bedömas i förhållande dels till de varor eller tjänster för vilka registrering av kännetecknet begärs, dels till hur målgruppen – som utgörs av dem som konsumerar dessa varor eller tjänster – uppfattar varumärket. Förstainstansrätten har således bekräftat den beskrivande karaktären av ordet ELLOS för kläder, fotbeklädnader och huvudbonader (domen i det ovannämnda målet *Ellos mot harmoniseringsbyrån (ELLOS)*), medan den ogiltigförklarade de beslut enligt vilka särskiljningsförmåga ansågs föreligga avseende uttrycken STREAMSERVE för varor som omfattas av klassen "manualer" och "publikationer", UltraPlus för ugnartiklar av plast (domen i det ovannämnda målet *Dart Industries mot harmoniseringsbyrån (UltraPlus)*), CARCARD för databärare för databehandling (domen i det ovannämnda målet *DaimlerChrysler mot harmoniseringsbyrån (CARCARD)*) eller ordkombinationen SAT.2 för tjänster som är avsedda för allmän konsumtion och för näringsidkare inom film- och mediebranschen (domen i det ovannämnda målet *SAT.1 mot harmoniseringsbyrån (SAT.2)*).

I fråga om särskiljningsförmågan har slagits fast att ett varumärke har sådan förmåga om det gör det möjligt att särskilja de varor eller de tjänster för vilka registrering begärs med avseende på deras ursprung. Särskiljningsförmågan föreligger följaktligen när varumärket gör det möjligt för den konsument som köper varan eller tjänsten som bär varumärket att vid ett senare förvärv köpa samma vara eller tjänst om den visar sig vara bra eller göra ett annat val om den visar sig vara dålig (bland annat domen i det ovannämnda målet *Mag Instrument mot harmoniseringsbyrån (Ficklampors form)*). Särskiljningsförmåga saknas däremot beträffande varumärken som ur målgruppens perspektiv är allmänt förekommande i handeln för att presentera de aktuella varorna eller tjänsterna eller i förhållande till vilka det åtminstone finns konkreta indikationer på att de kan användas på ett sådant sätt (domen i det ovannämnda målet *SAT.1 mot harmoniseringsbyrån (SAT.2)*). Mot bakgrund av dessa kriterier har det slagits fast att överklagandenämnderna hade fog för att anse att särskiljningsförmåga saknades avseende ficklampors form för nämnda varor (samma dom), ett motiv som anbringats på en glasskivas yta (domen i det ovannämnda målet *Glaverbel mot harmoniseringsbyrån (En glasskivas yta)*), ordkombinationerna Kit Pro och Kit Super Pro för fordonsdelar (domen i de ovannämnda förenade målen *Bosch mot harmoniseringsbyrån (Kit Super Pro och Kit Pro)*) eller slogan REAL PEOPLE, REAL SOLUTIONS för datorrelaterade tjänster (domen i det ovannämnda målet *Sykes Enterprises mot harmoniseringsbyrån (REAL PEOPLE, REAL SOLUTIONS)*) eller en

⁵⁰ Dom av den 12 december 2002 i mål T-63/00, *Procter & Gamble mot harmoniseringsbyrån (formen på en tvål)* (REG 2002, s. II-0000).

⁵¹ Dom av den 23 oktober 2002 i mål T-388/00, *ILS Institut für Lernsysteme mot harmoniseringsbyrån – Educational Services, Inc (ELS)* (REG 2002, s. II-0000), och av den 5 december i mål T-91/01, *BioID mot harmoniseringsbyrån (BioID)* (REG 2002, s. II-0000) (överklagad till domstolen under målnummer C-37/03 P).

nyans av färgen orange för utsäde och vissa jordbruksmaskiner (domen i det ovannämnda målet *KWS Saat mot harmoniseringsbyrån (Nyans av färgen orange)*).

När det slutligen gäller den särskiljningsförmåga som ett varumärke uppnår till följd av dess användning (artikel 7.3 i förordning nr 40/94), har det slagits fast att denna förmåga skall ha uppnåtts till följd av användning före ansökningsdagen (dom av den 12 december 2002 i mål T-247/01, *eCopy mot harmoniseringsbyrån (ECOPY)* (REG 2002, s. II-0000).

2. Relativa registreringshinder

Förstainstansrätten har vid sex tillfällen prövat lagenligheten av beslut som antagits i förfarandet för framställande av invändningar mot registreringen av ett varumärke.⁵² I dessa mål mellan parter kan man notera att harmoniseringsbyrån, som formellt är svarande vid rätten, kan komma att hävda att invändningsenhetens beslut var grundat och följaktligen vara av den uppfattningen att överklagandenämnden, genom att ogiltigförklara detta beslut, har gjort sig skyldig till en felaktig rättstillämpning. Av detta följer att harmoniseringsbyrån i ett sådant fall delar den uppfattning som följer av sökandens argumentation (domen i det ovannämnda målet *Chef Revival USA mot harmoniseringsbyrån – Massagué Marín (Chef)*). Harmoniseringsbyrån kan emellertid inte formellt yrka att överklagandenämndens beslut skall ogiltigförklaras eller ändras (domen i det ovannämnda målet *Vedial mot harmoniseringsbyrån – France Distribution (HUBERT)*).

Beträffande sakfrågorna har de omständigheter som skall beaktas vid bedömningen av huruvida det föreligger en förväxlingsrisk preciserats. Efter att ha jämfört dels de berörda varorna, dels kännetecknen i fråga (vad gäller deras visuella eller begreppsmässiga likhet eller ljudlighet), har förstainstansrätten slagit fast att det verkligen fanns en risk för att allmänheten förväxlade det varumärke som ansökan gällde och ett äldre varumärke som är skyddat i den mening som avses i artikel 8.1 b i förordning nr 40/94. Rätten har följaktligen fastställt (domarna i de ovannämnda målen *Oberhauser mot harmoniseringsbyrån – Petit Liberto (Fifties)* och *Matrazen Concord mot harmoniseringsbyrån – Hukla Germany (MATRAZEN Marjt CONCORD)*) eller ogiltigförklarat (domen i det ovannämnda målet *ILS Institut für Lernsysteme mot*

⁵² Dom av den 13 juni 2002 i mål T-232/00, *Chef Rival USA mot harmoniseringsbyrån – Massagué Marín (Chef)* (REG 2002, s. II-2749), av den 23 oktober 2002 i mål T-104/01, *Oberhauser mot harmoniseringsbyrån – Petit Liberto (Fifties)* (REG 2002, s. II-0000), och i de ovannämnda målen *ILS Institut für Lernsysteme mot harmoniseringsbyrån – Educational Services, Inc (ELS)* och *Matrazen Concord mot harmoniseringsbyrån – Hukla Germany (MATRAZEN Markt CONCORD)*, och dom av den 12 december 2002 i mål T-39/01, *Kabushiki Kaisha Fernandes mot harmoniseringsbyrån – R.J. Harrison (HIWATT)* (REG 2002, s. II-0000), och i mål T-110/01, *Vedial mot harmoniseringsbyrån – France Distribution (HUBERT)* (REG 2002, s. II-0000).

harmoniseringsbyrån – Educational Services, Inc (ELS) överklagandenämndernas beslut.

3. Förfarande

Förstainstansrätten har vid flera tillfällen prövat huruvida harmoniseringsbyrån hade iakttagit artikel 73 i förordning nr 40/94, i vilken det föreskrivs att byråns beslut endast får grundas på omständigheter som parterna har haft tillfälle att yttra sig över.

Förstainstansrätten har således slagit fast att överklagandenämnden kan använda sig av alla de i ansökan om varumärke angivna omständigheterna utan att först ge sökanden möjlighet att ta ställning till dessa (dom av den 5 juni 2002 i mål T-198/00, *Hershey Foods mot harmoniseringsbyrån (Kiss Device with plume)* (REG 2002, s. II-2567). Rätten slog emellertid fast att överklagandenämnden, när den beslutar att vidta de åtgärder som omfattades av granskarens behörighet, efter att ha konstaterat att granskarens bedömning varit felaktig, inte får avslå registreringsansökan utan att bereda sökanden möjlighet att yttra sig. I det ovannämnda målet Glaverbel ogiltigförklarades överklagandenämndens beslut i dess helhet, eftersom denna skyldighet inte hade iakttagits. De beslut av överklagandenämnderna som grundades på absoluta registreringshinder, som hade konstaterats ex officio och som de berörda inte hade beretts tillfälle att yttra sig över, har också ogiltigförklarats eftersom de utgjorde ett åsidosättande av rätten till försvar (domarna i de ovannämnda målen *Eurocool Logistic mot harmoniseringsbyrån (EUROCOOL)* och *Rewe-Zentral mot harmoniseringsbyrån (LITE)*).

I domen i det ovannämnda målet *Chef Revival USA mot harmoniseringsbyrån – Massagué Marín (Chef)* klagade förstainstansrätten den skillnad som finns mellan, å ena sidan, villkor som måste vara uppfyllda för att en invändning mot registrering av ett gemenskapsvarumärke skall kunna upptas till prövning och, å andra sidan, omständigheter som rör prövningen av invändningen. I detta avseende slog rätten fast att de bevis och bestyrkande dokument som det ankommer på den invändande parten att inkomma med inom den av harmoniseringsbyrån fastställda fristen, däribland en översättning till handläggningsspråket av registreringsintyget för det äldre nationella varumärket, omfattas av prövningen varför en underlåtenhet att inge dessa dokument i tid inte medför att invändningen skall avvisas.

Vad beträffar förstainstansrättens behörighet enligt artikel 63.3 i förordning nr 40/94, att ändra ett beslut har det klagjorts att möjligheten att ändra ett beslut i princip är begränsad till situationer där målet är klart för avgörande (domen i det ovannämnda målet *SAT.1 mot harmoniseringsbyrån (SAT.2)*).

Förstainstansrätten har dessutom, och för första gången, förnekat att överklagandenämnderna vid harmoniseringsbyrån har karaktär av domstolar. Efter att

ha understrukit att överklagandenämnderna – även om de har en hög grad av oberoende när de fullgör sina uppgifter – är en enhet vid harmoniseringsbyrån som har samma behörighet som granskarna, drog rätten slutsatsen att överklagandenämnderna inte kan anses utgöra en domstol. Följaktligen kan man inte med framgång åberopa en rätt till en rättvis rättegång vid överklagandenämnderna.

H. Personalmål

Bland det femtiotal domar som förstainstansrätten har avkunnat i personalmål förekommer de fem domar som har avkunnats av ensamdomare (dom av den 23 januari 2002 i mål T-386/00, *Gonçalves mot parlamentet*, REGP 2002, s. I-A-13 och II-55, av den 20 februari 2002 i mål T-117/01, *Roman Parra mot kommissionen*, REGP 2002, s. I-A-27 och II-121, av den 12 juni 2002 i mål T-187/01, *Mellone mot kommissionen*, REGP 2002, s. II-389, av den 11 juli 2002 i mål T-263/01, *Mavromichalis mot kommissionen*, REGP 2002, s. II-0000, och av den 3 oktober 2002 i mål T-6/02, *Platte mot kommissionen*, REGP 2002, s. II-0000).

Med hänsyn till mångfalden av mål och den kortfattade karaktär som denna rapport med nödvändighet måste ha kan bland annat noteras att vissa av de frågor som har prövats av förstainstansrätten har avsett följande: sökande som nekats tillträde till uttagningsprov (bland annat dom av den 7 februari 2002 i mål T-193/00, *Felix mot kommissionen*, REGP 2002, s. I-A-23 och II-101, av den 13 mars 2002 i mål T-139/00, *Bal mot kommissionen*, REGP 2002, s. I-A-33 och II-139, och i de förenade målen T-357/00, T-361/00, T-363/00 och T-364/00, *Martínez Alarcón m.fl. mot kommissionen*, REGP 2002, s. I-A-37 och II-161, och av den 28 november 2002 i mål T-332/01, *Pujals Gomis mot kommissionen*, REGP 2002, s. II-0000); genomförandet av disciplinförfaranden och de sanktionsåtgärder som har vidtagits efter dessa förfaranden (dom av den 30 maj 2002 i mål T-197/00, *Onidi mot kommissionen*, REGP 2002, s. II-325,⁵³ av den 9 juli 2002 i mål T-21/01, *Zavvos mot kommissionen*, REGP 2002, s. II-0000, av den 11 september 2002 i mål T-89/01, *Willeme mot kommissionen*, REGP 2002, s. II-0000), och av den 5 december 2002 i mål T-277/01, *Stevens mot kommissionen*, REGP 2002, s. II-0000); nekad befordran (dom av den 9 juli 2002 i mål T-233/01, *Callebaut mot kommissionen*, REGP 2002, s. II-0000, och av den 11 juli 2002 i mål T-163/01, *Perez Escanilla mot kommissionen*, REGP 2002, s. II-0000); huruvida en tillsättning var rättsenlig (dom av den 9 juli 2002 i mål T-158/01, *Tilgenkamp mot kommissionen*, REGP 2002, s. II-0000), eller placering i lönegrad och löneklass vid tjänstetillträde (dom av den 31 januari 2002 i mål T-206/00,

⁵³ I denna dom erinrade förstainstansrätten om den huvudregel enligt vilken de tidsfrister som föreskrivs i disciplinära förfaranden enligt tjänsteföreskrifterna för tjänstemän i Europeiska gemenskaperna (artikel 7 första stycket i bilaga IX till nämnda tjänsteföreskrifter) utgör regler avseende god förvaltning. Om dessa regler inte iakttas kan den berörda institutionen bli skadeståndsskyldig för den skada som berörda personer eventuellt därigenom orsakas men detta gör inte ensamt att en disciplinåtgärd som vidtagits sedan fristen gått ut är ogiltig.

Hult mot kommissionen, REGP 2002, s. I-A-19 och II-81, och av den 11 juli 2002 i mål T-381/00, *Wasmeier mot kommissionen*, REGP 2002, s. II-0000).

Beträffande en mera allmän aspekt av personalfrågor, nämligen bestämmelserna om alla de skyldigheter som de anställda åläggs i sin tjänsteutövning, har klargörandet getts i domen av den 9 juli 2002 i det ovannämnda målet *Zavvos mot kommissionen* och i domen av den 11 september 2002 i det ovannämnda målet *Willeme mot kommissionen*, såvitt avser räckvidden av artikel 11 första stycket⁵⁴ och artikel 14⁵⁵ i tjänsteföreskrifterna.

Av detta följer att det genom den första bestämmelsen krävs att tjänstemannen under alla omständigheter uppträder med enbart gemenskapens bästa för ögonen. Genom bestämmelsen har således varje uppträdande, oavsett om det är kopplat till ett åsidosättande av en särskild bestämmelse eller inte, som med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet visar att den berörda tjänstemannen haft för avsikt att gynna ett särintresse på det allmänna gemenskapsintressets bekostnad generellt förbjudits.

Den andra bestämmelsen, genom vilka ändamålen avseende tjänstemannens oberoende och integritet eftersträvas, omfattar alla omständigheter som tjänstemannen, med hänsyn till den ställning han har och till omständigheterna i det enskilda fallet, rimligen måste inse att de i tredje mans ögon kan framstå som en möjlig orsak till att hans oberoende påverkas.

II. Skadeståndsmål⁵⁶

Förstainstansrätten har vid två tillfällen, efter domstolens dom av den 19 maj 1992 i de förenade målen C-104/89 och C-37/90, *Mulder m.fl. mot rådet och kommissionen* (REG 1992, s. I-3061), fastställt att gemenskapen var ersättningsskyldig för skada som vissa producenter hade lidit till följd av att de enligt gemenskapslagstiftningen hade förhindrats att leverera mjölk (domar av den 7 februari 2002 i mål T-187/94, *Rudolph mot rådet och kommissionen*, REG 2002, s. II-367, och i mål T-201/94, *Kustermann mot rådet och kommissionen*, REG 2002, s. II-415). Skadeståndstalan bifölls inte i något av de övriga mål som avgjordes under år 2002.

⁵⁴ "En tjänsteman skall fullgöra sina uppgifter och uppträda med enbart gemenskapens bästa för ögonen; han får varken be om eller ta emot instruktioner från någon regering, myndighet, organisation eller person utanför sin institution."

⁵⁵ "En tjänsteman som i sin tjänsteutövning har att ta ställning till en fråga vars handläggning och vars handläggning och resultat är av ett sådant personligt intresse för honom att det kan påverka hans oberoende ställning skall underrätta tillsynsmyndigheten om detta."

⁵⁶ Utom personalmål.

1. Upptagande till sakprövning

En skadeståndstalan föremål är ett yrkande om ersättning för en skada som följer av en rättsakt, oavsett om den är juridiskt bindande eller inte, eller ett agerande som en gemenskapsinstitution är ansvarig för. Såsom har slagits fast i domen av den 10 april 2002 i mål T-209/00, *Lamberts mot ombudsmannen* (REG 2002, s. II-2203) (överklagad till domstolen under målnummer C-234/02 P), kan denna talan även avse ett agerande som ett *gemenskapsorgan* som inrättats genom fördraget är ansvarigt för och som syftar till att genomföra gemenskapens målsättningar, exempelvis *Europeiska ombudsmannen*.

En sådan talan kan även avse ersättning för en skada till följd av att gemenskapslagstiftningen genomförts av de nationella myndigheterna, om de för detta ändamål inte har något handlingsutrymme. Under dessa omständigheter skall en sådan skada nämligen tillskrivas gemenskapen (domar av den 11 januari 2002 i mål T-174/00, *Biret International mot rådet*, REG 2002, s. II-17, överklagad till domstolen under målnummer C-93/02 P, och i mål T-210/00, *Biret och Cie mot rådet*, REG 2002, s. II-47, överklagad till domstolen under målnummer C-94/02 P).

Enligt artikel 43 i domstolens stadga preskriberas en talan om utomobligatoriskt skadeståndsansvar dessutom efter fem år. När det gäller fall där skadeståndsansvaret följer av en normativ rättsakt kan denna frist inte börja löpa innan de skadebringande verkningarna av denna akt har uppstått. Härvid gäller att när dessa verkningar består på grund av att den rättsstridiga rättsakten fortsätter att vara i kraft tillämpas preskriptionen i förhållande till dagen för preskriptionsavbrottet, och gäller den period som ligger mer än fem år före denna dag, utan att detta påverkar de anspråk som har uppkommit under senare perioder (domen i det ovannämnda målet *Biret International mot rådet*; se även domarna i de ovannämnda målen *Rudolph mot rådet och kommissionen* och *Kustermann mot rådet och kommissionen*, överklagad till domstolen under målnummer C-128/02 P).

2. Villkor för att skadeståndsansvar skall uppkomma till följd av en otillåten rättshandling

Det har upprepats att gemenskapens utomobligatoriska ansvar förutsätter att flera villkor är uppfyllda, nämligen att det agerande som läggs institutionen till last är rättsstridigt, att det verkligen föreligger en skada och att det finns ett orsakssamband mellan agerandet och skadan. Vad avser det första av dessa villkor är kravet enligt rättspraxis att det skall vara fråga om en tillräckligt klar överträdelse av en rättsregel som har till syfte att ge enskilda rättigheter.

I de fall där talan har ogillats har detta berott på det rättsstridiga agerande som lagts till last inte har kunnat fastställas (domen i det ovannämnda målet *Biret International mot rådet* och i det ovannämnda målet *Biret och Cie mot rådet*, av den 7 februari 2002 i

mål T-199/94, *Gosch mot kommissionen*, REG 2002, s. II-391, av den 20 februari 2002 i mål T-170/00, *Förde-Reederei mot rådet och kommissionen*, REG 2002, s. II-515, och domen i det ovannämnda målet *Lamberts mot ombudsmannen*) eller att det inte har funnits något orsakssamband (dom av den 28 november 2002 i mål T-40/01, *Scan Office Design mot kommissionen*, REG 2002, s. II-0000).

Vad beträffar sistnämnda villkor har förstainstansrätten i domen av den 24 april 2002 i mål T-220/96, *EVO mot rådet och kommissionen* (REG 2002, s. II-2265), slagit fast att sökandebolaget inte hade bevisat att det fanns något direkt samband mellan antagandet av rådets förordning (EEG) nr 2340/90 av den 8 augusti 1990 om hinder mot gemenskapens handel vad beträffar Irak och Kuwait⁵⁷ och skadan, som består i att det var omöjligt för sökanden att driva in den fordran som den hade på den irakiska regeringen, dels eftersom underlåtenheten att betala fordran inte var följden av att Irak skulle ha vidtagit någon motåtgärd i förhållande till denna förordning och det upprätthållna gemenskapsembargot, dels eftersom transaktionen som fordran grundades på inte omfattas av förordningens tillämpningsområde.

3. Villkor för att skadeståndsansvar skall uppkomma till följd av en tillåten rättshandling

En princip om gemenskapens skadeståndsansvar till följd av en tillåten rättsakt har aldrig tidigare behandlats, i synnerhet som någon sådan aldrig har åberopats. Förstainstansrätten har emellertid ännu en gång (se, för ett exempel, årsrapporten 2001S) uttalat att för det fall en princip om ett sådant skadeståndsansvar erkänns i gemenskapsrätten förutsätter detta att det föreligger en "ovanlig" och "särskild" skada. Dessa två begrepp har härvid definierats på följande sätt. En särskild skada påverkar en särskild kategori näringsidkare på ett oproportionerligt sätt. En ovanlig skada överskrider gränserna för de ekonomiska risker som sammanhänger med verksamheterna inom den berörda sektorn utan att den rättsakt som givit upphov till den åberopade skadan är berättigad av ett allmänt ekonomiskt intresse (domen av den 20 februari 2002 i det ovannämnda målet *Förde-Reederei mot rådet och kommissionen*).

III. Ansökningar om interimistiska åtgärder

Antalet ansökningar om interimistiska åtgärder som har ingetts år 2002 (25) är påtagligt mindre än motsvarande antal för de tre föregående åren (37 år 2001, 43 år 2000 och 38 år 1999). Minskningen förklaras delvis av det stora antal fall där det ingavs en begäran om skyndsam handläggning samma år (nämligen också 25), vilket många gånger utan tvekan motiverades av att det i vissa typfall var svårt eller till och med omöjligt att utverka interimistiska åtgärder. Av detta följer att om man betraktar all

⁵⁷ EGT L 213, s. 1.

statistik för de förfaranden där det föreligger krav på skyndsamhet (interimistiskt förfarande och skyndsamt handläggning) det är anmärkningsvärt att ansökningar om att gemenskapsdomstolen snabbt skall meddela ett avgörande, interimistiskt eller slutgiltigt, har ingetts i nästan 13 procent av de fall där talan, oavsett typ, väckts år 2002.

I vissa fall har ansökan om interimistiska åtgärder ingetts samtidigt med en begäran om skyndsamt handläggning (mål T-155/02, *VVG International Handelsgesellschaft m.fl. mot kommissionen*, i fråga om handelspolitik; målen T-211/02, *Tideland Signal mot kommissionen* och T-345/02, *European Dynamics mot kommissionen*, i fråga om offentlig upphandling) eller i samband med att begäran om skyndsamt handläggning har bifallits (målen T-310/01 och T-77/02, *Schneider Electric mot kommissionen* och målen T-5/02 och T-80/02, *Tetra Laval mot kommissionen*, i fråga om företagskoncentrationer). Att de två förfarandena kompletterar varandra illustreras i målet *Tideland Signal mot kommissionen*. Efter det att det hade ingetts en ansökan om interimistiska åtgärder den 15 juli 2002 till förstainstansrätten fattade rätten nämligen påföljande dag, med stöd av artikel 105.2 i rättegångsreglerna, ett beslut om att avbryta det förfarande för offentlig upphandling som sökanden ansåg att den på ett rättsstridigt sätt hade nekats tillträde till. Samtidigt innebar den skyndsamma handläggningen som hade beviljats angående sakfrågan i detta mål att rätten, eftersom förfarandet för offentlig upphandling hade avbrutits, snabbt kunde få ett rättsförhållande att upphöra som var till skada för sökanden, kommissionen och de tredje män som hade underrättats om att de skulle tilldelas kontraktet. Eftersom domen av den 27 september 2002 i mål T-211/02, *Tideland Signal mot kommissionen* (REG 2002, s.II-0000), innebar att det ifrågasatta beslutet ogiltigförklarades, konstaterades att det saknades anledning att avgöra ansökan om interimistiska åtgärder.

Förutom detta särskilda fall har endast en ansökan om interimistiska åtgärder bifallits. Genom beslutet av den 4 april 2002 i mål T-198/01, *Technische Glaswerke Ilmenau* (REG 2002, s. II-2153; vilket fastställdes av beslutet av domstolens ordförande av den 18 oktober 2002 i mål C-232/02 P(R), REG 2002, s. I-8977), bedömde förstainstansrättens ordförande nämligen att det var nödvändigt att meddela uppskov med verkställigheten av ett beslut av kommissionen om att ett statligt stöd som hade förklarats vara oförenligt med den gemensamma marknaden skulle återkrävas från sökanden. Rättens ordförande slog bland annat fast att en omedelbar verkställighet av detta beslut inom kort, om inte omedelbart, skulle leda till att sökandens existens äventyrades. Med hänsyn till gemenskapsintresset av att statliga stöd återkrävs på ett effektivt sätt, begränsades uppskovet emellertid i tiden, och det förenades med villkor i syfte att möjliggöra den återbetalning som sökandens finansiella ställning medgav.

Flera ansökningar har avvisats med motiveringen att de tillkommit utöver den talan i målet rörande huvudsaken som i sig själv inte kunde tas upp till sakprövning. I detta hänseende skall det understrykas att förstainstansrättens ordförande genom beslutet av den 8 augusti 2002 i mål T-155/02 R, *VVG International Handelsgesellschaft m.fl.*

mot kommissionen (REG 2002, s. II-3239), avisade ansökan om interimistiska åtgärder eftersom det inte föreföll som om den ifrågasatta förordningen berörde sökandena personligen i den mening som avses i domstolens dom av den 25 juli 2002 i mål C-50/00 P, *Unión de Pequeños Agricultores mot rådet* (REG 2002, s. II-6697).⁵⁸

Övriga ansökningar har avslagits, eftersom kravet på skyndsamhet inte var uppfyllt (bland annat beslut av förstainstansrättens ordförande av den 27 februari 2002 i mål T-132/01 R, *Euroalliage m.fl. mot kommissionen*, REG 2002, s. II-777, av den 7 maj 2002 i mål T-306/01 R, *Aden m.fl. mot rådet och kommissionen*, REG 2002, s. II-2387, och av den 25 juni 2002 i mål T-34/02 R, *B mot kommissionen*, REG 2002, s. II-2803), eller eftersom, förutom att detta krav inte var uppfyllt, intresseavvägningen inte heller utföll till sökandens fördel (bland annat beslut av förstainstansrättens ordförande av den 5 december 2002 i mål T-181/02 R, *Neue Erba Lautex mot kommissionen*, REG 2002, s. II-0000, och av den 6 december 2002 i mål T-275/02 R, *D mot EIB*, REG 2002, s. II-0000).

⁵⁸ Det skall preciseras dels att sökandena givetvis bereddes tillfälle att yttra sig över denna dom från domstolen, dels att det rör sig om det första fall då förstainstansrätten har tillämpat den lösning som denna dom innehåller efter domen av den 3 maj 2002 i mål T-177/01, *Jégo-Quéré mot kommissionen* (REG 2002, s. II-2365, överklagad till domstolen under målnummer C-263/02 P).

Innehållsförteckning över förstainstansrättens verksamhet år 2002

	Sidan
I. RÄTTSAKTERS LAGENLIGHET	76
A. Upptagande till sakprövning av talan om ogiltigförklaring	76
1. Rättsakter mot vilka talan om ogiltigförklaring kan väckas	77
a) Kommissionens rättsakter.....	77
b) Europaparlamentets rättsakter.....	80
2. Talerätt.....	80
a) Rättsaktens kvalificering	81
b) Uttrycket person som berörs direkt	81
c) Uttrycket person som berörs personligen.....	82
B. Konkurrensregler tillämpliga på företag	87
1. Artikel 81 EG	88
a) Artikel 81.1 EG	90
a.1) Förbjuden samverkan	90
a.2) Fastställelse av rättsstridiga beteenden	93
b) Undantag från förbud.....	94
b.1) Tolkning av förordning nr 4056/86.....	94
b.2) Villkor för att bevilja undantag enligt artikel 81.1 EG.....	95
c) Böter.....	96
c.1) Administrativt förfarande	96
c.2) Fall som avser tillämpningen av riktlinjerna vid beräkningen av böter.....	96
c.3) Fastställelse av bötesbeloppet	97
c.4) Utövande av den fulla prövningsrätten	99
2. Artikel 82 EG	100
3. Förordning nr 4064/89	100
a) Talan om ogiltigförklaring av beslut om förbud.....	100
a.1) Målet Airtours mot kommissionen	101
a.2) Målet Schneider Electric mot kommissionen	103
a.3) Målet Tetra Laval mot kommissionen.....	105
b) Talan om ogiltigförklaring av ett beslut genom vilket ett tidigare beslut delvis återkallas	107
C. Artikel 86 EG	108
D. Statligt stöd	109
1. Begreppet statligt stöd.....	109
a) Vad som innefattas i begreppet statligt stöd.....	110
b) Skillnaden mellan nytt stöd och befintligt stöd.....	113
2. Undantag från förbudet mot stöd	114

---

3. Processuella frågor.....	115
a) Inledande av det formella granskningsförfarandet.....	115
b) De berördas rättigheter.....	116
b.1) Vid den inledande undersökningen	116
b.2) Vid det formella granskningsförfarandet.....	117
E. Handelspolitiska skyddsåtgärder	117
F. Folkhälsa.....	118
G. Varumärkesrätt.....	121
1. Absoluta registreringshinder	122
2. Relativa registreringshinder	123
3. Förfarande.....	124
H. Personalmål	125
II. SKADESTÅNDSMÅL	126
1. Upptagande till sakprövning	127
2. Villkor för att skadeståndsansvar skall uppkomma till följd av en otillåten rättshandling	127
3. Villkor för att skadeståndsansvar skall uppkomma till följd av en tillåten rättshandling	128
III. ANSÖKNINGAR OM INTERIMISTISKA ÅTGÄRDER.....	128

B — Förstainstansrättens sammansättning

(rangordning den 20 september 2001)

Första raden, från vänster till höger:

Domarna R. García Valdecasas y Fernández, M. Jaeger, R. M. Moura Ramos, ordföranden B. Vesterdorf, domarna J.D. Cooke, M. Vilaras och K. Lenaerts.

Andra raden, från vänster till höger:

Domarna H. Legal, A.W.H. Meij, J. Pirrung, V. Tiili, P. Lindh, J. Azizi, P. Mengozzi, N.J. Forwood och justitiesekreteraren H. Jung.

1. Förstainstansrättens ledamöter

(i rangordning efter ålder i ämbetet)

Bo Vesterdorf

Född 1945; juristlingvist vid domstolen; handläggare vid justitieministeriet; biträdande domare; rättsattaché vid Danmarks ständiga representation vid Europeiska ekonomiska gemenskapen; tillförordnad domare vid Østre Landsret; chef för justitieministeriets avdelning för författnings- och förvaltningsrätt; expeditionschef vid justitieministeriet; universitetslektor; ledamot av Europarådets styrelse för de mänskliga rättigheterna (CDDH), därefter ledamot av CDDH:s byrå; domare vid förstainstansrätten sedan den 25 september 1989; ordförande för förstainstansrätten sedan den 4 mars 1998.

Rafael García Valdecasas y Fernández

Född 1946; Abogado del Estado (i Jaén och Granada); justitiesekreterare vid den ekonomisk-administrativa domstolen i Jaén och därefter i Cordoba; ledamot av advokatsamfundet (Jaén, Granada); chef för avdelningen för gemenskapsrättsliga tvister vid utrikesministeriet; chef för Spaniens delegation i rådets arbetsgrupp för skapandet av Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt; domare vid förstainstansrätten sedan den 25 september 1989.

Koenraad Lenaerts

Född 1954; juris kandidat och juris doktor (Katholieke Universiteit Leuven); Master of Laws, Master in Public Administration (Harvard University); extra ordinarie professor vid Katholieke Universiteit Leuven; gästprofessor vid universiteten i Burundi och Strasbourg samt vid Harvard University; professor vid Collège d'Europe i Brygge; rättssekreterare vid domstolen; advokat i Bryssel; domare vid förstainstansrätten sedan den 25 september 1989.

Virpi Tiili

Född 1942; juris doktor vid universitetet i Helsingfors; lektor i civilrätt och handelsrätt vid universitetet i Helsingfors; direktör med ansvar för rättsliga frågor och handelspolitik vid Finlands centrala handelskammare; generaldirektör för det finska konsumentverket; domare vid förstainstansrätten sedan den 18 januari 1995.

Pernilla Lindh

Född 1945; jur. kand. vid universitetet i Lund; assessor vid Svea hovrätt; jurist och rättschef vid rättssekretariatet vid utrikesministeriets handelsavdelning; domare vid förstainstansrätten sedan den 18 januari 1995

Josef Azizi

Född 1948; juris doktor samt fil. kand. i samhällsvetenskap och ekonomi vid universitetet i Wien; kursföreståndare och lärare vid universitetet för nationalekonomi i Wien och vid juridiska fakulteten vid universitetet i Wien; Ministerialrat och avdelningschef vid förbundskanslerns kansli; ledamot i Europarådets styrkommitté för juridiskt samarbete; rättegångsombud vid Verfassunggerichtshof i mål avseende normprövning; ansvarig samordnare för anpassningen av österrikisk rätt till gemenskapsrätten; domare vid förstainstansrätten sedan den 18 januari 1995.

Rui Manuel Gens de Moura Ramos

Född 1950; professor vid juridiska fakulteten vid universitetet i Coimbra och vid juridiska fakulteten vid katolska universitet i Porto; innehavare av Jean Monnet-professuren; kursföreläsare (franska språket) vid akademien för internationell rätt i Haag (1984) och gästprofessor vid juridiska fakulteten vid Université de Paris-I (1995); delegat för Portugals regering vid Förenta nationernas kommission för internationell privaträtt (Cnudci); vid Haag-konferensen om internationell privaträtt, vid Commission Internationale de l'Etat Civil och vid Comité sur la Nationalité vid Europarådet; medlem av Institutet för internationell rätt; domare vid förstainstansrätten sedan den 18 september 1995.

John D. Cooke

Född 1944; ledamot av Bar of Ireland år 1996; ledamot av Bar of England and Wales, Bar of Northern Ireland och Bar of New South Wales; verksam som barrister under åren 1966–1996; ledamot av Inner Bar Ireland (Senior Counsel) år 1980 och av Inner Bar New South Wales år 1991; ordförande för rådet för advokatsamfundet i Europeiska gemenskapen (CBCE) år 1985–1986; gästprofessor vid juridiska fakulteten vid University College i Dublin; medlem av Chartered Institute of Arbitrators; ordförande för Royal Zoological Society of Ireland år 1987–1990; bencher vid Honorable Society of King's Inns; honorary bencher vid Lincoln's Inn, London; domare vid förstainstansrätten sedan den 10 januari 1996.

Marc Jaeger

Född 1954; advokat; justitieattaché, förordnad vid riksåklagarämbetet, domare, vice ordförande för Tribunal d'arrondissement de Luxembourg; lärare vid Centre universitaire i Luxemburg; tjänstledig domare, rättssekreterare vid domstolen sedan 1986, domare vid förstainstansrätten sedan den 11 juli 1996.

Jörg Pirrung

Född 1940; lektor vid universitetet i Marburg; sakkunnig vid förbundsjustitieministeriet (enheten för internationell civilprocessrätt och enheten för barnets rättigheter); chef för förbundsjustitieministeriets enhet för internationell privaträtt; senare chef för underavdelningen för civilrätt; domare vid förstainstansrätten sedan den 11 juni 1997.

Paolo Mengozzi

Född 1938; professor i folkrätt och innehavare av professuren Jean Monnet för gemenskapsrätt vid universitetet i Bologna; hedersdoktor vid universitetet Carlos III i Madrid; gästprofessor vid universiteterna Johns Hopkins (Bologna Center), St. Johns (New York), Georgetown, Paris-II, Georgia (Athens) samt till Institut universitaire international (Luxembourg); samordnare för European Business Law Pallas Program, som har utarbetats vid universitetet i Nijmegen; ledamot av Rådgivande kommittén för offentlig upphandling vid Europeiska gemenskapernas kommission; understatssekreterare för industri- och handelsfrågor under den halvårsperiod då Italien innehade ordförandeskapet; ledamot av Europeiska gemenskapens arbetsgrupp för Världshandelsorganisationen (WTO) och ordförande för 1997 års konferens om WTO vid forskningscentret inom institutet för folkrätt i Haag; domare vid förstainstansrätten sedan den 4 mars 1998.

Arjen W. H. Meij

Född 1944; domare vid Nederländernas högsta domstol (1996); domare och vice-ordförande vid College van Beroep voor het bedrijfsleven (administrativ domstol för handel och industri) (1986), tillförordnad domare vid appellationsdomstolen för social trygghet och vid förvaltningsdomstolen för tullavgifter; rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (1980); föreläsare i Europarätt vid juridiska fakulteten vid universitetet i Groningen och forskarassistent vid University of Michigan Law School; medlem av internationella sekretariatet vid handelskammaren i Amsterdam (1970); domare vid förstainstansrätten sedan den 17 september 1998.

Mihalis Vilaras

Född 1950; advokat (1974–1980); nationell expert vid Europeiska kommissionens rättstjänst, därefter förste handläggare vid generaldirektoratet V (sysselsättning, arbetsmarknad och socialpolitik); tillförordnad revisionssekreterare och, sedan 1999 rådgivare; revisionssekreterare vid Greklands högsta förvaltningsdomstol; ledamot av Greklands särskilda högsta domstol; ledamot av den centralkommitté som utarbetar förslag till grekisk lagstiftning (1996–1998); chef för den grekiska regeringens rättstjänst; domare vid förstainstansrätten sedan den 17 september 1998.

Nicholas James Forwood

Född 1948; examen från Cambridge University 1969 (mekanik och juridik), invald i Englands advokatsamfund 1970, praktiserade därefter advokatyrtket i London (1971–1979) och i Bryssel (1979–1999), invald i Irlands advokatsamfund 1981, utnämnd till Queen's Counsel 1987 och Bencher of the Middle Temple 1998, representant för Englands och Wales advokatsamfund vid rådet för advokatsamfunden i Europeiska gemenskapen (CCBE) och ordförande för CCBE:s ständiga delegation vid Europeiska gemenskapernas domstol, samt ledande styrelseledamot i World Trade Law Association och i European Maritime Law Organization; domare vid förstainstansrätten sedan den 15 december 1991.

Hubert Legal

Född 1954; revisionssekreterare vid Conseil d'État sedan 1991; tidigare elev vid École normale supérieure de Saint-Cloud och vid École nationale d'administration; lektor i engelska (1979–1985); föredragande, sedermera ombud för regeringen vid tvistemålsavdelningarna vid Conseil d'État (1988–1993); juridisk rådgivare vid Frankrikes ständiga representation vid Förenta nationerna i New York (1993–1997); rättssekreterare vid domare Puissochets kabinett vid EG-domstolen (1997–2001); domare vid förstainstansrätten sedan den 19 september 2001.

Hans Jung

Född 1944; assistent och senare biträdande professor vid juridiska fakulteten (Berlin); advokat (Frankfurt); juristlingvist vid domstolen; rättssekreterare först hos ordföranden Kutscher vid domstolen och därefter hos den tyske domaren vid domstolen; biträdande justitiesekreterare vid domstolen; justitiesekreterare vid förstainstansrätten sedan den 10 oktober 1989.

2. Rangordning

från den 1 januari till den 30 september 2002

B. Vesterdorf, förstainstansrättens ordförande
R.M. Moura Ramos, avdelningsordförande
J.D. Cooke, avdelningsordförande
M. Jaeger, avdelningsordförande
M. Vilaras, avdelningsordförande
R. García-Valdecasas y Fernández, domare
K. Lenaerts, domare
V. Tiili, domare
P. Lindh, domare
J. Azizi, domare
J. Pirrung, domare
P. Mengozzi, domare
A.W.H. Meij, domare
N.J. Forwood, domare
H. Legal, domare

H. Jung, justitiesekreterare

från den 1 oktober till den 31 december 2002

B. Vesterdorf, förstainstansrättens ordförande
R. García-Valdecasas y Fernández, avdelningsordförande
K. Lenaerts, avdelningsordförande
V. Tiili, avdelningsordförande
N.J. Forwood, avdelningsordförande
P. Lindh, domare
J. Azizi, domare
R.M. Moura Ramos, domare
J.D. Cooke, domare
M. Jaeger, domare
J. Pirrung, domare
P. Mengozzi, domare
A.W.H. Meij, domare
M. Vilaras, domare
H. Legal, domare

H. Jung, justitiesekreterare

3. Förstainstansrättens tidigare ledamöter

Da Cruz Vilaça, José Luis (1989–1995), ordförande 1989–1995

Saggio, Antonio (1989–1998), ordförande 1995–1998

Barrington, Donal Patrick Michael (1989–1996)

Edward, David Alexander Ogilvy (1989–1992)

Kirschner, Heinrich (1989–1997)

Yeraris, Christos (1989–1992)

Schintgen, Romain Alphonse (1989–1996)

Briët, Cornelis Paulus (1989–1998)

Biancarelli, Jacques (1989–1995)

Kalogeropoulos, Andreas (1992–1998)

Bellamy, Christopher William (1992–1999)

Potocki, André (1995-2001)

Ordförande

Da Cruz Vilaça, José Luis (1989–1995)

Saggio, Antonio (1995–1998)

Kapitel III

Möten och besök

A — Officiella besök och arrangemang vid domstolen och förstainstansrätten år 2002

21 februari	S. Exc. Tudorel Postolache, ambassadör och befullmäktigat ombud för Rumänien i Storhertigdömet Luxemburg
7 mars	M. Willi Rothley, ledamot vid Europaparlamentet
18-22 mars	Adjia Awa Nana, domare vid de västafrikanska staternas samarbetsorganisation (Economic Community of West African States) (ECOWAS) domstol
12 april	Benita Ferrero-Waldner, utrikesminister i Republiken Österrike
15 april	MM. Kamtoh, domare, och Ramadane Gounoutch, förste justitiesekreterare, vid Centralafrikanska ekonomiska och monetära gemenskapens (CEMAC) domstol
16 april	Studiebesök vid domstolen av domare och professorer från Slovakiska republiken
15-18 april	Delegation från Centralafrikanska ekonomiska och monetära gemenskapens (CEMAC) domstol
24 april	Cornelis Canenbley, ordförande för Föreningen för konkurrensrättsliga studier (Studienvereinigung Kartellrecht e.V.)
25 april	Delegation från författningsdomstolen i Slovakiska republiken
16 maj	Hans kungliga höghet storhertigen Henri av Luxemburg
28 maj	Mohamed Abdelaziz, juridisk rådgivare vid justitieministeriet - Kairo
29-31 maj	Delegation från domstolen för Common Market for Eastern and Southern Africa (Comesa)
30 maj	Nadezda Siskova, direktör för fakulteten för internationell och europeisk rätt, Palacky-universitetet, Olomouc (Tjeckiska republiken)
3 juni	Europaparlamentets utskott för rättsliga frågor och den inre marknaden
3 juni	S. Exc. M. Marek Grela, ambassadör och befullmäktigat ombud, chef för Republiken Polens beskickning i Europeiska unionen i Bryssel
13 juni	Jim Wallace, QC, vice premiärminister i Skottland (Deputy First Minister of Scotland)
13 juni	Nina Christensen från justitieministeriet och Jorgen Molde från utrikesministeriet i Danmark
27 juni	M. Duff, ledamot vid Europaparlamentet
1 juli	S. Exc. M. Yuri Krapalov, ambassadör och befullmäktigat ombud för Ryska republiken i Storhertigdömet Luxemburg

---

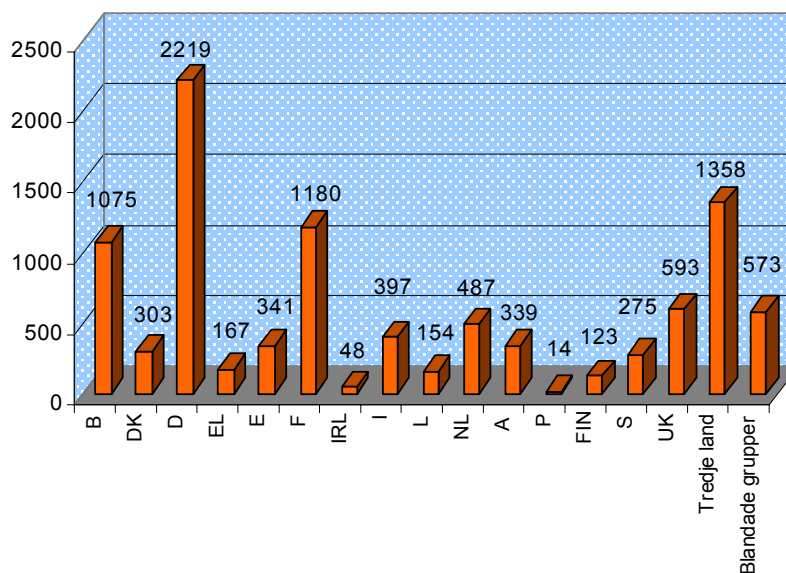
2 juli	S. Exc. M. Peter Turpeluk Jr., ambassadör och befullmäktigat ombud för Amerikas förenta stater i Storhertigdömet Luxemburg
4 juli	S. Exc. M. Luis Xavier Grisanti, ambassadör och befullmäktigat ombud, chef för Bolivariska Republiken Venezuelas beskickning i Europeiska unionen
25 juli	S. Exc. M. Pierre Garrigue-Guyonnaud, ambassadör för Frankrike i Storhertigdömet Luxemburg
9 september	Konferens med António Vitorino, ledamot av Europeiska gemenskapernas kommission
10 september	Delegation av höga domare från Latinamerika (Konrad Adenauer Stiftung)
12 september	Mohamed Dzaidin Bin Haji Abdullah, justitieminister i Malaysia
13 september	Förening för konkurrensrättsdomare (Förstainstansrätten)
16 september	M. John Ashcroft, minister för rätts- och polisväsendet i Förenta staterna (U.S. Attorney general)
17 september	Juridiska utskottet i Luxemburgs parlament
10 oktober	Ingrida Labucka, justitieminister i Republiken Lettland
14 oktober	Rodica Mihaela Stanoiu, justitieminister i Rumänien
14 oktober	MM. Georgi Petkanov, inrikesminister, och Anton Stankov, justitieminister i Republiken Bulgarien
14-18 oktober	Delegation från Västafrikanska ekonomiska och monetära unionens (UMOA) domstol
17 oktober	M. Mario Monti, ledamot av Europeiska gemenskapernas kommission
17 oktober	S. Exc. M. Ib Ritto Andreasen, ambassadör och befullmäktigat ombud för Danmark i Storhertigdömet Luxemburg
18 oktober	Thomas L. Sansonetti, biträdande justitieminister i Förenta staterna (U.S. Assistant Attorney General)
22 oktober	Delegation från Landtag de Rhénanie-Palatinat
22 oktober	Delegation från Shanghais högsta domstol
22 oktober	Delegation av domare från Republiken Slovenien
24 oktober	Föreningen The Bridge Forum Dialogue – Konferens om frihet, säkerhet och rättsskipning: utmaning och frågeställning för unionen
21 november	S. Exc. M. Roland Lohkamp, ambassadör och befullmäktigat ombud för Republiken Tyskland i Storhertigdömet Luxemburg
4 december	M. Pat Cox, Europaparlamentets ordförande
9 december	Katerina Samoni, juridisk rådgivare vid utrikesministeriet i Republiken Grekland, och Roberto Adam, juridisk rådgivare vid Republiken Italiens ständiga representation, båda i egenskap av

framtida ordförande för gruppen "Domstolen i Europeiska unionen"

B – Studiebesök vid domstolen och förstainstansrätten år 2002 Fördelat på medlemsstater

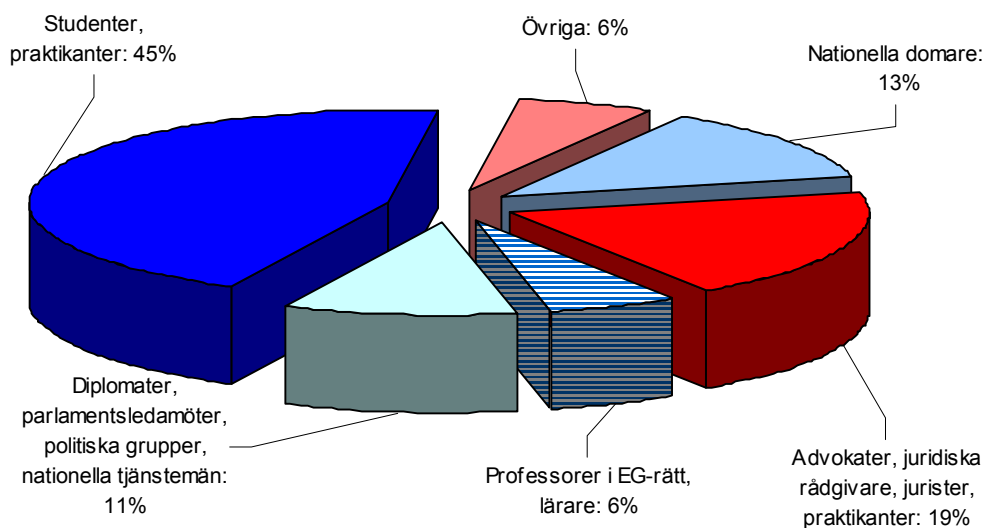
	Nationella domare ¹	Advokater, juridiska rådgivare, praktikanter	Professorer i EG-rätt, lärare ²	Diplomater, parlamentsledamöter, politiska grupper, nationella tjänstemän	Studenter, praktikanter	Övriga	Totalt
B	76	47		130	723	99	1075
DK	13	9		75	206		303
D	214	216	3	93	1309	384	2219
EL	60	36	1		70		167
E	12	160	35	22	112		341
F	19	513	2	98	508	40	1180
IRL	12				36		48
I	15	27	11		344		397
L	1	33			120		154
NL	32	18		57	346	34	487
A	8	20	5	104	202		339
P	6	4	1		3		14
FIN	4	18	7	56	38		123
S	92	24	10	125	24		275
UK	53	29	9		477	25	593
Tredje land	208	78	58	91	912	11	1358
Blandade grupper	50	169		20	294	40	573
Totalt	875	1401	142	871	5724	633	9646

¹ Under denna rubrik anges det antal domare från varje medlemsstat som har deltagit i de möten och kurser som anordnas av domstolen på våren. År 2002 deltog från : Belgien: 6, Danmark: 4, Tyskland: 12, Grekland: 4, Spanien: 12, Frankrike: 12, Irland: 4, Italien: 12, Luxemburg: 1, Nederländerna: 4, Österrike: 4, Portugal: 4, Finland: 4, Sverige: 4, Förenade kungariket: 12.

² Andra än lärare som medföljer grupper av studenter.

Studiebesök vid domstolen och förstainstansrätten år 2002

Fördelat på grupper

	Nationella domare ¹	Advokater, juridiska rådgivare, jurister, praktikanter	Professorer i EG-rätt, lärare ²	Diplomater, parlamentsledamöter, politiska grupper, nationella tjänstemän	Studenter, praktikanter	Övriga	Totalt
B	2	3		4	18	4	31
DK	2	1			3	6	12
D	8	11	1	4	42	12	78
EL	3	3	1		2		9
E	1	7	1		1	5	15
F	2	20	2	2	20	1	47
IRL	2				1		3
I	2	4	8		10		24
L	1	2			2		5
NL	2	4		3	12	2	23
A	2	4	3	6	6		21
P	2	2	1		2		7
FIN	1	1	1	3	1		7
S	5	3	1		9	2	20
UK	4	2	1		17	1	25
Tredje land	13	7	4	7	30	4	65
Blandade grupper	1	5		1	7	1	15
Totalt	53	79	24	43	183	25	407

¹ Denna rubrik omfattar bland annat möten för domare som anordnas på våren.

² Andra än lärare som medföljer grupper av studenter.

C — Högtidliga sammanträden år 2002

- 16 januari Högtidligt sammanträde med anledning av Leif Sevóns, domare vid domstolen, avgång och att Allan Rosas tillträdde sin tjänst som domare vid domstolen
- 30 januari Högtidlig sammankomst med revisionsrättens nya medlemmar
- 24 april Högtidligt sammanträde till minnet av Fernand Grévisse, tidigare medlem av domstolen
- 12 juni Högtidligt sammanträde till minnet av Francesco Capotorti, tidigare medlem av domstolen
- 6 november Högtidligt sammanträde till minnet av Albert Van Houtte, tidigare justitiesekreterare vid domstolen
- 21 november Högtidligt sammanträde till minnet av baron Josse Mertens de Wilmars, tidigare ordförande vid domstolen
- 4 december Högtidligt sammanträde med anledning av domstolens femtioårsjubileum

D — Besök och deltagande i officiella arrangemang år 2002

11 januari	En delegation från domstolen deltar i ett högtidligt sammanträde vid öppnandet av Cour de cassation i Paris
31 januari	Domstolens ordförande håller inledningsanförande vid ett högtidligt sammanträde vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna i Strasbourg
3-5 februari	Domstolens ordförande besöker högsta domstolen i Tjeckiska republiken och deltar i ett möte i Brno med de högsta domstolarna i Tjeckiska republiken och i Republikerna Ungern, Polen och Slovenien
28 februari	Domstolens ordförande deltar i det inledande mötet vid ett konvent om Europas framtid i Bryssel
3-5 mars	Domstolens ordförande besöker Rumänien i Bukarest på inbjudan av rumänska parlamentet, integrationsministern och justitieministern. Möten med republikens president och premiärministern. Besök vid rumänska akademien.
3-7 april	Domstolens ordförande och en delegation från domstolen besöker den italienska författningsdomstolen i Rom
10 maj	Domstolens ordförande deltar i avslutningsceremonin vid föreläsningarna «Principerna om företräde och direkt effekt i senare rättspraxis från Europeiska gemenskapernas domstol och i rättstillämpningen i Spanien» («Los principios de primacía y efecto directo en la jurisprudencia reciente des TJCE y en la práctica judicial española») som anordnats av Oviedos universitet och Tribunal Superior de Justicia del Principado de Asturias, inom ramen för Robert Schuman-programmet i Oviedo
14-16 maj	En delegation från domstolen deltar i den XII:e kongressen i föreläsningarna om de europeiska författningsdomstolarna i Bryssel
20 och 21 maj	En delegation från domstolen deltar i ett symposium med Förbundet av högsta förvaltningsdomstolar i Europeiska unionen i Helsingfors
23 och 24 maj	Domstolens ordförande och en delegation från domstolen besöker Portugals författningsdomstol i Lissabon
29-31 maj	En delegation från domstolen besöker en konferens i Dublin för ordförandena och generaladvokaterna vid de högsta domstolarna i Europeiska gemenskapen
30 och 31 maj	Domstolens ordförande deltar vid konferensen «Rättsskipningsområdet Europa ur ett harmoniseringsperspektiv» («Rechtsraum Europa Perspektiven für die Harmonisierung») på inbjudan av den federala justitieministern i Berlin
11 juni	Domstolens ordförande deltar i debatten « Europeiska gemenskapernas domstol ur ett framtidsperspektiv» («Future

---

	Perspectives of the European Court of Justice») vid Europaparlamentet i Strasbourg
19 juli	Domstolens ordförande och ordföranden vid högsta domstolen i Spanien deltar vid avslutningen av föreläsningarna om «Lag och rätt i Europeiska unionen («Derecho y Justicia en la Unión Europea») i San Lorenzo de El Escorial (Madrid)
18-20 augusti	Domstolens ordförande deltar vid «Världssymposiet för domare om hållbar utveckling och juridikens betydelse» («Global Judges Symposium on Sustainable Development and the Role of Law») i Johannesburg
17-20 september	En delegation från domstolen deltar vid «Det 11 symposiet för europeiska patentdomare» («11th Symposium of European Patent Judges») i Köpenhamn
20 och 21 september	En delegation från domstolen deltar vid UniDem-seminariet «Författningsdomstolarna och europeisk integration» som anordnats i Košice av Venedigkommissionen
27 september - 1 oktober	Domstolens ordförande besöker Bulgarien på inbjudan av ordföranden för högsta domstolen i Sofia. Besök vid författningsdomstolen och möte med republikens president
10 och 11 oktober	En delegation från domstolen deltar vid «Miljörättssymposium för domare» («Symposium on Environmental Law for Judges») i London
12 oktober	Domstolens ordförande deltar på inbjudan av Hans majestät konungen av Spanien vid en öppen mottagning på nationaldagen i Madrid
30 oktober - 2 november	Domstolens ordförande och delegationer från domstolen och förstainstansrätten deltar i XX:e FIDE-kongressen (Fédération internationale pour le droit européen) i London. Domstolens ordförande håller inledningsanförande
7 november	Domstolens ordförande och delegationer från domstolen och förstainstansrätten deltar vid ett möte mellan europeiska och spanska rättsrepresentanter med titeln «Rätt och frihet i Europeiska unionen: minneshögtid för domaren José María Lidón» («Justicia y Libertad en la Unión Europea: Memorial Magistrado José María Lidón») i Bilbao

Kapitel IV

Verksamhetsstatistik

A – Domstolens verksamhetsstatistik ¹***Domstolens allmänna verksamhet***

1. Avgjorda mål, nya mål och anhängiga mål (1998-2002)

Avgjorda mål

2. Typ av förfarande (1998-2002)
3. Domar, beslut, yttranden (2002)
4. Domstolens sammansättning (2002)
5. Föremål för talan (2002)
6. Interimistiska beslut : beslutets innebörd (2002)
7. Domar i mål om fördragsbrott: domens innebörd (2002)
8. Handläggningstid (1998-2002)

Nya mål

9. Typ av förfarande (1998-2002)
10. Direkt talan — Form av talan (2002)
11. Föremål för talan (2002)
12. Talan om fördragsbrott (1998-2002)

Anhängiga mål den 31 december

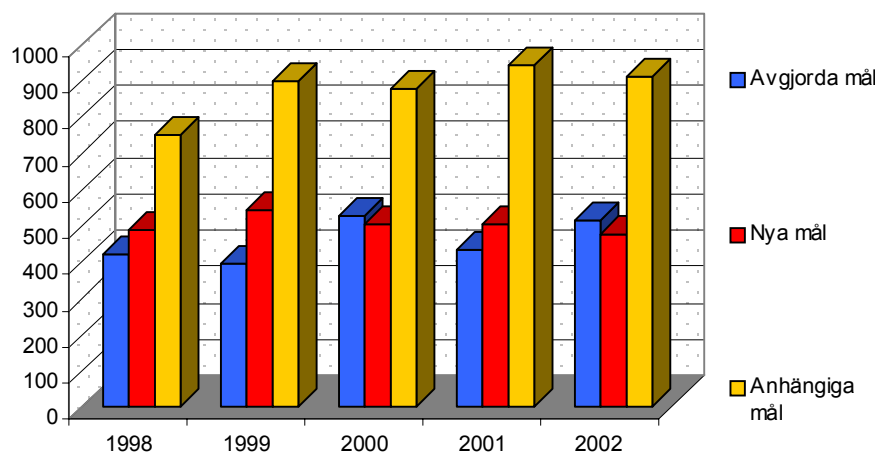
13. Typ av förfarande (1998-2002)
14. Domstolens sammansättning (2002)

Den dömande verksamhetens allmänna utveckling (1952-2002)

15. Nya mål och domar
16. Begäran om förhandsavgörande som anhängiggjorts (per medlemsstat och år)
17. Begäran om förhandsavgörande som anhängiggjorts (per medlemsstat och domstol)
18. Anhängiga mål om fördragsbrott

¹ Den nya programvara som började användas år 2002 har gjort det möjligt att presentera den statistik som återges i årsrapporten på ett tydligare sätt. Tabellerna och diagrammen har genom vissa förändringar till stor del kunnat ses över och förbättras. I den mån det varit möjligt har koherensen med tidigare år bibehållits.

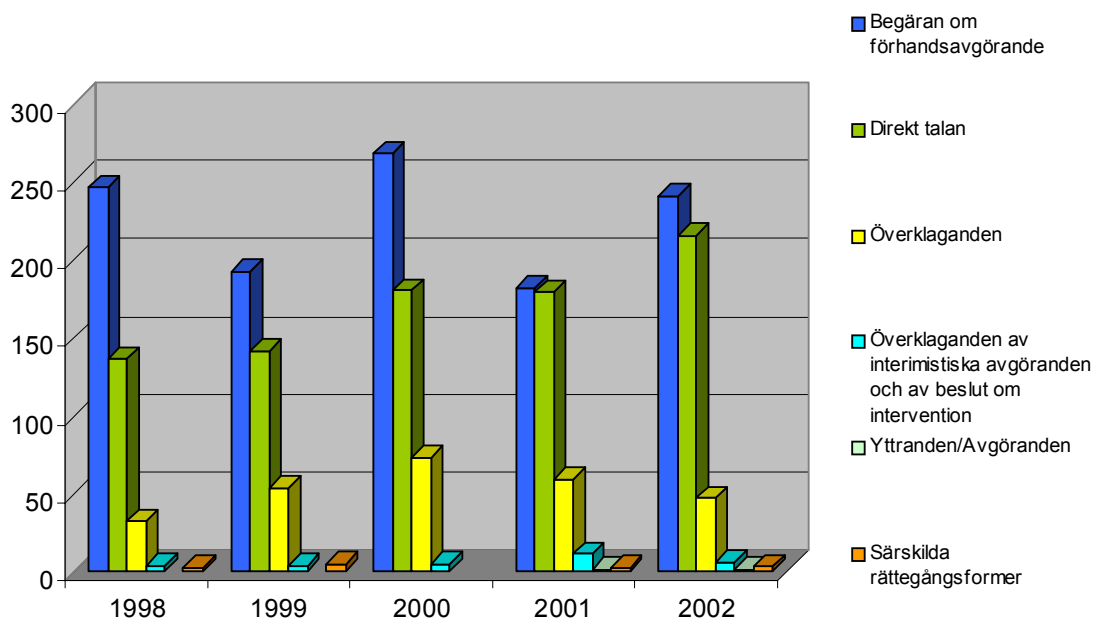

Domstolens allmänna verksamhet**1. 1. Avgjorda mål, nya mål och anhängiga mål (1998 – 2002) ¹**

	1998	1999	2000	2001	2002
Avgjorda mål	420	395	526	434	513
Nya mål	485	543	503	504	477
Anhängiga mål	748	896	873	943	907

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av om målen handläggs i förening (ett målnummer = ett mål).

Avgjorda mål

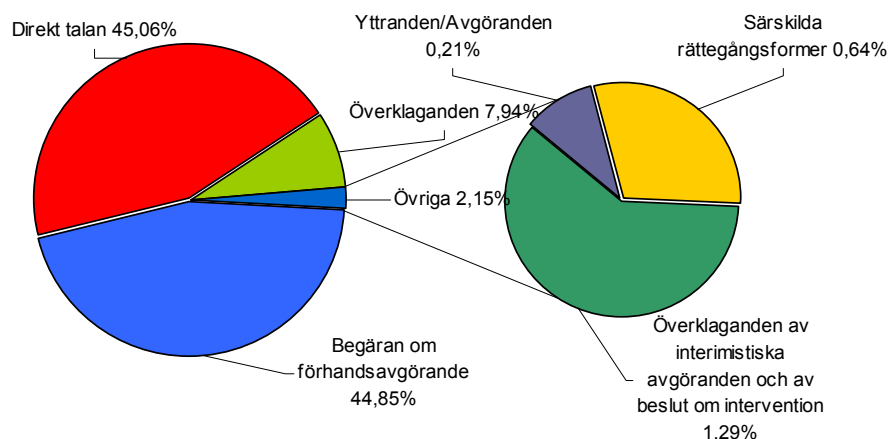
2. Typ av förfarande (1998 – 2002)^{1 2}

	1998	1999	2000	2001	2002
Begäran om förhandsavgörande	246	192	268	182	241
Direkt talan	136	141	180	179	215
Överklaganden	32	53	73	59	47
Överklaganden av interimistiska avgöranden och av beslut om intervention	4	4	5	11	6
Yttranden/Avgöranden				1	1
Särskilda rättegångsformer	2	5		2	3
Totalt	420	395	526	434	513

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av om målen handläggs i förening (ett målnummer = ett mål).

² Följande förfaranden anses vara "särskilda rättegångsformer": fastställande av rättegångskostnader (artikel 74 i rättegångsreglerna), rättshjälp (artikel 76 i rättegångsreglerna), ansökan om återvinning (artikel 94 i rättegångsreglerna), talan av tredje man (artikel 97 i rättegångsreglerna), förklaring av dom (artikel 102 i rättegångsreglerna), resning (artikel 98 i rättegångsreglerna), rättelse av dom (artikel 66 i rättegångsreglerna), utmätning, kvarstad och andra säkerhetsåtgärder (protokollet om immunitet och privilegier) och mål rörande immunitet (protokollet om immunitet och privilegier).

3. Avgjorda mål — Domar, yttranden, beslut (2002) ¹

	Domar	Beslut av rättskipningskaraktär ²	Beslut om interimistiska åtgärder ³	Andra beslut ⁴	Yttranden	Totalt
Begäran om förhandsavgörande	131	22		56		209
Direkt talan	120	1	1	88		210
Överklaganden	17	15	1	4		37
Överklaganden av interimistiska avgöranden och av beslut om intervention			4	2		6
Yttranden/Avgöranden					1	1
Särskilda rättegångsformer	1	1		1		3
Totalt	269	39	6	151	1	466

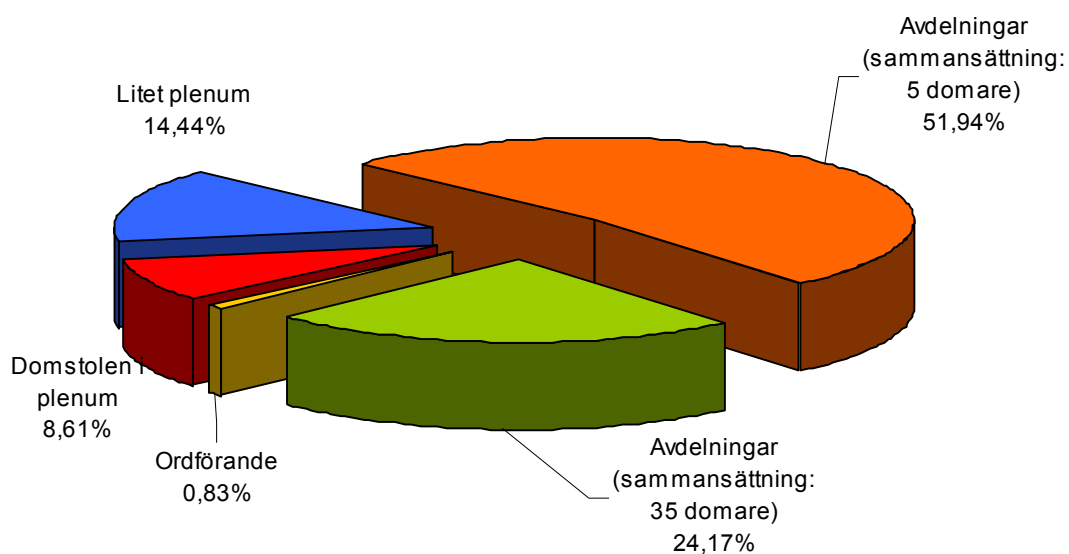
¹ De angivna siffrorna (nettosiffror) visar antalet mål med beaktande av om målen handläggs i förening (en serie förenade mål = ett mål).

² Beslut av rättskipningskaraktär som innebär att domstolen skiljer sig från målet (avvisning, avvisning av uppenbara skäl, etc.)

³ Beslut som meddelats till följd av en talan enligt artikel 185 eller artikel 186 i EG-fördraget (nu artiklarna 242 EG och 243 EG), enligt artikel 187 i EG-fördraget (nu artikel 244 EG) eller enligt motsvarande bestämmelser i EA- och KS-fördragen, eller beslut som meddelats till följd av ett överklagande mot ett beslut om interimistiska åtgärder eller intervention.

⁴ Beslut som innebär att domstolen skiljer sig från målet genom avskrivning, genom konstaterande att anledning saknas att döma i målet eller genom återförvisning till förstainstansrätten.

4. Avgjorda mål — Domstolens sammansättning (2002) ¹

	Domar/Yttranden	Beslut ²	Totalt
Domstolen i plenum	27	4	31
Litet plenum	52		52
Avdelningar (sammansättning: 5 domare)	177	10	187
Avdelningar (sammansättning: 35 domare)	60	27	87
Ordförande		3	3
Totalt	316	44	360

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av om målen handläggs i förening (ett målnummer = ett mål).

² Beslut av rättskipningskaraktär som innebär att domstolen skiljer sig från målet (annat än genom beslut om avskrivning, beslut om att anledning saknas att döma i målet eller beslut om återförvisning till förstainstansrätten).

5. Avgjorda mål — Föremål för talan (2002) ¹

	Domar/Yttranden	Beslut ²	Totalt
Anslutning av nya medlemsstater	1		1
Bolagsrätt	6	4	10
Brysselkonventionen	7	2	9
Energi	1		1
Etableringsfrihet	8	3	11
Fiskepolitik	10		10
Fri rörlighet för kapital	24		24
Fri rörlighet för personer	10		10
Fri rörlighet för varor	7		7
Frihet att tillhandahålla tjänster	13	3	16
Gemensamma tulltaxan	7		7
Gemenskapernas egna medel	1		1
Gemenskapsrättens principer	4		4
Handelspolitik	1		1
Immaterialrätt	1		1
Industripolitik	4		4
Institutionell rätt	2	3	5
Jordbruk	36	2	38
Konkurrens	13	1	14
Miljö och konsumentskydd	38	2	40
Regionalpolitik	1		1
Skatterätt	22	3	25
Social säkerhet för migrerande arbetstagare	11	1	12
Socialpolitik	11	2	13
Statligt stöd	15	2	17
Tillnärmning av lagstiftning	20	3	23
Transport	23	2	25
Tullunionen	2	1	3
Yttre förbindelser	7		7
EG-fördraget	306	34	340
KS-fördraget	3	1	4
EA-fördraget	2	1	3
Förfarande	1	1	2
Tjänsteföreskrifterna	4	7	11
Övriga	5	8	13
TOTALT	316	44	360

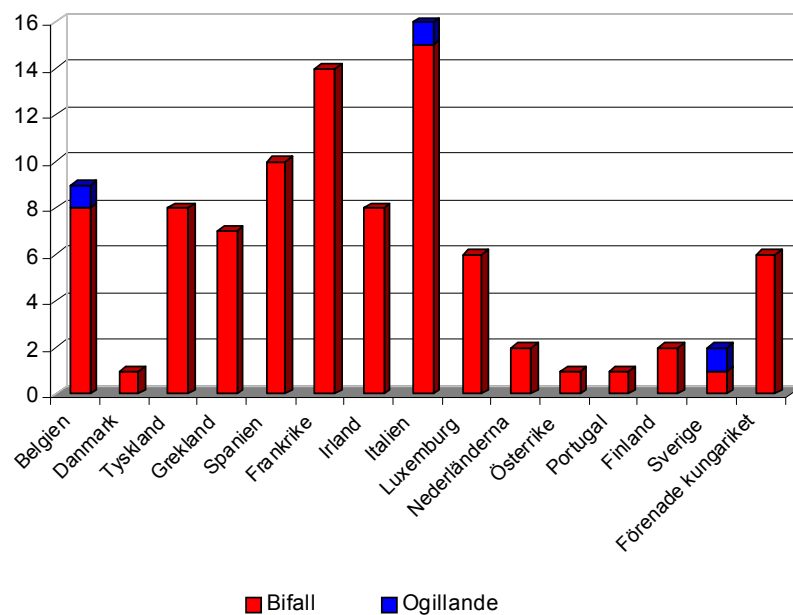
¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av om målen handläggs i förening (ett målnummer = ett mål).

² Beslut av rättskipningskaraktär som innebär att domstolen skiljer sig från målet (annat än genom beslut om avskrivning, beslut om att anledning saknas att döma i målet eller beslut om återförvisning till förstainstansrätten).

6. Avgjorda mål — Interimistiska beslut: beslutets innebörd (2002) ¹

	Antalet interimistiska förfaranden	Antalet överklaganden av interimistiska avgöranden och av beslut om intervention	Beslutets innebörd	
			Avslag/ Bekräftelse överklagat beslut	Bifall/ Upphävande överklagat beslut
Anslutning av nya medlemsstater	1		1	
Institutionell rätt	1		1	
Konkurrens		3	3	
Miljö- och konsumentskydd		1		1
Statligt stöd		1	1	
Totalt EG-fördraget	2	5	6	1
KS-fördraget				
EA-fördraget				
Övriga		1	1	
TOTALT	2	6	7	1

¹ De angivna siffrorna (nettosiffror) visar antalet mål med beaktande av om målen handläggs i förening (en serie förenade mål = ett mål).

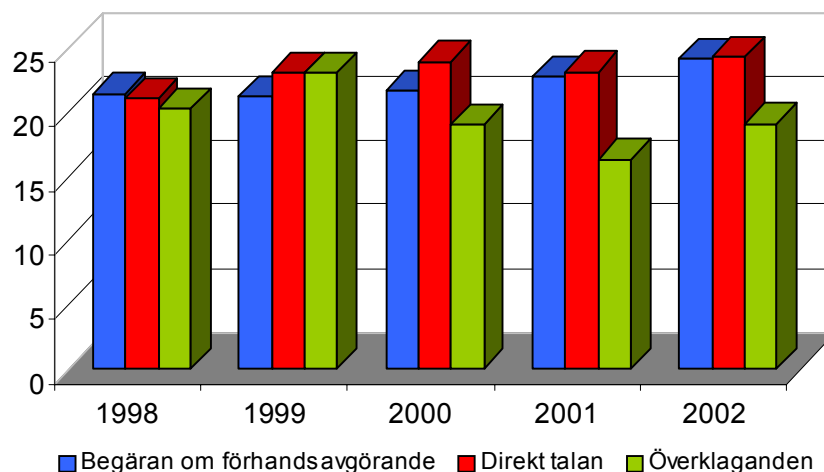
7. Avgjorda mål — Domar i mål om fördragsbrott: domens innebörd (2002) ¹

	Bifall	Ogillande	Totalt
Belgien	8	1	9
Danmark	1		1
Tyskland	8		8
Grekland	7		7
Spanien	10		10
Frankrike	14		14
Irland	8		8
Italien	15	1	16
Luxemburg	6		6
Nederländerna	2		2
Österrike	1		1
Portugal	1		1
Finland	2		2
Sverige	1	1	2
Förenade kungariket	6		6
Totalt	90	3	93

¹ De angivna siffrorna (nettosiffror) visar antalet mål med beaktande av om målen handläggs i förening (en serie förenade mål = ett mål).

8. Avgjorda mål — Handläggningstid (1998 – 2002) ¹

(domar och beslut av rättskipningskaraktär) ²

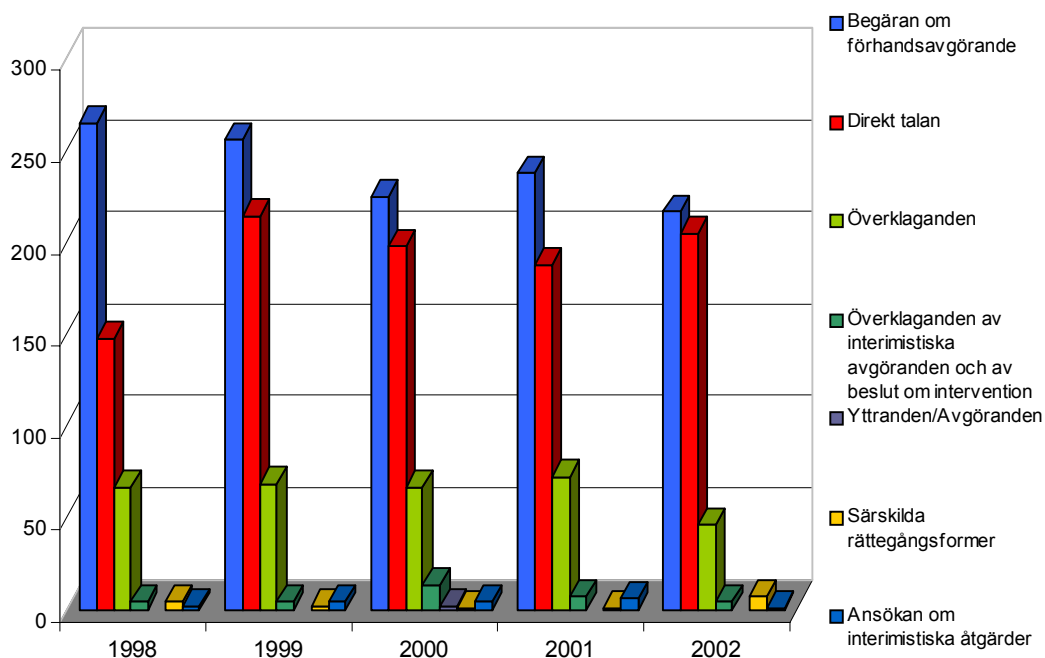
	1998	1999	2000	2001	2002
Begäran om förhandsavgörande	21,4	21,2	21,6	22,7	24,1
Direkt talan	21	23	23,9	23,1	24,3
Överklaganden	20,3	23	19	16,3	19,1

¹ Följande typer av mål omfattas inte av beräkningen av handläggningstiden: Mål som innehåller en mellandom eller en åtgärd för bevisupptagning, yttranden och avgöranden, särskilda rättegångsformer (det vill säga fastställelse av rättegångskostnader, rättshjälp, invändning mot en dom, invändning från tredje man, förklaring av dom, rättelse av dom, ansökan om återvinning, förfaranden om utmätning, kvarstad och andra säkerhetsåtgärder samt mål om immunitet), mål som avslutas genom ett beslut om avskrivning, mål där anledning saknas att döma i saken, återförvisning eller överföring till förstainstansrätten, interimistiska förfaranden samt överklaganden angående interimistiska åtgärder och intervention.

Handläggningstiden uttrycks i månader och tiondelar av en månad.

² I fråga om andra beslut än de varigenom domstolen skiljer sig från målet genom avskrivning, genom konstaterande att anledning saknas att döma i målet eller genom återförvisning till förstainstansrätten.

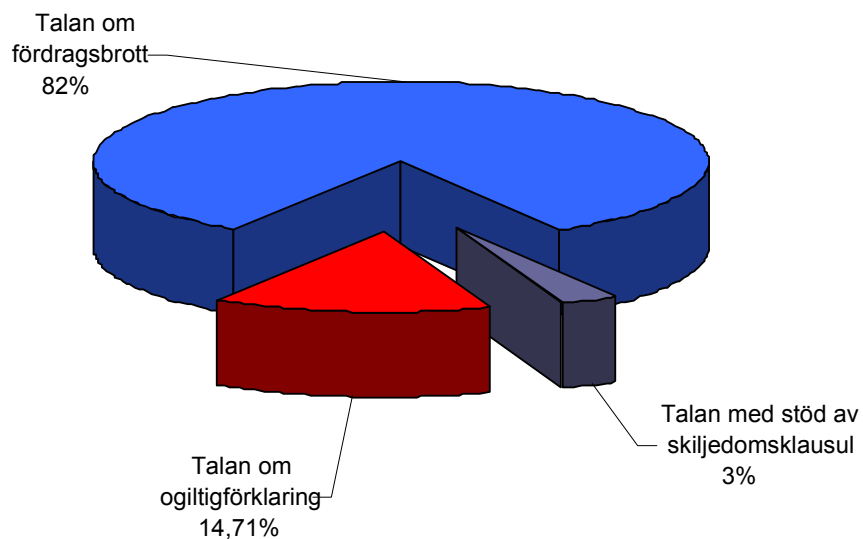
Nya mål

9. Typ av förfarande (1998 – 2002) ¹

	1998	1999	2000	2001	2002
Begäran om förhandsavgörande	264	255	224	237	216
Direkt talan	147	214	197	187	204
Överklaganden	66	68	66	72	46
Överklaganden av interimistiska avgöranden och av beslut om intervention	4	4	13	7	4
Yttranden/Avgöranden			2		
Särskilda rättegångsformer	4	2	1	1	7
Totalt	485	543	503	504	477
Ansökan om interimistiska åtgärder	2	4	4	6	1

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av om målen handläggs i förening (ett målnummer = ett mål).

10. Nya mål — Direkt talan — Form av talan (2002) ¹

Talan om ogiltigförklaring	30
Passivitetstalan	
Skadeståndstalan	
Talan om fördragsbrott	168
Talan med stöd av skiljedoms klausul	6
Totalt	204

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av om målen handläggs i förening (ett målnummer = ett mål).

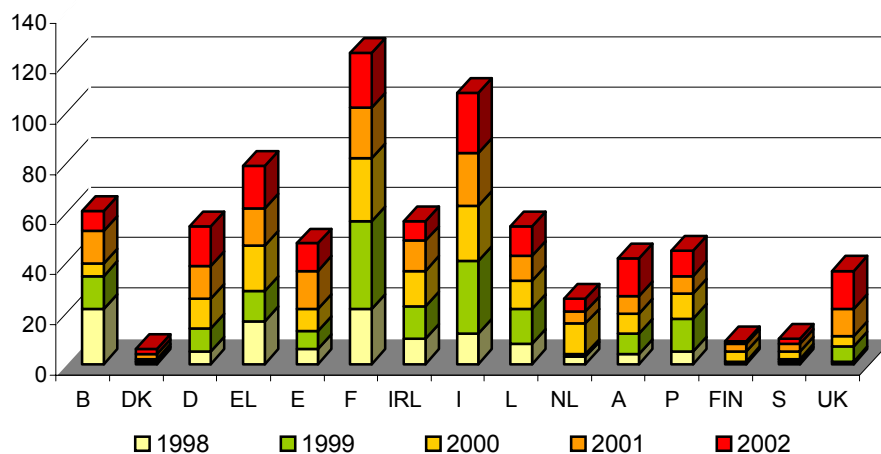
11. Nya mål ¹ — Föremål för talan (2002) ²

	Direkt talan	Begäran om förhandsavgörande	Överklaganden	Överklaganden av interimistiska avgöranden och av beslut om intervention	Totalt	Särskilda rättegångsformer
Anslutning av nya medlemsstater	1	1			2	
Bolagsrätt	5	10			15	
Brysselkonventionen		10			10	
Energi	2				2	
Etableringsfrihet	4	8			12	
Europeiskt medborgarskap	1	3			4	
Fiskepolitik	5				5	
Fri rörlighet för kapital		3			3	
Fri rörlighet för personer	12	9			21	
Fri rörlighet för varor	5	9			14	
Frihet att tillhandahålla tjänster	12	16			28	
Gemensamma tulltaxan		4			4	
Gemenskapernas egna medel	2				2	
Gemenskapsrättens principer		1			1	
Handelspolitik		1	1		2	
Immaterialrätt	2		6		8	
Industripolitik	10				10	
Institutionell rätt	9		6		15	
Jordbruk	27	21	5		53	
Konkurrens	1	1	11		13	
Miljö- och konsumentskydd	57	14			71	
Skatterätt	6	30			36	
Social säkerhet för migrerande arbetstagare		10			10	
Socialpolitik	8	14	1		23	
Statligt stöd	8	3	6	1	18	
Tillnärmning av lagstiftning	14	24			38	
Transport	7	2			9	
Tullunionen	1	12			13	
Yttre förbindelser	1	9			10	
EG-fördraget	200	215	36	1	452	
KS-fördraget			4		4	
EA-fördraget	4				4	
Förfarande						6
Immunitet och privilegier						1
Tjänsteföreskrifterna		1	6	3	10	
Övriga		1	6	3	10	7
TOTALT	204	216	46	4	470	7

¹ Bortsett från ansökningar om interimistiska åtdärder.

² De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av om målen handläggs i förening (ett målnummer = ett mål).

12. Nya mål — Talan om fördragsbrott (1998-2002) ¹

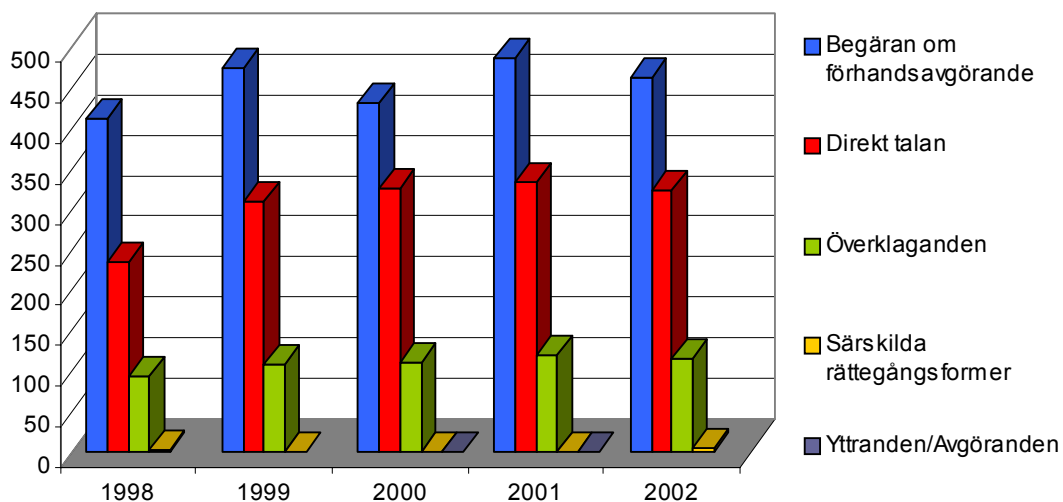
	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK	TOTALT ²
1998	22	1	5	17	6	22	10	12	8	3	4	5	1	1	1	118
1999	13	1	9	12	7	35	13	29	14	1	8	13		1	6	162
2000	5		12	18	9	25	14	22	11	12	8	10	4	3	4	157
2001	13	2	13	15	15	20	12	21	10	5	7	7	3	3	11	157
2002	8	2	16	17	11	22	8	24	12	5	15	10	1	2	15	168

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av om målen handläggs i förening (ett målnummer = ett mål).

Artiklarna 169, 170, 171 och 225 i EG-fördraget (nu artiklarna 226 EG, 227 EG, 228 EG och 298 EG), artiklarna 141, 142, 143 EA och artikel 88 KS.

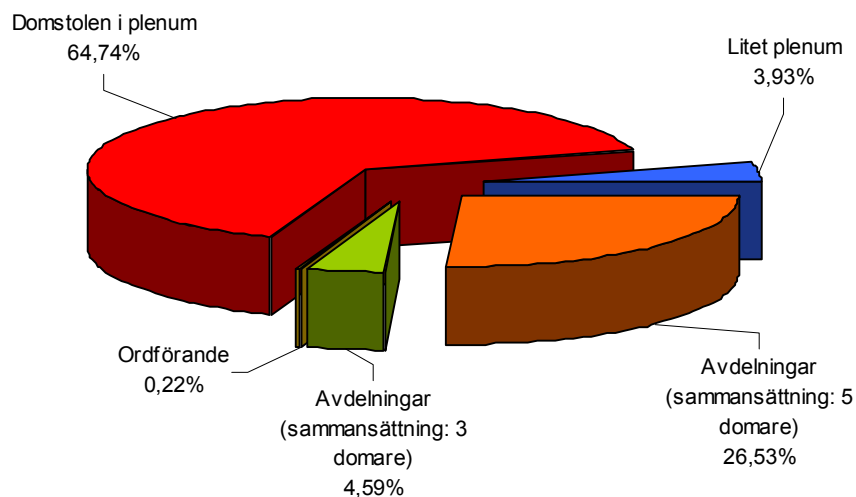
² Bland dessa år återfinns inte någon talan grundad på artikel 170 i EG-fördraget (nu artikel 227 EG).

Anhängiga mål den 31 december ¹**13. Typ av förfarande (1998 – 2002)**

	1998	1999	2000	2001	2002
Begäran om förhandsavgörande	413	476	432	487	462
Direkt talan	236	309	326	334	323
Överklaganden	95	110	111	120	117
Särskilda rättegångsformer	4	1	2	1	5
Yttranden/Avgöranden			2	1	
Totalt	748	896	873	943	907

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av om målen handläggs i förening (ett målnummer = ett mål).

14. Anhängiga mål den 31 december — Domstolens sammansättning (2002) ¹

	Direkt talan	Begäran om förhandsavgörande	Överklaganden	Övriga förfaranden	Totalt
Domstolen i plenum	238	279	75	1	593
Litet plenum	4	23	9		36
Avdelningar (sammansättning: 5 domare)	62	142	30		234
Avdelningar (sammansättning: 3 domare)	19	18	1	4	42
Ordförande			2		2
Totalt	323	462	117	5	907

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av om målen handläggs i förening (ett målnummer = ett mål).

Den dömande verksamhetens allmänna utveckling (1952 – 2002)**15. Nya mål och domar**

År	Nya mål ¹					Totalt	Ansökan om intermistiska åtgärder	Domar ²
	Direkt talan ³	Begäran om förhandsavgörande	Överklagande	Överklaganden av intermistiska avgöranden och av beslut om intervention				
1953	4				4	-	-	
1954	10				10	-	2	
1955	9				9	2	4	
1956	11				11	2	6	
1957	19				19	2	4	
1958	43				43	-	10	
1959	47				47	5	13	
1960	23				23	2	18	
1961	25	1			26	1	11	
1962	30	5			35	2	20	
1963	99	6			105	7	17	
1964	49	6			55	4	31	
1965	55	7			62	4	52	
1966	30	1			31	2	24	
1967	14	23			37	-	24	
1968	24	9			33	1	27	
1969	60	17			77	2	30	
1970	47	32			79	-	64	
1971	59	37			96	1	60	
1972	42	40			82	2	61	
1973	131	61			192	6	80	
1974	63	39			102	8	63	
1975	61	69			130	5	78	
1976	51	75			126	6	88	
1977	74	84			158	6	100	
1978	145	123			268	7	97	
1979	1216	106			1322	6	138	
1980	180	99			279	14	132	
1981	214	108			322	17	128	
1982	216	129			345	16	185	
1983	199	98			297	11	151	
1984	183	129			312	17	165	
1985	294	139			433	22	211	
1986	238	91			329	23	174	
1987	251	144			395	21	208	
1988	194	179			373	17	238	
1989	246	139			385	20	188	
1990	222	141	15	1	379	12	193	
1991	142	186	13	1	342	9	204	
1992	253	162	24	1	440	4	210	
1993	265	204	17	-	486	13	203	
1994	128	203	12	1	344	4	188	
1995	109	251	46	2	408	3	172	
1996	132	256	25	3	416	4	193	
1997	169	239	30	5	443	1	242	
1998	147	264	66	4	481	2	254	
1999	214	255	68	4	541	4	235	
2000	199	224	66	13	502	4	273	
2001	187	237	72	7	503	5	244	
2002	204	216	46	4	470	1	269	
Totalt	7027	4834	500	46	12407	327	5782	

¹ Bruttosiffror, särskilda rättegångsformer undantagna.

² Nettosiffror.

³ Inklusiva yttranden.

⁴ Från och med 1990 väcker tjänstemän talan vid förstainstansrätten.

16. Den dömande verksamhetens allmänna utveckling (1952 – 2002) — Begäran om förhandsavgörande som anhängiggjorts (per medlemsstat och år) ¹

	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK	Benelux ²	Totalt
1961	-		-			-		-	-	1							1
1962	-		-			-		-	-	5							5
1963	-		-			-		-	1	5							6
1964	-		-			-		2	-	4							6
1965	-		4			2		-	-	1							7
1966	-		-			-		-	-	1							1
1967	5		11			3		-	1	3							23
1968	1		4			1		1	-	2							9
1969	4		11			1		-	1	-							17
1970	4		21			2		2	-	3							32
1971	1		18			6		5	1	6							37
1972	5		20			1		4	-	10							40
1973	8	-	37			4	-	5	1	6					-		61
1974	5	-	15			6	-	5	-	7					1		39
1975	7	1	26			15	-	14	1	4					1		69
1976	11	-	28			8	1	12	-	14					1		75
1977	16	1	30			14	2	7	-	9					5		84
1978	7	3	46			12	1	11	-	38					5		123
1979	13	1	33			18	2	19	1	11					8		106
1980	14	2	24			14	3	19	-	17					6		99
1981	12	1	41	-		17	-	11	4	17					5		108
1982	10	1	36	-		39	-	18	-	21					4		129
1983	9	4	36	-		15	2	7	-	19					6		98
1984	13	2	38	-		34	1	10	-	22					9		129
1985	13	-	40	-		45	2	11	6	14					8		139
1986	13	4	18	2	1	19	4	5	1	16		-			8		91
1987	15	5	32	17	1	36	2	5	3	19		-			9		144
1988	30	4	34	-	1	38	-	28	2	26		-			16		179
1989	13	2	47	2	2	28	1	10	1	18		1			14		139
1990	17	5	34	2	6	21	4	25	4	9		2			12		141
1991	19	2	54	3	5	29	2	36	2	17		3			14		186
1992	16	3	62	1	5	15	-	22	1	18		1			18		162
1993	22	7	57	5	7	22	1	24	1	43		3			12		204
1994	19	4	44	-	13	36	2	46	1	13		1			24		203
1995	14	8	51	10	10	43	3	58	2	19	2	5	-	6	20		251
1996	30	4	66	4	6	24	-	70	2	10	6	6	3	4	21		256
1997	19	7	46	2	9	10	1	50	3	24	35	2	6	7	18		239
1998	12	7	49	5	55	16	3	39	2	21	16	7	2	6	24		264
1999	13	3	49	3	4	17	2	43	4	23	56	7	4	5	22		255
2000	15	3	47	3	5	12	2	50	-	12	31	8	5	4	26	1	224
2001	10	5	53	4	4	15	1	40	2	14	57	4	3	4	21		237
2002	18	8	59	7	3	8	-	37	4	12	31	3	7	5	14	-	216
Total	453	97	132	70	137	646	42	751	52	554	234	53	30	41	352	1	483

¹ Artikel 177 i EG-fördraget (nu artikel 234 EG), artikel 41 KS, artikel 150 EA samt protokollet av år 1971.

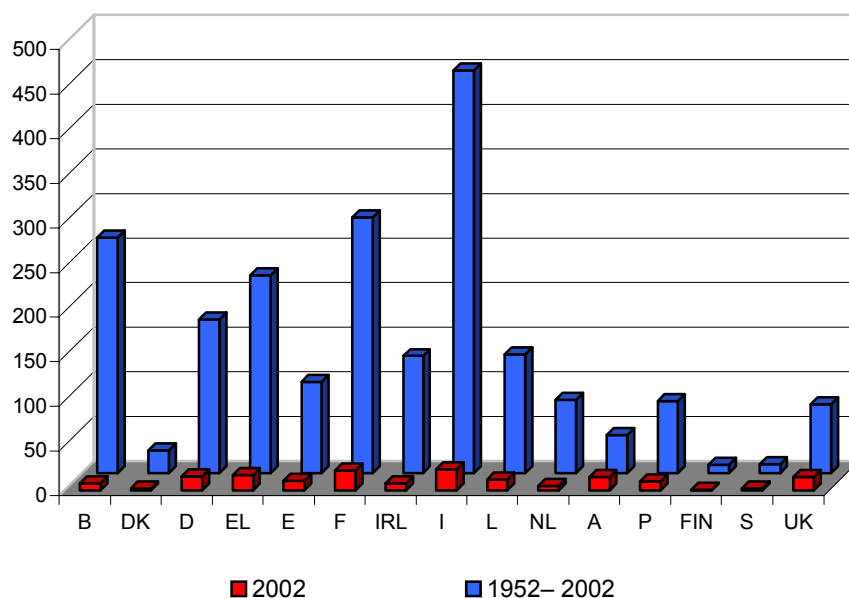
² Mål C-265/00, Campina Melkunie.

**17. Den dömande verksamhetens allmänna utveckling (1952 – 2002)
Begäran om förhandsavgörande som anhängiggjorts
(per medlemsstat och år)**

Belgien	Cour de cassation	56	TOTALT
	Cour d'arbitrage	1	
	Conseil d'État	25	
	Övriga domstolar	371	
Danmark	Højesteret	17	97
	Övriga domstolar	80	
Tyskland	Bundesgerichtshof	85	1321
	Bundesarbeitsgericht	4	
	Bundesverwaltungsgericht	55	
	Bundesfinanzhof	198	
	Bundessozialgericht	69	
	Staatsgerichtshof	1	
Grekland	Övriga domstolar	909	70
	Hof van Cassatie	3	
	Raad van State	8	
Spanien	Övriga domstolar	59	137
	Tribunal Supremo	9	
	Audiencia Nacional	1	
	Juzgado Central de lo Penal	7	
Frankrike	Övriga domstolar	120	646
	Cour de cassation	65	
	Conseil d'État	26	
Irland	Övriga domstolar	555	42
	Supreme Court	12	
	High Court	15	
Italien	Övriga domstolar	15	751
	Corte suprema di Cassazione	77	
	Consiglio di Stato	39	
	Övriga domstolar	635	
Luxemburg	Övriga domstolar	27	52
	Cour supérieure de justice	10	
	Conseil d'État	13	
	Cour administrative	2	
Nederländerna	Övriga domstolar	42	554
	Raad van State	114	
	Hoge Raad der Nederlanden	42	
	Centrale Raad van Beroep	101	
	College van Beroep voor het Bedrijfsleven	34	
	Tariefcommissie	221	
	Övriga domstolar	3	
Österrike	Verfassungsgerichtshof	48	234
	Oberster Gerichtshof	20	
	Bundesvergabeamt	37	
	Verwaltungsgerichtshof	3	
	Vergabekontrollsenat	123	
	Övriga domstolar	29	
Portugal	Supremo Tribunal Administrativo	24	53
	Övriga domstolar	29	
Finland	Korkein hallinto-oikeus	10	30
	Korkein oikeus	3	
	Övriga domstolar	17	
Sverige	Högsta Domstolen	3	41
	Marknadsdomstolen	3	
	Regeringsrätten	11	
	Övriga domstolar	24	
Förenade kungariket	House of Lords	29	352
	Court of Appeal	26	
	Övriga domstolar	297	
Benelux	Cour de justice/Gerechthof ¹	1	1
Totalt			4834

¹ Mål C-265/00, Campina Melkunie.

18. Den dömande verksamhetens allmänna utveckling (1952-2002) — Anhängiga mål om fördragsbrott ¹

	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK	Totalt
2002	8	2	16	17	11	22	8	24	12	5	15	10	1	2	15	168
1952-2002	264	26	172	222	102	287	131	451	133	82	43	81	9	10	77	2090

Bland de anhängiggjorda målen mot Spanien återfinns en talan som väckts av Belgien med stöd av artikel 170 i EG-fördraget (nu artikel 227 EG).

Bland de anhängiggjorda målen mot Frankrike återfinns en talan som väckts av Irland med stöd av artikel 170 i EG-fördraget (nu artikel 227 EG).

Bland de anhängiggjorda målen mot Förenade kungariket återfinns två talan som väckts av Frankrike respektive Spanien, båda med stöd av artikel 170 i EG-fördraget (nu artikel 227 EG).

¹ Artiklarna 169, 170, 171 och 225 i EG-fördraget (nu artiklarna 226 EG, 227 EG, 228 EG och 298 EG), artiklarna 141, 142, 143 EA och artikel 88 KS.

B – Förstainstansrättens verksamhetsstatistik ¹***Förstainstansrättens allmänna verksamhet***

1. Nya mål, avgjorda mål och anhängiga mål (1995 – 2002)

Nya mål

2. Typ av förfarande (1998 – 2002)
3. Form av talan (1998 – 2002)
4. Föremål för talan (1998 – 2002)

Avgjorda mål

5. Typ av förfarande (1998 – 2002)
6. Föremål för talan (2002)
7. Förstainstansrättens sammansättning (2002)
8. Handläggningstid i månader (1998 – 2002)

Anhängiga mål den 31 décembre varje år

9. Typ av förfarande (1998 – 2002)
10. Föremål för talan (1998 – 2002)

Övrigt

11. Interimistiska beslut: beslutets innebörd (2002)
12. Beslut av förstainstansrätten som har överklagats
13. Utgången i överklagade mål
14. Allmän utveckling— Nya mål, avgjorda mål och anhängiga mål

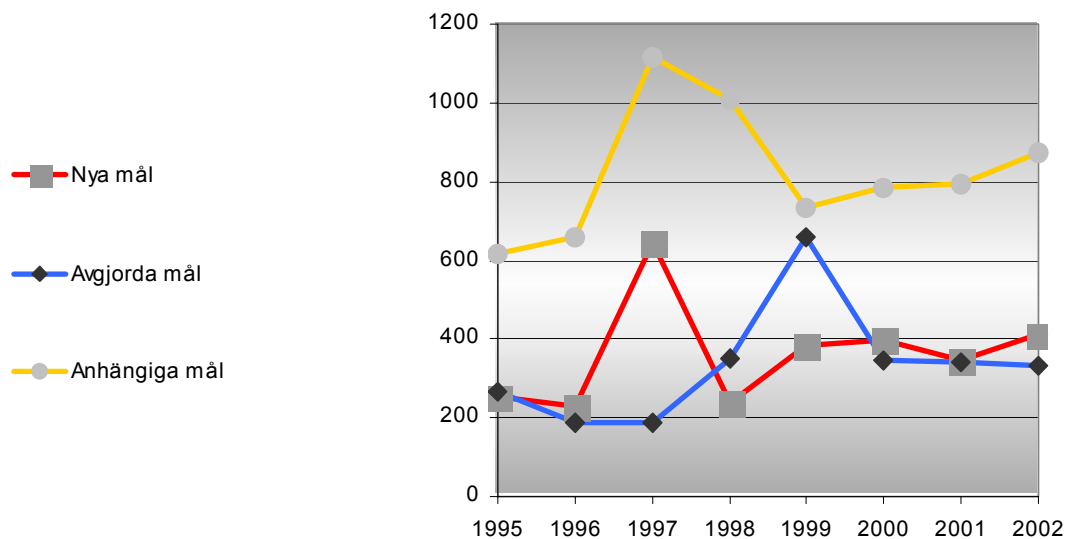
¹ Den nya programvara som började användas år 2002 har gjort det möjligt att presentera den statistik som återges i årsrapporten på ett tydligare sätt. Tabellerna och diagrammen har genom vissa förändringar till stor del kunnat ses över och förbättras. I den mån det varit möjligt har koherensen med tidigare år bibehållits.

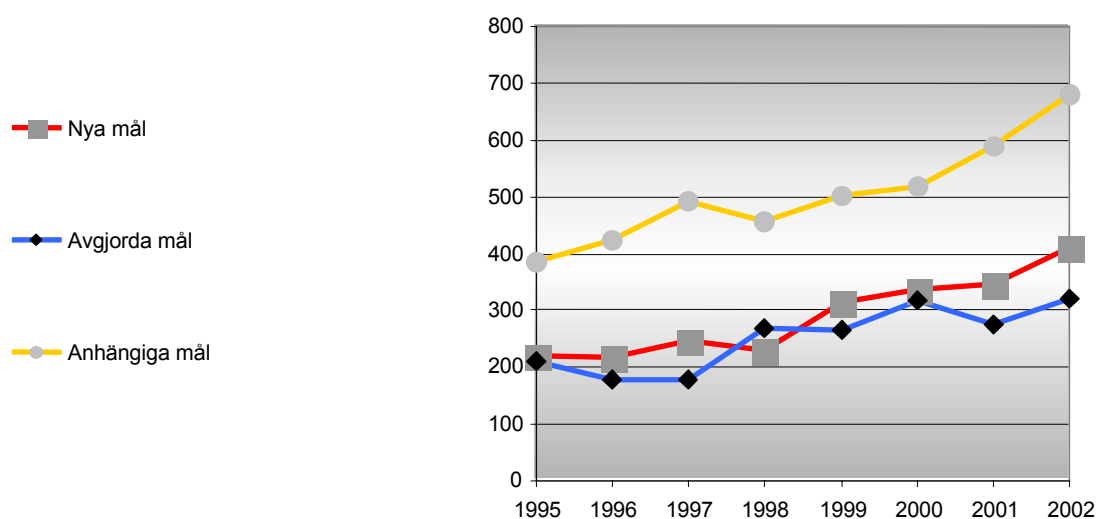
Förstainstansrättens allmänna verksamhet**1. Nya mål, avgjorda mål och anhängiga mål (1995 – 2002)**

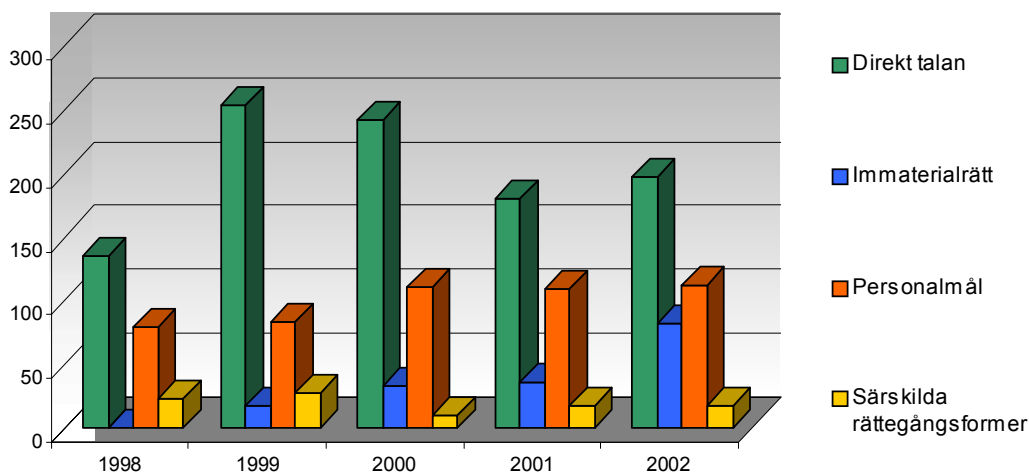
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Nya mål	253	229	644	238	384	398	345	411
Avgjorda mål	265	186	186	348	659	344	340	331
Anhängiga mål	616	659	1117	1007	732	786	792	872

I siffrorna i ovanstående tabell ingår data beträffande vissa grupper av likadana eller konnexa mål i fråga om mjölkkvoter, tullombud, statligt stöd i Nederländerna till bensinstationer, statligt stöd i regionen Veneto samt personalmål. Om man undantar dessa målkategorier erhåller man följande siffror :

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Nya mål	221	217	246	231	313	336	345	411
Avgjorda mål	210	178	178	268	267	318	275	320
Anhängiga mål	385	424	492	456	501	519	589	680

Nya mål**2. Typ av förfarande (1998 – 2002) ^{1 2}**

	1998	1999	2000	2001	2002
Direkt talan	135	254	242	180	198
Immaterialrätt	1	18	34	37	83
Personalmål	79	84	111	110	112
Särskilda rättegångsformer	23	28	11	18	18
Totalt	238	384	398	345	411

1999: I siffrorna inkluderas 71 mål angående statligt stöd i Nederländerna till bensinstationer.

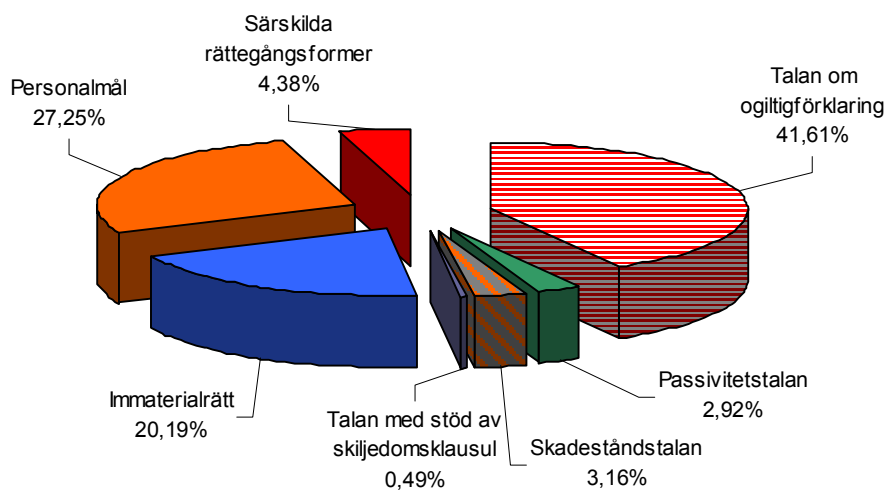
2000: I siffrorna inkluderas 3 mål angående statligt stöd i Nederländerna till bensinstationer och 59 mål angående statligt stöd i regionen Veneto.

¹ I denna tabell och i tabellerna på följande sidor menas med benämningen "direkt talan" alla former av talan som väcks av fysiska eller juridiska personer, utom talan som väcks av tjänstemän vid Europeiska gemenskaperna och talan i immaterialrättsmål.

² Följande förfaranden anses vara "särskilda rättegångsformer" (i denna och följande tabeller): Ansökan om återvinning (artikel 38 i EG-stadgan, artikel 122 i förstainstansrättens rättegångsregler), talan av tredje man (artikel 39 i EG-stadgan, artikel 123 i förstainstansrättens rättegångsregler), resning (artikel 41 i EG-stadgan, artikel 125 i förstainstansrättens rättegångsregler), förklaring av dom (artikel 40 i EG-stadgan, artikel 129 i förstainstansrättens rättegångsregler), fastställande av rättegångskostnader (artikel 92 i förstainstansrättens rättegångsregler), rättshjälp (artikel 94 i förstainstansrättens rättegångsregler) och rättelse av dom (artikel 84 i förstainstansrättens rättegångsregler).

3. Nya mål — Form av talan (1998 – 2002)

Fördelning år 2002

	1998	1999	2000	2001	2002
Talan om ogiltigförklaring	116	220	220	134	171
Passivitetstalan	2	15	6	17	12
Skadeståndstalan	14	19	17	21	13
Talan med stöd av skiljedoms klausul	3	1	-	8	2
Immaterialrätt	1	18	34	37	83
Personalmål	79	83	110	110	112
Särskilda rättegångsformer	23	28	11	18	18
Totalt	238	384	398	345	411

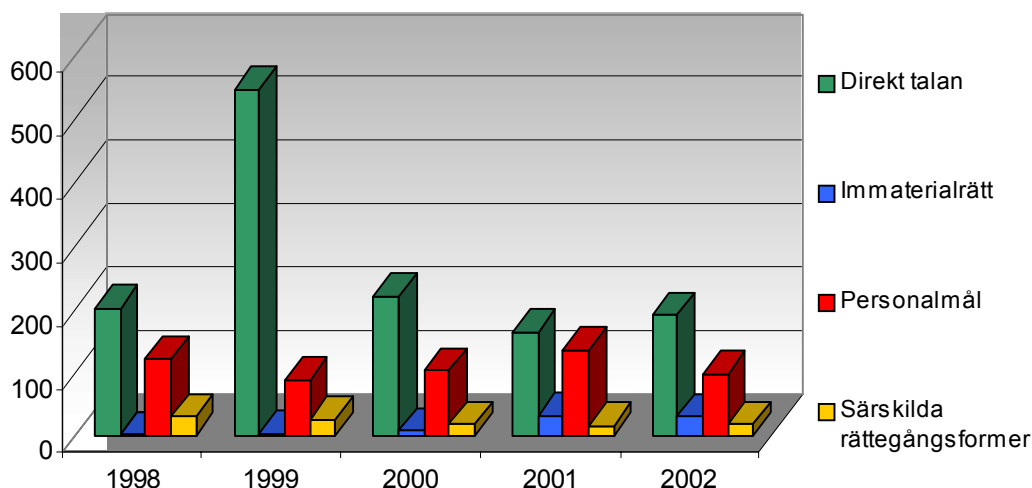
1999: I siffrorna inkluderas 71 mål angående statligt stöd i Nederländerna till bensinstationer.

2000: I siffrorna inkluderas 3 mål angående statligt stöd i Nederländerna till bensinstationer och 59 mål angående statligt stöd i regionen Veneto.

4. Nya mål — Föremål för talan (1998 – 2002) ¹

	1998	1999	2000	2001	2002
Associering av utomeuropeiska länder och territorier	5	4	6	6	
Bolagsrätt	3	2	4	6	3
Energi				2	
Etableringsfrihet				1	
Europeiskt medborgarskap			2		
Fiskepolitik				6	3
Forskning, information, utbildning, statistik		1	1	3	1
Fri rörlighet för personer	2	2	8	3	2
Fri rörlighet för varor	7	10	17	1	
Frihet att tillhandahålla tjänster		1			
Gemensamma tulltaxan				2	1
Handelspolitik	12	5	8	4	5
Immateralrätt	1	18	34	37	83
Institutionell rätt	10	19	29	12	18
Jordbruk	19	42	23	17	9
Konkurrens	23	34	36	39	61
Kultur			2	1	
Miljö- och konsumentskydd	4	5	14	2	8
Rättsliga och inrikes frågor				1	1
Regionalpolitik	2	2		1	6
Skatterätt					1
Skiljedomsklausul	2			2	1
Socialpolitik	10	12	7	1	3
Statligt stöd	16	100	80	42	51
Tillnärmning av lagstiftning				2	1
Tjänsteföreskrifterna				1	
Transport	3	2		2	1
Tullunionen				2	5
Utrikes- och säkerhetspolitik		2	1	3	6
Yttre förbindelser	5	1	8	14	8
EG-fördraget	124	262	280	213	278
Konkurrens	8				1
Stålindustri		1		2	
Statligt stöd	3	6	1	2	1
KS-fördraget	11	7	1	4	2
Atomenergi					1
Institutionell rätt	1	1			
EA-fördraget	1	1			1
Tjänsteföreskrifterna	79	86	106	110	112
TOTALT	215	356	387	327	393

¹ I denna tabell beaktas inte särskilda rättegångsformer.

Avgjorda mål**5. Typ av förfarande (1998 – 2002)**

	1998	1999	2000	2001	2002
Direkt talan	199	544	219	162	189
Immaterialrätt	1	2	7	30	29
Personalmål	120	88	101	133	96
Särskilda rättegångsformer	29	25	17	15	17
Totalt	349	659	344	340	331

1998: I siffrorna inkluderas 64 mål angående mjölkkvoter och 163 mål angående omplacering av tjänstemän.

1999: I siffrorna inkluderas 102 mål angående mjölkkvoter, 284 mål angående tullombud och 6 mål angående omplacering av tjänstemän.

2000: I siffrorna inkluderas 8 mål angående mjölkkvoter, 13 mål angående tullombud och 5 mål angående omplacering av tjänstemän.

2001: I siffrorna inkluderas 14 mål angående mjölkkvoter och 51 mål angående omplacering av tjänstemän.

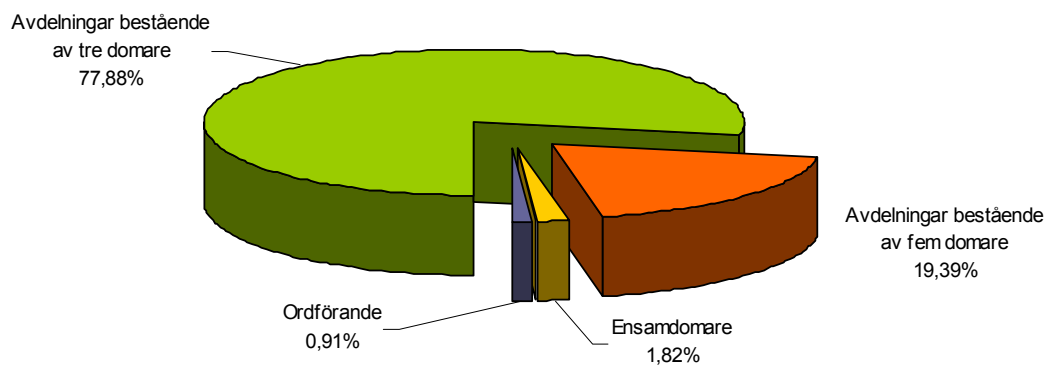
2002: I siffrorna inkluderas 7 mål angående mjölkkvoter och 3 mål angående omplacering av tjänstemän.

6. Avgjorda mål — Föremål för talan (2002) ¹

	Domar	Beslut	Totalt
Associering av utomeuropeiska länder och territorier	6		6
Bolagsrätt	3	1	4
Etableringsfrihet		2	2
Fiskepolitik	1	1	2
Forskning, information, utbildning, statistik		2	2
Fri rörlighet för personer			
Fri rörlighet för varor	2		2
Gemensamma tulltaxan			
Handelspolitik	5	1	6
Immaterialrätt	26	3	29
Institutionell rätt	4	10	14
Jordbruk	13	15	28
Konkurrens	28	12	40
Miljö- och konsumentskydd	9	3	12
Rättsliga och inrikes frågor		1	1
Regionalpolitik		1	1
Socialpolitik	2		2
Statligt stöd	23	8	31
Tillnärmning av lagstiftning		2	2
Tjänsteföreskrifterna		1	1
Transport		2	2
Tullunionen	3	15	18
Utrikes- och säkerhetspolitik			
Yttre förbindelser	3	3	6
EG-fördraget	130	83	213
Konkurrens			
Statligt stöd		4	4
Stålindustri			
KS-fördraget		4	4
Atomenergi		1	1
EA-fördraget		1	1
Tjänsteföreskrifterna	66	30	96
Totalt	196	118	314

¹ I denna tabell beaktas inte särskilda rättegångsformer.

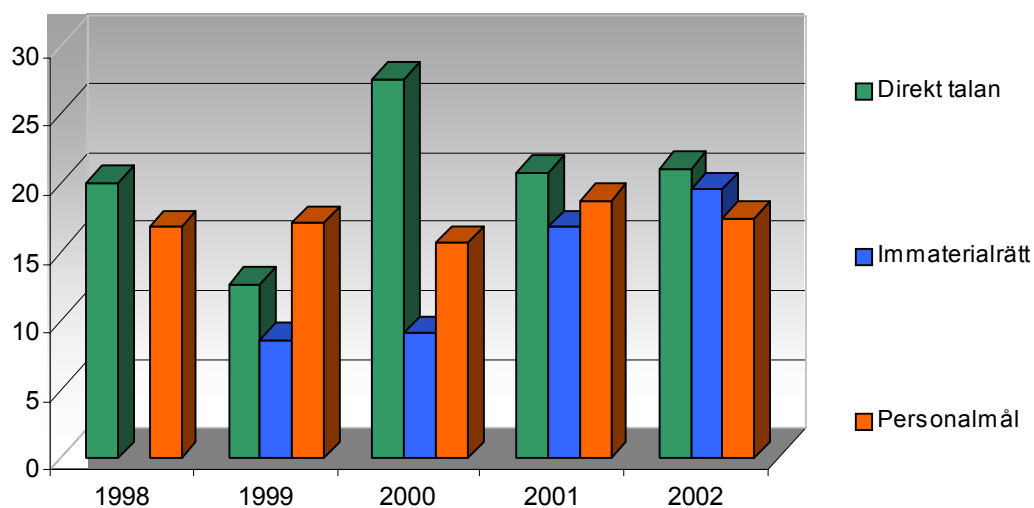
7. Avgjorda mål — Förstainstansrättens sammansättning (2002)

	Domar / Beslut
Avdelningar bestående av tre domare	257
Avdelningar bestående av fem domare	64
Ensamdomare	6
Ordförande	4
Totalt	331

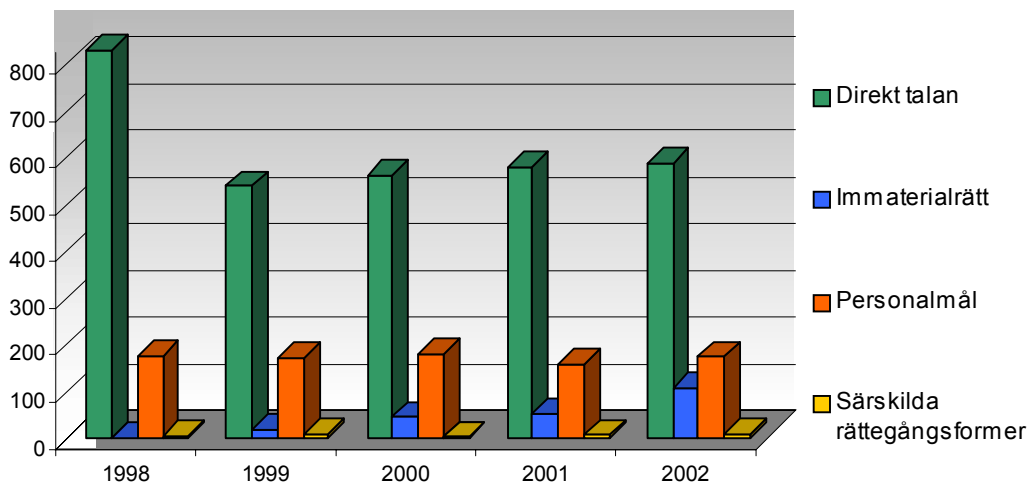
8. Avgjorda mål — Handläggningstid i månader (1998 – 2002)

(domar och beslut)

	1998	1999	2000	2001	2002
Direkt talan	20	12,6	27,5	20,7	21
Immaterialrätt		8,6	9,1	16,4	19,5
Personalmål	16,7	17	15,6	18,7	17,4

Anhängiga mål den 31 december varje år**9. Typ av förfarande (1998 – 2002)**

	1998	1999	2000	2001	2002
Direkt talan	829	538	561	579	588
Immaterialrätt	1	17	44	51	105
Personalmål	173	169	179	156	172
Särskilda rättegångsformer	5	8	2	6	7
Totalt	1008	732	786	792	872

1998: I siffrorna inkluderas 190 mål om mjölkkvoter, 297 talan som väckts av tullombud och 65 mål om omplacering av tjänstemän.

1999: I siffrorna inkluderas 88 mål om mjölkkvoter, 13 mål om tullombud, 71 mål om statligt stöd i Nederländerna till bensinstationer och 59 mål om omplacering av tjänstemän.

2000: I siffrorna inkluderas 80 mål om mjölkkvoter, 74 mål om statligt stöd i Nederländerna till bensinstationer, 59 mål om statligt stöd i regionen Venero och 54 mål om omplacering av tjänstemän.

2001: I siffrorna inkluderas 67 mål om mjölkkvoter, 73 mål om statligt stöd i Nederländerna till bensinstationer, 59 mål om statligt stöd i regionen Venero och 3 mål om omplacering av tjänstemän.

2002: I siffrorna inkluderas 60 mål om mjölkkvoter, 73 mål om statligt stöd i Nederländerna till bensinstationer och 59 mål om statligt stöd i regionen Venero.

10. Anhängiga mål den 31 december varje år — Föremål för talan (1998 – 2002) ¹

	1998	1999	2000	2001	2002
Associering av utomeuropeiska länder och territorier	5	6	11	15	9
Bolagsrätt	4	4	4	6	5
Energi				2	2
Etableringsfrihet		1	5	2	
Europeiskt medborgarskap			1		
Fiskepolitik		4	8	7	8
Forskning, information, utbildning, statistik	1	1	1	4	3
Fri rörlighet för personer				1	3
Fri rörlighet för varor	20		2	3	1
Frihet att tillhandahålla tjänster					
Gemensamma tulltaxan		2	3	2	3
Handelspolitik	27	25	16	15	14
Immaterialrätt	1	17	44	51	105
Institutionell rätt	309	34	27	20	27
Jordbruk	231	140	144	114	95
Konkurrens	114	104	79	96	114
Kultur			2	3	1
Miljö- och konsumentskydd	6	8	15	17	13
Rättsliga och inrikes frågor				1	1
Regionalpolitik	3	5		1	6
Skatterätt					1
Skiljedoms klausul	3	2		2	3
Socialpolitik	10	15	4	3	4
Statligt stöd	46	131	176	207	227
Tillnärmning av lagstiftning				2	1
Tjänsteföreskrifterna			2	2	1
Transport	3	3	1	3	2
Tullunionen		24	33	20	7
Utrikes- och säkerhetspolitik		2	3	3	9
Yttre förbindelser	10	7	9	21	23
EG-fördraget	793	536	590	623	688
Konkurrens	7	6	6		1
Statligt stöd	17	9	7	6	3
Stålindustri	11	1	1	2	2
KS-fördraget	35	16	14	8	6
Institutionell rätt	1	1	1		
EA-fördraget	1	1	1		
Tjänsteföreskrifterna	173	171	179	155	171
TOTALT	1002	724	784	786	865

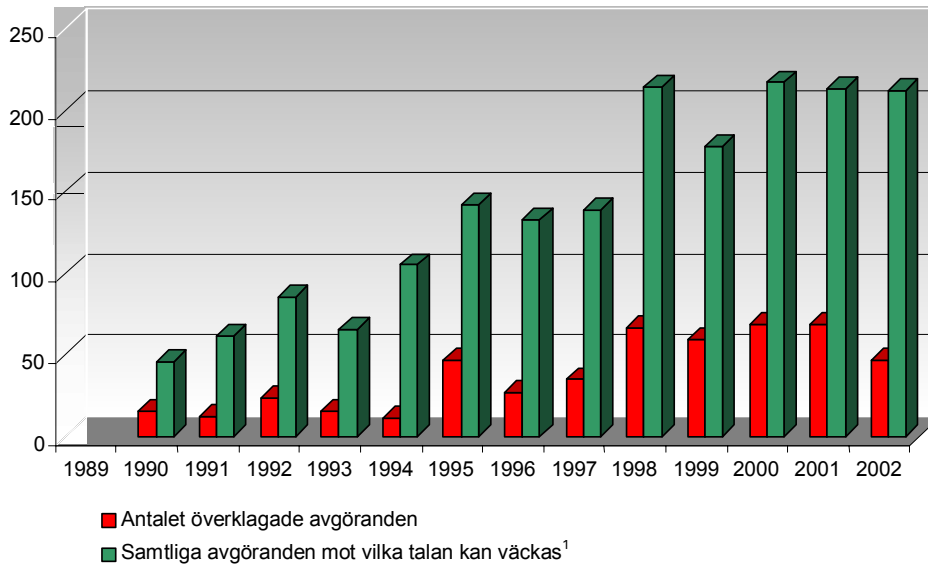
¹ I denna tabell beaktas inte särskilda rättegångsformer.

Övrigt**11. Interimistiska beslut — Beslutets innebörd (2002) ¹**

	Antal interimistiska förfaranden	Beslutets innebörd	
		Avslag	Bifall
Handelspolitik	3	3	
Stålindustri	1	1	
Statligt stöd	5	4	1
Utrikes- och säkerhetspolitik	1	1	
EG-fördraget totalt	10	9	1
Tjänsteföreskrifterna	10	10	
TOTALT	20	19	1

¹ Interimistiska förfaranden som avskrivits och där anledning saknas att döma i saken har inte tagits upp i tabellen.

12. Övrigt — Beslut av förstainstansrätten som har överklagats

	Antalet överklagade avgöranden	Samtliga avgöranden mot vilka talan kan väckas ¹
1989		
1990	16	46
1991	13	62
1992	24	86
1993	16	66
1994	12	105
1995	47	142
1996	27	133
1997	35	139
1998	67	214
1999	60	178
2000	69	217
2001	69	213
2002	47	212

¹ Samtliga avgöranden mot vilka talan kan väckas — domar, avvisningsbeslut, interimistiska beslut, avskrivningsbeslut på grund av att anledning saknas att döma i saken, beslut att avslå en interventionsansökan — där tidsfristen för överklagande har löpt ut eller där överklagande har skett.

13. Övrigt — Utgången i överklagade mål

(domar och beslut)

	Överklagandet ogillat	Upphävande helt eller delvis utan återförvisning	Upphävande helt eller delvis med återförvisning	Avskrivning/ Anledning saknas att döma i saken	Totalt
Immaterialrätt	1				1
Institutionell rätt	4			1	5
Jordbruk	4	3			7
Konkurrens	2	8	1	2	13
Miljö- och konsumentskydd	1	1			2
Socialpolitik	1				1
Statligt stöd	4	2		4	10
Tjänsteföreskrifterna	10	1			11
Transport	1				1
Yttre förbindelser	2				2
Totalt	30	15	1	7	53

14. Övrigt — Allmän utveckling(1989 – 2002) — Nya mål, avgjorda mål och anhängiga mål ¹

	Nya mål	Avgjorda mål	Anhängiga mål den 31 december
1989	169	1	168
1990	59	82	145
1991	95	67	173
1992	123	125	171
1993	596	106	661
1994	409	442	628
1995	253	265	616
1996	229	186	659
1997	644	186	1117
1998	238	348	1008
1999	384	659	732
2000	398	344	786
2001	345	340	792
2002	411	331	872
Summe	4353	3482	

Om man undantar grupperna av likadana eller konnexa mål (se « 1. Nya mål, avgjorda mål och anhängiga mål (1995-2002) »), erhåller man följande siffror:

	Nya mål	Avgjorda mål	Anhängiga mål
1993	201	106	266
1994	236	128	374
1995	221	210	385
1996	217	178	424
1997	246	178	492
1998	231	268	455
1999	313	267	501
2000	336	318	519
2001	345	275	589
2002	411	320	680

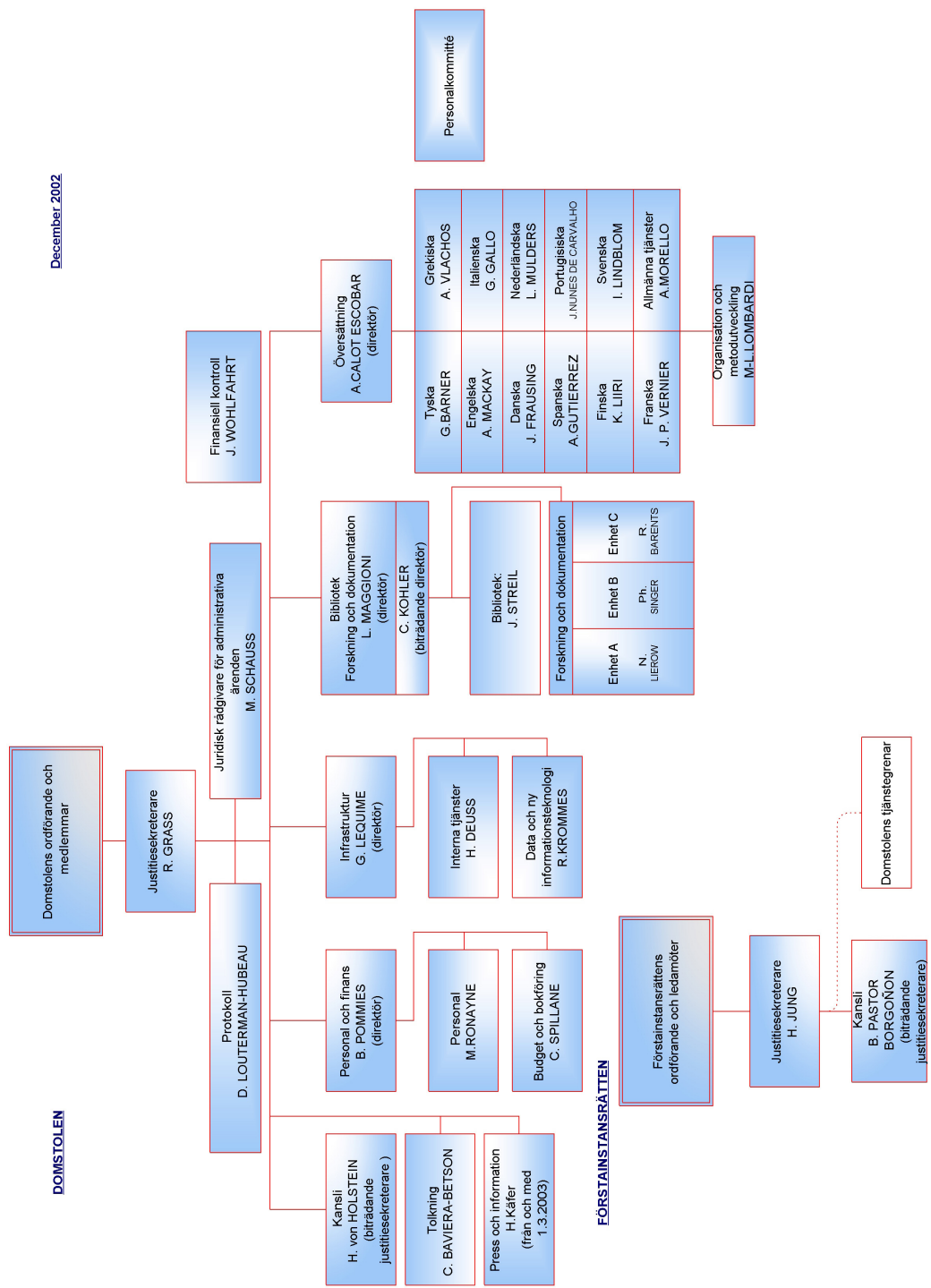
¹ 1989: 153 anhängiga mål som återförvisats av domstolen.
1993: 451 anhängiga mål som återförvisats av domstolen.
1994: 14 anhängiga mål som återförvisats av domstolen.

Organisationsplan

Domstolens adressuppgifter

Domstolen kan kontaktas enligt nedan:

Europeiska gemenskapernas domstol

Postadress L-2925 Luxemburg

Telefon: (00352) 4301.1

Telex till kansliet: 2510 CURIA LU

Telegramadress: CURIA

Fax till domstolen: (00352) 4303.2600

Telefax till Press- och informationsavdelningen: (00352) 4303.2500

Telefax till Interna avdelningen — publikationsenheten: (00352) 4303.2650

Domstolen på Internet: www.curia.eu.int

Europeiska Gemenskapernas Domstol

2002 Årsrapport — Luxemburg: Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer

2003 — II, 199 s. — 21 x 29,7 cm

ISBN 92-829-0658-2

Publikationsbyrå

Publications.eu.int

ISBN 92-829-0658-2

9 789282 906583

